

הקדמה לדיני רפואה בשבת

בפוסקים מבואר שבענין עשיית מלאכה בשבת לצורך רפואה יש להבחין בין דרגות שונות של חולי:

א) חולה שיש בו סכנה מחללים עליו את השבת אפילו במלאכות דאורייתא, ואפילו אין בו אלא ספק סכנה גם כן מחללים.
ב) חולה שאין בו סכנה, דהיינו שאין חשש סכנה לחייו אבל הוא בדרך חולה, וביארו הראשונים שזה באופן שמחמת החולי נפל החולה למשכב, או שחלה כל גופו, לא התירו לעשות מלאכה דאורייתא ע"י ישראל אבל מותר לעשותה ע"י נכרי. ולענין עשיית מלאכות דרבנן ע"י ישראל לצורך חולה זה נחלקו בו הראשונים, ופסק השו"ע [סעיף יז] שאין לעשות אלא ע"י שינוי.

ג) סכנת אבר, דהיינו שאין חשש סכנה לחייו אבל מחמת החולי עלול אחד מאבריו להנזק באופן שלא יוכל להשתמש בו, לא הותרו לעשות מלאכה דאורייתא ע"י ישראל, אבל מלאכות דרבנן הותרו, וכן מותר לומר לנכרי לעשות עבורו אף מלאכות גמורות.

ד) מקצת חולי הוא במקרה שהאדם לא נפל למשכב מחמת החולי וגם לא חלה כל גופו, אבל הוא סובל מחמת החולי, לא הותר אף לעשות מלאכות דרבנן ע"י ישראל, וגם לא מלאכות דאורייתא ע"י נכרי, אבל התירו לעשות מלאכות דרבנן ע"י נכרי.

ה) מיחוש, הוא במקרה שאין האדם סובל מחמת החולי אלא באופן קל, ובאופן זה לא התירו חכמים שום איסור ואף לא על ידי נכרי.

גזירת שחיטת סממנין

גזרו חכמים שלא יעשה אדם בשבת מעשה לצורך רפואה, מחשש שמא יבשל בעת הכנת הרפואה בשחיטת סממנין ויעבור על מלאכת טוחן. איסור זה הוא אף באופן שאין במעשהו שום מלאכה ממלאכות השבת, דמ"מ נאסר עצם מעשה הרפואה, ובכלל זה אסור לקחת תרופות בשבת.

וכתבו הפוסקים שיש להבחין בזה בין דרגות שונות של חולי, שאם הוא בדרגת חולה שאין בו סכנה כגון שנפל למשכב או שחלה כל גופו יש להקל לקחת, אך הסובל ממקצת חולי או מיחוש אסור בזה.

מ"מ להלכות חולה בשבת

חולה שיש בו סכנה גמ' ע"ז כז: אמר רבה וכו' כל מכה וכו' עד כט. תנו רבנן ששה דברים, גמ' שבת קט. ואמר מר עוקבא עד ומחללין עליה את השבת.

פיקוח נפש יומא דף פג. חולה מאכילין וכו' ומשנה שם, ובגמ' פד: מפני שספק נפשות וכו' עד מכבין, מנחות סד. אמר רבה חולה שאמדהו וכו', רמב"ן תורת האדם ענין הסכנה אות ג'.

חולה שאין בו סכנה ע"י נכרי שבת דף קכט. אמר רב עולא בריה וכו', ביצה כ"ב. בעא מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול.

סכנת אבר שבת דף קמז: ואין מחזירין את השבר עד דף קמח ע"א, ועי' בדברי הרא"ה (ע"ז דף כח.) שכלל את דין מחזירין את השבר בדברים שיש בהם סכנת אבר.

מלאכות בשינוי כתובות דף ס. תניא רבי מרינוס אומר עד פירש, תוס' ד"ה גונח, יבמות קיד. גונח יונק וכו' ובתוס' ד"ה שבת, תוס' שבת עג: ד"ה מפרק.

עירובין קב: תנו רבנן רטיה רש"י ד"ה רטיה שפירשה, ובעל המאור ד"ה הא דתניא.

ראשונים ר"ף דף ל"ט מדפי הריף גרסינן בפרק אין מעמידין עד מ: מתני', ור"ן שם, רמב"ן (תורת האדם שער המיחוש אות ב', וענין הסכנה אות ה'), רא"ש ע"ז פ"ב הל' י', רמב"ם פ"ב הל' י' ונ"כ.

גדר מכה של חלל שמחללין מצינו בראשונים היכ"ת שלא מחללין את השבת אף שהוי של חלל. עי' ר"ן (שבת דף לט: מדה"ר ד"ה מכה) בשם הרשב"א בשם ר"י, דמיחוש בעלמא אין מחללין עליו את השבת, ואע"פ שהוא מן השפה ולפנים.

עוד כת' הרמב"ן בתורת האדם (שער המיחוש ענין הסכנה) דמכה של חלל אינה צריכה אומדן, כ"ז כשלא יודעים, אולם כשיודעים ומכירים באותו חולי שאין צריך חילול ודאי אסור לעשות לו. וכן פסק הטור.

החושש בשינוי הביאה הגמ' חושש בשינוי שאסור לגמע את החומץ, וברש"י (ד"ה לא יגמע) דאיסורו משום שחיקת סממנין, ועי' בראשונים שתמהו מה ראיית הגמ' דחשיב מכה של חלל, והרי אם כאיב ליה טובא א"כ אף בלא סכנה מותר לו משום חולה שאין בו סכנה, עי' רמב"ן (דף כח: ד"ה ומשמע) וכע"ז כת' הריטב"א (ד"ה חושש) והר"ן (ד"ה חושש).

ודעת הר"ן בשבת (דף לט: מדה"ר ד"ה ומהא) דכל ההיתר דחולה שאין בו סכנה היינו בנפל למשכב מחמת חוליו, אולם אם הוא מתחזק והולך כבריא אסור לו אפילו דברים המותרים לבריא. והרמב"ן ושאר הראשונים הנ"ל פליגי וס"ל שאף כה"ג מותר בלא מכה של חלל [אי לאו שיש אפשרות אחרת להתרפאות] וצ"ע במה פליגי.

מסקנת הדין בשיניים: כת' הרא"ש (סימן ח) 'ולא איפשיטא וספק נפשות להקל ומחללין עליה את השבת'. ובב"י (ד"ה הילכך) דהר"ן (שם) הוכיח ממסקנת הסוגיא דאפילו היכא דכייבי ליה טובא אסור, ומשמע דס"ל דהגמ' דחתה זאת וקיי"ל לחומרא.

דין שאר צרכי החולה שיש בו סכנה כתב הרמב"ן שער המיחוש ענין הסכנה (אות ה' ד"ה בפרק) 'עושין לו כל שרגילים לעשות לו בחול ממאכלים ורפואות שהן יפין לחולה ומחללים שבת ואין נשאלים כלל'. והמ"מ (פ"ב ה"ה) הביא דבריו, ולקמיה (ה"ד) הוסיף 'הא משמע דלכל צרכיו מחללין ואף על פי שאין במניעת דבר שעושין לו סכנה'. והיינו שבזמן שהאדם הוא בסכנה אף שהדבר הזה אין במניעתו סכנה כלל, אך הוא חלק מהרפואות והמאכלים שרגילים לתת בחול מותר, והביאור הלכה (ד"ה כל שרגילין) האריך להוכיח מהראשונים דלא כדברי המ"מ.

גמ' שבת קכט. עושין מדורה לחיה בשבת וכו'. הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה ואפילו בתקופת תמוז. ויש בגמ' חילוקי גירסאות, והר"ף (דף נב.) כת' דלמסקנת הסוגיא 'ל"ש חיה ול"ש חולה ל"ש בימות החמה ל"ש בימות הגשמים', והיינו אף שהו"א דחולה אין עושין לו מדורה, קמ"ל שכל שצריך למדורה עושין בשבת. וכ"כ רבינו חננאל (ד"ה אמר רב יהודה) דמדשמאל מוכח שכל חולה אפילו בימות החמה עושין לו מדורה, וכן מוכח בשיטת רש"י (ד"ה הקיז) דכת' דכ"ש חולה, וכ"כ הרא"ש (פרק יח סימן ה) האשכול (הלכות מילה) ורבינו ירוחם (נ"ב ח"ט), והמאירי (ד"ה עושין) כת' דכן סוברים 'כל שאר מפרשים.. וכן נראה'.

אמנם שיטת הרמב"ם (פ"ב משבת ה"ד) [וכ"כ רבינו יהונתן (ד"ה ה"מ לחיה)] דדוקא לחיה ואפילו בימות החמה דהצנה קשה לה במקומות הקור, אבל אין עושין מדורה לחולה, ואם הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפילו בתקופת תמוז.

ויעויין בתורת האדם (ענין הסכנה סוף אות ד) דכת' על דברי הרמב"ם 'ולא נתכוונו דבריו', וכן כת' הטור (סימן של) [וכת' ואפילו הקיז דם, והיינו כרש"י] וכן כת' הגר"א (סקמ"ד) דכל הפוסקים חולקין על הרמב"ם, ואף שהשו"ע השמיט דין חולה.

חולה שאין בו סכנה

גמ' שבת דף קכט. כדרב עולא בריה עד דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה, מבואר בגמ' שבת (דף קכט.). מותר לחלל שבת ע"י גוי עבור צרכי רפואתו ונח' הראשונים איזה עוד איסורים מותר לעבור עבורו והיינו בשאר איסורי דרבנן ויש בזה ד' שיטות בראשונים.

הרא"ש (ע"ז פ"ב ס"י) הוכיח מהסוגיא שם דבסכנת אבר מותר כל איסורי דרבנן דאיתא שם לגבי גזירת שחיקת סממנים שמותר לצורך זה, אך הסתפק שמא כ"ז בסכנת אבר משא"כ כשרק חולה ואין סכנת אבר אפשר שמותר רק שבות דאין בו מעשה [אמירה לגוי]. וכ"כ הר"ן (דלקמיה) אולם פשיטא ליה דבלא סכנת אבר אסור שאר איסורי דרבנן, אולם הרשב"א (ח"ג סימן רעב) מיקל בזה דכל איסורי דרבנן שרו אף כשאין סכנת אבר.

הר"ן (דף לט: מדה"ר ד"ה ומהא) כת' דמסתברא דכל ההיתר ע"י גוי הוא בחולה שנופל מחמת חוליו למשכב אבל במיחוש שמתחזק והולך כבריא לא, וראיה לכך הביא מהגמ' (דף קיא.) דחושש בשיניו וכו',

הרמב"ן (תורת האדם שער המיחוש אות ב') הביא כל הסוגיות בש"ס של היתר דחולה, דגבי שמן וחמין (דף קלט.) איתא דאין נותנים בשבת, ולגבי שבר (דף קמז.) ג"כ מבואר שאסור, ובעירובין (דף קב:) גבי רטיה דאין לתתה בתחילה אלא לסדרה וכה"ג שרי, ובתוספתא () מבואר דאסור רפואה, ובכתובות (דף ס.) גונח יונק חלב בשבת, ומבואר שם דטעם ההיתר הוא דהוי כלאח"י ובמקום צערה לא גזרו, ובע"ז (דף כח:) דמעלים אזנים בששבת, ועין שמרדה מותר לכחולה, מבואר שמותר דרבנן, ובביצה (דף כב.) דאסור לכחול את העין ואף לסייע לגוי אסור אם יש בזה ממש. וכת' הרמב"ן דכך הוא הדין דחולה שאין בו סכנה ואף סכנת אבר אין בו, הותר לו שבות שאין בו מעשה [ע"י גוי] **ושבות דמלאכה הנעשית בשינוי**, אבל שאר השבות ע"י ישראל ונעשים כדרכו אסור, אבל אם יש סכנת אבר אע"פ שאין הנשמה תלויה בו התירו בו כל שבות שבעולם, והוב"ד ברשב"א קכ"ט אמנם ברמב"ן ע"ז כ"ח: ד"ה ומשמע נמי התיר כל שבות.

שיטת הרמב"ם: כת' הרמב"ם (פ"ב משבת ה"י), 'ואם היו צריכים לדברים שאין בהן מלאכה עושין אותן אפילו ישראל, לפיכך מעלים אזנים בשבת', וכת' המ"מ דס"ל דיש חילוק בין חולי הכולל כל הגוף שבו מותר כל השבותים, לחולי שהוא רק באבר אחד שבו מותר רק ע"י גוי. ועי' כס"מ ולח"מ, ובדברי הטור נראה שס"ל דהרמב"ם מתיר כל השבותים, אולם הב"י האריך דאין לבאר כן דברי הרמב"ם.

האם כוונת הרמב"ן היא למלאכה דאורייתא כשעושה ע"י שינוי שהוי דרבנן, או למלאכות דרבנן שעושה ע"י שינוי: הרמב"ן בחידושיו (דף קמד. ד"ה הא דאמרינן) 'וכן י"ל שאע"פ שהחולב מדבריהם כיון דדמי למפרק וכי אורחיה קעביד אסור, ולא התירו אלא שבות בשינוי דהיינו יונק'. ובריטב"א (כתובות דף ס. ד"ה תניא) כת' 'עיקר הפירוש משום דהוה ליה שבות דרבנן על ידי שינוי, שאפילו היה חולב בידו ממש אינו אלא שבות דרבנן דמפרק תולדה דדש וקי"ל (שבת ע"ה א') שאין דישה אלא בגידולי קרקע, הלכך כי הוי

יונק בפיו הוה ליה שבות ע"י שינוי ומשום הכי לא גזרו ביה רבנן בחולה שאין בו סכנה, וכ"כ בשבת (דף קכט. ד"ה דבר) 'אבל ישראל אפילו שבות מדרבנן אסור... אבל שבות ע"י שינוי, והר"ן (חידושי הר"ן דף קכט.) 'לא שרי ביה שבות על ידי ישראל אלא א"כ נעשה כלאחר יד כדאמרין גונח יונק חלב מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן ומיהו כי לא שרינן שבות של דבריהם ע"י ישראל בחולה שאין בו סכנה דוקא בדליכא לא סכנת גוף ולא סכנת אבר (אלא) [אבל] אי איכא סכנת אבר אף על פי שאין סכנת גוף מתירין בו שבות ע"י ישראל, וביאור הדבר כת' הרשב"א (שבת דף קכט. ד"ה וקשיא) וי"ל כלאחר יד אף על פי שהוא שבות אינו דומה ולא נראה כעושה מלאכה וכל שאין בו משום מראית העין התירו משום חולה, מה שאין כן בכוחל ומסייע לו שהיא מלאכה הנעשית כן בחול ודומה למחלל שבת, וכן לשון הטור 'אע"פ שהתירו שבות דאית ביה מעשה צריך שיעשנו בשינוי' אולם בהגהות אשרי (כתובות פ"ה י"ט) כת' וז"ל 'גונח יונק חלב בשבת כל מלאכה דרבנן כגון מפרק כלאחר יד ה"ה כל שאר מלאכות כלאחר יד במקום צערא דחולי שאין בו סכנה לא גזרו'. ונח' בזה גם האחרונים, דלשון השו"ע הוא שהותר רק דרבנן, וכן מבואר בח"א (כלל סט אות יב) ובמ"ב, וז"ל הפנ"י (כתובות דף ס. ד"ה בד"ה מפרק) 'לא שרינן לה הכא בשבת אלא משום דאיכא תרתי דרבנן חדא דלא שייך דישה מדאורייתא אלא בגדולי קרקע', ועוד דהוי כלאחר יד, וכ"כ החת"ס (שם ד"ה גונח), וכן משמע בט"ז (סק"י) 'כ"א בשבות שיש בו שינוי ונעשה כלאחר יד' והפמ"ג (אש"א סק"ד) דשבות בשינוי בעינן דווקא, וז"ל הגר"א (סקמ"ב) 'והתירו שבות ע"י שינוי, וכ"כ הערוך השולחן (סעיף י"ז). אולם הגר"ז (סעיף יט) והתהל"ד (סוס"ק כ"ב) והאג"ט (טוחן סי' לח סק"י) כת' דאף בדאורייתא מותר. והנה לכאורה יש ראייה לשיטתם דהרי חולב הוא דאורייתא, אולם בשעה"צ (סימן תצו סק"ט) שכת' להדיא דהכא שאני שהוא שלא בצורת מלאכה כלל ולהכי מותר אף בדאורייתא, ויעוי"ע במ"ב (סימן שכ סק"ב) דחזינן כע"ז. ועיי"ע בקובץ תשובות (ח"ב סי' כ"ז) שנקט כהאוסרים, ובשש"כ (פל"ג סעיף ב) ג"כ סתם כהאוסרים, אמנם שם בהערה (יח) הביא מהגרש"ז א שמצדד להקל אף בדאורייתא כה"ג שא"א ע"י גוי.

גזירת שחיקת סממנים

עיין משנה שבת קיא. החושש בשינוי לא יגמע בהן את החומץ וכו' החושש במתניו וכו' ועיי"ש בגמ', ומסקנת הגמ' דבמקום ששכיח השימוש בשמן ודרך בני אדם לסוכו אפילו שלא לרפואה הותר לסוך בו ועיין בטור בית יוסף סימן כל סי' שכ"ז ובגמ' שהובאו שם משבת קמז. קמז:

עוד מקור לגזירה זו שלא לעשות רפואה בשבת גם בדבר שאין בו מלאכה, שבת קח: מהו למימשי מהני מ"א בשבת וברש"י שם.

חילוק בין רפואה לבהמה לרפואה לאדם גמ' שבת נג: ת"ש בהמה שאחזה דם, ומסקנת הסוגיא שם כר' אושעיה דליתא לדין שחיקת סממנים בבהמה והרי"ף והרא"ש והר"ן שם פי' דלא גזרו בבהמה משום שחיקת סממנים משום שלא חששו שאדם בהול על רפואת בהמתו ויבוא לידי שחיקת סממנים משא"כ באדם מבואר בראשונים דאדם בהול ויבוא לידי שחיקת סממנים גם במקום שאין פיקוח נפש ויעבור על איסור טוחן. ועיין שו"ע סי' של"ב ס"ג וס"ד ובמ"ב שם.

ועיין עוד רש"י ברכות לו. ד"ה לא יערערנו, ביצה יא: ד"ה מהו דתימא, ע"ז כח. ד"ה לא יגמע.

ועיין תוספות שבת סד: ד"ה ובלבד שלא תתן, צג. סוד"ה אמר רב זביד, עירובין קב: ד"ה מחזירין, ועיין ברמב"ם פרק כא ה"כ.

ועיין סי' שכח סל"ז ברמ"א ובמ"ב שם שכל דין זה הוא דווקא למי שיש לו מיחוש עליו גזרו שלא לעשות רפואה בשבת משום גזירת שחיקת סממנים אמנם מי שהוא נפל למשכב או שחלה כל גופו מותר ליטול תרופות ועיין שם במ"ב סעיף קטן קכ"א שהביא דהראשונים למדו התר זה מהרמב"ן בתורת האדם שהובא ברשבא ובר"ן שבת קכט. ועיין שם בביאור הלכה שהאריך להביא מכמה סוגיות דמשמע שלא כהתר זה.

דין תרופות שחייב לקחת ברציפות עיין שבת קמ. דמבואר שאם התחיל ליקח חלתית ביום חמישי ושישי מותר לו להמשיך וליקח גם בשבת ועיין ברמב"ם פכ"ב ה"ז דמשמע דאירי אפילו אין בו סכנה. דהיינו באופן שצורת ההתרפאות הוא בזה שלוקח כמה ימים רצופים לא גזרו עליו שלא לעשות רפואה ועיין בשש"כ פל"ד הערה עו דחה ראיה זו. אמנם בספר דינים והנהגות מהחזו"א פט"ו ס"א כתב שהחזו"א התיר על סמך ראיה זו.

הפוסקים נחלקו האם רפואה נאסרה גם באופן שאינו מתכוון לרפואה דשמא איסור מעשי רפואה הוא דווקא במקום שמתכוון לרפואה דאז יש חשש שמא יבוא לידי שחיקת סממנים, עיין במ"ב סי' שכח סקי"ט שהביא מהא"ר לאסור ומקורו מדברי רשי שבת קט. ועיין בביאור הלכה ד"ה אבל שהביא שם שיטות המתירים.

עין משפט
נר מצוה
פ"א ב מ"י פ"ב מ"ג
רמב"ם וסמ"ק נפס
הלכה זו סמך לאין מה
טעם"ע י"ד סמך קנה
ספק"א:
פ"ה ב מ"י פ"ה הלכות
ז"ל ש"י הורה הלכה
סמך עשה ה"טע"ע י"ד
סמך קנה ספק"א:
פ"ב ב מ"י פ"ב מ"ג
רמב"ם וסמ"ק נפס
הלכה זו סמך לאין מה
טעם"ע י"ד סמך קנה
ספק"א:
פ"ה ב מ"י פ"ה הלכות
ז"ל ש"י הורה הלכה
סמך עשה ה"טע"ע י"ד
סמך קנה ספק"א:

גליון הש"ס

תוס' ד"ה חזירא וכו'
ורמ"א איהו נפ"ו ע"ן
משנת רש"ד"ס חז"ל
סמך נפס:

רבינו חננאל

שאין מתרפאין מהן אם
שואלין אותן ואמר לו אם
(א) עד לך מותר ואמר כי
הכי ודאי לרבי שאל
נמי לרופא אחי ולא את
לארבע נפשי: אמר
רבי"ח אמר רבי יוחנן
חולק ספק חי ספק מת
אין מתרפאין מהן. ודאי
מת מתרפאין לחיי שעה
לא חיישין. איני והתניא
לא ישא ויתן אדם עם
המניין (ז) ואין מתרפאין
מהן ואפילו לחיי שעה
ומעשה כן דמא בן
אחות רבי ישמעאל
שחיבש נחש וברא יעקב
איש כפר (סמך) [סכניא]
לרפואתו ולא הניחו רבי
ישמעאל דכרי אע"ג
דכתיב וחי בהם ולא
שימנו בהם הני מילי.
בצנעא אבל בפרהסיא לא.
התניא היה רבי ישמעאל
אומר מן שאם אומרים
לו לאדם עבוד עבודת
כוכבים ואל תהרג שיהיה
ואל יעבור"ל ת"ל וחי
בהם ולא שימנו בהם
יכול אפי' בפרהסיא חיל
ואל תחללו את שם קדשי.
ופרקין הא דתניא אין
מתרפאין מהן אפילו לחיי
שעה מן המניין כגון יעקב
איש כפר (סמך) [סכניא]
שהיה מין. וברא טעמא
דמינות משכא ומשום הכי
אסור לשאת ולתת עמהן.
אמר רבי יוחנן כל

חשק שלמה על ר"ח

נראה דל"ס סה ויהי נ"ן
וסה ורע נ"ן פ"י טופרין.

הנהגות וצינונים

[א] ציל רבין (גליון).
צירוב רבתי"א ריבה
בר בר חנה: [ב] ר"ח
ליחא בכמה ראשונים
וכתיב: [ג] בראשונים
רבתי"א גופא פ"ד:
[ד] שעתה נשמתו
בפורה צ"ל. רימ
(גליון): [ה] ריבין גופא
אמר בר חנה: ובע"י
רבתי"א ריב"א נחמן
בר יצחק: [ו] לשה"כ
נחיה: [ז] ציל שפא
יחיה: [ח] מיד (רפס)
(פירוש): [ט] בדפ"י גופא
מתלמידיו ישי"א ע"י
הייבא: [י] למתה"א:
הכל הוא שיעבוד המה:
[י"א] למתה"א ליחא בבתי"א
(והיה ציל "לבן דמא")
וגרס: מאי הוה ליה
למית: מאי זה מקרא
[י"ב] ריב"א ריב"א
(רפ"י): [י"ג] ער ביון
שליח הבא לי עליון
(רש"י): [י"ד] ציל הוה
צירובין:
(רש"י): [י"ה] דאמר בר
צ"ל. רימ (גליון):
[י"ו] ורב יהודה: [י"ז] ציל
שיעבוד ואל ייהרג:
[י"ח] וכימי בחותי רבתי
אלהן. ע"ש. וע"י הגהת
מהר"ם:

שעה י"א חיישין. והא דאמרין ציומא (דף פ"ה) מפקחין
עליו את הגל בשעת לחוש לחיי שעה אלמלא חיישין דאיכא
למימר דהכא והתם עבדין לטובתו דהתם אס לא תחוש ימות והכא
אס תחוש ולא יתרפא מן העובד כוכבים ודאי ימות וכלן שצקין
הודאי למעבד הספק: לא ישא
ויתן עם המינים. פי' להאריך עמהם
דברים פן ימשכחו: שאני מיוגה
דמשכא. לכאורה משמע דאפי' מרופא
מומחה שמתרפאין מהן מ"מ מן
המניין אסור להתרפאות שום חולי
ואפי' דהא לקמן (דף פ"ה) בשמעתי
ר' אבהו קיבל סמא מן יעקב מינאה
י"ל דאף צמינים אסור אסור אלא
צרפואה שמוכר זה שם עובדת
כוכבים ואומר שהעובדת כוכבים
מועלת לך וזהא דאפי' אחי לאמשי
ואסורי ההא דירושלמי דהכא"ל מעשה
צ"ל בן דמא בן אחותו של רבי
ישמעאל שהכישו נחש וברא יעקב איש
כפר סכניא עמו לרפואתו בשם רבי
ולא הניחו רבי ישמעאל וכן אס
אמר הרופא אפילו אינו מין קה
ממס של עובדת כוכבים פלוניא או
מעלים שלמי עובדת כוכבים אסור
דאמרין פרק כל שעה (פסחים דף
כ"ה) צל מתרפאין מן מעלי אשירה
אפי' דמירי כגון שאומר לו שאותם
ומס או תחוש עליו מועילין ולא אמריס
כגון ע"י שד שמטעו כי לפעמים יש
כח בד שדים להטעות כדי לטרדם
דאיחא לקמן פרק ר' ישמעאל (דף
נ"ה) דהוא צ"ת עובדת כוכבים די
הוה מיוגף עלמא ולא אחי מיטרא
ימחשו צילמא ואמר שמוטו לי גברא
ושמטו לי וחי וחי מיטרא אל צלמי
מולא תועלת דהס יומת מאתריס אלא
שאמר לו הגא לי מס או עיסי מותר
להציא אף מעבדת כוכבים וחי איהא
דירושלמי צפרק שמונה טרסי"ל צל
מתרפאין מן מעבדת כוכבים עד"ל
צלמר לו ה לי עליו מעבדת כוכבים
צלמר לו ה לי עליו סמא מיא
צ"ל עליו של עובדת כוכבים והא דאמרין
צירושלמי"ל ר' יונה הוה נמרמורין"ל
ואימי ליה מן זכרות דחוו ולא שמה

מכאן העובד כוכבים: שיו"י קא משי"א. הא ישראל מדלג צע
לאיחסי מנא לא סמך עלי ושו"י קא משי"ל לנסותי אס אומר לו
אמת: ספק חי ספק מת. חולי שאס לא ירפאו רופא ספק ימיה
ספק ימות אין מתרפאין מהן לעובד כוכבים ודאי קיבל ליה ומוטב
שנית אולי ימיה: ודאי מ"א מתרפאין.
היכא דיעינין שאס לא ירפאו ימות
ואין כאן ישראל לרפאותו מתרפאין
מהן לעובד כוכבים מאי עבד ליה
הא בלאו הכי מיית ושמה ירפאו
העובד כוכבים: חיי שעה. שהעובד
כוכבים ממנה להמיתו ושמא יוס או
יומיס ימיה: אם אפרונו נבוא העיר.
בצנעא אשמי מורעיס כתיב אס
אמרנו נבוא העיר והרעצ צעיר ומתנו
סס ואס ישצנו פה ומתנו ועמה לכו
ונפלה אל ממנה ארס אס ימיתו ונמיה"ל
ואס ימיתו ומתנו: [והאיכא חיי שעה,
ומימיה"ל מיד]: לא חיישין. הואיל
וסופו למות כאן: יעקב איש כפר
סכניא"ל. כלאמרין צפרק קמא (דף פ"ה).
מקרא מן התורה. לקמייה מפרש ליה:
עד שיצאה נשמתו. צמות: ויצאה
נשמתה בטהרה. צמות: ופורץ גדר.
עובר על דברי תנאים ישכנו נחש
כלקמן: איהו נמי חזיא טרדיה.
והיה יכול להתרפאות ולהלל ולמית
ע"י זה ולחיות דרענן נמי לא יחוש
שאליו נשכו היה יכול להתרפאות
ולמית: חזיא דרבנן צ"ת צ"ה אסותא
כ"ה. שאס נשכו נחש צליל שער
על דברי תנאים לא מעלה לו רפואה
וימות אס היה מתרפא מנשיכו וז סופו
למות על ידי נשיכת צצרו עובר על
דברי תנאים חיי מיתה"ל. ס"א חזיא צ"ה.
לדמא"ל למימר מאי מקרא היה רואה
להציא: בפרהסיא. יא חילול השם שו"א
[לחזין] ולמידן ממנו לחלל צקדושת
השם: כ"ה מכה שמה"ל צ"ת צ"ה את
השבת. דהיינו מכה סכנה אל שאין צ"ה
סכנה מתרפאים וית ליה דרבי יהודה
דאפילו ריבא דסוקילמא לא מס' (ב):
השבת אמר רבא בר בר חנה אמר רבי יוחנן
השבת אין מתרפאין מהן ואיכא דאמרי אמר
מכה

(א) [סמך] דמולין פ"ב
(ב) [סמך] (ב) [סמך] ק"ל.
(ג) [סמך] ד. יומא
פ"ה: סמך דין ע"ה.
(ד) [סמך] דף ע"ה.
(ה) [סמך] ד"ה ו' ס"ה.
(ו) [סמך] דשבת ה"ה.
(ז) [סמך] (ט) [סמך] ו"ע.
(ח) [סמך] שבת ק"ד חולא.
(ט) [סמך] חוס' לקמן ד.
ד"ה הא צנעא וסמך
כמות יע. ד"ה דלמא.
(כ) [סמך] פ"ד ה"ב.
(ל) ע"ה.

הנהגות הב"ח

(א) גברא ודאי מת
מתרפאין מהן ודאי מת
מתרפאין מהן האילכ
חיי שעה"ל (ב) רש"י ד"ה
כל מכה וכו' לא
מתסין מייחיהו ס"ד:
(ג) תוס' ד"ה חולא וכו'
פ"ה של העובר. י"ב
לדך לומר שלא היה לפניו
פרש"י של"ל [ט] ועין פי'
דבר ד' צמות דברי
רבות סמך ר"ג טעם
טעם:

תורה אור השלם

(א) אם אפרונו נבוא
העיר והרעצ צעיר
[ומתנו] שם ואם ישכנו
פה [ומתנו] ונחיה לכו
ונפלה אל ממנה ארס
אם ימיתו ונמיה ונמיה
[ומימיה"ל מיד]:

(ב) חפר גוקין בו יפול
ופרץ גדר ישכנו נחש:
[קדמה י' ח]

(ג) וישכנו את חקתי
ואת משפטי אשר
ישכנו אתם ואחרי
כך אני יי. [ויקרא י' ח]
(ד) ולא תחללו את שם
קדשי [ונקדשתי] בחוד
בני ישראל אני יי
קדשכם: [ויקרא כ"ב כ]

ליקוטי רש"י

ריפוי נפשות בהנחם.
ונפס דקמתי פירשו לזון
כלשטון אס יא אס
נפסות (בראשית כג)
לומת משפחות בלזון
לזון ולא צעיר [שם מא'].
ריבא דבפ"ה צ"ה.
קפי על השבת צצצור
פ"ה [הוא קטן].
ריבא. תיקור. סוקלמא.
כל אומן מקין [בכחות]
ל"ל. ריבא. מכה.
סוקלמא. כל שמכח צו
לע"י פלימ"א [מכות]
כא. [ויקרא ש"ד צ"ה]

פורץ גדר. סייג של
תנאים לעובר על
דבריהם. ישכנו נחש.
מיתה בדי שמים ופי'
שכר שאלן פריא גדר
הזכר למתמין לזון
נשיכת נחש שהוא דר
במורי קפי חללי תנאים
פריס [קדמה י' ח].
חזיא דרבנן. שער על
גידו תנאים ונחש השבת
על קן לו רפואה ונחש
ק"ל. וחי בהם. לעולם
הא שאס אמר צעור
הא ואלא סופו הוא מת
[ויקרא י' ח]. ו"ה
התקין לו. לעובר על דברי
מורין [שם כב. כג].
בפרהסיא איכא חלול השם
ולדך לקדש את השם וסמך
ונקדשתי שמוע נפשו על
השבת וילדו [סנהדרין ע"ה].

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) שנת קט, (ב) שס קד, (ג) יבסל יד: (א) יומא קד, (ד) [נסא], (ה) [נע"ש] היעז ויפערש' דשס"ו, (ו) [נע"ש], (ז) יבסלת טו, (ח) לקמן לה, (ט) היב, (י) וע"ש חס' טו: ונע"ש ד"ה נחור.

הנהגות הב"ח

(א) גמי (אמר רב שמן בר אבה וכו' את השבת) תלמי' ויני' קי"א א"ר שמן בר אבה א"ר יוחנן מבה של חלל אינה צריכה אומדן והא' אישתא למירחא גמי כמנהל של חלל דמיא. קן גורם האלפסי בפרק שמונה עשרה ועיין פירושו בדברי הר"ן בשם הרמב"ם: (ב) שם לאסוקי גרדל דינלא. י"ב עיין פסוק: (ג) דרש"י ד"ה מאי מנייה וכו' את השבת הקס' וואס"ח מ"ה גב הרגל וגב היר מחללין עליהן את שבת אט"פ: (ד) ד"ה יקרא מקלקלתא. ויני' וכו' אט"פ דף קל:

גליון הש"ס

גמרא ורמא י"ה יעקב מינאה. עיין מנייה דף כג ע"ה תוספות ד"ה אמר וע"ק:

תורה אור השלם

(א) ויאמר שמשון תחת נפשי ועם פלשתים ויט' בקבר ויפל הבית על הקרנים ועל כל העם אשר בו ויהיו הקרנים אשר המית במוות רבים מאשר המית בתנין: (ושפטים טו, י)

ליקוטי רש"י

[נדרס מהמסכת]

הנהגות יצוינים

[א] ציל אשכנז (גליון): [ב] באווי נוסף בשבתא: [ג] כחמ"י נוסף רב אשי אמר שאור מפיה רשמן זית ופזיה. וכן הוא בימוא בשם ר' יימר, אכנסג יב דקיס שם ר"ב אשיי (ומהפך רב אשי ר"ב יומי): [ד] בימוא רב אשיי. ולג' דקיס שם רב יימר: [ה] גיורת רש"י ורבי יוחנן, חורץ יעקב הגיה אלא דרבי יוחנן: [ו] ציל איסקוטלי (דפריי), וביה ברש"י דפוס פירו: [ז] יש ספרים שכתבו בהם אמר רב שמן בר אבה מבה של חלל [אניה] צריכה אומדן. ורש"י זצ"ל דלא גרסי לה ולא ידענא מאי טעמא ואורי, וכן הנהגת הב"ח אות א: [ח] כתי' חושש. דהאב' ליה פורחא משמיע: [ט] ציל פמית (אורי) וכו': [י] ציל שמי' (בארות המים), וביה ככת"י אוריים (דפריי): [יא] ציל וסכתו (אורי) וכו': [יב] יגיראא: [יג] ליתא באורי, וידר"א: [יד] באורי ובכח"י נוסף

שלוש ש' מילא' הפות הוא: [ט] האורי העתיק לשון הגמרא "דא"ר מנא א"ר מכה שצ"ב גיב היר וגב הרגל כמכה של חלל דמי ומחללין עליה את השבת: [ס] יש להוסיף או בהכאה שלא (בארות המים): [ע] דפריי ומפשיש"י:

כדאמרן נערה המאורסה לא הותרה מפניו ואפילו להתרפות כהדא חד בר נש רחם איתתא ואיסתכן שאלון לר' אלעזר דתיעבר קומי' או ישמע קלה ולא ימות ואמר לון ימות ולא קן איכא דאמרי אשת איה וית איכא דאמרי פניה הוה אבל נתן ענינו בה ויתא כאשת איש א"ר יונתא זאת אומרת שאין מתרפא בשפיכות דמים דתנן באהלות פ"ו האשה המקשה לילד מחתכין הוליד במיעוה ומצריאן אורזי אבריים אבריים מפני שחיה קדומין לחייו. יצא רובן אין נוגעין בו שאין דוחין בשם מצינו שפיר נשד ודחי' וסודא שניה איה תמן דלא גרע מי הורג את מי: דא"ר פדעטא סבנה ומחללין עליה את השבת. פ"י פצע כדמתי' פצע פינדא. פ"י גרדא דיבלא גירוס שגורדת מעשב שנקרא חצב בלשון רבנן. ניקרא מקוקולתא. ותיחבש של ערץ מן החאפס. פ"י עינבתא מורסא שצומחת בכשר בני אדם כמו ענב והיא שחורה סבנה. סימטא פרוקא דאשאתא היא. פ"י נפחא אדומות שולחה של ממות היא לנחור ממות גדולה באה אחיה. פ"י סקטילי' המכה שמכה בעת שאזוז אצבעו בגדולו ומכה המכה חשק שלמה על ר"ח (א) גי רעני פירושא נראה שהוא כתי' הרמב"ם בספר תורת האדם בשער הסכנה ופי' דמי סכר דלא חי מכה על חלל ועי' מדה דף ע"ב. (ב) לפנינו פירושאנו הגירסא לקטין לו שוקן נקדק בשם וינ"ש פ"י גמ'. (ג) אולי צ"ל טעמן עקן ותיפרשמו לפנינו איתא ומתנן עליה מתן נפטא וכן קני רעני נראה עיקר דריו"ק.

אין מעמידין פרק שני עבודה זרה

היא היא דהא קי"ל בפ"ג דינוא (דף פד.) דכל מכה של חלל מחללין עליה את השבת: (א) גב היר. מחללין שבת אט"פ שאינה של חלל לנישנא קמא אין מתרפאין ונתמחאז אי חוי דמקלקל זה

לחקך ליה כמלה ומעצירו: שצריכה אומדן. שמוסכת כ"כ שזריך לאמדו אס יסיה ואס ימות: מכה של חלל אינה צריכה אומדן לא גרסינן לה"י: אישתא צמירתא. חולי חמה זנע"ו מלווי"ד. למירתא לשון שריפה ותמנימות ודוגמתו צהכונס לאן דליר (צ"ב דף ט.) דלמרחא נמורי: מן השפה. שפתיים: כבי. וינע"ש"ס: דאקושי. קשין הן: א"א ינעב בשבת. דכל רפואה אסרו כמכיס לעשותה בשבת היכא דליכא סכנה משום שחיקת סממנין נמסכת שבת (דף נ:): [ב] צפדינא. חולי השיניים זנע"ו מישגא"ל: מטרוניתא. עובדת כוכבים יסחה: עבדה. ליה רפואה חמשה צנצנא ומעלי צנצנא: בשבתא. מאי אישעזר ללא מנינא למימין"ל נכך מפני תלמודי בני כלה: דרשה בפירקא. לימד הרפואה לכל: חייו"ח השם. דלח"י סכנה אישתבע ועבר אשבעות: דג"ה א"ה מעיקרא. משעה שגילמה לו אמר לה דעי שלא נשבעתי ולא אמרתי צאלא דישראל אלא צאלא דישראל: א"פמא. מדעני לאסוקי צנצנא כמכה של חלל דמיא ולקמיה פריך כיון דהכי הוא היכי מיסתי מעודי כוכסס והאמר רבי יוחנן כל מכה שמחללין עליה [נאח] השבת אין מתרפאין מהן והכא לא גרס לה עד לקמן: ח"ג אלאה כמכה של חלל דמיא אמר רב נחמן צר יתחק שאני כפדינא הואיל ומתחיל צסה וגומר צבני מעיים: מאי סימניה. למידע דהוא כפדינא: רמי מדיי בי ככי ואתי דמא עבר. דרי. כענותו לטוס לתוך פיו יואל מצן שניו דס: דרי. הן שורות השיניים: מוקדרי קירי דחיבו. מאכל של חטיין ואכלו כשהוא לזין מאל דמי חורף: כסא דהרסנא. דג שטיגנהו צשומן היואל ממנו עס הקמח"ס: מאי עבדא י"ה. מטרונא לרבי יוחנן: משהא דאווה בגדפא דאווה. שמן חורא"ל הממו צאור וסכתן ע"י אחד מכנפי האווז על שניו מצחון: טיינעא. ישמעאל: קשייתא דוית. גרענין של זיתים: ד"ה מ"ו תיתא. שלא הביאו שלש: וק"נהו אמרא דחתא. לינן צאור מרחא חדשה פושטי"ר זנע"ו ושרפן עליו: ודביק בי דרי. שורות שינים מצנצנים אדם חשוב הוה. ומיסתפי ממלכותא למקטיליה: א"חבורו אשקיה. להעביר הסס שהוא חוק. רבי אבהו הוה קרוצ למלכות כדאמרין (דף ת.) וצנחנות (דף יא.) דנפקי אמהתא דבי קיסר ומשרו ליה ומנעור למיני בקרלי: שאני. שהוא מטרוניתא דר' יוחנן: דרופא מומחה הוה. דלאמרין לעיל (דף סו.) אס היה מומחה לרביס מותר דלא מרע אפסיה: פדעתא. פלע מכת חרצ: א"פצפס דמא. של פדעתא אס יואל יותר מדלי: תח"ל בהא"א. ישקויה שחלים צחומן תחלי קרישין זנע"ו: א"פוקי. להעלות צצר שחמיה המכה: גרדא דיב"א. עשצ ששמו יצאל כי הווא דסותא (דף י.) קמי רפוקא גרדי דעלי: גירדא"ל. שגורד צרשיה ועמן אותה גירדה עס גירדה עץ הסנה ועושה חתצוה דאבנא. סנה: (ז) ניקרא מוק"קאלא. חולעיס שחתרגוליס מנקרין צאפסה מאשפות יריס אציין מתגרמנין מקלקלתא מריס תשוה"ל (מהלס קי): עינבתא. אצבעע הדומה לעננא מלנ"ט זנע"ו: פרוונקא דמ"אבא דמיתותא הוא. [ב] כלומר מסוכן הוא להמית: מינא בדובשא. עשצ הנקרא רוד"ל זנע"ו וסוחקיס אומו עס הדגס: ברפסא. אפי"א זנע"ו: בטילי"א. יין חוק מאל ומיין יין הוא כדאמרין לקמן (דף ג.) טילא מריפתא דמלרי זקי: אדהכי. צעוד שהוא ממוז אחר סממנין אלו: עינבתא בת מינא. עינבתא מענבי הגפן צת מינא דוגמתה אס גדולה גדולה ואס קטנה קטנה: וגינגרד ע"יה. יגלגל עליה: חוורתי. לאצבעע לנן ענבה לצנה: סימטא. קל"ג זנע"ו נפס העומד צאלס: פרוונקא דאישתא הוא. ע"י חולי ששמו חמה הוא צא וסימן הוא לה: שיתין איתקוטלי'. מכת אצנע לרדה מדפיקה גנדולו ושומעה ומכה צנפרנה: ואי חויר רישיה. נתצשל להוילא הלימה היא רפואתו:

מכה ש"ה ח"ה. פ"ה שכנגד חלל הגוף וצירושלמי"ס מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שניג"ט היר. פ"י היינו חולי שעלה שם מאליו או"ט שלא ע"י מכת חרצ אבל מכת חרצ חרצמרין בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדלמך שמואל צסומך האי פדעתא מחללין עליה שבת דלכנה היא ומפרש"ס פדעתא מכת חרצ: **איכא** בינייהו גב היר. ה"ה דהוה מלי למימר איכא צינא צינייהו פדעתא ומכה היא צריכה אומדן: **כבי**. פ"ה מקום מושב השיניים וינע"ש"ס וקשה דקאמר צסומך כיון דאקושי ועוד דצפרק אלו טרפות (חולץ דף ט:): גצי אריא נחור ככי ושיני ואין דרך להיות וינע"ש"ס טרפות וכן בצחובל (צ"ק דף קד:): שיתין חיכלי מטו לככא דקל חצריה שמע וצסוק המפסק (כ"מ דף קד:): גצי הווא חורא דקל ה"ל ככי ושיני למיכל לכן נראה לפסע ככי עס שניס גדולות מישאל"ס זנע"ו ושיני הס האסות"ס: **תחלי בהא**. ישקויה שחלים צחומן קרשין וי"מ גסוס על המכה: **במילי"א**. פ"ה חוק כדאמרין לקמן (דף ג.) טילא מריפתא דמלרי זקי ומייה מזניו טילא א"ר חלש דלמך פרק מי שאלחו (גיטין דף ע.) גריעא דכולהו טילא חוירא:

ר' חנינא ור' יוחנן משחוק תחלוץין ומיתן גו חמרא עתיקא ומישיתי דלא ליסתכן ר' יעקב בשרי' יוחנן בכל מתרפאין חרין מעבודת כוכבים ודליו עריות ושפיכות דמים עבודת ארמים כגון דאמר ליה האב עליון של עבודת כוכבים וכן כל כיצא הן אמר רב הווא זאת אומרת שאין מתרפאין בבילוי עריות דחמי הותרה שבת בכללה פ"י להתרפות בדברי סבנה ובכמה של חלל

כדאמרן נערה המאורסה לא הותרה מפניו ואפילו להתרפות כהדא חד בר נש רחם איתתא ואיסתכן שאלון לר' אלעזר דתיעבר קומי' או ישמע קלה ולא ימות ואמר לון ימות ולא קן איכא דאמרי אשת איה וית איכא דאמרי פניה הוה אבל נתן ענינו בה ויתא כאשת איש א"ר יונתא זאת אומרת שאין מתרפא בשפיכות דמים דתנן באהלות פ"ו האשה המקשה לילד מחתכין הוליד במיעוה ומצריאן אורזי אבריים אבריים מפני שחיה קדומין לחייו. יצא רובן אין נוגעין בו שאין דוחין בשם מצינו שפיר נשד ודחי' וסודא שניה איה תמן דלא גרע מי הורג את מי: דא"ר פדעטא סבנה ומחללין עליה את השבת. פ"י פצע כדמתי' פצע פינדא. פ"י גרדא דיבלא גירוס שגורדת מעשב שנקרא חצב בלשון רבנן. ניקרא מקוקולתא. ותיחבש של ערץ מן החאפס. פ"י עינבתא מורסא שצומחת בכשר בני אדם כמו ענב והיא שחורה סבנה. סימטא פרוקא דאשאתא היא. פ"י נפחא אדומות שולחה של ממות היא לנחור ממות גדולה באה אחיה. פ"י סקטילי' המכה שמכה בעת שאזוז אצבעו בגדולו ומכה המכה חשק שלמה על ר"ח (א) גי רעני פירושא נראה שהוא כתי' הרמב"ם בספר תורת האדם בשער הסכנה ופי' דמי סכר דלא חי מכה על חלל ועי' מדה דף ע"ב. (ב) לפנינו פירושאנו הגירסא לקטין לו שוקן נקדק בשם וינ"ש פ"י גמ'. (ג) אולי צ"ל טעמן עקן ותיפרשמו לפנינו איתא ומתנן עליה מתן נפטא וכן קני רעני נראה עיקר דריו"ק.

אין מעמידין פרק שני עבודה זרה כת.

מכה ש"ה ח"ה. פ"ה שכנגד חלל הגוף וצירושלמי"ס מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שניג"ט היר. פ"י היינו חולי שעלה שם מאליו או"ט שלא ע"י מכת חרצ אבל מכת חרצ חרצמרין בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדלמך שמואל צסומך האי פדעתא מחללין עליה שבת דלכנה היא ומפרש"ס פדעתא מכת חרצ:

איכא בינייהו גב היר. ה"ה דהוה מלי למימר איכא צינא צינייהו פדעתא ומכה היא צריכה אומדן: **כבי**. פ"ה מקום מושב השיניים וינע"ש"ס וקשה דקאמר צסומך כיון דאקושי ועוד דצפרק אלו טרפות (חולץ דף ט:): גצי אריא נחור ככי ושיני ואין דרך להיות וינע"ש"ס טרפות וכן בצחובל (צ"ק דף קד:): שיתין חיכלי מטו לככא דקל חצריה שמע וצסוק המפסק (כ"מ דף קד:): גצי הווא חורא דקל ה"ל ככי ושיני למיכל לכן נראה לפסע ככי עס שניס גדולות מישאל"ס זנע"ו ושיני הס האסות"ס: **תחלי בהא**. ישקויה שחלים צחומן קרשין וי"מ גסוס על המכה: **במילי"א**. פ"ה חוק כדאמרין לקמן (דף ג.) טילא מריפתא דמלרי זקי ומייה מזניו טילא א"ר חלש דלמך פרק מי שאלחו (גיטין דף ע.) גריעא דכולהו טילא חוירא:

מכה ש"ה ח"ה. פ"ה שכנגד חלל הגוף וצירושלמי"ס מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שניג"ט היר. פ"י היינו חולי שעלה שם מאליו או"ט שלא ע"י מכת חרצ אבל מכת חרצ חרצמרין בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדלמך שמואל צסומך האי פדעתא מחללין עליה שבת דלכנה היא ומפרש"ס פדעתא מכת חרצ:

מכה ש"ה ח"ה. פ"ה שכנגד חלל הגוף וצירושלמי"ס מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שניג"ט היר. פ"י היינו חולי שעלה שם מאליו או"ט שלא ע"י מכת חרצ אבל מכת חרצ חרצמרין בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדלמך שמואל צסומך האי פדעתא מחללין עליה שבת דלכנה היא ומפרש"ס פדעתא מכת חרצ:

מכה ש"ה ח"ה. פ"ה שכנגד חלל הגוף וצירושלמי"ס מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שניג"ט היר. פ"י היינו חולי שעלה שם מאליו או"ט שלא ע"י מכת חרצ אבל מכת חרצ חרצמרין בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדלמך שמואל צסומך האי פדעתא מחללין עליה שבת דלכנה היא ומפרש"ס פדעתא מכת חרצ:

מכה ש"ה ח"ה. פ"ה שכנגד חלל הגוף וצירושלמי"ס מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שניג"ט היר. פ"י היינו חולי שעלה שם מאליו או"ט שלא ע"י מכת חרצ אבל מכת חרצ חרצמרין בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדלמך שמואל צסומך האי פדעתא מחללין עליה שבת דלכנה היא ומפרש"ס פדעתא מכת חרצ:

מכה ש"ה ח"ה. פ"ה שכנגד חלל הגוף וצירושלמי"ס מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שניג"ט היר. פ"י היינו חולי שעלה שם מאליו או"ט שלא ע"י מכת חרצ אבל מכת חרצ חרצמרין בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדלמך שמואל צסומך האי פדעתא מחללין עליה שבת דלכנה היא ומפרש"ס פדעתא מכת חרצ:

מכה ש"ה ח"ה. פ"ה שכנגד חלל הגוף וצירושלמי"ס מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שניג"ט היר. פ"י היינו חולי שעלה שם מאליו או"ט שלא ע"י מכת חרצ אבל מכת חרצ חרצמרין בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדלמך שמואל צסומך האי פדעתא מחללין עליה שבת דלכנה היא ומפרש"ס פדעתא מכת חרצ:

מכה ש"ה ח"ה. פ"ה שכנגד חלל הגוף וצירושלמי"ס מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שניג"ט היר. פ"י היינו חולי שעלה שם מאליו או"ט שלא ע"י מכת חרצ אבל מכת חרצ חרצמרין בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדלמך שמואל צסומך האי פדעתא מחללין עליה שבת דלכנה היא ומפרש"ס פדעתא מכת חרצ:

מכה ש"ה ח"ה. פ"ה שכנגד חלל הגוף וצירושלמי"ס מפרש כל שהוא מן החלל ולפנים: **מכה** שניג"ט היר. פ"י היינו חולי שעלה שם מאליו או"ט שלא ע"י מכת חרצ אבל מכת חרצ חרצמרין בכל מקום דמחללין עליה את השבת כדלמך שמואל צסומך האי פדעתא מחללין עליה שבת דלכנה היא ומפרש"ס פדעתא מכת חרצ:

עין משפט ונר מצוה

ט א מ"י פ"ב מהלכות שבת אלאה סמנ לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

ט א ב מ"י ס"ה הלכה ה טו"ש"ס סעיף ו (רב אלעזר עוד בשבת פרק יד דף מג. וע"ש וגם צרכ אלפס דהכא):

ט א ב ג ד מ"י עס הלכה ה טו"ש"ס סעיף:

ט א ב ג ד מ"י עס פכ"א הלכה כד סמנ של:

טו"ש"ס סעיף סעיף לז:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (הוא) סמנ עשין פ"ק טו"ש"ס י"ג דמן סימן קנה

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

לאון סה טו"ש"ס א"ס סימן שכת סעיף ו:

פ ד ו (מ"י) פ"ב מהל' (שם) הלכה ה סמנ

(דף כח.) גב היד וגב הרגל כמכה של חלל דמי. ודוקא כשהם כואבים:

ומכת חרב אפילו בכל מקום (א) מחללין עליה את השבת כדאמרינן בגמרא, האי פדעתא סכנתא ומחללין עליה את השבת. ופרש"י ז"ל (א) מכת חרב (ב) לשון פצע תחת פצע ומתרגמינן פדעא:

ומאי דאמרינן דמכה של חלל מחללין עליה את השבת, הני מילי (ג) הכאה כגון שנפל או נשבר עצם מעצמיו, אבל מיחוש בעלמא אין מחללין עליו את השבת, ואע"פ שהוא מן השפה ולפנים. אבל אם היא אשתא צמירתא מחללין, לפי שהיא כמכה של חלל; וכל זה דוקא כשלא שאלנו לרופא אלא מסתמא אם יש בו סכנה כעין מה שאמרנו מחללינן, ואם לאו אין מחללין. אבל אם שאלנו לרופא ואמר שיש בו סכנה אפילו אשאר מיחושים מחללינן בספק נפשות להקל:

מנן השפה ולפנים. ונראה מן הגמרא דאפילו ככי ושיני, (ד) דאמרינן בגמרא האי צפידנא מתחלת בשינים וגומרת בבני מעים:

(ה) בכל מתרפאין חוץ מעצי אשרה. והני מילי כשהן נעבדין; וא"ת כיון שהוא במקום סכנה למה לא יתרפא מהן, דהא לא קא עבר אלא על לאו דלא ידבק בידך מאומה מן החרם. וכיון שיש בדבר סכנה יש לנו לדחותו; ותירץ ר' ב' נ' י' צ' ח' ק' ז' ל' (ו) דהכי קאמר, בכל מתרפאין במקום סכנה חוץ מעצי אשרה, כשיאמר הרופא לך והביא עצים מע"ז, שאותם העצים מועילין לחולי זה, ושאר עצים אפילו מאותו המין לא יועילו. שלפעמים יש רשות לשדים להטעותן ודומין להן שאלו העצים של ע"ז מועילין אבל שאר עצים לא. כגון זה ודאי אין מתרפאין בהן, וטוב לו שימות, כדי שלא לחזק ידי עובדי עבירה, (ז) ויאמרו שיש כח

הגהות המן"ל

מיחוש שיש בו סכנה, וכן נראה מלשון הרמב"ם פ"ב מהלכות שבת ה"ה, וכן הוא בטושו"ע או"ח סימן שכ"ח ס"ב.
(ד) דברי רבינו בזה צ"ע דבכיכי ושיני הוה בעיא דלא איפשיטא ומשום כך אנו פוסקים להקל, ובגמרא דחו דשאני צפדינא דמתחלת בשיניים וגומרת בבני מעיים.
(ה) מובא ברי"ף כאן מפסחים כ"ה ע"א.
(ו) וכן הוא בתוספות בסוגיין ד"ה שאני מינות.

(ז) מפשטות לשון רבינו משמע דמה שאמרו בגמרא במינות דמשכא אין הכוונה שיש בזה חשש שמא ימשך הוא עצמו אחרי המינות אלא משום שהוא מחזק ידי העכו"ם בזה, וצ"ע דהרי על לאו דלפני עוור אינו

(א) וכן הוא בתוספות ד"ה מכה שע"ג היד, ובערוך אות פצע כתב וז"ל: מכה של ברזל, ועיין בתרגום אונקלוס משפטים כ"א פסוק כ"ה פדעא חליף פדעא, ובמשלי כ"ד פסוק י"ח מפיץ והרב תרגם יונתן, פריעא וסייפא, וצ"ע אם כל מכה של ברזל בכלל מכת חרב אבל פצע אחר שלא על ידי ברזל לא או כל פצע בכלל.

(ב) שמות כ"א פסוק כ"ה.

(ג) וכן כתב הרשב"א מובא בר"ן שבת פרק שמונה שרצים בשם רבינו יונה ז"ל דדוקא כשנתקלקל אחד מן האיברים הפנימיים מחמת מכה או בועה וכיוצא בזה, אבל מיחושין אינם נקראים מכה ואין מחללים עליהם את השבת, אלא אם כן

מסורת הש"ס עם הוספות

(א) בעין זה לקמן קמ.
עיי"ש, לקמן קלטג.
(ג) עיי"ש מה, (ד) פרה פ"ח מ"ח מקוואות פ"ח מנחה
(ה) וכן אמת מנחת
לנה, (ו) פסחים קטז;
(ז) שמ, (ח) לקמן ע"ב,
(ט) ממני פירשתי ט"ז,
י' עי' רש"י לעיל סה;
ד"ה אלא, (כ) לקמן עמוד
ב, (ל) ונע"ש חס' לקמן
קמנ, ד"ה דעבד ומוס'
חולין טו: ד"ה אלף מלך.

הנהגות הב"ח

(א) גבי פוך מעביר בת
חורין ופוסק וכו' ר' יוסי
(וכי' בת חורין ופוסק:
רש"י ד"ה כל הימים
וכי' מ"ל אן מעיין מעיין
מטהר: (ג) תוס' ד"ה
עלין וכו' לרפואה ס"ד
ואח"כ מ"ה כוסברתא
אפי' לדידי קשה:

גליון הש"ס

רש"י ד"ה אפי' לדידי
דמאור עיניב, עי'
במנחות אור להלן עגל
פמ"ח פ' טז:

גליון הש"ס

תורה אור השלם
(א) יקרא אלהים
לַבָּשָׁה אֶרֶץ יִלְקַחָהּ
הַפִּימָה קְרֵא יוֹשִׁים וְקָרָא
אֶלְהִים בִּי טוֹב:
[בראשית א', י']

הנהגות וצייונים

(א) פי' בחול עינים
עיי"ש, (ב) עיי' יומא יח
ע"כ למח נקרא שמו;
אורות (וכן)
[ג] ציל לַבָּשָׁה (בפרסית
לַבָּשָׁה); [ד] נדביל:
במקום אשכנזי שנקראו
ועמדין (ותחת 'שלו')
נמחק;
רש"י:
(ס) בפרסית שבטמים;
(ז) דבור זה שייך קודם
ד"ה ובר יוס':

ליקוטי רש"י

גיגית. קונא שמטילין בה
שכר, (ולעיל מה, פוך, ל'
כחול ודמיון ד, ל', כשורת.
המולין וגלגל מחור הסחומי
מיות הקרקע שהסחומי
יוקח ממנו ולעיל קנ, גלג
סחומי ואין לו שורש
בקרקע אלף מהחמי כנח
[ויירובין כח,] המולין
שגדל על ההגה [לקמן
קלטג,] המולין שמטילין
לתוך השכר [במים כפ,]
אפילו לדידי. רב יוסף
סני נסור הוא ועירובין
נד, רב יוסף ורב ששת
מאורי עינים היו [פסחים
קטז,] בני מחווא.
משקין ולא עבדי מלאכה
ונציגים רחמים כשל אשה
לעיל יב,] מעוניגים
ושמיעים היו [ד"ה יד,]
מבא ש"י ח"ל, מכל
גוש [עיי' כח,]
משורה, מים ששורין סין
שפתן שכן סחומין ציור
[ר"ן בריה ס,] רח"ש מים
ששורין סין קנטוס ושפתן
שכן ננעטלין [במים כח,]

שמנה שרצים פרק ארבעה עשר שבת

לגיגית. שמטילין בה שכר:
תקצין, דלח חוגע קודם נטילת
שחרית:
לעין מסמא קודם נטילה: יד.
לאזן מחרשת: יד. לפה אז
לחוטס: מנע"ה פליפוס.
רית החוטס והפה ול"נ דיד
ללמה ללא לענין
שחרית נקט לה אלף משום
דמציא ליד

אמרין בה תקלץ^(א) פסוס הא
טעמא ומשום דמציא בה נמי
לטותא דמיקץ^(ב) תנייה נמי גבי
הקן וכן יד לפי טענת
למשמש בה מדיר מציאתו
לידי תחתיות: בת חורין
היא, הכוח השורה על
הידים לפני נטילה:
ומקפדת. נטילתו לנטול^(ג)
יפה עד ששקוף מים יפה
ג' פעמים על ידי: פוך.
אס נותנו צעיניו: מעביר
בת מלך, אס היזקה לעיניו:
עיי"ן. קן שס העשש: אין
בהם משום רפואה. צלילתו
להליר העינים דלח מקו:
כוסברתא. אלייאנדר"א: אפילו
לדידי. דמאור עינים אנא^(ד)
קשה לי לכאז העין אס
אחלטנו: גרגירא. אורוב"א:
אפילו לדידי. דמאור עינים
אנא^(ה) מעליא לי: ב"י מיני
כשות שרי. למילכ צצנת
כדתין צמתי^(ו) כל האוכלים
אוכל אדם לרפואה דלח
מוכתא מילתא: לבר מטרוא.
שלין אדם אוכל אלף לרפואה
ומוכתא מלתא: שריקא טווא.
לשרוק ולטוט שמן וצליס
מגולגלין עד הלא כשהוא
חס משחשה שרי ונלכז
שלא יאס רוחא כדי לנצל
ולא אמרינ דמי למחקן:
פינעפועי בייעי. לטרופ
צליס מגולגלין בקערה:
אסור. דממתוי כמאן
דצעי למשדיניה בקדרה:
עבדא ליה. שריקא טווא:
לדיך. זעירי: שחרית.
שמסנין ע"כ שמרים: כיון
דמשתייה הכי. שרלא
לשמותו כיון שהוא צלח
סינון: דמיתכ"י הכי.
צלח שירקא: שנגפה.
שנשלה ולקחה לשון
פן חגוף (ההלס א)
דס מנפתה (משתיין פ"ו
מ"ח): צומתה כיון.
לשק הדס: דמפנקי.
מעוניגין הן וכל דבר
שהוא חוק קלת קשה
לנשקר ולתמה: דדריכא
ליה חמרא. חמור דרך
לו על רגלו: שאני.
שמכחו קשה ומסוקן
ומחללין עליו את השצת:

רוחצין במי גרר. ואע"פ
שכן מלומין קלת דרך
לרסוק בהן צחול ולא
מוכתא מילתא לרפואה
היא: אב"י א"י בים הגדול.
לקמן מפרש טעמא:
ול"א במי משרה. ששורין
צו פשתן ודסן דרך
רמיה בהן אלף לרפואה
דמסו וכן צימה של
סדוס דמליח טובא ואין
רוחצין זה אלף לרפואה
ומוכתא מילתא: הא.
דקמתי רוחלים ציס הגדול
ר"מ היא דמסוי כל
הימים כי הדדי ולא
מפלגי צין ים הגדול
לשאר הימים: והא.
דמני אין רוחצין רב יהודה
היא דמפלגי צין ים הגדול
לשאר ימים: ב"י
הימים במקוה. לכל תורת
מקוה ואין להם תורת
מעין

ומה צין מקוה למעין
המעין כשר לטבילת צו
והואת לפור מזורע דמים
חיים הן ולקדש מי
טחאת דצבולתו מים חיים
כתיב צצז כתיב (ויקרא
טו) ורחץ בצורו
במים חיים בצמורע כתיב
(שם ד) אל כלי חרס
על מים חיים צמי טחאת
כתיב (צמצר יט) מים
חיים אל כלי ומטור
טמאים הטובלים כשהן
זוחלין ומקלחים שהרי
זה דרכו של מעיין כל
עצמן זוחלין הן ומקוה
שהן מים מכונסין אס
הטביל צמימיו דרך
זחילתן צמקוס קטפרס
אינה טבילה עד שיהא
צמקוס אשטרין שלו
קוין^(א) ועומדין והכי
תניא צמ"כ^(ב) אי מה
מעין מטטר צוחלין אף
מקוה מטטר צוחלין
ת"ל אף (ז) מעיין
מטטר צוחלין והמקוה
אשטרין זה פירוש מטטר
צוחלין ככל מקוה ואי
לא שזמעין הן ואין
המקוה כשר לטבילת צו
ולשהיית מזורע ולקדש
בהן מי חטאת מתקוף
לה רב נחמן בר יצחק
לא קרא הכחוז מקוה
אלא לים הגדול דציה
משחעי קרא צמעשה
צראשית שסס נקוו כל
מי צראשית: ול"א
נאמר ימים. צלשון רביס
אלף מפמי שמעורצין
צו מיני ימים הרבה
שכל הנחלים הולכים
אל הים: רבי יוסי
אומר ב"י הימים. וים
הגדול תורת מעיין
מים זוחלין עליהן
לענין שהס מטטרינ
צוחלין מפמי שדרך
להיות נחלים זוחלין
עליהן וזה דרכן
אזל פסולין הן לתורת
מים חיים דהכחוז
קרלון מקוה: אימור

אפי' לדידי מעלי לי. רב
יוסף ורב ששת היו
מאורי עינים ואמר
רב יוסף בדרך הבאי
כי הכוסבר מזיק לעין
ואפי' לו שהוא סומא
וכמו רב אמר רב ששת
כי הגרגיר הוא מועיל
אפי' לסומים ותמצא
רב יוסף אמר בפרק
החובל (בבא קמא
דף פו) מריש הוא
אמינא מאן דאמר
לי הלכה כר' יהודה
דאמר סומא פטור
מהמצות עבידנא
וימא טבא לרבנן
דאמינא לא מיקפידנא
ועבידנא מצות
השואא דשמעתא
להא דאמר ר' חנינא
גדול המצווה ונעשה
אדרבה מאן דאמר
לי לית הלכתא כר'
יהודה עבידנא
וימא טבא לרבנן
וריתא נמי בבמי'
בפרק האשה
(קדושין דף לא) ורב
ששת הרי אמור
בכמה מקומות
דברים שמוכיחים
שהוא סומא
בבכרות בפרק
תפלת השחר (דף
ל) כי הא דרב
חסדא ורב ששת
הוא אולי באורחא
קם רב חסדא וקא
מפלי תפלת
הדרך אמר ליה
רב ששת למעתי
מאי קעביר רב
חסדא וכר' ובפרק
הוראה מקום
(שם נח) רב ששת
נפק למיחזי
מלכא אמר ליה
ההוא מינא
בר כי רב
חבבי לנהרא
בגני ליא אמר
ליה השתא
חזית דאנא
דינאנא טפי
מיקי כי אתא
מלכא פתח
רב ששת קא
מבכיר ליה
למלאכא אמר
ליה ההוא
מינא כי לא
חזית מאי
מכרבת
ובפרק ערבי
פסחים (דף קטז)
דבר שמוכיח
על שניהן
והוא כשאמר
רב אחא בר
יעקב סומא
פטור מלומר
הגדה הקשו
עליי איני
והאמר רבינא
לדילי (א)
אמר לי רב
ששת שאלתינהו
לרבנן דבי
רב יוסף
מאן אמר
גתרתא
ואמרו לי
רב יוסף
ואין תאמר
שהסומא
פסול לומר

חשק שלמה עץ רב נסים נאמן (ה) הלשון משום קמ. ולפניו שס הני צלחיתו ירד נפד רב יוסף מלך למחר בלחצה צ רב יוסף תמיר רב יוסף. מלך למחר בלחצה צ רב ששת תמיר רב ששת. וכל"ל נאמן:

קמ. שמנה שרצים פרק ארבעה עשר שבת

עלין אין בהם משום רפואה. פי'
צקונטרס דצאכילה מיירי
ואין נראה לר"י
אלא איירי להשים
על העין דצהכי
איירי כולה סוגיא
ועוד אין צאכילה
מיירי היכי אסר
רב ששת
דגרגולא כיון
דמאכל צריחי
הוא והתנן^(א)

(א) לדידי אפילו כוסברתא
קשי ל"י קשה לר"י
א"כ אמאי איצטרך
לממר רב יוסף
כוסברתא אין צו
משום רפואה
כיון דמוקת לעינים
כ"ש דלח
מרפאה ואומר ר"י
דה"ק אין
זה משום רפואה
כלומר יש
שטועין וסצורין
שיש זה רפואה
לשם ר"י
אזל דה רפואה
אלף מוקת
לעיינים ויכול
להיות
שהנהה
אזומו צבוס
עיני: שריקא
טווא. פירש
ר"מ מים שמסניס
ממעי אצטנח
ושומים
כדי לשלשל
ור"ל דמותר
לסנן מים
צצמעיין^(ב)
כדמסקי
כיון דמיתכיל
הכי ללא
מיד קעצד
אזל פפעועי
צעי אסור
דלח מיתכיל
צלח סינון שפיר
והשתא
אמי שפיר
לפי ר"מ דשייכא
הא מלתא
להכא דמייירי צרפואה:
רוחצין
במי גרר במי
חמתן
במי טבריא.
והא דתמן
צ"י פצית
(לקמן דף קמנ).
היוקן צמי מערה
צמי טבריא
ודייק צגמרא דעצד
אין
לכתמילה
לא תמסך
מיירי צרוזח
צגומא
דלמלא
ההלך
אזל צנהר
מותר
לכתמילה
כדפרישית
לעיל צפרק
כירה
(לעיל
לט: ד"ה
והא)
ורצנו נקיס
כחז
צמנילת
סתרס
דהא דקמתי
הרוקח
דיעבד
אין
לכתמילה
לא משום
מי מערה
אזל צמי
טבריא אפילו
לכתמילה
שרי
ולא
קמתי צמי טבריא
אלף
ללמד
על מי מערה
שכן
חמין
דומיא
דמי
טבריא
וטעמא משום
דמי
טבריא
מגולין
אזל מערה
מכוסה
היא
כדאמר
צסור
שגגת
את הפרה
(צ"ק
דף י:)
דמערה
עצלה דעטללג
ופניס
ההלל
ומיישינן
שמא ייע
ומש"ה
לכתמילה
לא^(ג):

רבי יוסי
אומר
כי הימים
מטהרין
לרביצ"ה
נראה
לרביצ"ה
דטעמא
משום
דכל
שעה
הולכים
ושציס
מכאן
לכאן
והוי
זוחלין
הלכן יש
להס
לטהר
זוחלין
כמו
שאר נהרות
אזל
מים
חיים
אינס
שהרי אינס
נוצעים
הלכן
מיסמכר
טפי מה
שהכחוז
קרלון
מקוה
היינו
לפוסלן ממים
חיים:
^(א)
קרא
ר"מ
והא
רבי יהודה.
תימנ
היינ
מלמי
היא
פלוגתא
לפלוגתא
דלעיל
דמייירי
צרפואה: חיויא

רבי יוסי
אומר
כי הימים
מטהרין
לרביצ"ה
נראה
לרביצ"ה
דטעמא
משום
דכל
שעה
הולכים
ושציס
מכאן
לכאן
והוי
זוחלין
הלכן יש
להס
לטהר
זוחלין
כמו
שאר נהרות
אזל
מים
חיים
אינס
שהרי אינס
נוצעים
הלכן
מיסמכר
טפי מה
שהכחוז
קרלון
מקוה
היינו
לפוסלן ממים
חיים:
^(א)
קרא
ר"מ
והא
רבי יהודה.
תימנ
היינ
מלמי
היא
פלוגתא
לפלוגתא
דלעיל
דמייירי
צרפואה: חיויא

חשק שלמה
עץ רבני
הננאל

(ע' עמוד ערך
בת חסין:
(ג) נחלס
לחסי
חיסות
ול"ל
נס
אזי
בכיר
לן ואמרו
וכי':
(ד)
דברי
דעט
ולן
משוללי
הנט.
ואולי
דעט
לחסי
ט"ס
דמכיו
ול"ע:

עין משפט ונר מצוה

בז
א
טושי"ע
א"ח
ס"ז
ד
טשי"ב:
בז
ב
טשי"ב
ג:
בז
ג
מקנ
לאזין
סה
טושי"ע
א"ח
סימן
שס
טשי"ב
ד:
ד
ד
ה
ז
מיי'
פירא'
מל'
שבת
הלכה
כג
סמג
שס
טושי"ע
ש
טשי"ב
טז:
א
א
מיי'
פ"ב
ש
הל'
ה
סמג
שס
טושי"ע
שס
טשי"ב
ז:

א
ה
ס
טשי"ב
מד:
א
ז
ז
מיי'
פ"ט
מהלכות
מקוואות
הלכה
י
סמג
עשן
נמח:

רבינו חננאל

תניא
ר'
(יוסי)
[נתן]
אומר
בת
חורין
היא.
פי'
רוח
דעה
ששורי
[עג]
העין
יש
לה
כבוד
ברוחות
כבן
חורין
בבני
אדם
ואתה
עוברת
עד
י'
פאמיר
ופוך
מעבירה
א,
עמיר
אמר
למלאך
עלין
אין
בהן
משום
רפואה.
פי'
עלי
ירק
לצנן
העין
אין
בהן
משום
רפואה
ושרי
וכן
כסברתא
וכן
כשות
אין
בהן
משום
רפואה.
ורב
יוסף
דהרי
סני
נהורא
הוא
אמר
אפי'
אנא
כוסברתא
קשיא
לי
דאלמא
מכאב
העין
ר'
ששת
נמי
נין
נהורא
הוא
ואמ'
אפי'
לדידי
גרגירא
מעלי
דמשפה
לגלג
העין.
כל
מיני
קישות
מוחר
לדחיה
ע"י
העין
בשבת
בר
מטרוה
ולא
ברדי
לן
יפי
מאי
הוא
שריקא
טווא
גם
אזי
(ס)
ואמרו
כי
הן
קא
עבדו
הכא
נמי
בשריקא
טווא
כיון
שאנכל
עם
האכתיח
רעם
מעיו
אף
בזמן
דשפי'
להו
במשמרת
לא
מיד
עבר.
ומפרש
בגמרא
דירחי"כ
כי
זעירי
רביה
דוב
חייא
בר
אשי
תלמידו
דזעירי
הוא
(ג)
והוא
נמי
תלמידו
דרב
הוא
ניחא
לי
משום
הכא
דרב
מינא
הוא.
אמר
מר עורקא
מי
שנגפה
דיו
וא
רגלו
צומתה
כיון
ואינו
חושש
אכל
המקל
לא ואי
מפנק
אפי'
חמרא
אסור
אזי
שינה
מכא
של
חלל
משחלחלין
עליה
מי
גרר
ומי
חמתן
המים
שלחן
חמין
הן
כמו
חמי
טבריא

חשק שלמה
עץ רבני
הננאל

(ע' עמוד ערך
בת חסין:
(ג) נחלס
לחסי
חיסות
ול"ל
נס
אזי
בכיר
לן ואמרו
וכי':
(ד)
דברי
דעט
ולן
משוללי
הנט.
ואולי
דעט
לחסי
ט"ס
דמכיו
ול"ע:

רב נסים נאמן

מעלה
פרליפוס.
במס'
בכורות
בפרק
המזדיר
(דף
טו)
אמרו
מאי
בעל
פריפוס
אמר
רב
יהודה
אמר
שמואל
רית
החוטס
במניינא
תאנא
רית
הפה:
אמר
רב
יוסף
כוסברתא
אפי'
לדילי
קשה
לי
אמר
רב
ששת
גרגירא

מעלה
פרליפוס.
במס'
בכורות
בפרק
המזדיר
(דף
טו)
אמרו
מאי
בעל
פריפוס
אמר
רב
יהודה
אמר
שמואל
רית
החוטס
במניינא
תאנא
רית
הפה:
אמר
רב
יוסף
כוסברתא
אפי'
לדילי
קשה
לי
אמר
רב
ששת
גרגירא

חשק שלמה עץ רב נסים נאמן (ה) הלשון משום קמ. ולפניו שס הני צלחיתו ירד נפד רב יוסף מלך למחר בלחצה צ רב יוסף תמיר רב יוסף. מלך למחר בלחצה צ רב ששת תמיר רב ששת. וכל"ל נאמן:

שבת קט

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תכמוד בבלי עמוד מס : 229 הודפס ע"י אוצר החכמה

וכ"ש אלונתית שאינו משקה אלא לרפואה דבי מסותא, ואין זה כלום דקמ"ל דאלונתית של גוים סתמא יש בה יין ומשום רישא נקט סיפא אלונתית, אבל ביינומלין לא שמענו מכאן כלום.

והר"מ הספרי ז"ל אומר שאם נתערב ביין מעט דבש או מעט שאור הואיל ואינו ראוי לנסך למזבח הרי הוא כיון מבושל וכשכר ומותר לשתותו עם הגוי, וזה הטעם אינו נכון שאם משום גזירת בנותיהן כל שלא נשתנה טעמו וריחו לגמרי בכלל יין הוא ואסור, ויין מבושל וחומץ לפי שאינו בכלל יין סתם התירו בהם, ואת"ל שלא גזרו אלא ביין הראוי לנסך שכל גזירתם אחששת ניסוך הוא דסמכו לה דלמא אע"פ שאין אנו מנסכין אותו ע"ג המזבח אינהו מנסכי ליה, שהרי בשאר תקרובות אינהו מחוסר אבר אית להו ושאר מומי לית להו ואנן אית לן אפילו בדוקין שבעין, וכן נראה שהרי הם מקריבים בנות שוח ופירות דקל טב שהוא דבש שאסרה תורה לגבי המזבח וכיון שהן מנסכין אותו אסור שהרי הוא משתכר כעין פנים, מעתה אם נתערב בו מעט דבש ודאי אע"פ שיש בו נותן טעם [אסור], אבל יינומלין כיון שיש בו דבש ופלפלין הרבה ונשתנה טעמו לגמרי אפשר דלא גרע מיין מבושל ואינו מתנסך במגע גוי.

וכן מצאתי בירושלמי ר' יצחק בר נחמן בשם ריב"ל [מתוק מר וחד אין בהם משום גילוי, ר' סימון בשם ריב"ל] המר והחד והמתוק אין בהם משום גילוי ולא משום יין נסך, ר' סימון מפרש, החד קונדיטון המר בנסתיתון המתוק מהו חמרא מבשלא נאה, והקונדיטון הוא יינומלין האמור בגמרתנו לפי שמצינו בפ"ר [בפסיקתא רבתא] בחדש השלישי, נמשלה תורה לקונדיטון מה הוא יש בו דבש יין ופלפלין אף דברי תורה כך, אלמא יינומלין אין בו משום יין נסך והדעת נוטה שאין הדבש מכשירו אלא מפני שנשתנה מברייתו לגמרי כמו שפירשתי.

ושם אמרו בירושלמי בר יודנא הו"ל קונדיטון מגלי שאל לרבנן ואסרו ולא כן אמר ר' יצחק בשם ריב"ל המר והחד והמתוק אין בו משום גילוי רבנין דקסרין משם ר' יהודה בר טיטוס בההוא דשחיק חד לתלתא, אף לענין יין נסך אין להתיר אא"כ הוא כן שיש בו פלפלין חד לתלתא, הלכך אם נתן בו פלפלין כשיעור הזה כיון שנשתנה לגמרי אע"פ שאין בו דבש אין בו משום יין נסך, תדע שהרי בגמרינן פירשו חד חמר ופלפלין, ואפשר שהוא בכלל קונדיטון שבירושלמי, ומה שאמרו בפסיקתא שיש בו דבש מפני שהעשוי כתקנו יש בו מכל המינים הללו, אבל פעמים שאין בו דבש והדבר ידוע שהוא כן, הלכך שניהם אין בהם משום יין נסך ששניהם קונדיטון שמן, ואע"פ שהקונדיטון מקדשין עליו קידוש היום לפי מה שכתבתי בפ' המוכר פירות (צ"ז ב) אין בו משום יין נסך, שכן יין מבושל [אין בו משום יין נסך]

דף כ"ח ע"ב. עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת מ"ט משום דשורייני דעינא בלבא תלו. מדקא מפרשינן הכי ואמרינן נמי במעשה דאמתיה דשמואל דמתה, ש"מ דלא אמרינן שמחללין את השבת במכה שהיא סכנת אבר אחד אא"כ היא סכנת מיתה, וכן פ"י רש"י ז"ל דכי ס"ד דלא תווי דרך רשות הרבים לא משום דקס"ד דלאו סכנת נפשות היא אלא סכנת עוררן, וכן משמע בכל מקום.

ומשמע נמי מהא דהיכא נמי דליכא סכנתא אע"ג דלא מחללין עליה שבת בחיובי תורה אבל דרבנן מחללין, דהיכא נמי דשחקי סמנים מאתמול איסורא דרבנן איכא דגזור משום שחיקת סמנים בשבת, וה"נ משמע כדאמרינן (שבת קכ"ט א') צרכי חולה נעשין ע"י גוי בשבת ולא שאני לן כהא בין שבות דאית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה, וקי"ל נמי (כתובות ס' א') גונח יונק חלב בשבת מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא כלומר דחולה הוא לא גזור רבנן ואע"ג דליכא סכנה כדפי' רבינו ז"ל, וק"ל הא דדייקינן לעיל חושש הוא דלא הא כייבי ליה שפיר דמי ומאי ראייה הוא שאני גמיעה דבלא סכנה מותר, וכן נמי בדר' יוחנן דילמא דליכא ברפואה שלה חילול שבת דאורייתא, ואיכא למימר גבי חומץ אי לאו סכנתא היא כיון דאפשר ליה למעבד כדקתני סיפא אבל מגמע הוא ובולע לא שרינן ליה למיפלט, וכן ההיא דקי"ל גבי חומץ ושמן אין נותנין ע"ג מכה אבל נותנין חוץ למכה ושותת ויורד לתוך המכה משו"ה הוא דכל היכא דאפשר לשנויי משנינן, ומיהו דוקא בדנפיש צערא דהוה מינה חולה א"נ בסכנת אבר אבל חושש אין מתירין לו אפילו איסורין של דבריהם, והיינו חזרת רטיה בגבולין וכיוצא בה שאסרו חכמים, והיינו נמי דלא מוקמינן דר' יוחנן בדליכא חילול משום דצפידנא לא הוי מינה חולה ואפשר להמתין, והא מילתא צריכה עיון.

דף ל' ע"א. יין מבושל ואלונתית של גוים אסור. פ"י מפני שמערבין בהם יין, ואלונתית כבריייתא. פ"י רש"י ז"ל שעשאה ישראל ולקח גוי ממנה דתו לא מנסך, ולא דאיק לישנא, ור"ת ז"ל מפרש שאלונתית עושין ממנה הרבה ואין מערבין יין כשהיא מן האוצר אלא כשמוכרה ומסתפק ממנה על יד על יד, וכשהיא כבריייתה כלומר כמו שעושין אותה מתחילתה מותרת אפילו מן הגוים משום טעמא דפרישית, וכן פר"ח ז"ל כבריייתה מותרת שאין בה יין, ומצאתי להם עוד סיוע בלישנא דתוספתא אלונתית אסורה מפני שתחילתה יין ואלונתית כבריייתה מותרת כלומר שאין בה יין.

ושמענין מינה לפירש"י שכל תבשיל שנתערב בו יין כגון חרדל וכיוצא בו אין חוששין לו למגע עכו"ם, ויש מדקדקין מכאן לפירושו מדקתני אלונתית אין בה משום מגע גוי, הא יינומלין נאסר במגען, דאי לא לישמענין יינומלין

(*) דף כ"ט ע"ב. יין מנלן וכו'. ע"י בהשגות רבינו לספר המצות ל"ח קצ"ד.

א [שנת קטט. וש"נ].
ב ערכין **ג**: **א** [מספ' **ה**].
ד פ"ד ה"ה]. **ה** [ספ' **ו**].
ו ע"י ב"ב ק"ו. **ז** סע"ב.
ח עין ספ"ח דלנאס.
ט סנהדרין דף פג.
י [ומ"ד חס' סנהדרין].
יא כט: ד"ה מר ומוס'.
יב שנועט מ"א. ד"ה ולמר
יג ומוס' חולין ע: ד"ה מר
יד ומוס' כחוטט פד: ד"ה
טו והוא דף נ. ד"ה
טז אלמנא: **י** פד ע"ב.

ליקוטי רש"י

זורו רשעים מרחם.
ממש אלם הם נפשים
וריס להקב"ה כדרך
ששה עשו ויחזולו
הנשים בקרבם [בנאשם]
[כה]. זורו. וזורו כמו
שמו שמים [ימימי **ז**]
וימרחוהו ורבו [בנאשם]
[מט] וזמן מעט [איז כד]
כולן לשון נפעלו ונחללים
[ד. ו]. וספק בפשט:
ההק"ש. ד"ה נפשות להקל
דהא והללו העדה כתיב
[נמצד לה] [במכות טו.].
וחזר כבד. טרפשא
דכדכא ח"כר"ש גלע"י
[חולין לח:].

הגהות וצינונים

א [תמורה כז ע"ב
ובשבותות מ"ב ע"א אפר
הכי ר"ה ב"ב ד"ה לרב
פסא] [גלילין]: **ב** [צ"ל
ה"מ וכן איתא ביריף
והרא"ש]: [גלילין].
ג בכמה ראשונים ובת"י
ובמשניות דפרי' ובגמרא
"החושש בפ"י מטילין לו
סם בשבת": **ד** [א"ת
הג"ל. ליתא בתורה
ראשונים ובכת"י
ובמשניות דפרי'
ושבירושלמי. ועי' רש"י
לקמן פה ע"א: **ה** [ה"ה
ליתא בכמה ראשונים
ובכת"י: **ו**] [ובפרק פי'
כעין טרידת דעת בעלמא
[גלילין]: **ז**] [וש"א מ"ז
[גלילין]: **ח**] [תוס' הרא"ש
מצאון:]

תורה אור השלם

א זורו רשעים מרחם.
תעני מַחֲמֵן הַדָּבָר יָבֹב:
[הולכים נה. ד.]

ב לֵב יוֹדֵעַ מֵרַת נִפְשׁוֹ
וּבְשִׁמְחָתוֹ לֹא יִתְקַבֵּר
[ו': [משל ד. ה.]]

תוספות ישנים

חול'ה אומר צריך בו.
וכגון שירא להיות מסוכן
דלם לא כן אפ' מאכילין
אוחו ולא דמי להויה
צריכה לגר שחברתה
למלקת לה אלא הנה
ומוקפין לה בפרק מפנין
[שבת קמח]: כגומא ומשמע
שדלוקין לה נסחם
ואפילו אינה אומרת כן
דחם נמי קים לה לרגנן
דצייטוי דעמא דהללקת נר
דילה איכא פקוח נפש וטעל
דלת דלקמן^א דלמחין שזיר
דלת ומולאו איכא נמי
פקוח נפש נשאלמן
אלב נמצאין לחול'ה ענין
שאלמן אזי הוא לא בקיאל
שצריך ממתת שרואה סכנה
פן יכבד עליו חוליו ויש
פסדים שמכזב בזה נחא
מילתא דרבי ינאי פשיטא
ספק נפשות להקל מהו
דמימא האי דקאמר חולה
אנב חוצפה וכל הי דלמרי
לציינן אנו דמתללין עליהן
השנת כוליה מיירי דממתת
דלמא סכנה אומר כן. מ"ר.
וגם נראה לי דצדקתין
ידועין כגון דמחין^ב ויכולא
ע"ז הי דהנה אנשים
שקליין כך ואין נראה
דרופא ונקי כך ענין: מר
בר רב אשי אומר כ"ה
היכא דאמר צריך אני בו.
וכוונתה קיימא לן
דהא נמראה ועוד קיימא
לן כוונתה כזול'ה תלמודא
לגר ממייפך שצעתא ואודיתא
כמו שמכזב נחוצים כמו
שפי' בשבועות:

יום הכפורים

זורו רשעים מרחם. נעשו זרים
ונתנכרו לאציהם שצממים: אצר
פירי. להפקיע שערים ותניא
[ב"ב דף י:]: אין אולרין פירות
נארץ ישראל וכל דבר שהוא
חי נפש לפי שמפקיעין את
השערים: חוליו^א: ע"ה פי בקיאל.
תרי

^א זורו רשעים מרחם נפק מינה
שבתאי אצר פירי: חול'ה מאכילין
אותו על פי בקיאל: אמר ר'
ינאי חול'ה אומר צריך ורופא
אומר אינו צריך שומעין לחול'ה
מ"ט^ב: דב יודע מרת נפשו
פשיטא מהו דתימא רופא
קים ליה טפי קמ"ל^ג: *רופא
אומר צריך וחול'ה אומר אינו
צריך שומעין לרופא מ"ט
תונבא הוא דנקיט ליה תנן
חול'ה מאכילין אותו ע"פ
בקיאל ע"פ^ד עצמו לא ע"פ
בקיאל אין על פי בקי אחד לא
הכא במאי עסקינן דאמר לא
צריכנא וליספּו ליה ע"פ בקי
לא צריכא דאיכא אחרנא
בהדיה דאמר לא צריך מאכילין
אותו ע"פ בקיאל פשיטא
ספק נפשות הוא^ה וספק
נפשות להקל לא צריכא
דאיכא תרי אחרני בהדיה
דאמרי לא צריך ואע"ג
דאמר רב ספרא^ו תרי כמאה
ומאה כתרי ה"מ לענין עדות
אבל לענין אומדנא בתר דעות
אולין וה"מ^ז לענין אומדנא
דממונא^ח אבל הכא ספק
נפשות הוא והא מדקתני
סיפא ואם אין שם בקיאל
מאכילין אותו על פי עצמו
מכלל דרישא דאמר צריך
חסורי מיחסרא והכי קתני
בד"א דאמר לא צריך אני
אבל אומר צריך אני אין שם
בקיאל תרי אלא חד דאמר
לא צריך מאכילין אותו על פי
עצמו מר בר רב אשי אומר
דכל היכא דאמר צריך אני
אפי' איכא מאה דאמרי לא
צריך לדידיה שמעינן שנאמר
לב יודע מרת נפשו תנן
אם אין שם בקיאל מאכילין
אותו ע"פ עצמו מעמא
דליכא בקיאל הא איכא
בקיאל לא ה"ק בד"א דאמר
לא צריך אני אבל אומר צריך
אני אין שם בקיאל כלל
מאכילין אותו ע"פ עצמו
שנאמר לב יודע מרת נפשו
תנן אם אין שם בקיאל
מאכילין אותו ע"פ^ט עצמו
מרת נפשו: **מתני'** ה"מ
שאחוז בולמוס מאכילין
אותו אפי' דברים טמאים
עד שיאורו עיניו מי שנשכו
כלב שוטא אין מאכילין
אותו מחצר כבד שלו ור' מתאי
בן חרש מתיר ועוד אמר ר'
מתאי בן חרש החושש בגרונא^י
מטילין לו סם בתוך פיו
בשבת ימפני שהוא ספק
נפשות וכל ספק נפשות
דוחה את השבת^{יא} ה"מ
שנפלה עליו מפולת ספק
הוא שם ספק אינו שם ספק
חי ספק מת ספק כותי ספק
ישראל מפקחין עליו את
הגל^{יב} מצאוהו חי מפקחין
ואם מת יניחוהו: **גמ'** ת"ר
^{יג} מניין היו^{יד} יודעין שהאירו
עיניו משיבחי בין טוב לרע
אמר אביי ובטעמא ת"ר^{טו}
מי שאחוז בולמוס מאכילין
אותו הקל הקל^{טז} טבל
ונבילה מאכילין אותו
נבילה ושבועית שביעית
טבל ותרומה בן תנאי היא
דתנאי מאכילין אותו טבל
ואין מאכילין אותו תרומה
בן תימא אומר תרומה ולא
טבל אמר רבה ה"כא דאפשר
בחולין דכוזי עלמא לא
פלוגי דמתקנינן ליה ומספינן
ליה כי פלוגי בדלא אפשר
בחולין מר סבר טבל חמור
ומר סבר תרומה חמורה
מר סבר טבל חמור אבל
תרומה חזיא לכהן ומר סבר
תרומה חמורה אבל טבל
אפשר לתקוניה אפשר

חרש מתיר. קסבר רפואה
גמורה היא: **גמ'** אמר אביי
ובטעמא. משידע להנחין
צין טעם תנשיל יפה לטעם
תנשיל רע: מאכילין אותו
הקל הקל. אס אין לנו
דברים מותרים כדי לרכו
ויש לפנינו מיני חסורין
מאכילין אותו שצעה: בדאפשר
בחולין. שיש די צחולין
של טעל זה להאכילו לאחר
שמיטתל תרומתו: דבז"י
עלמא לא פלוגי דמתקנינן
ליה ומספינן ליה כי פלוגי
בדלא אפשר בחולין דכוזי
עלמא לא פלוגי דמתקנינן
ליה ומספינן ליה כי פלוגי
בדלא אפשר בחולין מר סבר
טבל חמור ומר סבר תרומה
חמורה מר סבר טבל חמור
אבל תרומה חזיא לכהן ומר
סבר תרומה חמורה אבל
טבל אפשר לתקוניה
אפשר חרש מתיר. קסבר
רפואה גמורה היא: אס
אין לנו דברים מותרים כדי
לרכו ויש לפנינו מיני חסורין
מאכילין אותו שצעה: בדאפשר
בחולין. שיש די צחולין של
טעל זה להאכילו לאחר שמיטתל
תרומתו: דבז"י עלמא לא
פלוגי דמתקנינן ליה ומספינן
ליה כי פלוגי בדלא אפשר
בחולין דכוזי עלמא לא פלוגי
דמתקנינן ליה ומספינן ליה
כי פלוגי בדלא אפשר בחולין
מר סבר טבל חמור ומר סבר
תרומה חמורה מר סבר טבל
חמור אבל תרומה חזיא לכהן
ומר סבר תרומה חמורה אבל
טבל אפשר לתקוניה אפשר

חרש מתיר. קסבר רפואה
גמורה היא: **גמ'** אמר אביי
ובטעמא. משידע להנחין צין
טעם תנשיל יפה לטעם תנשיל
רע: מאכילין אותו הקל הקל.
אס אין לנו דברים מותרים
כדי לרכו ויש לפנינו מיני
חסורין מאכילין אותו שצעה:
בדאפשר בחולין. שיש די
צחולין של טעל זה להאכילו
לאחר שמיטתל תרומתו: דבז"י
עלמא לא פלוגי דמתקנינן
ליה ומספינן ליה כי פלוגי
בדלא אפשר בחולין דכוזי
עלמא לא פלוגי דמתקנינן
ליה ומספינן ליה כי פלוגי
בדלא אפשר בחולין מר סבר
טבל חמור ומר סבר תרומה
חמורה מר סבר טבל חמור
אבל תרומה חזיא לכהן ומר
סבר תרומה חמורה אבל
טבל אפשר לתקוניה אפשר

שור. כלומר זה החוליו אולי
אוכל הרבה כלחוד השור
מאכילין אותו אפי' דבר טמא
עד שיאורו עיניו מני יודעין
שהאירו עיניו כדי שיכיר
בין טוב לרע. אמר אביי
ובטעמ'. ת"ר מי שאחוז
בולמוס מאכילין אותו הקל
הקל טבל ונבילה מאכילין
אותו נבלה. [נבלה] ושבועית
נבלה טבל ותרומה תנאי
היא דתנאי מאכילין אותו
טבל ולא תרומה. בן תימא
אומר תרומה ולא טבל
ואוקימנא כי פלוגי בדלא
אפשר לחקוי. אבל בדאפשר
לחקוי כ"ע מתקנין ליה.

חשק שלמה על ר"ח **א** וכו'ה
נפרך פך שך ויטו המס
תרגום ירושלמי ושדכו מלא ע"ה.

פרק שמיני יומא

פג.

הא מדקתני סיפא אם אין שם
בקיאל מאכילין אותו ע"פ
עצמו מבז"ל דרישא דאמר
צריך. והכי קאמר כל כמה
דמנינו לשהדורי אנקילין
מהדרינן ולא סמכי לחולה
גופיה אלא היכא דליכא
צקילין כלל וכ"ש היכא
דרופא צקי אומר אינו נריך
וחולה אומר נריך דלא
סמכינן עליה להכמיש הצקי:

מר בר רב אשי אומר כ"ה
היכא דאמר צריך אני. פלוגתא
דרבנא הוא אי הלכתא
כמר בר רב אשי אי לא
בסדר תנאים ואמוראים
כתב הלכתא כמר בר רב
אשי כזול'ה הש"ס לגר
ממייפך שצעה ואודיתא
מייפך שצעה דפסק (פנהדרין
דף טט:). ור"ס כתב דהלכתא
כוותיה כזול'ה הש"ס
בר ממייפך שצעה וחיורין
חזירי גבי לומת הגדין
שיליה פרק צהמה
המקשה (חולין דף עו:).
וסימנין הפך לנן ורצ
האי ורצני גרשום ז"ל
פסקו הלכתא כוותיה
(בר^א) נמייפך שצעה
ואודיתא וכזול'ה הש"ס
לא^ב:

הכי

לענין עדות אבל לענין
אומדנא בתר דעות אולין
וה"מ^א לענין אומדנא דממונא^ב
אבל הכא ספק נפשות
הוא והא מדקתני סיפא
ואם אין שם בקיאל מאכילין
אותו על פי עצמו מכלל
דרישא דאמר צריך חסורי
מיחסרא והכי קתני בד"א
דאמר לא צריך אני אבל
אמר צריך אני אין שם
בקיאל תרי אלא חד דאמר
לא צריך מאכילין אותו על
פי עצמו מר בר רב אשי
אומר דכל היכא דאמר
צריך אני אפי' איכא מאה
דאמרי לא צריך לדידיה
שמעינן שנאמר לב יודע
מרת נפשו תנן אם אין
שם בקיאל מאכילין אותו
ע"פ עצמו מעמא דליכא
בקיאל הא איכא בקיאל
לא ה"ק בד"א דאמר לא
צריך אני אבל אומר צריך
אני אין שם בקיאל כלל
מאכילין אותו ע"פ עצמו
מרת נפשו: **מתני'** ה"מ
שאחוז בולמוס מאכילין
אותו אפי' דברים טמאים
עד שיאורו עיניו מי שנשכו
כלב שוטא אין מאכילין
אותו מחצר כבד שלו ור' מתאי
בן חרש מתיר ועוד אמר ר'
מתאי בן חרש החושש בגרונא^י
מטילין לו סם בתוך פיו
בשבת ימפני שהוא ספק
נפשות וכל ספק נפשות
דוחה את השבת^{יא} ה"מ
שנפלה עליו מפולת ספק
הוא שם ספק אינו שם ספק
חי ספק מת ספק כותי ספק
ישראל מפקחין עליו את
הגל^{יב} מצאוהו חי מפקחין
ואם מת יניחוהו: **גמ'** ת"ר
^{יג} מניין היו^{יד} יודעין שהאירו
עיניו משיבחי בין טוב לרע
אמר אביי ובטעמא ת"ר^{טו}
מי שאחוז בולמוס מאכילין
אותו הקל הקל^{טז} טבל
ונבילה מאכילין אותו
נבילה ושבועית שביעית
טבל ותרומה בן תנאי היא
דתנאי מאכילין אותו טבל
ואין מאכילין אותו תרומה
בן תימא אומר תרומה ולא
טבל אמר רבה ה"כא דאפשר
בחולין דכוזי עלמא לא
פלוגי דמתקנינן ליה ומספינן
ליה כי פלוגי בדלא אפשר
בחולין מר סבר טבל חמור
ומר סבר תרומה חמורה
מר סבר טבל חמור אבל
תרומה חזיא לכהן ומר סבר
תרומה חמורה אבל טבל
אפשר לתקוניה אפשר

חרש מתיר. קסבר רפואה
גמורה היא: **גמ'** אמר אביי
ובטעמא. משידע להנחין צין
טעם תנשיל יפה לטעם
תנשיל רע: מאכילין אותו
הקל הקל. אס אין לנו
דברים מותרים כדי לרכו
ויש לפנינו מיני חסורין
מאכילין אותו שצעה: בדאפשר
בחולין. שיש די צחולין של
טעל זה להאכילו לאחר שמיטתל
תרומתו: דבז"י עלמא לא
פלוגי דמתקנינן ליה ומספינן
ליה כי פלוגי בדלא אפשר
בחולין דכוזי עלמא לא פלוגי
דמתקנינן ליה ומספינן ליה
כי פלוגי בדלא אפשר בחולין
מר סבר טבל חמור ומר סבר
תרומה חמורה מר סבר טבל
חמור אבל תרומה חזיא לכהן
ומר סבר תרומה חמורה אבל
טבל אפשר לתקוניה אפשר

שור. כלומר זה החוליו אולי
אוכל הרבה כלחוד השור
מאכילין אותו אפי' דבר טמא
עד שיאורו עיניו מני יודעין
שהאירו עיניו כדי שיכיר
בין טוב לרע. אמר אביי
ובטעמ'. ת"ר מי שאחוז
בולמוס מאכילין אותו הקל
הקל טבל ונבילה מאכילין
אותו נבלה. [נבלה] ושבועית
נבלה טבל ותרומה תנאי
היא דתנאי מאכילין אותו
טבל ולא תרומה. בן תימא
אומר תרומה ולא טבל
ואוקימנא כי פלוגי בדלא
אפשר לחקוי. אבל בדאפשר
לחקוי כ"ע מתקנין ליה.

חשק שלמה על ר"ח **א** וכו'ה
נפרך פך שך ויטו המס
תרגום ירושלמי ושדכו מלא ע"ה.

סא א מ"י פ"ב מלכות
שבתא עשור הלכה ח
סמג לאון סט טושי"ע א"ח
ס"י תרימ סעף א:
סב ב טושי"ע שם סעף ג:
סג ג שם סעף ד:
סד ד שם סעף ה:
סה ה מ"י פ"ד מנל'
מלכותא אסורות הל'
טו ופ"ב מנל' שבתא עשור:
הל' ט סמג לאון סט
טושי"ע א"ח ס"י תרימ
סעף ט:
ע ו מ"י פ"ב מלכות שבת
הלכה ח סמג לאון סה
טושי"ע א"ח ס"י שבת
סעף י:
עא ז מ"י שם הל' י
טושי"ע א"ח ס"י שבת
סעף י:
עב ח מ"י פ"ד מנל'
מלכותא אסורות הל'
טו טושי"ע א"ח ס"י תרימ
סעף ט:
עג ט י ב פ מ"י שם
הל"י:

ה"ל:

ה"ל:

עא ז מ"י שם הל' י
טושי"ע א"ח ס"י שבת
סעף י:
עב ח מ"י פ"ד מנל'
מלכותא אסורות הל'
טו טושי"ע א"ח ס"י תרימ
סעף ט:
עג ט י ב פ מ"י שם
הל"י:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

ה"ל:

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - ח יומא תלמוד בבלי עמוד מס : 1/5 הודפס ע"י אוצר החכמה

עין משפט
נר מצוה

ט א מיי פ"ז מהלכות
תמידין ומוספין ה"ה:

סדר

שיטה מקובצת

[א] העומר. עיין בתוס' (דף פה ע"א): [ב] משום כרמל תקריב. עיין תוס' (דף סו ע"א): [ג] מהיכא איכא עומר לאתויי אכרוז: [ד] מהיכא איכא לאתויי אכרוז: [ה] אותוב חרד ידיה: [ו] לעונתה:

משם: [ז] ברוק ואשכח: [ח] תיבות בלשנה בג' מגלות נמחק: [ט] מביאין אותה ה נמחק: [י] ספירה קן: הס"ד ומה"ד לימיתה ממש כמו ליומא והיינו ליום ח' שלה שספירה לזיבתה אנ"ג ליום מלאות ימי לידתה שמביאה קן ל"א לימיתה: [יא] דשמעתין. מקשים העולם על ההיא דאמרין במסכת יומא כ"י וגבי דישון כ"י ופרק איזהו מקומן כ"י בדלמה לי קרא תיפוק ליה דכי פגע ברישא כ"י ותירץ הר"ש דלא דאמרין אין מעבירין אלא בשתי מצות שהקדומת להוי מקודם אבל לקבוע מקום לא שייך וקשה משמעתין דלא הוי אלא לקבוע מקום וקאמר דאין מעבירין ובמקום הדין שימצא חייב לעשותה. ת"ח:

סדר

תורה אור השלם

[א] ואם תקריב מנחת בפזרים ל"י אביב קליי באש גרש פרמל תקריב את מנחת בפזריך: [ויקרא ב' יד]

סד:

משום

ברמ"ל. תקריב פירוש רך ומלא ואין זה גורעין ומוספין

באלמע תיבה דהוי כמו שאלה שלמה: **איבעית אימא**

אין מעבירין על המצות. צ"י איהו מקומן (וצחם דף מו.) גצי פריס

הפנימיים דתנן שירי הדס היה שופך על יסוד מערבי של מזבח החיטון

מפ' בגמ' ^(ז) מ"ט דאמר קרא אל יסוד מוצח העולה אשר פתח אהל מועד ההוא דפגע צרישא פי' בקונת' דמאשר פתח אהל מועד דריש דמשמע יסוד שנגד הפתח וזהו מערבי של מוצח שהוא כנגד פתח ההיכל ולא גרסינן ההוא דפגע צרישא דמשמע מטעם שאין מעבירין על המנזות וכפירשו נראה מדקאמר (וצחם ד' ג.) גצי שירי הדס של חטאות הציצור והיחיד ר' ישמעאל אומר זה וזה יסוד מערבי דקסבר ילימד סתום מן המפורש ^(ח) [מתעטלת פנימין] משמע דמפורש צהדיא ועוד דלמ"ד ^(ט) יסוד דרומי קאמר ולמד ירידתו מן הכנש ליציאתו מן ההיכל מהיכן פשוט לו זה יומת מזה ועוד אמר צפ' קדשי קדשים (שם נח): שריים צהדיא כתיב צה' אשר פתח אהל מועד והשתא קשיא דהיא גופה למה לי קרא תיפוק ליה דאין מעבירין על המנזות כדאשכחן הכא וצפ"ג דיומא (דף ג.) דפריך מאי שנא דיהיב מורחית לפנימית צרישא וכו' וגבי דישון מוצח הפנימי והמנורה אמר' [דישון] דמוצח קודם משום דאין מעבירין וכן עברי דרעא אטומפתא אסור ומתריצין דלא שייך אין מעבירין על המנזות אלא כשיש שתי מנזות לפניו כגון דישון מוצח והמנורה או כגון מנזות קרנות שאין ידוע מהיכן יתחיל וכן צ"ח דשמעתין ^(י) שנוטל מן הקרוב אל לקבוע מקום אשפית שריים או קצבו מהאי טעמא אי לא דגלי קרא צהדיא ^(י): **ארוך אדם אשר יימד את בנו** חכמת יוונית.^א והא דמשמע לקמן בסוף שמי הלחם (דף טז:) דמי שלמד כל התורה כגון בן דמא בן אחותו של ר' ישמעאל שרי אי לאו משום דכתיב לא ימוש ולמ"ד אפי' לא קרא אדם אלא קריאת שמע שמרית וערבית קיים מנזות לא ימוש משמע דשרי היינו היכל דאיכא לורך דשמא היה קרוב למלכות כדאשכחן בסוטה (דף מט:) דשל צית רבן גמליאל המירו להם ללמוד חכמת יוונית מפני שקרוצין למלכות ומה שלא המיר לו ר' ישמעאל שמא לא היה כל כך לורך ליצור כמו צ"ג ורבינו שמואל מפרש דקודם גזירה היה ואי אפשר להיות דר' ישמעאל לאחר חורבן היה שפדלו ר' יהושע צפ' הניזקין (גיטין נה.) ותינוק היה ואפי' ר' ישמעאל אחר שהיה מעשרה הרוגי מלכות לא קדם כ"כ דרשב"ג נהרג עמו ואמרין ^(א) הלל וגמליאל ושמעון נהגו נשיאותן צפני הבית מלאה שנה ומלכות בית חשמונאי קדמו טווצא כדאיחא צפ"ק דע"י (דף ט.) דמלכות בית חשמונאי פסק צפני הבית מלאה ושלם ^(ב) שעמד הורדוס ואס תאמר והלא צפולמוס של טיטוס גזרו כדאיחא צפ' בתרא דסוטה (דף מט.) דגזרו על עטרוות כלות אדם את בנו חכמת יוונית ופולמוס של טיטוס היה צשעת חורבן ומלכות בית חשמונאי קדמו טווצא כדאיחא צפ' קדע"י (דף ט.) דמלכות בית חשמונאי פסק צפני הבית מלאה ושלם ותירך ה"ר ישעק צרבי שמוען דמעיקרא גזרו ולא קיבלו מנייחו ולצטוף גזרו וקיבלו מנייחו ועוד יש לומר דמעיקרא קאי בצארו צעלמא ואי צעי לקבולי עלי' לטומא דרעבן שרי ולצטוף גזרו ולא קיבלו לגמרי ומיהו קשה דהא אמר' (שעשוע דף ל.) ארוך צו קללה צו נדוי: **ועל** אותה שעה שנינו מעשה שבא עומר מגנות צריפין. צירושלמי דשקלים (פ"ה ה"ב) מני לה אלידך עוצדא שפעס אחת ^(ב) נשדפה ארך ישראל כו' וצמסכת עדיות (פ"א מ"א) מניא עוצדא דהכא על ההיא דתמיד של שחר קרב צד' שעות ורש"י ^(ג) פ' חצפלת השחר (ברכות דף מד) דצימי שלמה היה כשנשא בת פרעה שישן עד ד' שעות והיו מפתחות של בית המקדש תחת מראשותיו והכי נמי איחא בפסיקתא: **אמר** להו מרדכי. פירש בקונטרס דהוא מרדכי שהיה צימי אחשורוש ותימה הוא לומר שהאריך ימים כל כך ונראה על שם מרדכי הראשון היו נקראין הממונים על שמו לפי שאינם ממנים אלא בקאיס צעלי שכל ומדע:

אסיכרא.

פירש בקונטרס חור שצמזמות הדלת שחוצצין צו הצרים לנעול וכן פירש צערוך ועוד יש לפרש סיכרא קצר

כמו (מגילה טז.) מאצולא עד סיכרא ועוד יש לפרש מקום סכר הנהר כמו (ישעיה יט) עושי סכר אגמי נפש:

רבי ישמעאל פרק ששי מנחות

דעד כאן לא קאמר רבי ישמעאל. צממני' למיצטר צלקטת התצוה: אלא משום דכי ממעט באכילה. כלומר בתצוה ממעטת קצירה דלא קצר אלא שלשה סאין אצל הכא דכי ממעט צהנחת האוכל מפיש צקצירה דתליש שמי עוקצין לא אמר דלימעוט צאכל: **בתני'** ^(א) (בש"ש"ה בג' מגלות) לא ביבר. לא צישל כל צרכו:

גנות צריפין וצין סוכר. רחוק מירושלים מאל: **גב'** מאי טעם. צעינן מן הקרוב: ברמ"ל. תקריב רך ומלא שמהא התצוה רכה ונמללת ציד ואי מייתי מרחוק נציב לה זיקא ומתקשה צדך. האי כרמל צמנחת העומר כתיב (ויקרא ז'): (ב) ואין מעבירין בו. והלכך כשינא מירושלים לצקש עומר אותה שמואל ראשון נוטל דאין מעבירין על המנזות: הורקנוס ואריסטובלוס. שני לחיס היו: ודיה שם זקן אחד. מצפנים: חכמות יוונית. רמזות: על אותה שעה בו. שאומן החיילות המרצו כל סצינות ירושלים: מציא עומר. זמן עומר: אכרוז. הכריזו כל מי שידע תצוה שידיענה: ההוא חרשא. חרש שומע ואינו מדבר: **אאיגרא.** גג: **צריפא.** ציריז"ל שאין לו גג אלא חד מלמעלה ומן ערבה הוא: מרדכי. שהיה צימי אחשורוש: שתי הלחם. של חטין: **אצינא.** צעינו: סיכרא. חור שצמזמות הדלת שצו מוחצים הצרים לנעול: קן. שני עופות: **איזבתי.** אני ^(א) מצא הקן זה [זקן] לימתי [זקן] לעונתי: **איזבתה** (ג) ממש. דזעה מצאה לאחר ימי ספירה ^(א) קן א': **אימתי ממש.** היינו וזה שזופעת כיס: **אצינתה** ממש. היינו נמי לעונת קרבן וצמה ליום שמיני שלה: דבדלהו. מלתא קיני מלא פרידה חטאת ומלא עולה דקן יולדת וזהו אחד חטאת ואחד עולה: **בוזב** סיכנה. שהיתה שזופעת דס יומר ונסמכנה למות ונדצה לקינה להציא (ד) דהויין תרווייהו עולת נדצה וזו שאמרה לימתי ציס סיכנה וזו שאמרה לעונתי צעינה סיכנה:

להו מרדכי ומי איכא דוכתא דשמה עין סוכר או סוכר עין ברוק ואשכחו הנהו שלש נשים דאייתו שלש קינין חדא אמרה לזיבתי וחדא אמרה לימתי וחדא אמרה לעונתי ובה מינה זיבתי ובה ממש לימתי ממש לעונתי לעונתה ^(א) דכולהו חדא חטאת וחדא עולה להו מרדכי שמא בזוב סיכנה שמא בים סיכנה שמא בעינה סיכנה דכולהו עולות נינהו ^(א) ברוק ואשכח והיינו חורבן שמואל מפרש דקודם גזירה היה ואי אפשר להיות דר' ישמעאל לאחר חורבן היה שפדלו ר' יהושע צפ' הניזקין (גיטין נה.) ותינוק היה ואפי' ר' ישמעאל אחר שהיה מעשרה הרוגי מלכות לא קדם כ"כ דרשב"ג נהרג עמו ואמרין ^(א) הלל וגמליאל ושמעון נהגו נשיאותן צפני הבית מלאה שנה ומלכות בית חשמונאי קדמו טווצא כדאיחא צפ"ק דע"י (דף ט.) דמלכות בית חשמונאי פסק צפני הבית מלאה ושלם ^(ב) שעמד הורדוס ואס תאמר והלא צפולמוס של טיטוס גזרו כדאיחא צפ' בתרא דסוטה (דף מט.) דגזרו על עטרוות כלות אדם את בנו חכמת יוונית ופולמוס של טיטוס היה צשעת חורבן ומלכות בית חשמונאי קדמו טווצא כדאיחא צפ' קדע"י (דף ט.) דמלכות בית חשמונאי פסק צפני הבית מלאה ושלם ותירך ה"ר ישעק צרבי שמוען דמעיקרא גזרו ולא קיבלו מנייחו ולצטוף גזרו וקיבלו מנייחו ועוד יש לומר דמעיקרא קאי בצארו צעלמא ואי צעי לקבולי עלי' לטומא דרעבן שרי ולצטוף גזרו ולא קיבלו לגמרי ומיהו קשה דהא אמר' (שעשוע דף ל.) ארוך צו קללה צו נדוי: **ועל** אותה שעה שנינו מעשה שבא עומר מגנות צריפין. צירושלמי דשקלים (פ"ה ה"ב) מני לה אלידך עוצדא שפעס אחת ^(ב) נשדפה ארך ישראל כו' וצמסכת עדיות (פ"א מ"א) מניא עוצדא דהכא על ההיא דתמיד של שחר קרב צד' שעות ורש"י ^(ג) פ' חצפלת השחר (ברכות דף מד) דצימי שלמה היה כשנשא בת פרעה שישן עד ד' שעות והיו מפתחות של בית המקדש תחת מראשותיו והכי נמי איחא בפסיקתא: **אמר** להו מרדכי. פירש בקונטרס דהוא מרדכי שהיה צימי אחשורוש ותימה הוא לומר שהאריך ימים כל כך ונראה על שם מרדכי הראשון היו נקראין הממונים על שמו לפי שאינם ממנים אלא בקאיס צעלי שכל ומדע:

פירש בקונטרס חור שצמזמות הדלת שחוצצין צו הצרים לנעול וכן פירש צערוך ועוד יש לפרש סיכרא קצר

כמו (מגילה טז.) מאצולא עד סיכרא ועוד יש לפרש מקום סכר הנהר כמו (ישעיה יט) עושי סכר אגמי נפש:

לימתי. היינו נמי לזיבתי כלומר שלמו יומי ויבתי: לעונתי כלומר שלמו עונת זיבתי דכולהי חדא לחטאת וחדא לעולה בעי לאתויי כדין ובה: אמר להו מרדכי שמא הא דאמרה לזיבתי שמא אינה כשאר ובה אלא בזוב סיכנה שהיתה חולה הרבה ונסתכנה מחמת חולי זיבה ונדרה שאם תרפא שתביאי קרבן לעולה וב' הקנינין לעולה קיימי. וקיני נהרתה כבר הביאה. והללו אחרים לעולה בלבד: לימתי שמא בים היתה עוברת וסיכנה מחמת הנחשול ונדרה להביא קינין ושניקן עולה: לעונתי שמא בעינה סיכנה שהיה כאב בעיניה ונדרה להביא קינין לעולה אם תרפא: ברוק. שאלום ואמרו חשק שלמה **על רבינו גרשום** (א) נראה דל"ל ומל שיהא נמלל ציד ואי מייתי ליה מתסוק לא הוי רך ומל.

לימתי. היינו נמי לזיבתי כלומר שלמו יומי ויבתי: לעונתי כלומר שלמו עונת זיבתי דכולהי חדא לחטאת וחדא לעולה בעי לאתויי כדין ובה: אמר להו מרדכי שמא הא דאמרה לזיבתי שמא אינה כשאר ובה אלא בזוב סיכנה שהיתה חולה הרבה ונסתכנה מחמת חולי זיבה ונדרה שאם תרפא שתביאי קרבן לעולה וב' הקנינין לעולה קיימי. וקיני נהרתה כבר הביאה. והללו אחרים לעולה בלבד: לימתי שמא בים היתה עוברת וסיכנה מחמת הנחשול ונדרה להביא קינין ושניקן עולה: לעונתי שמא בעינה סיכנה שהיה כאב בעיניה ונדרה להביא קינין לעולה אם תרפא: ברוק. שאלום ואמרו חשק שלמה **על רבינו גרשום** (א) נראה דל"ל ומל שיהא נמלל ציד ואי מייתי ליה מתסוק לא הוי רך ומל.

לימתי. היינו נמי לזיבתי כלומר שלמו יומי ויבתי: לעונתי כלומר שלמו עונת זיבתי דכולהי חדא לחטאת וחדא לעולה בעי לאתויי כדין ובה: אמר להו מרדכי שמא הא דאמרה לזיבתי שמא אינה כשאר ובה אלא בזוב סיכנה שהיתה חולה הרבה ונסתכנה מחמת חולי זיבה ונדרה שאם תרפא שתביאי קרבן לעולה וב' הקנינין לעולה קיימי. וקיני נהרתה כבר הביאה. והללו אחרים לעולה בלבד: לימתי שמא בים היתה עוברת וסיכנה מחמת הנחשול ונדרה להביא קינין ושניקן עולה: לעונתי שמא בעינה סיכנה שהיה כאב בעיניה ונדרה להביא קינין לעולה אם תרפא: ברוק. שאלום ואמרו חשק שלמה **על רבינו גרשום** (א) נראה דל"ל ומל שיהא נמלל ציד ואי מייתי ליה מתסוק לא הוי רך ומל.

מסורת הש"ס

[א] יומא לג. ויש"ג, [ב] צ"ק פז: סוטה מט:, [ג] צ"ק מ"ו, [ד] [סס נא.], [ה] צ"ק, [ו] ויעין ומוספוט מנילה : [ז] ד"ה מסתבן, [ז] [שנח טו.], [ח] צ"ל קודם שעמד צ"ק, [ט] צ"ל יבשה א"י צ"ק, [י] צרש"י שלפנינו צנכרות לא מללחי ועיין צפי' המנצ"ס על משנה דעדיות פ"י מ"א אלמנש צמשל לא"י פירש"י קן וסיס' כדאיחא בפסיקתא'.

סדר

הנהגות הב"ח

(א) גמ' משום כרמל תקריב ואיענית אימא: (ב) רש"י ד"ה דאין מעבירין: (ג) ד"ה לזיבתי ובה ממש וכו' ספירה קן לישנא אחרינא לימתי ממש היינו וזה (ד) ד"ה צוזב וכו' להציב קן דהיין:

סדר

גליון הש"ס

[מכתי' תוס' ד"ה ארוך וכו' וזה דמשמע וכו' דמי שצמד כ"ה התורה וכו' שרי. ע' צריש"ל פ"ק דפאה מ"א (ד"ה למלמד מורה א"ן לה שיעור ירושלמי):

סדר

רבינו גרשום

פשיטא ג' דקימי בעוקץ אחד מייתרין דקא וממעטא בקצירה ותלישה בשבת: עד כאן לא קאמר ר' ישמעאל ההם דבשבת מאי ג' אסין. [דכי ממעט באוכלא וכו' לא מייתי אלא שלש סאין ממעט בקצירה. אבל הכא] משום דכי ממעט באכילה כנדרותא נפשיא קצירה דתרי קיימי בתרי עוקצין ודדאי שלש מייתרי דקימי בעוקץ אחד וממעטא קצירה: משום [ברמל] דבעינן שיהא רך ומל (א). ומל במלל: ואי מייתי ליה מרחוק היה מולל ולא היה רך: אין מעבירין על המצות. אלא הקרוב קודם: הורקנוס ואריסטובלוס ב' אחין היו: היה שם זקן א' מצפנים. שהיה מכיר: על אותה שעה שנינו מעשה שבא וכו'. לפי שכל סיכבות ירושלים החרבו ולא היתה שם תבואה: מטא זמן עומר. אותה שנה: אכרוז. אי איכא מאן ידע היכא הוה חדש: אתא ההוא חרשא. שהיה שומע ואינו מדבר: **אצריפא.** בית קטן של קנים: **אסיכרא.** מקום הבירה של דלת: **בזוב** מינה. שאר רבנן: הא דאמרה לזיבתי וזיבתה ממש כדכתיב ואם טהרה מוזהב וגו' וביום השמיני [תקח] וגו': אינה כשאר ובה אלא בזוב סיכנה שהיתה חולה הרבה ונסתכנה מחמת חולי זיבה ונדרה שאם תרפא שתביאי קרבן לעולה וב' הקנינין לעולה קיימי. והללו אחרים לעולה בלבד: לימתי שמא בים היתה עוברת וסיכנה מחמת הנחשול ונדרה להביא קינין ושניקן עולה: לעונתי שמא בעינה סיכנה שהיה כאב בעיניה ונדרה להביא קינין לעולה אם תרפא: ברוק. שאלום ואמרו חשק שלמה **על רבינו גרשום** (א) נראה דל"ל ומל שיהא נמלל ציד ואי מייתי ליה מתסוק לא הוי רך ומל.

(א) [צרכות כד. וש"נ]
(ב) [לעיל קכח: וש"נ]
צ"ה ל. ע"ש, (ג) [ענ]
פרש"י חולין נח:
(ד) ביצה דף כט ע"ב
(ה) [ועי' חוספות שש]
ד"ה טלית].

מתני' שואל אדם
מחבירו. עי' צירושלם

פ רשל מין (נחל)
נ נדעל וא' (כוש)
ג נדעל (בשר)
ה שפירין (כ"ה)
ו נדעל (כ"ה)
ז נדעל (כ"ה)
ח נדעל (כ"ה)
ט נדעל (כ"ה)
י נדעל (כ"ה)
כ נדעל (כ"ה)
ל נדעל (כ"ה)
מ נדעל (כ"ה)
נ נדעל (כ"ה)
ס נדעל (כ"ה)
ע נדעל (כ"ה)
פ נדעל (כ"ה)
צ נדעל (כ"ה)
ק נדעל (כ"ה)
ר נדעל (כ"ה)
ש נדעל (כ"ה)
ת נדעל (כ"ה)

לדשתמף. שנותן ע

[illegible]

מחנה של רבים נחנה
ואפילו של בעלים הרבה
מן הבתים [לעיל קל:].
בני. בית המרחץ [ברכו
ואחר כך לסוף [סנהדרין]
שים כך יאמרו לו. "נ"א
לירד לעומקה. "נ"א של
פרקי אבריו שהן רכין
בחגורות ופסיקאות [ש]

לאדא דייזא. שמש
דבור קרו לו אינשי אר

עין משפט
נר מצוה

נ וְאֵלֶּיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
 שָׁכֵן עִמָּנוּ
נ וְגַם עִמָּנוּ לֵאמֹר
 שָׁכֵן הֵלֵכֵי בְּתוֹכֵנוּ
 עַד עוֹר שׁוֹרֵי אֶרֶץ
 שׁוֹ עִמָּנוּ יֵאָמֵר
נ הָאֵל עִמָּנוּ מֵהַלְלוֹת
 יְיָ הֵלֵכֵי אֵל בְּתוֹכֵנוּ
 לְאֹמֶר עַד עוֹשֵׁי אֶרֶץ
 אֵימֶן תְּקִי עִמָּנוּ חַ
נ וְאֵלֶּיךָ יְיָ אֱלֹהֵינוּ
 שָׁכֵן עִמָּנוּ לֵאמֹר

(א) גמ' לא יטרפס צנוקן

מפשי צהילוכא:
דאמער צעסמוך הא קא
(ד) ד"ה אמתקין וכו'
להחזיר אלא דעצידי:
(ג) בא"ד היה חייב
דקחם שאלה נמי לי יוס:
(ב) תוב' ד"ה שואל וכו'
ק"ח אצל טובל:
(א) (מנח רות): ממ"מ ור"י

רבינו חננאל

על כן חנה אל עמר
 (פ) שריק' דבר
 יהודה שורה
 דיאלא זיל גר ביה
 זאז גרביה (פרוש 6)
 משניה והוא
 פרחי חל מעם גר כלומר
 המביא גרתיסן פירות
 בעת כותים נדחות
 מערסחן שילא גר
 אבינו עבד עובדא כרב
 כי קא נחא נפשיה דרב
 אליל רבא אמר לזל צעניה
 ואי לא צלית גרדיה הוא
 סבר גרדיה איז ופי
 הכור וכו: רב שנתמרק' ו
 ידו או רגלו. פי שן
 מבטניה אל שרפן פסוק
 אבל ורוח' כדרכו ואם
 נתפס נתפס ואר איז
 דשנוי לזל ידיה והוא
 אמר לזל ידיו פסוק ומהוא
 אומר אר יעשה יסר כן
 או כן מוחו או אסור ע
 שהיה מהאר לזל כן
 שיהיה מה שנתחיה
 כחמים חזרה ידיו
 למקומו ונתפס:
 הדור על חבית

שלא יאמר לו הלוני
כר'. ואוקימנא דחיישנין
שמה (יכתוב ז')
ואמר לו הלוני
גוערין בו ואומרים
אסור לומר כן ביום שבת
לשון הלואה מינכרא
מלתא ולא אתי למכתב
וכיון שהזכיר א"ל רבא
בר רב חנן לאביי

על רבינו חננאל

גבר א': (ב) אינו מוזן לכאורה
והוא רחוק לו גיר' הספרים
במראה המוסגר בחז' לנה
והוא בחז' הרשב"א כחן.
ומפרש רבינו דהחלוק הוא
דבשנה כיון שאם אומר הלוי
קפדין עולין מן היצירה
ולא אחי למכתב מלשון שאלה
וכו' ודו"ק:

לעצמן ומטלטלין מזה לזה
מעוין כולן רשום אדם חוץ
געשומן כמון [בידה ב:] בי
שני דמחול דרך למשמש
מיה בידך. שכל ספקות
לרב אלא מעמי יבול איז
תגורה רחב ומחישין
לפסי צעלמא כמו שעושין
של רב שירא גאון היא

שבת קמז

שואר אדם מחבירו כדי יין וכדי שמן ובכבוד שלא יאמר לו הלוינה פירש רש"י טעמא משום דקתם הוואה ל' יום ולפי שהוה לזמן מרובה יותר משאלה אחי למיכתב וקשה לר"ת דקתם שאלה (ג) ל' יום כדאמר במנחות (פ"ה מה"ט) טעית שאלוה כל ל' יום הסתורה מן הליצות ואמרתו נמי הסת

הדר באכסני' בא"י והשוכר בית בחור'
כל ל' יום פטור מן המזוזה מכאן
ואילך חייב מזוזה אולם דעתם
שאלה ל' יום אחת ולהכי פטורה כל
ל' יום דלמחר' שאלה היא אצל מכאן
ואילך נראה כמו שלו ומיהו יכול
לומר לרש"י לאו משום דלא מתבע ליה
לדינא בתוך ל' יום משום דלא להחזיר
דודאי היה חייב להחזיר (א) דעבידי
אינשי דמשאלי פחות משלשים יום
אצל טפי לא משאלי הלכך עד ל' יום
אמרי אינשי שאלה היא ור"י פירש
לנו דהיינו טעמא בשאלה לפי שהיא
חוזרת צעין לא אחי לניכחא אצל
לשון הלואה אינו חוזר צעין ואחי
לניכחא ואע"ג דדי שאל מנייה כדי
יין וכדי שמן לא הדרי צעין מ"מ
מתוך שמוכיר לו לשון שאלה זכור
הוא ולא אחי לניכחא. מ"ר וכן
פירש ה"ר פורת:

וְכִי יִינּוּ וְכִדִּי עֲשֵׂמֶנּוּ

[illegible]

הם בשניו דדרו באכפא ניפרום קודרף קל הוא ואינו ממכד ושינוי
משמש אחד להם בשוה ואין זה נושא יותר אלא שנושא משאו בענין
זה היו רגילים לשאת קשיא הא דלמרא בסמוך (ד) מפשי בהילוכא משמע
שני בני אדם שנושאים כל מה שרגילין לשאת בדיגלא ודיגלא היא
דף פא. וקשיא לרבי דהתם משמע נמי לאגרא אין צו משוי לשני בני
גור לחרי דמי לפשיעה ודמי לאונס בדיגלא משלם כולה משמע דלא
יגלא ומשום הכי דדרו בדיגלא לידרו באגרא ואע"פ שמשפיש בהילוכא
ידרו באגרא לידרו באכפא ואע"פ שצודאי מרבה במשאוי הוא
דחול כמו אגרא יכול לעשות בעין שמינוי גבי בהמה מסוכנת דתנן
בצבים אצבים ותנן נמי (דף כט: וסא) בהמביא כדי יין לא יביאם
שי בהילוכא כיון שאינו עושה כל כך דרך שעושה בחול יס לו לשנות
דחול ובענין שנושאים זה נושאים זה הלכך אין לו לשנות לא להלך
כא עובדא דחול שאינו מטלטל אלא בצית מוזית לזוזיה. מ"ר. ובההיא
תיקא ועוד קהל לי לפי הקונטרס דדרו באכפא אחאי ניפרום קודרף
ומאכפא כמו שמשמע נמי ממוך פירושו ולפירוש רבי אחי שפיר:

[illegible]

ידימא יח.], בחדא מחיתא מחיתנדרו. ולי באריגה אחת אריגתם לכולם לשון (שמות לט) חצבייהו. חננא, כד של חרס ששואבין צו המים [סוכה כט.], מ"ח פ"א משנין. דנראה כ להקל משאו ולא להרבות טורח ציוס טוב [שם ל.].

המחיר הממוצע של המכשיר הוא 1,200 ש"ח.

הַלֵּכָה מַחֲזִירִין אֶת הַשֶּׁבֶר. כִּצְרָה לִי לִשְׁמוֹעַל מַחֲזִירִין מִן: אֲדָא רִבִּינָא. מִשְׁטָרִיל מִמוֹנֶה: גְּרִבּוּיָה. קָם בְּגָדוּ עַד שִׁיבָה: אֲתָא. רַבָּה דִּירוּתָא שְׁאֵלִיכָה לְרַב יְהוּדָה כִּי: הָא חָנָא דִּירוּתָא. מִמְקוֹמֵנוּ הוּא וְלֹא שְׁמַעְנוּ אֲמַת מִפִּי עַד הֵנָּה: וְלֹא בְּדִינָא גְרַבְתִּיךְ. בְּתַמִּינָה שְׁאִילוֹ לֹא בָּתָא לֹא לְמַלְמֻדָּה: שְׁנִיא לִיָּה יְדִיָּה. נִשְׁתַּמֵּיט יְדוּ מִמְקוֹמֵנוּ: אֶשְׁוֹלִשְׁיִי^א בְּלַע"ו: הִכִּי מִבְּרָא. הִיֵּ עוֹשֶׂה בְּעִינֵיִם הִרְבֵּה וְשׁוֹאֵל: בְּחִדָּא מַחֲזִיתָא מַחֲזִיתָנְהוּ. בְּצִלְיָהּ אֲרַגְמוּ^ב אֲרַגְמוּ: הִיבָא דְּאִיתְמַר. דְּמַתְּמִין לֹא דוֹקָא מִן אִתְּמַר:

הָדָרן עַלֵּךְ חֲבִית

בשבת. ולא מזכר מע"ס לקנות: לאחד

דַּרְבַּי יוֹסֵף שְׁנִיא לִיה אֵל
וְהָכִי מֵאִי א"ל אֲסוּר א
מֵאִי תִיבְעִי לָךְ הָא ת
רְגִלּוֹ לֹא יִשְׁרָפָם בְּצוּגוֹ
וְאִם נִתְרַפָּא נִתְרַפָּא א
אֵת הַשֶּׁבֶר וְאָמַר רַח
שְׁמוּאֵל הִלְכָה מְחֻזְזִיר
כּוֹלָהּ בְּחֵדָא מְחִיתָא ⁽⁶⁾
אִיתְמַר הִכָּא דְלֹא
הִדְרִין עֵי
שְׁוֹאֵל ¹: אָדָם מִחֲמַם
וּבִלְבָד שְׁלֹא
הָאִשָּׁה מִחֲבִירָתָהּ בְּכַ
נִתְחַמָּא

מִנִּיחַ טְלִיתוֹ אֵצֶל וְעוֹשֶׂה עִמּוֹ חֶשְׁבֹן לְאַחַר שֶׁבֶת וְ
שָׁחַל לְהִיּוֹת בְּשֶׁבֶת מִנִּיחַ טְלִיתוֹ אֵצֶל וְנוֹטֵל אֶת פֶּסֶם
לְאַחַר יוֹם טוֹב: גַּמ' א"ל רַבָּא בַר רַב חֲנַן לֵאבִי מִן
שְׁנֵי הַלּוּיִין אָמַר לִיה הַשְּׂאִילִי לֹא אֲתִי לְמִיכְתָּב
וְהָא כִּיֹּן דְּבַחֹל זִמְנִין דְּבַעֵי לְמִימַר לִיה הַלּוּיִי וְאִי
עִילוּיָהּ וְאֲתִי לְמִיכְתָּב בְּשֶׁבֶת נָמִי אֲתִי לְמִיכְתָּב א"ל (ג)
הַלּוּיִי ל"ש כִּי א"ל הַשְּׂאִילִי לֹא קִפְדִּין עִילוּיָהּ אֲתִי
דְּהַשְּׂאִילִי הוּא דְשֵׁרוּ לִיה רַבֵּן הַלּוּיִי לֹא שֵׁרוּ לִיה מִן
לְמִיכְתָּב א"ל רַבָּא בַר רַב חֲנַן לֵאבִי מַכְדִּי אֲמַרוּ רַבֵּי
בְּכַמָּה דַּאֲפֹשֶׁר לְשִׁנּוּי מוֹשְׁנֵי הָנִי נָשִׁי דְּמַלְיִין חֲצִיבִייהוּ מִיָּא
דְּלֹא אֲפֹשֶׁר הֵיכִי לְעַבְדֵי דְּמַלְיִין בַּחֲצָא רַבָּא לִימְלוֹ
מִמַּפְשׁוּ בְּהִלּוּכָא דְּמַלְיִין בַּחֲצָא זֹמָא לִימְלוֹ בַּחֲצָא

צידים משום שינוי ואפילו אינו להקל מ"מ שינוי הוא ואינו מרצה
בצעתלמא הוא ולהצניע עד כאן לשונו ומשמע מתוך פירושו דכל אלה
אחזק ממה שהיה רגיל וזה דחקו שאם נפרש שכל אלו מומעטים משאם מ
ומפירושו לאגרא נושאים שני בני אדם שפיר צמוט צנשים ויש צו מ
שני בני אדם כדמשמע צצא מניעא בס"פ השוכר את האומנים
דלמר התם לדרו צאגרא ואחזק משלם פלגא מ"ט נפיש לחד
הוי וזטר לתרי ונראה לאגרא לשום אדם אינו נראה עובדא דחול כמא
לשנות כיון שאינו נראה כל כך עובדא דחול והשחא אחי ש
צידים המוט מכשנשא על כתיפו מ"מ כיון שאינו נראה עוב
צציה (דף סה.) שחטה צדה לא יציאה צמוט אלא מציאה צידו
ובקופה אלא מציא הוא על כתיפו או לפניו אלאמה הני אע"ג ד
היה להצבמוך דמלין צחצא וזוטא ודלמלין צחצא רבה תרווייהו צו
נלה להבצמד כדפי^ט טעמא וזוטא ודלמלין צחצא מפנין (דף קסו.) לוי
שחטה צדה פירש^ט צחצא מפנין (ג"מ סז) צע"א וכמו שפירש^ט כאן
עליה הוא ליה למימר לידרו צאגרא כיון שאינו משנה להבצמד יות

[illegible]

ואלא שמו (נדה כד: ע"ש בב"ח), **אדא** שם הא"ס. **דייטא** שמש לרנען (ב"ק קט:). שו
שמשקד את דגרי (חולין נח:). **דמליין** חצבייהו **מיא**, שולצות מיס מן הנהר (ביצה ל.
[ביצה כט:]). **קא** מפשו במשוי. וסחוא משנה יט

 בדפוס: 10/10/2010 10:10:10

לן¹⁸) החושש במתניו לא יסוך בשמן. ואידך נמי דאמרינן¹⁹) לא יתן אדם שמן על גבי מכתו ואפילו בבריא כי האי גונא שרי. וכאן אסרו במקום חולי בשמתכוין לרפואה משום גזרה דשחיקת סמנים, משום דליכא פחדא מכל הנני, לא סכנת גופו ולא סכנת אותו אבר. כל מקום שיש בו סכנת אותו אבר מתירין לו שבות, ואפילו שבות דעל ידי מעשה, ואפילו בדבר שכך דרכה בחול, והיינו הא דאמרינן בגמרא עין שמרדה מותר²⁰ לכוחלה בשבת, ואפילו בדבר שכן דרכו למאי דס"ד דהוא חולי שאין בו סכנת כל גופו אלא אותו אבר, ואפילו הכי שרינן שבות דאית ביה מעשה ואפילו כדרכו. וכי הא דקיימא לן מעלים אזנים בשבת. וקיימא לן נמי²¹) מחזירין את השבר בשבת, כלומר במי שנשברה ידו או רגלו²²). כל מקום שאין בו סכנת כל גופו ולא סכנת אותו אבר והוא חולה בכל גופו, מתירין לו שבות דאמירה לגוי, ועושין לו כל צרכיו על ידי ארמאי, ומתירין לו גם כן על ידי ישראל שבות דאית ביה מעשה. ובלבד על ידי שינוי, כי ההיא דאמרינן²³) גונח יונק חלב, פירוש מבהמה בשבת, מאי טעמא מפרק כלאחר יד הוא. פירוש משום דאין דרכו לחלוב אלא ביד אבל בפה חשיב מפרק כלאחר יד (הוא) ולא אסור אלא דרבנן ובמקום צערא לא גזור רבנן, כלומר במקום צער חולי לא אסרו רבנן. ואע"ג דהוי ליה שבות דאית ביה מעשה, משום דהוי ליה על ידי שינוי, כההיא דאמרינן ביום טוב²⁴), אמימר שרא ליה למכחל עינא מגוי בשבתא איכא דאמרי אמימר גופיה כחל עינא מגוי בשבתא. ואקשו ליה והא מסייע בהדיה דעמיץ ופתח, ומהדרינן מסייע אין בו ממש. וההיא ודאי לאו בתחלת אוכלא, דהתם חילול עצמו מותר, דסכנתא היא כדקאמרינן בהדיא עלה בגמרא דשוריאני דעינא בליבא תלו. אלא בסוף אוכלא, וחשיב חולי כל גופו ודאי, מהאי טעמא דאמרן דשוריאני דעינא בליבא תלו. ובסוף אוכלא ליכא סכנתא כלל ואפילו דחד אבר. ואקשינן ליה מדמסייע בהדיה. ותריצנא משום דמסייע אין בו ממש, טעמא משום דאין בו ממש, הא לאו הכי אסור משום דהוי ליה שבות דאית ביה מעשה, שמע מינה דשבות על ידי מעשה בחולי כל גופו שאין בו סכנה [לא התירו] אלא על ידי שינוי, כדאמרן²⁵). ובמסכת פסחים²⁶) שרינן הנאת איסור של דבריהם בדבר שאין בו סכנה, דאמרינן באמימר דשאף לברתיה בגוהרקי דערלה. ואמרינן עלה דטעמא דשרי משום דהוי שלא כדרך הנאתו, כלומר דלא מיתסר דאורייתא,

- כב ע"א. (17) ברכות לו ע"א. (18) שבת קיא ע"א. (19) שבת קלד ע"א. (20) שבת קמח ע"א. (21) וכ"כ הריטב"א ד"ה אבל בשם הרמב"ן. ועיין רמב"ן ד"ה עין. (22) כתובות ס ע"א. (23) ביצה כב ע"א. (24) וכ"כ הרמב"ן. רבו של רבנו, בתורת האדם סוף שער המיחוש. ומובא בסור א"ח סימן שכה. ובשרי"ע שם סעיף ז. ועיין אורחות חיים ה' שבת אות שן. (25) פסחים כה ע"א.

[illegible]

גליון חש"ס
 יב"ט | אהא רמי בר
 חמא | לעיל ק"ד כל
 ה"א לקקן ק"ט ע"פ
 גליון ק"ד דמ ע"א: שם
 ה"ה | אהא תתארם.
 י"ג | יצמח ק"ד ע"פ
 י"ד | ואל קמיה:
 י"ה | דיה רמי ורש
 י"ז | ואפי' מובא.
 י"ח | דלמאן שנת ק"ד ק"ה
 ע"א:

פירו' פליינדריי"א. פירן
אגות, מו"א קול כע
פעול ומשליך דס (ערר)
ערך גנח א' ועיין רש"
צ"ק דף פ' ע"א):

תורה אור השלם
(א) אך את זה לא
תאכלו מומעלי הַצֵּר
מוֹמַפְרָסֵי הַפְּרָסָה אֲנִי
הַקֹּמֵל בִּי מַעֲלֵה גֵרִי
הוא וּפְרָסָה אֵינֶנּוּ
מִפְּרָסִים טָמֵא הוּא לָכֵן
[ויקרא יא, ד]

[illegible]

חשק שלמה
על תוס' רי"ד

(א) גירסה רבינו דנפק"ל מו
כמו שפרש"י זל"א וכו'
אממה בחוס' בחו"כ כס
ומיני וכו"ה ג"כ בכריתו
(ב) ולא אזליא אח הדס ח'
הוא הוא טמא ואין ד
מהלכי בו' כז"ל.

מצות פרוש אין בו: ל"ק הא דפריש והא דלא פריש. פ"א אם פריש מדרי אש
 בדם בהמה: תניא ר' מרינוס אומר גזנה יונק חלב בשבת ואינו חושש מ"מ
 במקום צערא שרו ליה רבנן: אר"י הל' כר' מרינוס. עיין מ"ש בפסקי כפ' חרץ
 חושש. פ"א עלו בו עשבים המעכבים קלוח המים ומתוך כך המים מתפשטים ודו

רבי יהושע אומר אפילו ארבע וחמ
למימר ארבע וחמש שנים כדאמ
דוקא נקט עד חמש מדפריך מחזילתו
חד שיעורא הוא מ"מ ליכא למיפרך ה

החמרת בחלצה. כדורשין
בצורות (ק' י:)
מונחת הגמל: **יכול** יהא חלב
מהלבי שנים טמא ודם מהלבי שנים
טמא. בת"כ^(ז) גרסי' צטר צמקוס דס
האלתר תלין קל אלא כלל סלין וכו'

פירוש דחלץ צהמה טהורה
ולא אוריח את הצער שהוא
צב שאף צהמה טהורה אסור
מן החי ת"ל זה טמא זה צלח

[illegible]

אלה ממנה: ההדאי
ורשה דאדאי לקימי
גרמו שמואל הזה ילדי
ידי ב"י קמי א"ל דל
חוק אלא אחאבה ברל
נש, שקול' לבני
ותמרדו עלייהו כי אטא
לנבא רבי קמסול אלא
כבשיתנהו לעינה מניה
אמר לך שיש ענין קוד
דל רבנן סומא אמר ר' יוס
אמר ר"א בריה
סבטמא: ת"ר תינוק
יוצא הודל' דל
חדש מכאן ואילך כיונא
שקל דברי ר"א ר' אבמי
אשיל' דל ר' יוחנן
פ' לאחר כ"ז חדרש
אחז ר"ה כיונא שקל
חזר ר"ה ל' ח' הודשע.
אמר מר מכאן ואילך

חלב מהלכי ב' טמא, פ'
אסור. ודין הוא ומה
שחלק טמאה שהקלת
במצעה. פ' שאינה
טמא בחיים: החמרת
בחלבה.
בכורות מגמל גדל ירד
דימנ חר לגומי' וחד
לאיסור. חלבו
החמרת במכנו א"ל
שחמור בחלבו
(ב) וזה טמא זה טמא ואין
חלב מהלכי ב' טמא אלא
טמור יכור ארציא
החלה שאינו שזה בכל
(ג) ת"ל הוא זה טמא
ואין חלב מהלכי ב' טמא

ג' ב' אסור משום דמיחלף
שהה בידו אלא בפיו והלכך
גלו בצנעא בשבת ואינו
ב"ח ג' ימים: ת"ר מניקה

שלמנד ברק

עג:

עין משפט
ר מצוה

מכרי מכרב כרבי ברישא והדר כו'. לא שיך למינד הכי כהא דקמתי המכבה צרישא והדר המנעיר דהכא כל סידורא דפת נקט כסדר לצד מתרישה: **משום** וזרע. אין להוכיח מכאן דלריך להמרות אחרולה משום אז דהא לא קאמר שלריך להמרותו משום וזרע אלא דאס התרה צו משום וזרע דסייב אזל צריש פרק תולין (לקמן קתא) משמע קתא דלריך להמרות אחרולה משום אז דקאמר משמר משום מאי מתרינן ציה (שיהא חייב!) רבה אמר משום צורר רצי יצא אמר משום מרקד וגם זה יש לדחות דהכי פירושו משום מאי מתרינן ציה שיהא חייב רבה אמר משום צורר אכל אס המרו צו משום מרקד פטור כיון דמתהרו משום דצר שליו דומה לו הוא קצר שהוא מלעיג צו ופטור אכל אס התרה צו סתם אל תשמר חייב וגראה שגס ר"מ רוצה לפרש כן ועוד ראה דצריש צבא קמא (דף ב) קאמר ולר' אליעזר דמתייב אחרולה צמקוס אזל אמאי קרי ליה אזל ואמאי קרי ליה מולדה ולא משני דלחכי קרי ליה אזל דלריך להמרות אחרולה [משום] אצל: **זומר** וצריך לעצים חייב שתיים. והא **זומר** וצריך לעצים חייב שתיים. והא דאמר צפ' זה צורר (פאהרין דף כו.) תו חזיוה להסוא גצלא דהוא קאס קמא אמר לון כסן חזיר אמרו ליה יכול לומר לעקל צת חזר אזי נריך אף על גב דהכא אמר חייב משום נוטע התם מיירי כה"ג שאין האילן מיתקן כגון אלא מתקלקל: **וצריך** לעצים. נראה דאפילו לר' יהודה דמתייב מלאכה שאינה צריכה לגופה צענין נריך לעצים דלא מיקרי צענים קולר אלא צענין זה *מדי דהוא אקורע על מנת לתפור ומוקם על מנת לכסות וכדאמר רבי יוחנן לקמן צפ' חצית (דף קמה.) אחד כצעים ואחד שקלות שסמטן לגופן מותר למימיהן חייב חטאת ואמאי שרי לגופן ליהוי כמלאכה שאינה צריכה לגופה אלא טעמא לפי שאין דרך דשה צנן: **ואחת** משום מפרק. אין נראה לר"י כמו שמפרש רש"י שמפרק האילן ממשהו מן הפירות שעליו אלא כמו שפירש רבינו שמואל שיש על התמרים קליפה העליונה * וכשהוא מכה בתמרים מפרק את הקליפה מן התמרים והיו כמו דש שמפרק את התפוחה מן השבולת: **מפרק**. פירש"י דהוא תולדה דש וקשה לר"ת דשליה המנעיר (לקמן ס.) אמר דתולב חייב משום מפרק ואי הוה תולדה דש הא אמר לקמן * גבי הפועל חלוון דלרצנן אין דשה אלא גידולי קרקע ואין לומר דדוקא חלוון שהוא דג פטרי רצנן דלא היו גידולי קרקע אלא בחולב מחייב דבהמה משיגה גידולי קרקע כדמוכח צריש צבל מערצנן (עירובין דף כו:) דהא [ע"כ טעמא דרצנן משום] דלפינן להו מסממנין שנמשכן דאין דשה אלא גידולי קרקע * לגבי * דבר הגדל ממש מן הקרקע לא משיגה צבמה גידולי קרקע כדאמרנין כשהשוכר את הפועלים (צ"מ פט.) מה דיש מיוחד שהוא גידולי קרקע ופועל אוכל צו אף כל כו' יאל החולב והמנענ כו' ודוקא לומר דברייתא דהמנעיר אחיז כר"י דפליג לקמן * אדרצנן וגראה לר"ת דמפרק חייב משום ממתק דכשחולב ממתק את הדד ומתליקו ואין נראה לר"י דבפרק חצית (לקמן קמד.) אמרינן חולב אכל למוך הקדירה אלא לא לתוך הקדירה ולר"ת מה לא לתוך הקדירה מה לא לתוך הקדירה ופירוש הקונטרס א"ש דמעיקרא כשהיה צדצין חשיב אוכל וכשחולב לתוך הקדירה (דששתא *) נמי הו אוכל ולא דמי לדש שנשתנה וגראה דלפירוש הקונטרס הלכה כרבי יהודה דהאמר צפרק אע"פ (כמוסא ס.) אמר * רבי מרינוס גונת יונק חלב בשעת מ"ט מפרק כללחא די הוא וצמקוס לער לא גזרו רבנן ופסיקו סתם רב יוסף הלכתא כרבי מרינוס ואין נראה לומר דאף לרצנן אסור מדרצנן דמיחזי כמפרק ואף על גב דלא אסירא אלא מדרצנן לא שרי אלא משום דאכילא תרמי כללחא די וצמקוס לער: [ועי' מוס' כמזות ס. ד"ה מפרק ומוס' יצמון קיד. ד"ה וקסנר]

כלל גדול פרק שביעי שבת

מסורת הש"ס
עם הוספות

(א) לעיל סט. ועי' כריתות ג. (ב) [ועי' פס' יט] (ג) [ועי' פס' יט] (ד) לקמן דף פ"ט, ע"ש. (ה) כהא. (ו) מנחה. (ז) (א) לעיל יב. (ח) [ועי' פס' יט] (ט) [ועי' פס' יט] (י) [ועי' פס' יט] (יא) [ועי' פס' יט] (יב) [ועי' פס' יט] (יג) [ועי' פס' יט] (יד) [ועי' פס' יט] (טו) [ועי' פס' יט] (טז) [ועי' פס' יט] (יז) [ועי' פס' יט] (יח) [ועי' פס' יט] (יט) [ועי' פס' יט] (כ) [ועי' פס' יט] (כא) [ועי' פס' יט] (כב) [ועי' פס' יט] (כג) [ועי' פס' יט] (כד) [ועי' פס' יט] (כה) [ועי' פס' יט] (כו) [ועי' פס' יט] (כז) [ועי' פס' יט] (כח) [ועי' פס' יט] (כט) [ועי' פס' יט] (ל) [ועי' פס' יט]

הנהגות הב"ה

(א) [ועי' פס' יט] (ב) [ועי' פס' יט] (ג) [ועי' פס' יט] (ד) [ועי' פס' יט] (ה) [ועי' פס' יט] (ו) [ועי' פס' יט] (ז) [ועי' פס' יט] (ח) [ועי' פס' יט] (ט) [ועי' פס' יט] (י) [ועי' פס' יט] (יא) [ועי' פס' יט] (יב) [ועי' פס' יט] (יג) [ועי' פס' יט] (יד) [ועי' פס' יט] (טו) [ועי' פס' יט] (טז) [ועי' פס' יט] (יז) [ועי' פס' יט] (יח) [ועי' פס' יט] (יט) [ועי' פס' יט] (כ) [ועי' פס' יט] (כא) [ועי' פס' יט] (כב) [ועי' פס' יט] (כג) [ועי' פס' יט] (כד) [ועי' פס' יט] (כה) [ועי' פס' יט] (כו) [ועי' פס' יט] (כז) [ועי' פס' יט] (כח) [ועי' פס' יט] (כט) [ועי' פס' יט] (ל) [ועי' פס' יט]

גיליון הש"ס

[מכמ"ר רש"י ד"ה דקב"ט אספסתא. ושהו וקוצרין אותו ג' פעמים וצ"ח וכו'.] (א) [ועי' פס' יט] (ב) [ועי' פס' יט] (ג) [ועי' פס' יט] (ד) [ועי' פס' יט] (ה) [ועי' פס' יט] (ו) [ועי' פס' יט] (ז) [ועי' פס' יט] (ח) [ועי' פס' יט] (ט) [ועי' פס' יט] (י) [ועי' פס' יט] (יא) [ועי' פס' יט] (יב) [ועי' פס' יט] (יג) [ועי' פס' יט] (יד) [ועי' פס' יט] (טו) [ועי' פס' יט] (טז) [ועי' פס' יט] (יז) [ועי' פס' יט] (יח) [ועי' פס' יט] (יט) [ועי' פס' יט] (כ) [ועי' פס' יט] (כא) [ועי' פס' יט] (כב) [ועי' פס' יט] (כג) [ועי' פס' יט] (כד) [ועי' פס' יט] (כה) [ועי' פס' יט] (כו) [ועי' פס' יט] (כז) [ועי' פס' יט] (כח) [ועי' פס' יט] (כט) [ועי' פס' יט] (ל) [ועי' פס' יט]

ליקוטי רש"י

[נדפס בסוף ההסכת]

הנהגות וצינונים

(א) [ועי' פס' יט] (ב) [ועי' פס' יט] (ג) [ועי' פס' יט] (ד) [ועי' פס' יט] (ה) [ועי' פס' יט] (ו) [ועי' פס' יט] (ז) [ועי' פס' יט] (ח) [ועי' פס' יט] (ט) [ועי' פס' יט] (י) [ועי' פס' יט] (יא) [ועי' פס' יט] (יב) [ועי' פס' יט] (יג) [ועי' פס' יט] (יד) [ועי' פס' יט] (טו) [ועי' פס' יט] (טז) [ועי' פס' יט] (יז) [ועי' פס' יט] (יח) [ועי' פס' יט] (יט) [ועי' פס' יט] (כ) [ועי' פס' יט] (כא) [ועי' פס' יט] (כב) [ועי' פס' יט] (כג) [ועי' פס' יט] (כד) [ועי' פס' יט] (כה) [ועי' פס' יט] (כו) [ועי' פס' יט] (כז) [ועי' פס' יט] (כח) [ועי' פס' יט] (כט) [ועי' פס' יט] (ל) [ועי' פס' יט]

יאמר רבי יוחנן בדמאי הקי"ל. ה"מ למימר דלפניו לא הקילו
דמאי כיון דלינו אלא מדרבנן שאני דקאמר לעיל אלא
משום דהאי שנייה משני צדמה דוכתי א"נ כיון שיש לחוש לספק
טבל דהוי דאורייתא התמידי אי לאו טעמא דדמאי הקילו:

קמץ הבא לכבות וקסבר דהוי מפרק בלאחר יד.
וא"ת ואפילו לא הוי זליבה

ע' יונק תינוק והולך

דעשמונצ' למוך הקדירה היי משקה
הצא לאוכל וואכל האא ואין זא צורר

שבת דאיסור סקילה גזור רבנן
ב"ה. קשה לאמר' צפרה

מסוס

בְּתִירוֹמָה דְּרַבְנָן תָּא שְׁ
מַעֲוֹבֶדֶת כּוֹכְבִּים וּמִבֵּת
בְּיוֹנָק שְׁקִין וְלֹא יֵא
שְׁקָצִים וְרַמְשִׁים וּמִכּ
בְּשֶׁבֶת וּבְגִדְלוֹ אֲסוּר א
הֵיינו שְׁיוֹנָקִים מִבְּהֵמָה
מִיְהָא אֵין חוֹשֵׁשִׁין בִּי
סִכְנָה אִי הָכִי גִדְלוֹ
קָטָן נִמְי לִיבְעִי אֹמְדִינִי
דְּרַב יְהוֹשֻׁעַ סָתֵם תִּתִּי
אָבָא שְׂאוּל אֹמֵר נִוְהִינִי
צִמְסֵהוּ

בשבת קסבר מפרק כללחר יד הוא ומשום נערה לא גזור רבן
 מנללכה גמורה ואינו כללחר יד שרי ואמר ר"ת דהתם מחמת חולי
 (ד' כו: ושם) נשבע על הכר ומסתכן עליה מהו מסתכן לישרי ליה
 אי דליכא סכנה אפילו בשבת מותר והא אפילו בחולים בעלמא מותר
 לא פירש הש"ס דמפרק כללחר יד הוא וקאמר דאפילו מללח
 ור"י תירץ דקך דהכא פליגא וכן משמע התם (כתובות 97 ס.) דאמר
 בצענער של צהמה איירי שמתקשה לה רוצ חלב צדייה וקשה לר"י
 ר"ת לא קשה דמתמלא כיון שהיו רע

סַסְנָא דשמעת' דבנק
 וכל נבלות דבאסור
 דקצו פשיטא דאין ב'
 רבנן עליו להפריש
 דרבנן
 שיטא דאין אומא
 תיקון עשה דבר ו.ו.
 ל'ג באסורא דאורי'
 מסבירא דאין ב'
 רבנן עליו להפריש
 מעשה דרב יצחק
 ארסור ל'
 פתוחת ב' מדרס'
 דה"ר אתא לקמיה דר'
 דאמר ליה דבר ט'
 לילא וטריא ויהי רחמ'
 שטרי קיטן יהו אלל
 סבחי עיין אכל נבל'
 כ' ב' מצווין להפריש
 אקש' עלה מהא דה'
 ש' שבא לככות א'
 ומעין ל' מ'
 שביחתו עליו. ופריק'
 חנן ב'קטן העושה ע'
 ביבא אכל (קטן) נבי'
 דעתיה עבי:

הגהות הב"ח
(א) גמ' דלא ליספו לה
ד': (3) רש"י ד'
הא"ר יוחנן לעיל ומ'
עושה וכו' דנפס'
ס"ד ואח"כ מ"ה א
קוק לו והא
ס' דלדוויית
ר"ה לא מאכלוס וי
פנלים קרי ביה ל
תאכילוס הס"ד:

גליון הש"ס

וְשִׁמְעִינָן שְׂקִיצִים. ס
מְכִלְתָּא דְּזו"ל צָקָה
גַּבִּי שָׁנָה וּצְנָה וּצְנָה
הַזֶּהִיר גְּדוּלִים עַל קִטְנֵי
גִ' בְּחֻשׁוֹת מוֹלֵל מֵהַ
ס"ז ד' :

25. תלמוד בבלי <עוז והדר> - טו יבמות תלמוד בבלי עמוד מס : 238 הודפס ע"י אוצר החכמה

עין משפט
גר מצוה

זו אב גמיי פכ"ב צו מלכות
 שבת הלילה לא וועגט
 טוש"ע א"ח ס' שא ספק
 מאז:
זו גמיי פכ"ב שם הל' כה
 סמוג שם טוש"ע א"ח
 ס' שיג ספק ה'
זח גמיי פכ"א מוהל'
 שבת הלילה ח סמוג
 טוש"ע א"ח סימן קס
 ספק כה:
זט ד גמיי שם וטוש"ע
 שם ספק לו:
ח גמיי פ"י מוהל' שבת
 הלילה ו':

לילי שבת כדרי שיחא
האורי נכנס על שיחא
ומורו בשעת החממה פרוס
גם שאר הבורדיא וכסה בה
הצילציל לזיוות לתן על
דיקון דהוה בה מאחמול
פרסיה מקצת הבורדיא
טפס ונישע אורו טפס
מאחמול אהל עכשו
מוספיק על אהל עראי אהל
שווי לך וילון פי
פרוכה. אמר שמואל
משוער ר' חייא בילת

הא דמיהדק הא דלא מיהדק, פלי
 אהל הוא ולפי זה מותרין
 ששמהיל טופח ונבלד שיהיה קשור
 בלתינוי ד' אמות ברה"ר אצל ר"ח
 והואל מן הכובע חזק שאינו נכסף
 וננראה אהל ולפי זה כובעים אסורין:
והעליון כאן וכאן אסור. פי'
 בקוטרם דקצבר יש
 גמין וסמירה ככלים דעל שיהיה
 תיבה ומגדל אסור לה גממרה
 ותיבה אטו ממתי כ"ש לר"ח אין
 גמין וסמירה ככלים כפ"צ דבינה
 (דף עב) ועוד קשה דגממרה גבי
 היעליון כאן וכאן אסור שמה יתקע
 דחק לפרש דשמה יתקע אפי' על
 מתחזן דאין לשעילי לה היה אסור
 במקדש דאין שעות במקדש ודוחק
 גדול הוא וגראה לר"י דאפילו ציר
 העליון הוא דרבען דשעות גדולה
 כזה לא החזירו במקדש וטובא
 אשכחן דלא החזירו במקדש (ג) כגון
 סידור הקנים וטיטלון דלעיו דוחה
 את השבת^ע:

יורה שמה ימרח אצל נשחית
 ויגדור עמיה ליהא למיחש כיון דמחמתול
 יאזר עוליה וקשה דכפרק צמה אזה
 (שם דף ע"ה) אמר אשה יאזה
 ויבטלפול ויבגור מלה ואם נפל לא
 יחזור ואמאי כיון דכבר היו עליה
 יאזר לומר דהתם טעמא לאף שגריא
 נכמי שמחבוו להוויא יחזר ואמאי
 ומשרה הוהא והיכר' יחזר פירש
 לשם הטעם משום שחיק סממנים
 וכן יש לפרש בשמעתין וקטן רביה
 לרביהא דף ע"ג גב דאיכא למיחש
 לשחיקת סממנים עליו למיחש אפי' הכי
 מחזירי נזקקת :

וְאֵת וּמִ"ס דְּלִמְרִי גַב
 פִּינֶלֶס וְגִרְגִּיר מִלֵּחַ נָפֵל לֹא תַחֲזִיר
 יִי"ל דֶּחַךְ דְּפִינֶלֶס אִיירִי שֶׁנֶּפֶל עַל גַּבִּי
 קִרְקַעֵה וְהֵכָּה שֶׁנֶּפֶל עַל גַּבִּי
 בְּרִאמֶר דְּרַב חֲסָדָא בְּסֻמּוֹךְ וְרַב אֲשִׁי
 דְּקֶאֱמֵר בְּסֻמּוֹךְ לֹא שְׁמִיעַ לִי לֹא
 קֶאֱמֵר אֲדֵרֵב חֲסָדָא כְּדִפְרִישׁ בְּקוֹנֶטְרַס
 אֲלֵא קֶאֱמֵר אֵהֱלֵנָה כִּי יְהוּדָה אֲבָל
 דִּלְגָּא שְׂרֵי רַבֵּן אֲלֵא אֲשִׁי וְעוֹד יִי"ל
 הֵיכִיא דְּגִרְגִּיר מִלֵּחַ אֲמִי כִרְכִּי יְהוּדָה
 דְּלֶאֱמֵר הֵכָּה:

קאימנא קמיה דרבא. ר"ל
דל"ג קמיה דרבא דיום שמת

שם דמייהדק אסור כשהטפח

בשיפועה טפח אבל יש בשיפועה טפח
שיפועי אהלים כאהלים דמו⁶ ואמר רב שישא⁶
בריה דרב אידי *סיינא שרי והתניא אסור לא
קשיא הא דאית ביה טפח הא דלית ביה טפח
אלא מעתה שרביב בגלימיה טפח הכי גמי
דאסור אלא⁷ לא קשיא⁷ הא דמיהוקה הא דלא
מיהוקה: **מתני'** מחזירין ציר התחתון
במקדש אבל לא במדינה והעליון כאן וכאן
אסור רבי יהודה אומר העליון במקדש
והתחתון במדינה: **גמ'** תנו רבנן: ציר דלת
שידה תיבה ומגדל במקדש מחזירין במדינה
דוחקין והעליון כאן וכאן לא יחזיר גזרה
שמא יתקע ואם תקע חייב חטאת של בור
ושל דות ושל ציץ לא יחזיר ואם החזיר
חייב חטאת: **מתני'** *מחזירין רטיה במקדש
אבל לא במדינה אם בתחילה כאן וכאן
אסור: **גמ'** תנו רבנן רטיה שפרשה מעל גבי
מכה מחזירין⁸ בשבת ר' יהודה אומר הוחלקה
למטה דוחקה למעלה למעלה דוחקה למטה
*ומגלה מקצת הרטיה ומקנה פי המכה
וחוזר ומגלה מקצת רטיה ומקנה פי המכה
ורטיה עצימה לא יקנה מפני שהוא ממרה
ואם מירח חייב חטאת אמר רב יהודה אמר
שמואל הלכה כר' יהודה אמר רב חסדא לא
שנו אלא שפירשה על גבי כלי אבל פירשה
על גבי קרקע דברי הכל אסור אמר מר בר
רב אשי הוה קאימנא קמיה אבא נפלה ליה
אבי סדיא וקא מהדר ליה אמינא ליה לא
אבר לה מר להא דאמר רב חסדא מחלוקת
שפירשה על גבי כלי אבל פירשה על גבי
קרקע אסור ואמר שמואל הלכה כרבי יהודה
אמר ל⁹ *לא שמיע לי כלומר לא סבידא לי:
מתני' *קושרין נימא במקדש אבל לא
במדינה ואם בתחילה כאן וכאן אסור:
גמ' ורמינהו נימא כנור שנפסקה לא היה
קושרה אלא עונבה לא קשיא הא רבנן והא
ר' אליעזר לרבי אליעזר דאמר מבשרי מצוה
דוחקין את השבת קושרה לרבנן דאמרי
אין דוחקין עונבה אי רבי אליעזר אפילו
לכתחילה גמי אלא לא קשיא הא⁹ רבי
יהודה והא רבנן ורבי יהודה אליבא דמאן

קאמינא קמיה דרבא. ר"ח גרס קמיה דאבא וכן נראה
 לר"ג קמיה דרבא דיוס שמת רבא וולד רב אשי:
קושרין נימא בוי ואם לכתחילה כאן וזכא אסור. פירש
 שלא היה שם מאתמול ור"י מפרש לכתחילה אפילו
 בפסקה היום ורובא לשלשה ולעשרה בלא קשר זהו לכתחילה:

לקחה צהבן מחזירה במקדש דאי לא שרית ליה להחזירה
 ודברים האמורים במסכת צ"ה^ט שהותרו סופן משום מחלתן: אב
 להאמור בצות מלאכות של שבת^י: אב בהחלדה. שלא הייתה קשור
 להכא ליכא למימר אין שבות במקדש דהא ודאי האי שבות לאו
 בצמדינה קא מיירי. ולבי נקט פרשה שהרי לא נעלה מדעת
 יהודה אומר: קא נפלה^י אין מחזרין אבל אין הוחלקה דוחקין ו
 משום ממנח: לא שנו. דמא קמא שרי להחזירה: אלא שריש
 אביי סדיא. נפלה לו על הכר שבמראשותיו כמו שמתרגס מראשות
 שבנפלה על הכלי ואפילו הכי אסר רבי יהודה ואמר שמואל ה
 רבי פליג ר' יהודה גפילה על גבי קרקע אבל גפילה על גבי
 כיור של שיר הלוי לקרנא אס נפסקה בשבת ובמנחה מפרש טעמא ד
 דוחא את השבת ואף על גב דקשר אב מלאכה הוא במסכת שבת (ד
 אב) פלוגתא דר"א ורבנן גבי מילה (שם ק"ה). שבת (ק"ה). אב
 חזר היו מנהג הדומה את השבת ושיר היו מכשירין קדש: א"י אב
 אב מלאכה במסכת שבת (דף ק"ה). אין חילוק בין עגינה לקשיש
 לאו מלאכה היא וכיון דאפשר בעגינה לא מחללינן שבת: ורבי יה

גה עד מקום ששפת יריעה בלה שם
ודופן ואין כאן אהל כלל אבל הריחבה
יפה היא והוא אלכסון אע"פ שהוא
פיליגרי דלרבי אליעזר במסכת סוכה
(דף טז:) כך שמעתי. וקראי לי אהו
מטה השרן ברחבה שני טמחים או
ג' חלקי משהו שיהיה בגגה פחות
מטפה ושני שיפועיה כל אחד פחות
מטפה וי"ל שהמטה רחבה כמשפטה
והקלעין הרבה יוצאין הימנה
לשני ראשיה ועולין

קטנות צגגה ויריעה גדולה פרוסה
סביב המטה לדפנות: מיינא שרי.
כובע של לנד שקורין פלגורי מותר
ללכת בו בשבת: הא דאית ביה
מפח. שיואל טפח רוחב שפתו
ל' אצבעות וכו'.

מֵהָאֵן מִן־הַסֵּף מִסְתֵּי לִרְאֵי מֵהָאֵן: שו"ב
בגלמיה. האריך בטליתו להלן
מראשו והולילה טפת הכי נמי דאסור:
אלא הא דמיהדק הא דלא מיהדק.

דינמא נפין מרישיה וחתי נחתויי

מִתַּחַת מִתְּחַדֵּן וְיִרְדּוּ מִן הַמַּקֹּדֶשׁ
בַּמִּזְבֵּחַ מִמְּחֹרֵי צִיר וְהַמִּגְדָּל
 שֶׁל לֵלֵת חֲלוֹן^ט שִׁירָה מִיָּבֵה וְהַמִּגְדָּל
 שֶׁפָּתְחִיהֶן מִזְדִּיקִין לְדִיר הַתַּחֲמוֹנִל כֹּל
 וּמִן שֵׁלָה יֵאָח הַעֲלִיּוֹן נוֹחַ לְהַחֲזִיר
 וְאִין כֹּאן צִין: אֲבָ^י לֹא בְּמִדְיָה.
 גִּירָה שֶׁמָּא יִתְקַע צִרְחוֹ אוֹ בְּמִקְצֵת
 דְּהוּא מִלְּאֲכָה: וְהַעֲלִיּוֹן כֹּאן וְכֹאן
 אֲחוּר. דְּכִין שֵׁיִלָּה הַעֲלִיּוֹן כִּוְלוֹ
 נוֹפֵל וְהוּי כְּבוֹנָה וְקָא סַבֵּר יֵשׁ צִין
 כְּלִיס וּמִלְּאֲכָה לֹא הוֹמֵרָה אֲפִילוֹ
 בְּמִקְדָּשׁ: גַּב' בְּמִקְדָּשׁ מִמְּחֹרֵי.
 כְּגוֹן שֶׁצִּירְכִין לוֹ לְדַבֵּר קִרְבֵּן כְּגוֹן
 שֶׁהִיא שֶׁם מִלֵּחַ אוֹ לְבוֹנָה אוֹ קְטוֹרֶת
 וְאִין שְׂעוֹת בְּמִקְדָּשׁ:^י וּבְמִדְיָה דְּרוֹחִקִין.
 אִם לֹא יֵאָח כִּוְלוֹ מִמְּחֹר הַאֲסִקְרֹפָה
 אֵלֶּה הַתַּחֲמִיל שֶׁמִּשְׁמַט דְּרוֹחִקִין אוֹתוֹ לְחוּר
 בְּלַע"י אֲפִסְיִידֶר"א: וְהַעֲלִיּוֹן כֹּאן
 וְכֹאן אֲחוּר הַחֲזִיר. דְּהוּי צִינָה
 מִשָּׁא: אֲחוּר יִתְעַב שֶׁמָּא יִתְעַבֵּן

ואתחתונה¹ במדינה קאי דאי אעליון

קמי ובמקדש הזה היה שבת להם
חזרה גזירה משום יתקע ואמא
ימחקר במקדש דלמרו לעינין כל
שם גזר: כי שם יורש דות. דהוי
בנין ככל דהו: צור נחפירה דות
ג' א' ברתנ' מחזירין רטיה. כהן שלקה
ידו יום והוהך לעצד עזרה נשבת
ידו שלא תהא חוללת ציט"ב וצין ידו
דנענין ולקח הכהן" וכיון דחייב לא
ולא עבד עזרה וזה אכד משלשה
נחת הכרמיה ומירות היינו (ח) מוחק
לקח לנצח עזרה: כאן וכאן אסור.
עלמנו: גמ' רטיה שפרשה. שנפלה
יחא הוא ולא גזור זה רבנן: רבי
מתקין גומות שצרכיה. מירות חייב
הכסות: ע"ז: קרקע. כלתמילה דמי:
הא דרב חסדא. דמוקי לפלוגתיהו
י. הא דרב תסדא דלגא סקירא ל'
עלמא: בורגנ' קושירין ניבא. יומת
יול לעשות מחתמול דהא היום נפסקה
תה שם מעולם דיכול לעשות מחתמול
נשבת לעשות אחמל למול צי: קרבן
שהוא מנשיך שרי: צ"י יהודה. דלמרו
דומין והא דתניא עונבה רבנן דלמרי
יקושר אב מלאכה היא אליבא דמאן:
אי

התכנה

ום בשיפועה. מכנגד ל

פלו ממופע קורף מאס כרצן
(97 יט:) ק

מטפח וי"ל
מטפח וי"ל

מחזירין ציר התחתון

במ' תנו רבנן ציר דלת
במהדש מחזירין במדינה

ע לא יחזיר ואם החזיר
ללכת צי
מפנה. שני

נזן רמיה שפרשה מעל גבי
 ח' ר' יהודה אומר בוחלכה

הַלֵּכךְ הַמִּכָּה
תַּחַת הַמִּכָּה

יהודה אמר רב חסדא לא
יול גרי רלי ארל פירישה

הדר ליה אמינא ליה לא
דהויא מלל
אסור. 27

שמואל הלכה כרבי יהודה
 לו רלוימר לא תרירא לו:

במקדש:
 כגון שפרי

אם לא יי
היה

קושרה לרבנן דאמרי ממש: שם
אני רבני מלחמך אמרתי במהצות

דברי יהודה אליבא דמאן
אי

צננין צתוך" הקרקע¹ אישקדיינ"א: מתני' צדו ויתו מליה רגועה מצטווד יום ויהא

ה לא שקיל ליה מדידה וממנע ולא עבד
א"ל לא רמזיה וזרה שחא ימרח ברמזה

עַתָּה: מַחְזִירִין. דְּמִילְתָּא דְּלֹא שְׂכִיתָא הוּא וְ

הלכה כרבי יהודה: לא שמייע לוי. הא דרבי

מתיר לחטוב עצים ולעשות פחמין בשבת לעש

Abstract

מ/ת. 210: חוק המבחן

[illegible]

ו: 343 והוא פס ע"י ארצו והולכמה

27

תלמוד בבלי מסכת ביצה דף כב עמוד א

למכחל עינא. לשום זו כחול לרפואה: **רירא.** שְׁעוּשָׁה רִיר צִיב"א (ריר, רוק) והוא שקורין קאי"ה (דלקת עינים) בלע"ז שהוא עושה ריר שמגליל תמיד: **דיצא.** פירוש שנוקב כמו מחט כמו דף ביה מידי (חולין אג, ב): **דמא.** שנק"ר (שטף דם): **דמעטא.** מדמעת תמיד: **קדחתא.** לשון קדחה בלפי (דברים לב) שורפת והוא שקורין איתקלפייש"ן (חום (מחמת מחלה)): **תחלת אוכלא.** תחלת החולי של כל אלו לאפילו בשבת שרי כדלמרינן במסכת עבודה זרה (כה, ב) שזרייני דעינא בלחנתא דלכא תלו: **סוף אוכלא ופצוחי עינא.** שקרוב להתרפאות הוא ואינו כוחל אללא להגיה מאורו: **איתיביה**

בעא מיניה רב אשי מאמימר מהו לכחול את העין ביום טוב היכא דאיכא סכנה כגון רירא דיצא דמא דמעטא וקדחתא ותחלת אוכלא לא מבעיא לי דאפילו בשבת שרי כי קמבעיא לי סוף אוכלא ופצוחי עינא מאי אמר ליה אסור איתיביה אין מכבין את הבקעת ושני ליה כדשנינן אממר שרי למכחל עינא מנכרי בשבתא איכא דאמרי אממר גופיה כחל עינא מנכרי בשבתא אמר ליה רב אשי לאמימר מאי דעתך דאמר עולא בריה דרב עילאי כל צרכי חולה עושין על ידי נכרי בשבת ואמר רב המנונא כל דבר שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה אבל מר קא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח אמר ליה איכא רב זביד דקאי כותך ושני ליה מסייע אין בו ממש. אממר שרא למכחל עינא ביום טוב שני של ראש השנה אמר ליה רב אשי לאמימר והאמר רבא מת ביום טוב ראשון יתעסקו בו עממין ביום טוב שני יתעסקו בו ישראל ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה מה שאין כן בביצה אמר ליה אנא כנהרדעי סבירא לי דאמרי אף בביצה ומאי דעתך דלמא מעברי ליה לאלול האמר רב חנינא בר כהנא מימות עזרא ואילך לא מצינו אלול מעובר

בקעת. שמונת להנחת הגוף שלא יתעשן: **כדשנינן.** רבי יהודה היא דלמך לכל כרכיכס: **עמיץ ופתח.** סוגר ופותח ריסי עיניו להכניס הכחול: **איכא רב זביד.** שהיה מקשה לי כמותך: **ושני ליה.** ופרקתי לו: **מסייע אין בו ממש.** מי שאינו עושה מלאכה ממש אללא מסייע מעט כי האי ובלאו הוא מתעבדל אין בו ממש והכי אמר במסכת שבת בהמלניע (אג, א) גבי זה יכול זה אינו יכול יכול חייב ושאינו יכול פטור ואף על גב דקמסייע בהדיה מסייע אין בו ממש: **מה שאין כן בביצה.** דקדושה אחת הן ולא הקלו ביום טוב שני של ראש השנה אללא לענין מת בלכד :

רא"ש מסכת עבודה זרה פרק ב סימן י

דאורייתא אלכל באיסור דרבנן מחללין לאפילו כי שחיקי סממנין מאתמול נמי איכא איסורא דרבנן לכל רפואה אסורה משום שחיקת סממנין והכא נמי כל צרכי חולה נעשין על ידי עובד כוכבים בשבת ולא שני לן בין שבות דלית ביה מעשה לשבות דלית ביה מעשה או שמה איכא לפלוגי בין חסרון אבר לחולה שאין בו סכנה כדלמך (עירובין דף קב ב) אין מחזירין רטייה במדינה או שמה חזרת רטייה למכה ליכא חולה אללא חשך בעלמא ולהכי לא שרינן ביה שבות דלית ביה מעשה וכו':

מגיד משנה

וכבר נתבאר לך בדברי רבינו שכל שבות מותר בחולי שאין בו סכנה כיון שהוא חולי כולל כל הגוף בין שבות דאמירה לנכרי בין שבות הנעשה על ידי ישראל אלכל בלכד אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו שבות גמור וזהו

אמר רב זוטרא בר זוטריה אמר רב עין שמרדה מותר לכחול בשבת: סבור מינה היכא דשחיקי סממנין מאתמול אלכל מישחק סממנין בשבת ואייתינהו דרך רה"ר] לא אמר ליה ההוא מרבנן ור' יעקב שמיה לדידי מפרשא ליה מיניה דרב יהודה אפי' משחק סממנין בשבת ואייתינהו בשבת דרך רה"ר שרי מ"ט שורייקי דעינא בליצא תליין ואיכא סכנת נפשות כגון מאי אמר רב יהודה כגון דמא דיריא ויכא דמעטא וקדחת ותחילת אוכלא לאפוקי סוף אוכלא ופצוחי עינא דלא. שמעינן מהכא דמה שהוא סכנת אבר אין מחללין עליו את השבת באיסור

רמב"ם הלכות שבת פרק ב

הלכה י : חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי גוי כיצד אומרין לגוי לעשות לו והוא עושה לבשל לו ולאפות ולהביא רפואה מרשות לרשות וכיוצא באלו וכן כוחל עיניו מן הגוי בשבת אע"פ שאין שם סכנה ואם היו צריכים לדברים שאין בהן מלאכה עושין אותן אפילו ישראל לפיכך מעלין אזנים בשבת ומעלין אנקלי ומחזירין את השבר וכל כיוצא בזה מותר.

שלא התירו לכחול אללא מן הנכרי אף על פי שאין בכוחל אללא משום שבות כנזכר פ' כ"ג אלכל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפי' בסכנת אבר אחד אללא בסכנת נפשות. אלכל הרמב"ן ז"ל חלוק דלין הראשון ואומר שלא התירו כל שבות בחולי שאין בו סכנה אללא דוקא שבות שיש בו שני ונעשה כללחר יד אלכל שבות הנעשה ע"י ישראל והוא נעשה כדרכו לא התירו והביא ראיה לזה ממה שאמרו פרק המילה (ס"ה קל"ד) אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת ר' שמעון ב"ר אומר משום ר' מ' טורפין והוא ז"ל פוסק כת"ק אלכל אם יש בו סכנת בטול אותו אבר שנקצר מותר ע"כ דבריו. נראה מהם שהוא מפרש מעלין אזנים שיש בהם סכנה. וכן פירש"י ז"ל וכן דעתו באונקלי שאם לא כן יהיו אסורין כלל שני אע"פ שאין חולה משום שבות או יפרש שיש בהן סכנת אבר. ומ"מ מדברי ההלכות נראה שאין הלכה כת"ק דלמך אין טורפים יין ושמן לחולה אללא כר"מ וזהו שלא הביאום בהלכות ולא הוצרכו לכתוב אהיתר דר"מ מפני שכבר נתבאר בכמה מקומות שהשבותין מותרין בחולי שאין בו סכנה ואף הסוגיא שצ"ה המילה לכאורה ריהטא כר"מ ואף מדברי רבינו נראה כן ודעת הרשב"א ז"ל כדעת הרמב"ן ז"ל:

לחם משנה הלכות שבת פרק ב הלכה י

לחפוקי בחושק והולך ומתחזק ודוחק. ומ"מ יש תימה בדברי ה"ה במ"ס אצל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפי' בסכנת אבר אחד למשמע דשבות בישראל הותר ובע"ז פרק אין מעמידין (דף כ"ח ב) אמרינן רב יהודה שרא למכחל עינא בשבת וכו' נפק שמואל ודרש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת מ"ט שורייני דעינא באוצנתא לליצא תלו ע"כ. ופירש"י עין שמרדה שרואה ללאת כאלם המורד ויואל ע"כ. ומבואר דמאי דקאמר בגמרא שורייני דעינא וכו' הוא לכיון דשורייני דעינא תלו באוצנתא לליצא הוה ליה סכנת נפשות ומהאי טעמא התייר רבינו למעלה לחלל עליו את השבת ולעשות עליו מלאכה גמורה ע"י ישראל ואם כדברי ה"ה דבסכנת אבר אחד שבות התיירו אמאי קאמר בגמרא דמותר לכוחלה משום האי טעמא דשורייני וכו' כלאו האי טעמא נמי כיון דליכא סכנת אבר דעין רואה ללאת מותר ולכחול את העין שבות כמ"ס רבינו ב' כ"ג. וי"ל דהך מותר לכוחלה היינו משחק ואתויי דרך רשות הרבים דומיא דמותר לכוחלה דאמר לעיל דפירש בגמרא דהוא משחק ואתויי וכו'. ויש לדקדק בדברי רבינו איך לא חילק לעיל כשכתב והחושק בעיניו וכו' בין תחילת אוכלא לסוף אוכלא כמו שחילק בגמרא שם דפרק אין מעמידין ויש לתרץ דהא דקאמר הכא וכן כוחל עיניו מן הנכרי היינו סוף אוכלא ופלאחי עינא:

תורת האדם שער המיחוש להרמב"ן

ע"י גוי בשבת. וזהו דאמימר כחל מגוי. ואמרינן נמי מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזור רבנן מפני שהן נעשין בשנוי שלא כדרך המלאכות. אבל שבות שיש בו מעשה כלומר דבר הנעשה ע"י ישראל והוא נעשה כדרכו בחול לא התירו. וזהו אין טורפין יין ושמן לחולה משום דקעביד עובדין דחול. וזהו שהקשו על אמימר משום דעמיץ ופתח ועושה מעשה כדרך שעושה בחול החמירו כאן בשבות שיש בו מעשה ועובדין דחול. ולא החמירו בשבות דאמירה ולא בשבות דשנוי. וזהו דין אחד בחולה שאין בו סכנה כלל לא סכנה של מיתה ולא סכנה של אבר. ובכה"ג נמי אמרינן בפרק במה מדליקין (ל' א') אם בשביל החולה שיישן לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור, ואוקימנא בחולה שאין בו סכנה ור' שמעון היא, אע"ג דכבוי בשביל חולה לר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עליה ואין בה אלא איסור של דבריהם, איסור לכתחלה לא התירו בו שבות כדרכו משום חולי שאין בו סכנה, אבל חולי שיש בו סכנת אבר אחד אע"פ שאין הנשמה תלויה בו התירו בו כל שבות שבעולם. וזהו שאמרו הלכה מחזירין את השבר בשבת מפני שהוא סכנת ביטול אותו אבר שנשבר. וזהו עין שמרדה דסבור מינה דהיכא דשחיקי סמנין מאתמול כוחלין אותה מפני שהיא בתחלת אוכלא, ובודאי סכנת עוררן הוא והותרה בו שבות אפי' ע"י ישראל. וזהו משפט שני.

חולה שאין בו סכנה וכו'. כתב ה"ה בשם הרמב"ן דדוקא בדבר שיש בו ממנו חולי לכל גופו כגון חיה ל' יום וכגון לכחול העין בסוף האוכלא וכו'. משמע מדבריו דאפי' באבר אחד היכא דכולל הגוף דנפל למשכב אז מותר שבות אצל אם אינו כולל כל הגוף ואין בו סכנה אפי' שבות ע"י נכרי אסור שכן נראה מלשונן שכתב אפי' שבות מדבריהם ואפי' ע"י נכרי ואם כונתו זאת קשה דהרי כתב ודברים ברורים הם ויתבאר דדברי רבינו ב' כ"א משמע דרבינו סבירא ליה הכי ולמטה כתב בסברתו ז"ל אצל באבר אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפי' שבות גמור וזה ודאי דאינו כולל הגוף דאי כולל כל הגוף אפי' שבות על ידי ישראל מותר כמ"ס כאן וכגון לכחול את העין וכו' אללא ודאי דאינו כולל וא"כ אמאי מותר [ולכחול ע"י נכרי דאפי' שבות לא הותר לנכרי כמו שנתבאר כאן לכך יש לפרש דמאי דקאמר הכא דאפי' ע"י נכרי היינו מלאכה גמורה אצל שבות ע"י נכרי מותר כיון דיש בו מיחוש באבר אחד אע"פ שאין בו סכנה. אי נמי י"ל דהכא איירי דיש לו מיחוש באבר אחד וכולל כל הגוף ומפרש אסור שבות ע"י ישראל ומאי דכתב רבינו למעלה וכגון לכחול את העין וכו' היינו דוקא ע"י נכרי דעל חלוקת חולה שאין בו סכנה מפרש כן דביאר רבינו ההיתר ע"י נכרי ואע"פ דהקשה אותו לחיה כל שלשים דמשמע דאפי' שבות ע"י ישראל מותר דומיא לחיה לא חשוי ליה אללא לומר דע"י נכרי דוקא דמאי לחיה

והנך שמעתתא מרפסן איגרי, דמשמע מדאמרן לעיל דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה דהתירו שבות במקום חולי אע"פ שאין בו סכנה. וכן אמרו סבור מינה ה"מ דשחיקי סמנין מאתמול דאע"ג דכוחלת יש בה משום שבות התירוהו במקום חולי. וכן מחזירין את השבר בשבת וכן גונח יונק חלב דמפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזור רבנן. ואיכא למידק עלה והתניא אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת, ואע"פ שהטירוף הזה איסורו מדבריהם הוא. ואתמר נמי בכוחל עין מר הא קמסייע בהדיה דעמיץ ופתח והא עמיץ ופתח שבות בעלמא הוא, שאפי' בעושה מעשה ממש הכוחלת אינה אלא משום שבות כדתנן בפרק המצניע (שבת צ"ה ב') וחכ"א משום שבות ואפ"ה אסור. ולא עוד אלא אפי' בדברים המותרים לבריא אסרו לחולה כדתנן (שם ק"ט ב') חוץ ממי דקלים וכוס עיקרין מפני שהן לירוקה אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו. ותניא אימתי בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה ה"ז מותר.

והכין פירוקא דמלתא, מיחוש שאדם חולה ממנו ונופל למשכב ואין בו סכנה התירו בו שבות שאין בו מעשה דהיינו אמירה לגוי. וכן התירו בו שבות דמלאכה הנעשית בשנוי. וזהו שאמרו דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה. ואמרו לענין חיה כל ל' אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה

שו"ת הרשב"א חלק ג סימן רעב

והנני כותב לפניך דין כל אחד משלשה אלה עם מה שעלה בידי עם הראיות שקבלתי מרבותי ומאשר בררתי אני לפי מה שהראוני מן השמים.

סכנת נפש ואפילו חולי שצריך אומד מחללין עליו את השבת וזה מבואר. שהרי אמרו ספק נפשות להקל ובפרק אין מעמידין גרסינן אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב כל מכה שצריכה אומד מחללין עליה את השבת וזו אינה צריכה לפנים.

אבל חולי שאין בו סכנת נפש אע"פ שיש בו סכנת אבר ונפל למשכב אין מחללין עליו את השבת אלא שאומרינן לעכו"ם ועושה וזו שאמרו כל צרכי חולה נעשה על ידי עכו"ם בשבת. ותדע לך דהא גרסינן בפרק אין מעמידין אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב עין שמרדה מותר לכחלה בשבת סבור מינה הני מילי היכא דשחיקי סמנין מאתמול ואתווי אבל משחק ואתווי סמנין בשבת לא אמר להו ההוא מרבנן ור' יעקב שמיה לדידי מיפרש לי משמיה דרב יהודה אפילו משחק בשבת ואתווי דרך רשות הרבים דקסבר

עוד שאלת: מה שהותר בשבת בפקוח סכנת נפש אם נכנס בכלל ההיתר שהוא אפילו סכנת אבר אחד או חוש מחושיו או לא ואינו בדוגמת נפש ועין.

תשובה: שלשה חלוקי חליים יש האחד סכנת נפש ממש והשני סכנת אבר וחולי שאין בו סכנה אלא שנופל למשכב והשלישי חשש חולי שכואב אלא שאינו נופל למשכב. סכנת נפש מפקחין עליו גדולי ישראל ואפילו באיסור תורה סכנת אבר וכן חולי שאין בו סכנה אע"פ ששוכב במטה מתוך חליו עושין מלאכה על ידי עכו"ם. והוא שלא יהיה אותו עכו"ם גר תושב ולא עבדו של ישראל שאין בו אלא שבות אמירה בלבד שאלו היה עבדו של ישראל אי נמי גר תושב אסור לעשות מלאכה לכל ישראל שאף הם אסורין במלאכתנו אע"פ שעושים במלאכה לעצמן בשבת כישיראל בחול. ודוקא שלא לעשות על ידיהן איסורי תורה כבשול ואפיה וכיוצא בהן ואי נמי להביא להם דרך רשות הרבים אבל דברים שאין בהם אלא איסור דרבנן עושין על ידיהן ואפילו על ידי ישראל. וחשש חולי בעלמא שאינו נופל למשכב אסור לעשות מלאכה אפילו על ידי עכו"ם דצרכי חולה אמרו ולא צרכי החושש ואפילו איסורין דרבנן.

חידושי הרשב"א מסכת שבת דף קכט עמוד א

(לקמן קמ"ז א') מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן אבל רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא. וכל זה בחולה שאין בו סכנה כלל כגון כוחל עין שאינה מורדת דאמימר בסוף אוכלא ופצוחי עינא, אבל בחולי שיש בו סכנת אבר אחד עושין כדרך מלאכות של דבריהם, וזהו עין שמרדה דקא סלקא דעתך היכא דשחיקי סמנין שכוחלין אותה משום שהיא סכנת עורון אבל למישחק ואתווי ברשות הרבים לא משום שאינה סכנת מיתה, וכן נראה מפירוש רש"י ז"ל שם בפרק אין מעמידין, וזהו שאמרו הלכה מחזירין את השבר.

והוי יודע שלא התירו דברים הללו אלא בדבר שיש ממנו חולי לכל גופו של אדם כגון חיה [כל] שלשים אי נמי בסכנת אבר אחד, וכן מכחל עינא בסוף אוכלא ופצוחי עינא שהוא נופל למשכב או חולה ומצטער ממנו, אבל חושש והוא מתחזק והולך כבריא אין מתירין לו אפילו שבות של דבריהם ואפילו על ידי גוי, ולא עוד אלא בדבר שאין בו מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סמנין, וזהו חושש בשיניו לא יגמע בו את החומץ, וחושש במתניו לא יסוך יין וחושש בגרונו לא יערערנו בשמן (לעיל ק"א א'), וזהו חמין ושמן חוץ למכה שרי אבל תוך המכה אסור (לקמן קל"ד ב'), וזהו חזרת רטיה במדינה שאסור (עירובין ק"ב ב'), וזהו [כל] רפואות שאסורים משום שחיקת סמנין אפילו בדבר שהבריאין מותרין בו אם רצו כמו ששינו במשנת פרק שמנה שרצים (ק"ט ב'), ואין צריך לפרש בזה יותר שכל מסכתא זו בשיטה זו הולכת, עד כאן.

וכתב הרמב"ן ז"ל (בתורת האדם שער המיחוש) שלשים אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה על ידי ארמאי, פירוש מתירין לה אמירה לגוי במלאכה גמורה, ואין מתירין לה אפילו שבות דרבנן על ידי ישראל וכדאמרינן במסכת ביצה (כ"ב א') גבי אמימר דכחל מגוי מאי דעתך משום דצרכי חולה נעשין על ידי גוי הני מילי היכא דלא מסייע בהדיה מר הא מסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח, והא עמיץ ופתח שבות בעלמא הוא שאפילו היה מסייע ממש הכוחלת אינה אלא משום שבות כדתנן בפרק המצניע לעיל (צ"ד ב') ואפילו הכי אסור, וכן נמי הא דתניא (לקמן קל"ד א') אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת הכי נמי משמע דאיסורין דדבריהם אסור לעשותן לחולה.

וקשיא לי דהא אמרינן לגבי גונח יונק חלב (כתובות ס' א') מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן, ובמסכת עבודה זרה בפרק אין מעמידין (כ"ח א') אמרינן סבור מינה הני מילי היכא דשחיקי סמנין מאתמול אבל מישחק ואתווי דרך רשות הרבים לא, אלמא מתירין סמנין שחוקין לחולה שאין בו סכנה ואע"פ שיש בו מלאכה של דבריהם, וכחל של עין עצמה, וכן אמרו (לקמן קמ"ח א') מחזירין את השבר בשבת, וי"ל כלאחר יד אע"פ שהוא שבות אינו דומה ולא נראה כעושה מלאכה וכל שאין בו משום מראית העין התירו משום חולה, מה שאין כן בכוחל ומסייע לו שהיא מלאכה הנעשית כן בחול ודומה למחלל שבת, וכן נמי טריפת יין ושמן לחולה עובדין דחול נינהו ואסורין אע"פ שאין בהן מלאכה, וכן זו ששינו

א מיי פכ"א מהלכות
אסורי ביאה הלכה יח
סמ"ג לאון קרי טוש"ע
א"ה"ע סימן כג סעיף א'
ב מיי פכ"א מהלכות
אסורי ביאה הלכה יח
טוש"ע א"ה"ע סימן כג
סעיף ב'
ג מיי פכ"א מהלכות
מאכלות אסורות הלכה
כד סמ"ג לאון קמח
טוש"ע יו"ד סימן קכט
סעיף ג'
ד מיי פכ"א מהלכות
אסורי ביאה הלכה כג
סמ"ג לאון קרי טוש"ע
א"ה"ע סימן כג סעיף ד'
וה"ח סימן ג סעיף ד'
ה טוש"ע א"ה"ע סימן ג
סעיף טו'
ו טוש"ע א"ה"ע סימן ג
סעיף יד'
ז מיי פכ"א מהלכות
אסורי ביאה הלכה יט
סמ"ג שם טוש"ע א"ה"ע
סימן כג סעיף ג'
ח מיי פכ"א מהלכות
אסורי ביאה הלכה יח
ב מיי פכ"א מהלכות
אסורי ביאה הלכה יח
סמ"ג שם טוש"ע א"ה"ע
סימן כג סעיף ד'
י מיי פכ"א מהלכות שבת
הלכה ד סמ"ג לאון סה
טוש"ע א"ה"ע סימן כח
סעיף טו'

הנהגות וצינונים
מבחי' ושא"י מפרשים

הכי יאחז בלמטה: הנחמים בא"י. שממחממים בעלי חלונות
במדרות גדולות כלומר בעלי הנאות: בא"י. כמו מחם האלה
(בראשית לה, ד): דשף ויתב. שנעשה מעפר ארץ ישראל^(א)
במלכות נהרדעא^(ב). משום שנא' (תהלים קג, טו) כי לרו עבדך
את אבניו ואת עפרה יחוננו: ^{טו}
אחוז באמה. כדי שלא יפלו המים
על הגג: עשאוה. [לחל] דרז
יהודה: כבולשת. חיל שמחפשים
והחיים כדמרגמין (בראשית לא, לה)
ויפסע ונלש: דל"א. ומפירל שמה
יפול: דרביה. שמואל: דשכינה.
שורה צה"כ: אימתא דמריה.
קודשא צריך הוא ופאי נמקום
אחר שרי נמי לדדיה: עטרה. היא
שפה גדולה וגבוהה המקפת את
[לחל] הגג:

אמר רב המקשה עצמו לדעת
יהא בנדוי. פי' רת"ס
ז"ל (נדה יג, תוד"ה המקשה) ללאו
למימלא שיהא צדוי מאליו ללא
לאוי לנדויה אומר דכי האי
לישנא אמרינן צפ"ק דקידושין
(כח). הקורא לחצרו עבד יהא
צדוי ואמרינן עלה יהוא שמומי
משמחין ליה אלמלא האי לישנא
הכי משמע דמשמחין ליה ולא
שיהא צדוי מאליו וכי האי לישנא
נמי אמרינן צפ"ק דנדרים (י):
השומע הזכרת השם מפי חצירו
חייב לנדויה ואם לא נדוה הוא
עלמא יהא צדוי וצדוי ללא הוא
צדוי ממילא שאי אפשר שיהא
יותר חמור השומע ושותק
מהמזכיר עלמא שאינו צדוי מאליו
עד שיעדוהו אלא ודאי לישנא
דיהא צדוי היינו לומר שראוי
לנדויה והיינו דפרכין הכא ולימלא
אסור כלומר וזהכי משמע שראוי
לנדויה שכן היא המדה בכל
האסורים שהעובר עליהם* ראוי
לנדויה ופרכין דנקט כי האי
לישנא לאשמעינן שאסורו
[תמור] יותר מפני שמגרה
יאה צעזעמו: וירע. אלמלא ימקרי
רע וכמצי לא יגורך רע לא יגורך
עמך רע: ביד. מוציא שכנת זרע

לנעלה: כספחה. דכתיב צגרים (ישעיה ד, ח) ונספחו על צית יעקב
לשון ספחת שקשין לישראל כספחת לפי שאין בקיץ צמנות
ומציץ פורענות ועוד שלומדין ישראל ממעשיהן: בנ' סקילה
נינהו. והייז אמרת מעכצין את המשיח ומו לא והלא בסקילה הן
נדונין כדאיסתא צנסהדרין (נג):
דרך איברים. היינו שכנת זרע
לנעלה: דנסבי קטנות. והוא רחוי
להוליד ומלא מצטל פריה ורביה כל
ימי קטנותה: נשמות שבגוף.
פרש"י ז"ל (ע"ז ה, ד"ה עד) אולר
יש למעלה וגוף שמו ושם כל
הנפשות שעמדין להולד עד שיצאו
הנשמות: כי רוח. שרומות^(א) שלפני
שגורמי להיוסם נולדים קודם לפני
יעטוף מעכב הגאולה דקרא בגאולה
משפעי (ישעיה נז, טו) כי לא לעולם
ארצי וגו' ונשמות אלו^(ב) עשיתי
יעטוף ומסיפיה לרשיה מדרש
יעטוף כמו (בראשית ג, מז) העטופים
ללצן:
שמודרה. שרונה ללמא כאלם
שמודר וינא: אבל מושחק
ואיתוי דרך רשות הרבים דא.
דקס"ד ללאו סכנת נפשות הוא אלא
סכנת עורין: אפילו מושחק ואיתוי
וכו'. מפרש טעמא צנמ' (ע"ז כח):
האחוז^(א):
באמה ומשתין כאילו מביא מבול לעולם
אמר אב"י^(ב) עשאוה כבולשת דתנן (ע"ז ע):
בולשת שנכנסה לעיר בשעת שלום חביות
פתוחות אסורות סתומות מותרות בשעת
מלחמה כולן מותרות מפני שאין להם פנאי
לנסך אלמא כיון דבעיתי לא אתי לנסוכי
הכא נמי כיון דבעיתי לא אתי להרהורי
והכא מאי בעתותא איכא איבעית אימא
בעתותא דל"א ודאיגרא ואיבעית אימא
בעתותא דרביה ואיבעית אימא בעתותא
דשכינה ואיבעית אימא שאני רב יהודה
דאיכא אימתא דמריה עליה דקרי שמואל
עליה דרב יהודה אין זה ילוד אשה
ואיבעית אימא נשוי הוה דאמר רב נחמן
אם היה נשוי מותר ואיבעית אימא כי הא
אורי ליה דתני אבא בריה דרב בנימין בר
חייא אבא מסייע בביצים מלמטה ואיבעית
אימא כי הא אורי ליה דא"ר אבהו א"ר

יוחנן גבול יש לה מעטרה ולמעלה אסור מעטרה ולמטה מותר אמר רב ר' כל המקשה עצמו לדעת יהא
בנדוי ולימא אסור משום דקא מגרי יצר הרע אנפשיה רבי אמי אמר נקרא משומד שכן אומנותו של יצר
הרע היום אומר לו עשה כך ולמחר אומר לו לך ועבוד עבודה זרה והולך ועובד איכא דאמרי א"ר אמי
כל המביא עצמו לידי הרהור אין מכניסין אותו למחיצתו של הקב"ה שנאמר (בראשית לה, י) וירע בעיני ה'
אשר עשה וכתב (תהלים ה, ה) כי לא אל חפץ רשע אתה לא יגורך רע א"ר אלעזר מאי לא יגורך רע לא
יגור במגורך רע ואמר רבי אלעזר מאי דכתיב (ישעיה א, טו) ידיכם דמים מלאו אלו המגנפים ביד כדתנא
דבי רבי ישמעאל לא תנאף (שמות כ, יב) לא תהא נואף בין ביד בין ברגל וקרי ביה לא תנאף ת"ר הגרים
והמשחקים בתינוקות מעכבין את המשיח בשלמא גרים משום דר' חלבו דאמר רבי חלבו קשים גרים
לישראל כספחת בבשר החי אלא משחקין בתינוקות מאי היא אילימא משכב זכור בני סקילה נינהו
ואלא דרך אברים בני מבול נינהו אלא דנסבי קטנות דלאו בגנות אולודי נינהו דאמר ר' יוסי אין בן
דוד בא עד שיכלו כל הנשמות שבגוף שנאמר (ישעיה נז, טז) כי רוח מלפני יעטוף ונשמות אני עשיתי:
מלג' גרסינן בפרק אין מעמידין בהמה (ע"ז כח): אמר מר זוטרא בר טוביה אמר רב ר' עין^(א) שמודרה מותר
לכוחלה בשבת סבור מינה הני מילי דשחיקי סמנין מאתמול אבל מישחק ואיתוי דא אמר להו ההוא
מרבנן ורבי יעקב שמיה לדידי מיפרשא לי מיניה דמר יהודה^(ב) דאפילו מישחק ואיתוי מרה"ר נמי

ושלש אלפים וכו' שערבו זה את זה ואם הערב רב עמין צבתי א"כ פשו להו: בני סקילה נינהו. להעל על הזכור בסקילה ואת אמרת מעכצין משיח ומו לא: דרך איברים. ממדין צנצן
ומציץ שכתב זרע: בני מבול נינהו. כדאיסתא צנצן קלקלו וכו': דנסבי קטנות. שאין רחוק להוליד: שבגוף. מר הוא ושמו גוף דמיוחד לנשמות העמדיים להנאות זה אחד מהדברים
שהלא שר הפנים לרבי ישמעאל צן אלשע: כי רוח. משיח מלפני יעטוף יתעכב כמו העטופים ללצן (בראשית ג, מז) עד ונשמות אני עשיתי: אבל מישחק ואיתוי. דקרי ר"ה לא ללאו סכנת נפש
אלא סכנת עורין: אפילו מישחק ואיתוי כו'. וסכנת^(א) נפשות נמי איכא כדאמרינן צנמ' ע"ז (כח): דשרימלא דעינא צלמא תלו:

וירע בעיני ה'. שהיה
דש מנפסים וזורה
במחוק שנאמר ושתת
אלה וגו' (בראשית לח,
ט): הנחמים בא"י.
כמו אלה ואלון מתחממין
במדרות גדולות להנאות
ומציץ שכתב זרע
לנעלה: פוחצי הי"דים.
משמחין זרע הכחוי
לנפשות ילדים: איגרא
דבי בנישמתא. על גג
צית הננסת: דשף
ויתבי בגרדרדא.
סגנוה הכרס והמסגר
היצאו עמיהן מעפר
ירושלים ומאזניהם והלכו
ללצל כמו צה"כ
צנהרדעא צנצן דשף
מדוכמיה (פולין מז): צפי'
רב שירל אמר (ס"ז) ר"ח
ותמיד היטה שכנה
שורה שם (מילה ט):
אמר ליה שינא אחוז
באמה. שלא תחזי מים
על הגג: עשאוה. להא
דרכי יהודה: כבולשת.
חיל הכל על העיר וחוץ
העיר: בשבת שלום.
שאין צאים להשמיח
את העיר: פתוחות
אסורות. שפלא לן:
בשבת מלמטה. טרודין
סן: אבעית אימא
בעתותא דל"א.
מחירל שמה יפול:
דריה. שמואל היה
עומד אלו על הגג:
דשכינה. השורה שם:
אין זה ילוד אשה. ללא
הוא מהרס: נשוי
בזר. דלמי מהרס:
דלמי דומה מי שיש לו
פח כסול למי שאין לו:
בביצים מלמטה. לפי
שאין מתחמם: עטרה.
היא שפה גבוהה המקפת
את הגג והולכת
משפעת ללאו וללאו
וטפוע על^(א) דקקע
[קרי למעלה] י"מ
למטה על דל הגוף
קרי למעלה: המקשה.
צדיו וממשמשו מיר
לעם משם צדים שלא
לזוך משמיח רע.
צדיו: דא יגורך רע.
לא יכניס צמיתו אותו
הנקלה רע וירע בעיני
ה': המגנפין ביד.
שממשמחין צלמסת
ומולאים שכנת זרע
לנעלה והיינו ידיכם
דמים מלאו שסוממין
הילדים הרחוק ללמא
מאורו זרע: דא תנאף.
אשה לא כמצי כאן
ללאו לא תנאף קסם:
כספחת. דכמצי ונספחו
על צית יעקב (ישעיה ד,
ח) לפי שאין בקיץ
צמנות מציץ^(א):
פורענות ועוד שישאל
לומדים ממעשיהן ועוד
שמציץ ישראל למקום
שמחממין מות והקב"ה
טועם על ישראל ועוד
שכל ישראל ערבים זה
בזה (שפיטות טז). ולא
היכל ללאו ועברו בשביל
נכרים דחשיב כסוטה
(י): מלאה לכל אחד
מישראל שם מאות אלף
איברים. ממדין צנצן

דיצא. עוקן ממחור
 כקון כמו דין על
 מחור: דבא. שנקטרו: א:
 ודמעתא. שמתמעת:
 קדחא. אשקלפיר לשון
 קדחה אש הממס
 (שפיח סד, ה) מתימות:
 תחלת אובלא. היינו
 קדמת תחילת החול:
 לאפוקי סוף אובלא.
 שכבר נרפא ופדין
 קודמת מעט: ופצוח:
 עינא. שנה לכוזלה כדי
 להאיר העינים: מיעלין
 אונים. גדי האון
 פעמים שזירקין למטה
 ומתפקקין (טו) וזרין
 להעלותן ויש סכנה
 דכד: אב"א אב"א ב"ב.
 שן נוהגין להעלותם
 הואיל ואפשר צד:
 מיוזר זריף. עושה
 חבורה: (טו) עינבתא.
 אצבעות (טז) שקורין
 צומל"א ט"ו צלע"ו:
 פרונקא. שטוח של
 מלח המות הוא כלומר
 מסוק להמית: סימטא.
 קלוג צלע"ו נפח העמוד
 צלע"ו: גיטא. היא
 עלוקה שנשוא"ה צלע"ו:
 צדום. להסח לו חמין
 בשבת דכנת נפשות
 הוא: אדהבי והבי.
 בתוך זמן שמחממין
 לו מים יסקיחו חומין
 כדי שלא ימהר למות:
 (טז) שבת אחרת. לא
 ספק שבת זו בלד שיהא
 ספק נפשות לשבת זו
 אלא אפילו אין ספק
 לשבת זו דשפיטא לן
 דהיום לא ימות אלא
 ספק ששם לא יעש לו
 היום שמה ימות לשבת
 היום: והבי דבי
 כגון דאמרדוהו. רופאים
 לעשות לו הרפואה
 שמונה ימים: אהברות.
 רחמים: שיבריא. שמה
 יבריא מאליו:

ע"י ישראל כ"ש אמירה לנכרי במלאכה גמורה שיותר הוא חמור*
 שבות ע"י ישראל ממלאכה גמורה ע"י נכרי וכמו שיתבאר
 צס"ד.
 ובידה כי שרינן אפי' שבות* ע"י ישראל ה"מ היכא דליכא סכנת
 אבר אבל חולה שאין צו
 (מ"ל) סכנת נפש ולא סכנת אבר
 נהי דשרי ציה מלאכה גמורה ע"י
 נכרי וכדלמרינן צ"פ מפנין (לקמן
 קטט.) זכרי חולה נעשית ע"י נכרי
 בשבת אין מתירין לו ע"י ישראל
 אפילו שבות של דבריהם* וראה
 לדבר מדלמרינן צ"פ יו"ט שחל
 (פ"ה כג.) חמור שחל למיכחל
 עינא מנכרי בשבת א"ל רב אשי
 מאי דעמך דלמר רב עולא צריה
 דרב עילאי כל זכרי חולה עושין
 ע"י נכרי בשבת ה"מ היכא דלא
 קא מסיע צדיה דקא עמין ופתח
 ומשני מסיעין אין צו ממס והרי
 אסורו של כותל אינו אלא מדרבנן
 כדאיתא בפרק המנאע (לעיל זד):
 ואפילו הכי לא שריא אלא* ע"י
 ישראל היכא דליכא אפילו סכנת
 אבר אלא דחולה שאין צו* סכנת
 אבר אין זכרי נעשין אלא ע"י
 נכרי אבל לא ע"י ישראל כלל
 ומסתברא דכי שרינן להו לומר על
 ידי נכרי ה"מ בחולה שהוא נופל
 מחמת חליו למשכז אבל צמיחוס
 ולא עוד אלא אפילו דברים שהם
 מותרין לצריאס אסורין לו כל
 היכא שמעשיו מוכיחין שלרפואה
 הוא מתכוין וזו היא ששינוי (ק"א).
 המושג ששינוי לא יגמע צהן את
 החומץ ואמרינן נמי בפרק אין
 מעמידין (ע"ז כה.) דאפילו היכא
 דכייבי ליה טובא חושש קא קרי
 ליה לפי שדבר זה אינו חולי אלא
 מוחוס בעלמא.

ונמצאת למד דחולה שיש צו
 סכנה כל זכרי
 נעשין ע"י גדולי ישראל. אין צו
 סכנת נפש אלא סכנת אבר זכרי
 במלאכות דאורייתא נעשין על ידי
 נכרי וצ"ל דבריהם אפילו ע"י
 ישראל. אין צו אפילו סכנת אבר
 אלא חולי בעלמא זכרי נעשין על
 ידי נכרי ואפילו במלאכות של תורה
 אבל לא ע"י ישראל אפילו צ"ל
 דבריהם. מוחוס בעלמא כגון חושש
 צשינו וכיוצא צו אין מתירין לו
 כלום ולא עוד אלא אפילו דברים
 המותרין לצריא אסורין לו כל
 שמעשיו מוכיחין שהוא מתכוין
 לרפואה וזה דעת הרמב"ן ז"ל*

דברים הללו בספר תורת האדם (שער המוח ד"ה והסין פיסקא):
הריא אמתא וכו' כגון מאי. על איזה חולי של עין מחללין
 (ט"ז שבת: רירא. וזלג"ה) ריר תמיד: דיצא. שנוקצ צו
 הכער כמו מחט מלשון (מולינ ג:) דין ציה* (ט"ז) דבא. שיש דם צעין:
 דמעתא. מדמעת תמיד: קדחה. לשון שריפה דכחמיצ (דברים לג.
 כג) כי אש קדחה צלפי: ותחלת אובלא. מחלת החולי: סוף
 אובלא ופצוחי עינא. שקרוב למרפאות הוא ואינו כוחל אלא
 להאיר מאור עיניו:

מעלין אונים בשבת. פרש"י ז"ל גדי האון שפעמים שזירקין
 למטה ומתפקקין הלחיים וזרין להעלותן ויש סכנה

[זק"ז]

[טז: יג.]

דבר: אב"א לא בכס. הואיל ואפשר צד: מזורף זריף. עושה חבורה
 ויש חלול שבת יותר אבל קשיית סס אין שם חלול (ט"ז שבת)
דאורייתא. אבל מדברי הרמב"ם ז"ל צפ"ח"א מהלכות שבת (הל'
 א) נראה שהוא חולי שאין צו סכנה ואין עושין לו אלא דברים
 שאין צהם מלאכה ונראה שהוא
 פוסק כלשנא קמא דלמר צד אבל
 לא צס: האי פדעתא. מכת חרב:
 האי עינבתא. שחין הבא צפי
 הטבעת: סימטא. פלורונק"א
 צלע"ו:

מכה של חצ"א אינה צריכה
 אומד. פי' הרמב"ן ז"ל
 צספר תורת האדם (שס עיין הסכנה
 ד"ה צפ"ק אין מעמידין) דהיינו לומר
 שאע"פ שאין שם צקיאס וחולה
 אינו אומר כלום עושין לו כל
 שרגילין לעשות לו בחול ממאכלים
 ורפואות היפין לחולה אבל
 כשיודעין ורגילין צלוחו חולי שהוא
 ממחין ואין צריך לו חלול שבת
 שהוא אסור וכ"ש בחולה ורופא
 אומרים אינו צריך. וכמז הרשב"א
 ז"ל צסס ה"ר יונה ז"ל (תלמודי
 רפינו יונה כח. ד"ה ומאי דלמרינן) דלא
 דלמרינן דמכה של חלל מחללין
 את השבת דוקא בשנתקלקל אחד
 מן האיברים הפנימיים מחמת מכה
 או צועא וכיוצא צזה אבל מיושין
 אין נקראין מכה* ואין מחללין
 עליהם את השבת: אישתא
 צמידתא. אש של קדחת והרי היא
 כמכה של חלל: מן השפד וצפנים.
 צגמרא צצעה לן ככי ושיני מאי
 ולא אפשיטא: נימא ש"ד מים.
 עלוקה: אדהבי והבי. צעוד
 שמחממין: ציגמע ח"א. שחם לא
 כן ימות צינחיס:

רנן התם ועוד אמר ר' מתיא
 בן חרש וכו' דאמדה
 לתמניא יומי. שזריך לרפואה זו
 שמונה ימים ויום האומדנא
 שאומדין אותו הרופאים הוא שבת:
 מהו דתימא ניעכביה עד
 לאורתא. ששרי לא ימות היום
 אע"פ שלא נחלל עליו את השבת
 ונמחין עד הערצ כי היכי דלא
 ניחול עליו מרי שצי מספק: קא
 משמע צו. דכיון דספיקא הוא לא
 נמחין דספק נפשות להקל: בין
 להשקותו. שהוא דצר מועט: בין
 להברותו. להרחיכו כל גופו: ואין
 אומרים נמחין צו. שלא ניחם לו
 חמין צצנת עד שיאמרו הרופאים
 צודאי שחם ניחם לו חמין ימרפא
 אצל אס היה ספק להם אס ימרפא
 אס לאו שלא נחלל עליו את השבת
 קא משמע לן דלא אמרינן הכי

והיינו נמי דקמני וספקו דוחה את השבת אי נמי הכי קאמר
 שחם אמהוהו הרופאים שזריך חמין להשקותו ולהברותו דהיינו
 רחילת גופו אין אומרים ניחם לו חמין להשקותו צלנד דשמה
 יצריא צזה ולא יהא צריך חמין להברותו אלא עושין צבת אחת כל
 מה שאמדהו צו הרופאים:

ואין עושין דברים חצ"ו על ידי נכרים ולא על ידי קטנים.
 כלומר הדברים הנריכין לחולה שיש צו סכנה בשבת אין
 עושין אותן כלל ע"י נכרים וקטנים ואפילו צחקראי בעלמא שמה
 יאמרו הרואים צקושי החירו פקוח נפש ואין מתירין אותו
 לכתחלה ע"י הממוצין צמלות ושמה יצוא הדבר שלא ימאלו

א מ"י פ"צ מהלכות שבת
 הלכה ד סמ"ג לאין סה
 טוש"ע אור"ח סימן שבת
 סעיף ט:
 ב מ"י שם פ"צ הלכה י
 ופכ"א הלכה לא טוש"ע
 אור"ח סימן שבת סעיף מג:
 ג סמ"ג שם טוש"ע אור"ח
 סימן שבת סעיף י:
 ד מ"י שם פ"צ הלכה ה
 טוש"ע אור"ח סימן
 שבת סעיף י:
 ה מ"י שם פ"צ הלכה ה
 טוש"ע אור"ח סימן שבת
 סעיף ג:
 ו טוש"ע אור"ח סימן שבת
 סעיף ח:
 ז מ"י שם פ"צ הלכה ו
 סמ"ג שם טוש"ע אור"ח
 סימן שבת סעיף י:
 ח מ"י שם פ"צ הלכה צ
 סמ"ג שם טוש"ע אור"ח
 סימן שבת סעיף ח:
 ט מ"י שם פ"צ הלכה ג
 סמ"ג שם טוש"ע אור"ח
 סימן שבת סעיף צ:

הנהגות וצינונים
 מובאים ושאר פירושים

(א) בכ"י: דקדריא:
 (ב) בכ"י: אמר מר זוטרא,
 וחיבתו אמר רבי חנינא
 ליתא: (ג) בכ"י: והוא
 המוקם שהוא כנגד הלב
 ששוחין המאכל וקורין
 אותו רופא יין איסטמוט:
 (ד) ומי שאחוז בו עד את
 השבת. ג"כ כ"ז הג"ה היא
 ובאלפסי ישן אין זה
 ומתרי"א קארי הביאו בא"ח
 סי' ע"ש אורחות
 חיים וישכן פסק ה"ר שם
 טוב ואולי שפ"ל דהלכה
 כ' מתאין בן חרש פ'
 יוה"כ (דף פד) דתניא
 בבביתא מקצין דם
 דלדוניי בשבת וחכמים
 דפליגי וקאמרו באלו אין
 בהם משום רפואה לא
 פליגי אהא ודקאמר ה"ר
 מטבירא ואציג דקא דחי
 להא ואינו נשאר במסקנא
 אפי' האידוריא לא סמכין
 אלא אבני ישיבה קא
 סמכין דקאמרי ה"ר
 מטבירא וע"ש (ב"ח):
 (ה) תני' (ב"ח): (ו) ג"כ
 חיבתו ואפשר דפקיד
 אביהו באלפסי ישן אין
 זה (ב"ח) [וכן ליתא
 דבריו]: (ז) בכ"י:
 להקל ודוחה: (ח) כ"ה
 בבתי: (ט) לא שרינן
 צ"ה ע"י שחל היכא וכו'
 כצ"ל, ותי' אלא מחוק
 (שטמ"ק כ"י ומהר"ם) [וכ"ה
 בבתי:]: בדפרי"א איתא:
 (יב) שוולג צצ"ל (ר"ח):
 (יג) לשון רש"י ביצה
 כב: (יד) כ"ה בבתי:
 (טו) ומתפקקין הלחיים
 וצריך צצ"ל (ב"ח):
 (טז) אונקלי איסטמוטא
 דליבא דופני בשר שתחת
 הלב והיא טורפשא ל"א
 תגון שנגד הלב שקורין
 גיבאל ולפעמים שנוקף
 לצד פנים ומעכב את
 הנשימה וזהו עיקר. לשון
 רש"י בפי' אין מעמידין
 (פ"ז כט.) (מהר"ם א"ש):
 (יז) ג"כ הדומה לענבה
 (ב"ח): (יח) ג"כ ספק
 (ב"ח):

א מ"י פ"ב מהלכות שבת
הלכה טו והלכה יז
מ"י"ג לאין ספק טו"ע
א"ת סימן שבת סוף יג:
ב מ"י"ג שם פ"ב הלכה יח
טו"ע א"ת סימן שבת
סוף ג:
ג מ"י"ג שם פ"ב הלכה יח
מ"י"ג שם טו"ע א"ת
סימן שבת סוף יד:
ד מ"י"ג שם פ"ב הלכה יח
טו"ע א"ת סימן שבת
סוף יג וסימן שבת סוף
אין:
ה ו ד מ"י שם פ"ב הלכה
הלכה כג מ"י"ג שם
טור א"ת סימן שבת סוף
טו:
ה מ"י"ג שם פ"ב הלכה ה
מ"י"ג שם טו"ע א"ת
סימן שבת סוף יד:
ב מ"י"ג שם טו"ע א"ת
סימן שבת סוף יד:
י ב מ"י שם פ"ב הלכה
כט מ"י"ג שם טו"ע
א"ת סימן שבת סוף יד:
ל מ"י שם פ"ב הלכה כג
טו"ע א"ת סימן שבת
סוף לו:

הנהגות וצינונים
מהב"ח ויט"ר פ"ה

נכרים וקטנים ולא ירצו לחלל את השבת ע"י ישראל [גדול]
ולפיכך אף על פי דחולה שאין בו סכנה אומר לנכרי ועושה כאן
אין עושין על ידו מפני הסכנה אלא עושין אותו על ידי גדולי
ישראל. כדי שידעו הכל שפקות נפש דומה את השבת.
והדר קמני ואין אומרים לעשות
דברים הללו לא על ידי
נשים ולא על ידי כותים. כלומר
דנהי שאין עושין דברים הללו כלל
ע"י קטנים ונכרים מיהו ע"י נשים
וע"י כותים עושין אם נודמן הדבר
שהרי מחויבים הם בשבת והוחזקו
זה ואפ"ה אין אנו מייחדין להן
מלאכה זו לומר תתעסק פלונית או
פלוני כותי בפקות זה שמא יצואו
להרעה ולומר הם אינם רוצים לחלל
את השבת ומכשילים אותנו^(א) משום
דכוחאי לית להו משום לפני עור
לא תמן מכשול כדמוכח בריש חולין
(ג.) וכן נעשים מתוך שדעתן קלה
עליהם טעויות בכן והיינו דקאמר
מבני שבמזרחין לדעת אחרת
ואיכא נוסחא דלמיבזה אבא
במזרחין לדעת אחרת והכי
פירושא אין מוסרין להם לנשים
ולכותים [לדסד] העסק והפקות
הזה שיעשה על ידם שמא על
ידם^(ב) יתעללו או יפגעו בו אבל
מזרחין עס ישראל ומוסרין הדבר
לישראל והאשה והכותי מתעסקין
על ידי ישראל דכיון דישראל עוסק
בו אף הן מודרשים על ידו:

ת"ר מפקחין פקוח נפש
בשבת. כל דבר שזריך
לנפש להעביר סכנה מות: כיצד
ראה תינוק. משום הכי נקט הני
משום דכחולו לא נריך אומדנא
אסורא דאסור לא שרינן
דכל אדם צקי וידע שיש צנה
סכנה: ואע"ג דקא צייד בוריא. כל
הני אע"ג דקאמרי^(א) הכא לישנא
ימירא דקא דייק דקמני דלנו נריך
ליטול רשות מצ"ד ולמה לי דמי הכי
הא מני ליה והאני ומהי זה מה שני
אלא הא אכא לאשמעינן דלע"ג
דקא עבד מלאכה אחרת והוא
נריך אליה שרי: עוקר חוליא.
להשפיל שפת הצור כדי שיהא נוח
ליכנס: מתברר שיפ. קסמין
להלליק: אע"ג דקא ממכר מוכרי.
שמכסה הגחלים צעפר וסן נעשין
פסח. וצירושלמי (יומא פ"ח ה"ה) תני
הורין הרי זה משוחזק והשאל
מגונה והשאל הרי זה שופך

דמני: [קט.ט] מי שנגפה ידו [קט.ט] או רגלו צומתה ביין. לשך
הדם: ה"א דא. דמסי לגמרי ואיכא למיגזר משום שחיקת סמנין:
דמפנקי. מעונגין סן ועוין כך וכל דבר שהוא חזק קלמ מרפא
אומס: דרבה ליה חמרא. ממור דרך על רגליו:

אלא ע"י גדולי ישראל * ואין אומרים
לעשות דברים הללו לא ע"י נשים ולא ע"י
כותים מפני שמצטרפין לדעת אחרת
(ס.) ומנא לן דספק נפשות להקד' (שם פה):
דאמר רב יהודה אמר שמואל דאמר קרא
(ויקרא י"ה) אשר יעשה אותם האדם וחי
בהם. וחי בהם ולא שימות בהם ואי
חיישינן לספיא זימנין דלא מקיים וחי בהם*
הלכך נציל מספיא כי היכי דניקיים וחי
בהם ולא שימות בהם וכן הלכה. (שם פד):
תנו רבנן *מפקחין פקוח נפש בשבת והורין
הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות
מבית דין כיצד ראה תינוק שנפל לים
פורש מצודה ומעלהו והורין הרי זה
משובח ואינו צריך ליטול רשות מבית דין
ואע"ג דקא צייד בוריא בהדיה ראה תינוק
שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו והורין הרי
זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מבית
דין ואע"ג דקא מתקן דרגא לחול^(א) נעלה
דעת בפני תינוק הרי זה שובר את הדלת
ומוציאו והורין הרי זה משובח ואינו צריך
ליטול רשות מבית דין ואע"ג דמתברר ליה
ציבי: (שם פג.) ^(א)מי שנפל עליו מפולת
ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק
מת ספק ישראל ספק כותי מפקחין עליו
(שם פה.) מאי קאמר הכי קאמר לא מיבעיא
ספק הוא שם ספק אינו שם דאי איתיה
ישראל הוא דמפקחין ולא מיבעיא ספק חי
ספק מת דאי איתיה ישראל הוא דמפקחין
אלא אפי' ספק כותי ספק ישראל מפקחין
מצאוהו חי מתעסקין בו פשיטא לא צריכא
דאפילו לחיי שעה מפקחין^(ב). (שם פד):
מכבין ומפסיקין בפני הדליקה והורין הרי
זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מבית
דין ואע"ג דקא ממכר מוכרי וצריכא
דכתבבונה ביומא (סי' תתקעו): (קט.) אמר מר
עוקבא מי^(א) שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין
ואינו חושש איבעיא להו חלא מאי א"ל ר'
הל' לרב אשי כי הוינן בי רב כהנא אמרי^(ב):
חלא לא אמר רב כהנא^(א) גהני בני מחווא
כיון דמפנקי אפילו חמרא מסי להו ואסיר
רבינא איקלע לבי רב אשי חזייה דדרכא
ליה חמרא אגבא דכרעיה וצמית ליה

בחלא א"ל לא סבר לה מר להא דאמר רב
חלא לא סבר לה מר להא דאמר רבא הני בני מחווא
כיון דמפנקי אפילו חמרא מסי להו ואסיר ומר נמי
קא מפנק א"ל גב היד וגב הרגל שאני דאמר רב
אדא בר מתנה אמר רב ג'גב היד וגב הרגל הרי
היא כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת: ת"ר^(א) רוחצים במי גדר^(ב) במי חמתן במי עסיא במי
טבריא אבל לא בים הגדול ולא במי המשרה ולא בימה של סדום בים הגדול אוקימנא [קט.ט]:
במים הרעים שבו אבל במים היפין שבו רוחצין ולא במי המשרה אוקימנא^(א) בדאשתהי^(ב) אבל לא אשתהי
רוחצין: מתני' אין אוכלין איזוב יון בשבת מפני שאינו מאכל בריאים אבל אוכל הוא את יועזר
המאור הקטן
[קט.ט] ושירקא טויה שרי ופעפועי ביני אסור. וכן הלכתא. ונותן אדם יין צלול ומים צלולין לתוך המשמרת בשבת, כיון דמשתתין
הן הכי.

שבת (ה"ט) וסמ"ג לאין ס"ה (פא. ד) כתבו טעם האיסור משום שכל אלו המימות צערי סן והכחזו אומר
וקדחת לשבת עונג (שפי' יג. נח) ומיהו אם לא נשתהה צהם שרי אע"פ שיש לו טעמין בראשו והרשב"א
(ד"ה יט) כתב דנמים הרעים שנים הגדול אפילו לא נשתהה אסור לרחוץ ודמו הפוסקים דכריז:

ת"ר רוחצין במי גדר וכו'.
שע"פ שכן מלומין קלמ
דרך בני אדם לרחוץ צהן צחול
וכשהוא רוחץ בשבת לא מוכחא
מילמא דלרפואה קא עבד וליכא
למיגזר משום שחיקת סמנין: ולא
במי משרה. שזרינן את הפשטן
ואין דרך רחיצה צהן אלא לרפואה
דמסו וכן צימה של סדום דמלמי
טובא ואין רוחצין צהן אלא לרפואה
ומוכחא מילמא: בים הגדול.
אוקימנא צמים הרעים שבו
דצהנהו אין רוחצין דכיון דצחול
אין רוחצין צהם מוכחא^(א) דלרפואה
קא עבד: אבא במים היפין
שבו רוחצין. שכן דרכן לרחוץ צהן
צחול אלא לרפואה ור"ת ז"ל (ד"ה)
(ה) פירש דמני הרעים מסו אבל
יפס לא מסו: [י"מין] משרה
אוקימנא בדאישתהי. דמוכחא
מילמא דלרפואה קא מיכין אבל לא
אשתהי אלא רחץ ואלא מומר דנראה
כמיקר. ומדאוקימנא מי משרה
דלאשתהי משמע דאיסורא דים
הגדול דהיינו צרעים שבו דוקא
דלאשתהי^(א) אבל לא אשתהי לא
דאקא קמני איסורא דים הגדול
דומיא דאיסורא דמי משרה וכי
היכי דצמי משרה דוקא אשתהי
אבל לא אשתהי שפיר דמי ה"ג
צם הגדול וכן הם דצרי הרמז"ס
ז"ל צפ' כ"א מהלכות שבת (ה"ט)
[י"מין] דעת הרמז"ן ז"ל (ד"ה)
מדקמני והרשב"א (ד"ה צמה) שחולק
צזה לא נראה לי דצרינן:

מתני' אין אוכלין איזוב יון
בשבת. מפרשין בגמרא
(קט.) דאיזוב יון אכרמא צרהנג^(א)
והוא מין איזוב ידוע להם: דצי
שאינו מאבא בריאין. ומוכחא
מילמא דלרפואה קא אכל ליה
ועושין אותו להוציא מולעים שיש
לדם צמעים וגזרינן משום שחיקת
סמנין (נג.) שניכר לכל שלזוך
רפואה אוכל אותו: אבא אובא
הוא את יועזר. שהרבה אוכלין אותו
כסן צריאין ומפרשין בגמ' דמאי
יועזר פותנק ונראה שהוא העשב

שלישי הגבורים
לשון ריא"ז
א [יומא ה"ג אות ט]
ואם אין שם חסם
יתכל כל מי שמתאם שם
כמו שצ"ח מ"ה (סס):
ב רוב הנפשות כתבו
דטעם הוא משום
איסור רפואה ומיהו
כתב שאם לא נשתהה
צהם דשרי לרחוץ צים
דנראה כמיקר צעלמא
ומי' פרק כ"א מהל'

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
תלמוד בבלי <עוז והדר> - ג שבת תלמוד בבלי עמוד מס: 913 הודפס ע"י אוצר החכמה

לרפואה ואם מפני ריח הפה ה"ז מותר. החושש בשניו לא יגמע בהן את החומץ ויהא פולט אבל מגמע וכולע ומטבל כדרכו ואינו חושש. והחושש בגרונו לא יערענו בשמן אבל גותן שמן הרבה לתוך אניגרון וכי תנן נמי הכי במתניתין לא יגמע ויפלוט תנן.

בפרק אע"פ (כתובות ס' א') תניא רבי מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת מ"ט מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן. אמר רב יוסף הלכה כר' מרינוס.

בפרק אין מעמידין (ע"ז כ"ח ב') אמר רבה בר זוטרא אמר ר' חנינא מעלין אזנים בשבת תני רב שמואל בר יהודה ביד אבל לא בסם. איכא דאמרי בסם אבל לא ביד מ"ט יד מיזרף זריף. אמר רב זוטרא בר טוביא אמר רב עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת סבור מינה ה"מ היכא דשחיקי סמנין מאתמול ואיתויי מאתמול אבל מישחק ואיתויי בשבת לא. אמר להו יהוא מרבנן ור' יעקב שמיה לדידי מיפרשא לי מניה דרב יהודה אפילו מישחק סמנין ואיתויי בשבת דרך רשות הרבים מותר. ההיא אמתא דהואי בי מר שמואל דקדחא לה עינה בשבתא בליליא בי שמשי צוחא צוחא וליכא דאשגת בה פקע עינה ומתה, נפק מר שמואל ודרש עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת מ"ט דשורייני דלכא בעינא תלו. כגון מאי אמר רב יהודה כגון דמא וירא ודיצא ודמעא וקדחא ותחלת אוכלא, לאפוקי סוף אוכלא ופציחי עינא דלא.

בפרק שני דביצה (כ"ב א') בעא מניה רב אשי מאמימר מהו לכוחל את העין ביו"ט, היכא דאיכא סכנה כגון דיצא דמא ודמעא וקדחא ותחלת אוכלא לא קמיבעיא לי דאפילו בשבת שרי. כי קמיבעיא לי סוף אוכלא ופצוחי עינא מאי א"ל אסור. וה"מ מישאל אבל מגוי שרי דהא אמימר שרי למכחל עינא מגוי בשבת. ואיכא דאמרי אמימר גופיה כחל עינא מגוי בשבת, א"ל רב אשי לאמימר מאי דעתך דא"ר עולא בריה דרב עלאי צרכי חולה עושין ע"י גוי בשבת וא"ר המנונא כל דבר שאין בו משום סכנה אומר לגוי ועושה ה"מ דלא מסייע בהדיה מר הא קמסייע בהדיה דקא עמיץ ופתח. א"ל איכא רב זביד דקאי כוותיק ואמרי ליה מסייע אין בו ממש. אמימר שרא למכחל עינא ביו"ט שני של ר"ה דס"ל כנהרדעי דאמרי שתי קדושות הן. ולית הלכתא כוותיה דקיי"ל דקדושה אחת הן. אלא מיהו גמרינן מהא דאמימר דשרי למכחל ביו"ט שני של גליות, ע"כ גמרא.

והנך שמעתתא מרפסן איגרי, דמשמע מדאמרן לעיל דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה דהתירו שבות במקום חולי אע"פ שאין בו סכנה. וכן אמרו סבור מינה ה"מ דשחיקי סמנין מאתמול דאע"ג דכוחלת יש בה משום שבות התירוהו במקום חולי. וכן מחזירין את השבר בשבת וכן גונח יונק חלב דמפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזרו רבנן. ואיכא למידק עלה והתניא אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת, ואע"פ שהטירוף הזה איסורו מדבריהם הוא. ואתמר נמי בכוחל עין מר הא קמסייע בהדיה דעמיץ ופתח והא עמיץ ופתח שבות

באבל (פ"ב) תניא האיש כורך ומקשר את האיש אבל לא את האשה והאשה כורכת ומקשרת את האיש ואת האשה. האיש משמש את האיש בחולי מעים אבל לא את האשה, והאשה משמשת את האיש ואת האשה בחולי מעים.

(ב) בפרק מפנין (קכ"ט א') אמר רב עולא בריה דרב עלאי כל צרכי חולה נעשין ע"י ארמאי בשבת ואמר רב המנונא דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה.

בפרק ר"א דמילה (קל"ד א') תניא אין טורפין יין ושמן לחולה בשבת ר' שמעון בן אלעזר אומר משום ר"מ טורפין יין ושמן לחולה בשבת. אמר רשב"א פעם אחת חשש ר"מ במעיו ובקשנו לטרוף לו יין ושמן בשבת ולא הניחנו אמרנו לו רבי דבריך יבטלו בחיך אמר לנו אע"פ שאני אומר כך וחברי אומר כך לא מלאני לבי לעבור על דברי חברי. אמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת. ושמואל אמר נותנין חוץ למכה ושותת ויורד למכה, והלכתא כשמואל דתניא כוותיה אין נותנין חמין ושמן ע"ג מכה בשבת ולא ע"ג מוך ליתן על גבי מכה בשבת. (ג"א ולא ע"ג מוך שע"ג מכה). ת"ר נותנין ע"ג מכה מוך יבש וספוג יבש בחדש אבל לא גמי יבש ולא כתייתן יבשים בישנים.

בסוף עירובין (ק"ב ב') ת"ר רטיה שפרשה מעל גבי מכה בשבת מחזירין אותה בשבת. ר' יהודה אומר הוחלקה למטה דוחקה למעלה. למעלה דוחקה למטה. ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה וחוזר ומגלה מקצת רטיה ומקנח פי המכה ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח ואם מרח חייב חטאת. אמר רב חסדא מחלוקת בשפרשה ע"ג כלי אבל פרשה ע"ג קרקע דברי הכל אסור להחזירה. אמר רב יהודה הלכה כר' יהודה. ולית הלכתא כוותיה דהא רב אשי דהוא בתרא עבד עובדא כת"ק.

בפרק חבית (קמ"ז א') אין מחזירין את השבר. מי שנפרקה ידו או רגלו לא יטרפם בצונן אבל רוחץ כדרכו ואם נתרפא נתרפא. אמר רב חנא בגדתאא אמר שמואל הלכה מחזירין את השבר. (שבת ק"ט א') אמר מר עוקבא מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין ואינו חושש. איבעיא להו חלא מאי, א"ל רב הילל לרב אשי כי הוינן בי רב כהנא הוה אמרין חלא לא. אמר רבא הני בני מחוזא כיון דמפנקי אפי' חמרא מסי להו ואסור. (שם ב') כל האוכלים אוכל אדם לרפואה וכל המשקין הוא שותה חוץ ממי דקלים וכוס עיקרין מפני שהם לירוקה אבל שותה הוא מי דקלים לצמאו וסך שמן עיקרין שלא לרפואה. (שם ק"א א') החושש בשניו לא יגמע בהן את החומץ אבל מטבל הוא כדרכו ואם נתרפא נתרפא. החושש במתניו לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן ולא שמן ורד. בני מלכים סכין ע"ג מכותיהן שמן ורד בשבת שכן דרכן של בני מלכים לסוך שמן ורד בחול ר"ש בן אלעזר אומר כל ישראל בני מלכים הם. אמר רב הלכה כר"ש ולא מטעמיה דאלו ר"ש סבר אע"ג דלא שכיח שרי ורב סבר אי שכיח אין אי לא שכיח לא, וכן הלכה.

תוספתא אין לועסין מצטכי בשבת. אימתי בזמן שמתכוין

בעלמא הוא, שאפי' בעושה מעשה ממש הכוחלת אינה אלא משום שבות כדתנן בפרק המצניע (שבת צ"ה ב') וחכ"א משום שבות ואפי"ה אסור. ולא עוד אלא אפי' בדברים המותרים לבריא אסרו לחולה כדתנן (שם ק"ט ב') חוץ ממי דקלים וכוס עיקרין מפני שהן לירוקה אבל שותה הוא מי דקלים לצמא. ותניא אימתי בזמן שמתכוין לרפואה ואם מפני ריח הפה ה"ז מותר.

והכין פירוקא דמלתא, מיחוש שאדם חולה ממנו ונופל למשכב ואין בו סכנה התירו בו שבות שאין בו מעשה דהיינו אמירה לגוי. וכן התירו בו שבות דמלאכה הנעשית בשנוי. וזהו שאמרו דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה. ואמרו לענין חיה כל ל' אפילו אמרה צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה ע"י גוי בשבת. וזהו דאמימר כחל מגוי. ואמרינן נמי מפרק כלאחר יד הוא ובמקום צערא לא גזור רבנן מפני שהן נעשין בשנוי שלא כדרך המלאכות. אבל שבות שיש בו מעשה כלומר דבר הנעשה ע"י ישראל והוא נעשה כדרכו בחול לא התירו. וזהו אין טורפין יין ושמן לחולה משום דקעביד עובדין דחול. וזהו שהקשו על אמימר משום דעמיך ופתח ועושה מעשה כדרך שעושה בחול החמירו כאן בשבות שיש בו מעשה ועובדין דחול. ולא החמירו בשבות דאמירה ולא בשבות דשנוי. וזהו דין אחד בחולה שאין בו סכנה כלל לא סכנה של מיתה ולא סכנה של אבר. ובכה"ג נמי אמרינן בפרק במה מדליקין (ל' א') אם בשביל החולה שיישן לא יכבה ואם כבה פטור אבל אסור, ואוקימנא בחולה שאין בו סכנה ור' שמעון היא, אע"ג דכבוי בשביל חולה לר"ש מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור עליה ואין בה אלא איסור של דבריהם, איסור לכתחלה לא התירו בו שבות כדרכו משום חולי שאין בו סכנה, אבל חולי שיש בו סכנת אבר אחד אע"פ שאין הנשמה תלויה בו התירו בו כל שבות שבעולם. וזהו שאמרו הלכה מחזירין את השכר בשבת מפני שהוא סכנת ביטול אותו אבר שנשבר. וזהו עין שמרדה דסבור מינה דהיכא דשחיקי סמנין מאתמול כוחלין אותה מפני שהיא בתחלת אוכלא, ובודאי סכנת עורון הוא והותרה בו שבות אפי' ע"י ישראל. וזהו משפט שני.

אבל מיחוש שאין בו חולי ואין אדם חולה ממנו אלא מתחזק והולך ככריא בשוק, בזה לא התירו שבות כלל ואפי' ע"י גוי, ולא עוד אלא דברים שאין בהם משום מלאכה ולא כלום בעולם גזרו משום שחיקת סממנים. וזהו החושש בשנוי לא יגמץ בהן את החומץ. ואמרו בפ' אין מעמידין (כ"ח א') תנא היכא דכיבי ל' טובא נמי חושש קרי ליה, כלומר כיון שאין אדם חולה מזה ואין בו סכנה כלל. וזהו החושש במתניו לא יסוך והחושש בגרונו לא יערענו בשמן. וזהו חמין ושמן חוץ למכה אבל לתוך המכה אסור. וזהו חזרת רטיה במדינה דאסור. וכולן גזירה משום שחיקת סממנים דאסור כדאמרינן בפרק במה בהמה (נ"ג ב'). וזו היא דרך שלישית.

ולענין י"ט דאמרו במיכחל עינא, שמעינן מינה דכל צרכי חולה שאין בו סכנה נעשין ע"י ישראל ב"ט שני של גליות.

אלא מיהו איכא למימר דהני מילי כגון מיכחל עינא דמלאכה גופה שבות היא, אבל להתיר אבות מלאכות אין לנו. ויש אומרים דכל צרכי חולה שאין בו סכנה אין נעשין ע"י ישראל ב"ט שני כראשון, אבל מיכחל עינא משום מכשירין התירוהו, וכר' יהודה, לפי שהוא דבר השהו לכל נפש שאף הבריין כוחלין. וכן כיבוי הנר משום דבר אחר וכיבוי שלא תתעשן הבית דמכשירין נינהו כולן מותרין ב"ט שני של גליות כר' יהודה, וחומר הוא שהחמירו לאסור בראשון לפי שהלכה כר"י ואין מורין כן. אבל צרכי חולה שאינו שוה בכל נפש והוא אסור מן הדין דומיא דמוגמר אין עושין אלא ע"י גוי. ואין לי לחלק, דכל הסרת כאב וצער חולי מכשירין הוו, עדויי אוכלא ועדויי כיבי דגופא שוין נינהו, ומאן דאכיל ל' עינא לא חזי שפיר ולא מתהני מאכילה, ומאן דכאיב ליה לבא לא אכיל כלל.

ענין הפכנה

(ג) שנינו ביומא (פ"ד ב') אמר ר' מתיא בן חרש החושש בפיו מטילין לו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות וכל ספק נפשות דוחה את השבת. לאתויי מאי לאתויי ספק שבת אחרת. היכי דמי כגון דאמדוהו לתמניא יומי ויומא קמא שבתא מהו דתימא ליעכביה עד לאורתא כי היכי דלא נחיל עליה תרי שבי קמ"ל. תניא נמי הכי מחמין חמין לחולה בשבת בין להשקותו בין להברותו ואין אומרים נמתין לו עד שיבריא אלא מחמין לו מיד, פירוש אם אמרו בקיאים שצריך חמין להשקאה וצריך נמי חמין אחרים להבראה שירחצו אותו בהם לאחר השתיה אין אומרים נמתין לו שמא יבריא בהשקאה לבד ולא נחלל שבת שתי פעמים, אלא מקדימים ועושין הכל כדי שלא תתאחר ההבראה שהזויז בפיקוח נפש הרי זה משובח וספקו דוחה את השבת. ולא ספק שבת זו בלבד אלא אפי' ספק שבת אחרת.

ואין עושין דברים הללו לא ע"י גוים ולא ע"י קטנים אלא ע"י גדולי ישראל, נ"א ואין אומרים יעשו דברים הללו ע"י גוים וע"י קטנים אלא אפי' בגדולי ישראל. והכי נמי בירושלמי אפי' בגדולים אפי' בישראל, ואין אומרים לעשות דברים הללו לא ע"י נשים ולא ע"י כותים מפני שמצטרפין לדעת אחרת. נ"א אבל מצטרפין לדעת אחרת, ובתוספתא אין אומרים יעשו דברים הללו ע"פ נשים וע"פ כותיים אלא מצטרפין דעת אחרת עמהן. איכא דמפרשי שאם אמרו נשים וכותים צריך, אין עושין לו, אבל מצטרפין עם ישראל בקי שאמר צריך והולכין אחר דעות. וזה כענין שאמרו בר"ה (כ"ד א') עדותן בטלה ומצטרפין לעדות אחרת. וזה הפירוש אינו נכון לענין נשים, דאשה בקיאה ודאי מחללין שבת על פיה כדתנן (שבת ק"ח ב') וקורין לה חכמה ממקום למקום, ות"ר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר, ואם היתה צריכה שמן חברתה מביאה לה שמן. ועוד מדלא קתני אין מחללין ע"פ נשים וע"פ כותים וקתני אין אומרים לעשות, ש"מ לאו בבקיאות דידהו תליא.

והכי פירושו אין עושין דברים הללו כלל ע"י גוים

אותו ע"פ עצמו. הדין הוא מסקנא דשמעתא וסוגיא.

והזנין מאן דפסק דבחר רוב דעות אזלינן. וכן נמי כתוב בשאלתות. ואע"ג דגמרא בהדיא היא דכי אזלינן בחר רוב דעות באומדנא ה"מ לממונא אבל הכא ספק נפשות להקל, משמע דס"ל להני רבואתא דההיא אוקימתא ליתא, דמשום הא דמקשינן ע"פ בקיאים תרי פשיטא תרי ותרי נינהו וספק נפשות להקל איתוקים הכי, ומכיון דאתא רב אשי ואמר דכל היכא דאמר חולה צריך אני אפילו מאה אמרי לא צריך לדידיה שמעינן, קמה לה מתניאיתא כדמעיקרא, דאיכא אחריני בהדי חולה ואמרי לא צריך ומאכילין אותו ע"פ בקיאים תרי, ס"ד אמינא כשם כשהחולה אומר צריך אני שומעין לו אפי' כנגד מאה בקיאים, כך כשהוא אומר איני צריך לישמע לו דהכא והכא לב יודע מרת נפשו קמ"ל להקל אמרינן אבל להחמיר כחד בקי בעלמא הוא ולא כתרי. היילך היכא דאיכא אחרינא בהדיה ותרי דאמרי צריך, לדידהו שמעינן הא לחד לא שמעינן, ולא אמרינן חולה תונבא נקיט ליה אלא חד מנינן ליה תרי לא מנינן ליה.

ובוראי אשכחן (ב"ק צ"ב) לענין דיני נפשות דאית בהו אומדני כגון שיש בו כדי להמית, על ציפר נפשו הכהו או על שוקו הכהו, ואפ"ה בחר רובא אזלינן בהו, דבחר רובא אזלינן בכל מילי דסנהדרין. והא מלתא מסייע להך סברא דאמרן, אלא מכל מקום כיון דבגמרא אתמר דגבי אומדנא דחולה לא אזלינן בחר רובא לא דחינן סוגיא מפורשת ותפסינן סברא בעלמא. וסנהדרין איכא למימר שאני התם דכולהו דיינין נינהו אבל הכא כיון דאיכא תרי דאמרי צריך ואינן לא צריכי לן לאומדנא כלל כמאן דליתנהו דמי. וסנהדרין נמי בהטיה לחיוב לאו בחר כל רובא אזלינן אלא ע"פ שנים (סנהדרין ל"ב א'), אלמא דינא אחרינא הוא בסנהדרין אבל בספק נפשות לאו בחר רובא אזלינן באומדנות, והכי פסקי רבואתא ובעלי הלכות.

ואיכא מאן דאמר מדקתני ע"פ בקיאי ש"מ יחיד מומחה ומוחזק בבקאות, ורופאים שאינן חכמים ומומחין כל כך, שהולכים אחר בקיאות. ואינו נראה שלא שמענו בסנהדרין שנלך אחר רוב חכמה אלא אחר רוב מנין. ובוראי אשכחן לענין הנשאל לחכמים כדאמרינן (ע"ז ד' א') היו שנים אחד מטמא ואחד מטהר אחד מתיר ואחד אוסר אם היה אחד מהן גדול בחכמה ובמנין הלך אחריו, הלכך במנין שוה ברופאים הולכין אחר חכמה ובקאות, ואע"ג דליתא הכי בדין סנהדרין, התם דיינין הם וכולם צריכים לאותו הדין, ומדינא לא היה ראוי להיות דין עד שיסכימו כל הצריכין לדעת אחת אלא דרחמנא אמר אחרי רבים להטות. אבל הכא שומעין לחכם, והשני אינו ראוי להיות נשאל בפני מי שגדול ממנו בחכמה ובטל הוא, מיהו אחד במקום שנים כיון שכולן רופאים ויודעים במלאכה זו אין דבריו של יחיד במקום שנים, מ"מ במופלג מהם בחכמה חוששין לדבריו להחמיר אפילו במקום רבים, אבל להקל כדין היחיד, דאשכחן לענין מחלוקת בית שמאי ובית הלל דאתמר (יבמות י"ד א') כי אזלינן בחר רובא היכא דכי הדדי נינהו אבל

אמר החכם

וקטנים שמא יאמרו הרואים בקושי עושין פקוח נפש ואין מתירין אותו לכתחלה ע"י המחוייבין במצות, ויבא הדבר לידי פשיעה בחולה, ואע"פ שחולה שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה, כאן אין עושין על ידם מפני הסכנה אלא עושין ע"י ישראל גדולים, אבל ע"י נשים וכותיים אם נזדמן הדבר עושים שהרי מחוייבים בשבת והוחזקו בה. אבל אין אנו מיתחים להם מלאכה זו לומר יתעסק פלוני בפקוח זה שמא יבואו להרהר ולומר אינם רוצין לחלל את השבת ואין משגיחין עלינו ומכשילין אותנו. לפי שהכותיים אין להם משום ולפני עור לא תתן מכשול כדאמרינן בשחיטת חולין (ד' א') חותך ראשו של אחד מהן ונותן לו. וכן הנשים מתוך שדעתן קלה עליהן טעות בכך. וזהו מפני שמצטרפין לדעת אחרת כלומר למינות ולטעות. ולשאר הנוסחאות אין אומרים לעשות ע"י גוים וקטנים שלא תאמר הואיל ואלו מזומנים לעשות לא נחלל שבת שלא לצורך אלא אפילו ישראל גדולים עושים ואם רצו הם עושין עמהם, וסיפא בנשים וכותיים אין עושין הן כלל, אבל מצטרפין דעת ישראל עמהן לומר שאין מוסרין להם לבדם העסק והפקוח הזה ליעשות על ידם שמא יתעצלו או יפשעו בו, אבל מצטרפין עמהן ישראל ומוסרין הדבר לישראל והכותי מתעסק על ידי הישראל בפקוח הנפש, דכיון דישאל עוסק בו אף הוא מזדרז על ידו. וזה הלשון הגון יותר בנוסחאות הללו.

ת"ר מפקחין פקוח נפש בשבת והזריז ה"ז משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד. כיצד ראה תינוק שנפל לים פורש מצודה ומעלהו והזריז ה"ז משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא צייד כוורי, ראה תינוק שנפל לבור עוקר חוליא ומעלהו והזריז ה"ז משובח, ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא מתקן דרגא לחול. ננעלה דלת בפני תינוק שובר את הדלת ומוציאו והזריז הרי זה משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא מתבר לה שיפי. מכבין ומפסיקין מפני הדליקה והזריז ה"ז משובח ואינו צריך ליטול רשות מב"ד ואע"ג דקא ממכין מכוכי. ירושלמי תני הזריז ה"ז משובח והנשאל מגונה והשואל ה"ז שופך דמים.

(יומא פ"ג א') **חולה** מאכילין אותו ע"פ בקיאים. אם אין שם בקיאים מאכילין אותו ע"פ עצמו עד שיאמר דיי. א"ר ינאי חולה אומר צריך ורופא אומר אינו צריך מאכילין אותו ע"פ עצמו מ"ט לב יודע מרת נפשו. רופא אומר צריך וחולה אומר אינו צריך מאכילין אותו ע"פ רופא מ"ט תונבא הוא דנקיט ליה. ומסקנא רב אשי אמר כל היכא דאמר צריך אני אפי' איכא מאה דאמרי לא צריך לדידיה שמעינן, מ"ט לב יודע מרת נפשו, וסוגיא דשמעתא רופא אומר צריך וחולה אומר אינו צריך שומעין לרופא. חולה ורופא אומרים אין צריך ורופא אומר צריך אין מאכילין אותו שאין דבריו של אחד במקום שנים כלום. חולה ורופאים שנים ושלשה ואפי' מאה כלם אומרים אינו צריך ויש שנים שאומרים צריך מאכילין אותו על פיהם דספק נפשות להקל ואין הולכין בו אחר רוב דעות. חולה אומר צריך אפילו מאה בקיאיין אומרים אינו צריך מאכילין

הכא בית שמאי מחדדי טפי הילכך חוששין לרוב חכמה ובקיות להחמיר, ומאי חומרא דהכא לנהוג בספק נפשות להקל ולהתעסק בחולה כל צרכו.

ירושלמי חולה אומר יכולני לצום ורופא אומר איני יודע ר' אבהו בשם ר' יוחנן אמר נעשה ספק נפשות וספק נפשות להקל ודוחה את השבת. ומסתברא הני מילי בחולה אומר יכולני משום דשכיח ביה תונבא בחולה, אבל רופא אומר יכול וחולה אומר איני יודע שומעין לרופא, דאיני יודע דחולה לאו כלום הוא דאיהו מנא ידע, רובן של חולים אינן יודעין ואינם בקיין בחולי שלהן, הילכך לזה שומעין שאמר יודע אני.

(פ"ג א') **מז** שאחזו בולמוס מאכילין אותו אפי' דברים טמאים עד שיאורו עיניו. תנו רבנן מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל. טבל ונבלה מאכילין אותו נבלה. נבלה ושביעית מאכילין אותו שביעית. תרומה וטבל מאכילין אותו טבל ואין מאכילין אותו תרומה. בן תימא אומר תרומה ולא טבל. אמר רבה בדאפשר בחולין דכולי עלמא לא פליגי כי פליגי בדלא אפשר ליה בחולין מר סבר טבל חמור אבל תרומה חזיא לכהן. ומר סבר תרומה חמורה אבל טבל אפשר דמתקן ליה. ונשאל הרב רבי אברהם בר דוד ז"ל נבלה ומעשה שבת, וזהו לשון השאלה, אם היה חולה שיש בו סכנה וצריך לשחוט לו תרנגולת, למה לא נאמר לו לגוי שינחור לו אחת ונאכילנו הנבלה שאין בה אלא איסור לאו ולא נשחוט ונדחה שבת שהוא איסור סקילה, והשיב שזה החולה איזה איסור עומד לפניו ומעכבו, ודאי איסור שבת לא איסור נבלה, תדע שאילו לא היה שבת מי היינו מבקשים לו נבלה, לא כי אלא שחוטתה, וכיון שכן האיסור העומד לפניו המעכבו הוא ששבת היתר גמור, לא איסור אחר, ולפיכך מתירין לו איסור שבת ולא איסור נבלה.

בפרק רבי ישמעאל במנחות (ס"ד א') אמר רבא חולה שאמדוהו בגרוגרת אחת ורצו עשרה בני אדם והביאו לו עשר גרוגרות בבת אחת כולן פטורין ואפי' בזה אחר זה ואפי' הבריא בראשונה. בעי רבא חולה שאמדוהו בשתי גרוגרות ויש שתי גרוגרות בשני עוקצין ושלוש בעוקץ אחד מהו מהי מיתנין, מתרתי מיתנין דחזיין ליה או דלמא משלש מיתנין דממעט בבצירה. ופשטינן דמשלש מיתנין דממעט בבצירה.

(ד) (יומא פ"ב א') **עוברה** שהריחה מאכילין אותה עד שתשוב נפשה. תנו רבנן עוברה שהריחה בשר קודש או בשר חזיר תוחבין לה כוש ברוטב אם נתישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה רוטב עצמו אם נתישבה דעתה מוטב ואם לאו מאכילין אותה שומן עצמו שאין לך דבר שעומד בפני פקוח נפש חוץ מע"ז וגלוי עריות ושפיכות דמים. ומסתברא דהני מילי עוברה שאין לנו אומד בישוב דעתה, פעמים מתיישב בטעם הרוטב ופעמים ברוטב ופעמים שצריכה לשומן עצמו, אבל חולה שמאכילין אותו על פי בקיאים מאכילין אותו בתחלתו דבר הצריך לו וכדי הצריך לו כמו שאמרו רופאים ואין מדקדקים עליו להאכילו הקל הקל. וגרסינן בכריתות בפרק אמרו לו (י"ג א') התירו לה לעוברה לאכול פחות מכשיעור מפני

הסכנה ואקשינן מפני הסכנה אפי' טובא נמי תיכול אמר רב פפא הכי קתני התירו לה לעוברה לאכול פחות פחות מכשיעור ואפי' טובא מפני הסכנה, כלומר שאפילו צריכה לכשיעור מאכילין אותה פחות פחות כדי שלא יצטרף כזית בכדי אכילת פרס, וכן פסק בעל ההלכות. ונראה שאף בחולה עושין כן כדי להקל עליו מאיסורי כרת ומכות לאיסור בלחוד. ואם תשאל אם כן למה אמרו מאכילין אותו הקל הקל טבל ותרומה מאכילין אותו תרומה והלא בשניהם אין בהם אלא איסור בעלמא, אפילו הכי כיון דבשיעורן חמורין זה מזה לעונשין, אף בפחות מכשיעור חומרו של זה יותר מחומרו של זה, אי נמי התם בשאמדוהו לכשיעור והוא צריך לו בכדי צירוף.

ובהלכות גדולות נמי, אשה עוברה דידעין דאי לא אכלה מתעקר ולדה, אע"ג דאמרין ספק בן קיימא הוא ספק נפל, שפיר דמי למיתן לה. ורב יצחק בן גיאת אמר לאו בדיעה דידן תליא מילתא אלא בדיעה דידה ובדעתה תליא מילתא, דמשהריחה נותנין לה וכחולה דמיא. ומסתברא כבעל הלכות, שאם אמרה צריכה אני פשיטא דמאכילין אותה, אלא אפילו ראו אותה מתאוה לאותו הריח ופניה מוריקות מאכילין אותה דחוששין לעיקור. ודקאמר נמי משום סכנת וולד שמע מינה אפי' ליכא למיחש לדידה מחללין. והיינו דגרסינן בשלהי פרק קמא דערכין (ד' א') אמר רב נחמן אחר שמואל האשה שישבה על המשבר ומתה בשבת מביאין סכין ומקרעין את כרסה ומוציאין את הולד פשיטא מאי עביד מחתך בבשר הוא אמר רבא לא נצרכה אלא להביא סכין דרך רשות הרבים, מאי קמ"ל דספיקא מחללינן שבתא תנינא ספק חי ספק מת ספק ישראל ספק נכרי מפקחין, מהו דתימא התם הוא דאית ליה חזקה דחיותא אבל הכא דלא הוה ליה חזקה דחיותא מעיקרא אימא לא קמ"ל. ואע"ג דתנן (אהלות פ"ז) האשה המקשה לילד מביאין סכין ומחתכין אותו אבר אבר יצא ראשו אין נוגעין בו שאין דוחין נפש מפני נפש, דאלמא מעיקרא לית ביה משום הצלת נפשות, ותנן נמי (נדה מ"ד א') גבי תינוק בן יום אחד וההורגו חייב, ודוקא בן יום אחד אבל עובר לא, וקרא נמי כתיב דמשלם דמי ולדות, אפילו הכי לענין שמירת מצות מחללין עליה, אמרה תורה חלל עליו שבת אחת שמא ישמור שבתות הרבה. הלכך אפי' בהצלת עובר פחות מבין ארבעים יום שאין לו חיות כלל מחללין עליו כדעת בעל הלכות.

ואיכא דסבירא ליה שאין מחללין משום נפלים, אלא עוברה שהריחה חששא דמיתה דידה היא, שכל המפלת בחזקת סכנה. וטעמא דיושבת על המשבר שמתה טעמא אחרינא הוא דכיון שמתה הרי הוא כילוד, לאו ירך אמו הוא ולאו בדידה תלי אלא חי הוא ודלת ננעלה בפניו, ליכא אלא דלא הוי ליה חזקה דחיותא, וספק נפשות להקל.

בפרק אף על פי (כתובות ס"א א') אמימר ומר זוטרא ורב אשי הוו יתבי אפיתחא דבי כונגד מלכא חלף ואזיל כונגד דמלכא חזיי' רב אשי למר זוטרא דחוור אנפיה שקל באצבעתיה אנח ליה בפומיה וכו', אמרי ליה רבנן מאי טעמא

סמכת אניסא חזאי רוח צרעת דקא פרחא עילויה. שמעינן מינה מכי חוור אנפיה חיישינן לסכנתא. והתם אמר רב המנונא הכל משהין בפני שמש חוץ מבשר ויין. אמר רב אשי הוה קאימנא קמיה דרב כהנא ואייתי ליה גרגלידי דלפתא בחלא ואי לאו דיהיב לי מניה איסתכן. רב פפא אמר אפי' מתמרתא דהנוניתא. כללא דמלתא כל דאית לי ריחא ואית לי קיוהא. ושמעינן מינה דהוא הדין לבריא שהריח וערערה נפשו מאכילין אותו על פי עצמו או ע"פ בקי המכיר בו. וכך כתב הרמב"ם ז"ל.

בפרק מפנין (קכ"ב) ומילדין את האשה בשבת וקורין לה חכמה ממקום למקום ומחללין עליה את השבת, לאתויי מאי לאתויי הא דת"ר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר ואם היתה צריכה לשמן חברתה מביאה לה שמן בידה ואם אינו ספק בידה מביאה לה בשערה ואם אינו ספק בשערה מביאה לה בכלי דרך רשות הרבים. אמר מר אם היתה צריכה לנר חברתה מדלקת לה את הנר פשיטא. אמר רב אשי לא נצרכה אלא בסומאה מהו דתימא כיון דלא חזיא אסור קמ"ל יתובי מיתבא דעתא סברה אי איכא מידי חזיין חבראתא ועבדן לי, ש"מ דמשום יתובי דעתא דחולה בעלמא מחללינן שבתא במלתא דמסתכנא בה. אם היתה צריכה לשמן חברתה מביאה לה שמן ביד ואם אינו ספק ביד מביאה לה בשערה. ותיפוק ליה משום סחיטה רבה ורב יוסף דאמרי תרוייהו אין סחיטה בשיער. רב אשי אמר אפי' תימא יש סחיטה בשיער מביאה לה בכלי דרך שערה כמה דאפשר לשנויי משנינן. ושמעינן מינה דכל צרכי חולה אע"פ שיש בו סכנה היכא דאפשר למעבד לה למלאכה בשינוי שלא יתחלל בה שבת משנינן ואין מחללין. והוא שלא יתאחר צרכו של חולה בשינוי זה כלל. ותנן נמי גבי מילה (שבת קל"ג א') נותנין עליה אספלנית וכמון לא שחק מערב שבת לועס בשניו ונותן. לא טרף יין ושמן נותן זה לעצמו וזה לעצמו. אין עושין לו חלוק לכתחלה אבל כורך עליה סמרטוט, אם לא התקין מע"ש כורך על אצבעו ומביא ואפי' מחצר אחרת. וש"מ אע"פ שסכנה היא לו אין מחללין את השבת לעבור על דברי תורה אלא עושין את המלאכה בשינוי בדבר שהוא משום שבות, ובלבד שיעשה צרכו של חולה בוריות.

(שבת קכ"ט א') אמר רב יהודה אמר שמואל חיה כל זמן שהקבר פתוח בין אמרה צריכה אני בין אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת. נסתם הקבר אמרה אין צריכה אני אין מחללין עליה את השבת. לא אמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת. מאימתי פתיחת הקבר אמר אביי משעה שתשב על המשבר רב הונא בריה דרב יהושע אמר משעה שהדם שותת ויורד ואמרי לה משעה שחברותיה נושאות אותה באגפיה. כתב רבינו הגדול ז"ל בהלכותיו דייקי רבואתא ואמרי מדלא אמר רב הונא עד שיתחיל הדם להיות שותת ש"מ קודם שתשב על המשבר קאמר וכאביי עבדינן ולא מחללינן שבתא עד שיתחיל הדם להיות שותת ויורד ותשב על המשבר. והדין מימרא דרבואתא קשיא עלה, חדא דרב הונא בריה דר"י היינו טעמא דלא אמר עד שיתחיל הדם להיות שותת משום דאיהו

נמי אמאימתי פתיחת הקבר קאי, וסוגיא דלישנא הכי הוא וכדתניא בעלמא (ברכות ב' ב') מאימתי מתחילין לקרות שמע בערבין משעה שקדש היום בערבי שבתות דברי ר' אליעזר ר' יהושע אומר משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן וסימן לדבר צאת הכוכבים, שיעורא דר' אליעזר קדים וקאמר משעה, ובפסחים (ב' ב') מאימתי ארבעה עשר אסור בעשית מלאכה ר' אליעזר בן יעקב אומר משעת האור רבי יהודה אומר משעת הנץ החמה, ותנו רבנן (מ"ק כ"ז א') לענין אבלות מאימתי כופין את המטות משיצא המת מפתח הבית דברי ר"א ר' יהושע אומר משיסתם הגולל. שיעורא דר"א קדים וקאמר ר' יהושע משיסתם הגולל. וכן כיוצא בהן הרבה. ובר מן דין אמאי פסקי כאביי והא קי"ל ספק נפשות להקל, ובההיא שמעתא גופיה אתמר בלישני אמר לי רבינא למרימר מר זוטרא מתני לקולא ורב אשי מתני לחומרא הלכתא כמאן א"ל הלכתא כמר זוטרא דספק נפשות להקל. הילכך מסתברא דשיעורי לא תלו בהדדי, ואית בנשי דלא יתבא על משבר כלל שהולד ממנה לצאת, אלא משעה שישבה על המשבר או ששותת הדם ויורד או שחברותיה נושאות אותה באגפיה שהיא אינה יכולה לילך הרי היא בחזקת מסוכנת ועושין לה. והרב ר' משה ז"ל כתב משעה שהדם שותת ויורד, סבור הרב ז"ל לומר שהוא השיעור הקודם, ופוסק בספק נפשות להקל.

עד מתי פתיחת הקבר, ואסיקנא נהרדעי אמרי חיה שלשה שבעה ושלשים. שלשה בין שאמרה צריכה אני בין שאמרה אין צריכה אני מחללין עליה את השבת. שבעה אמרה צריכה אני מחללין אמרה אין צריכה אני אין מחללין. וסתמא נמי כמי שאמרה צריכה אני ומחללין. שלשים אפי' צריכה אני אין מחללין עליה את השבת אלא עושין לה ע"י ארמית, כדרב עולא בריה דרב עילאי דאמר כל צרכי חולה עושים ע"י גוי בשבת. וכל היכא דאמרינן מחללין בין בשאמרה צריכה בין בשאמרה אינה צריכה, בכגון דליכא חכמה ורופא הוא, אלא שהדברים שעושין לחיה בחול ידועים הן, לפיכך אע"פ שאמרה איני צריכה שיחללו עלי את השבת ויכולה אני להמתין עד הערב כיון שדבר זה עושין אותו בחול לכל חיה וכולן צריכות לכך הרי היא בחזקת מסוכנת לשעתה לגבי מלאכה זו ומחללין עליה את השבת, ואין שומעין לה דילמא תונבא הוא דנקיט לה. אבל לאחר שלשה אינה בחזקת מסוכנת לשעתה אלא אם אמרה איני צריכה שומעין לה. שלשים אפי' אמרה צריכה אני כיון שאנו יודעים שאין לה חולי אחר ואף היא אינה אומרת כן, הכל בקיאי דמשום לידה אין לה סכנה לחמין ולשאר צרכי היולדת עד הערב שיעשו לה בחול. והכי פריש רב אחא בשאלתות ואלו אשה שילדה בשבת ואפי' חל שלישי שלה בשבת אע"ג דקאמרה בריאה אנא ולא צריכנא מדורה וחמין, ורופאין נמי אמרי לא צריכה אמור רבנן יולדת כל שלשה ימים הראשונים ההוא בריותא לאו בריותא הוא ועבדינן לה מדורה, ומחמין לה חמין ומבשלין לה בשולא, וכל צרכין דעבדין לה לחיה עבדינן לה. ומיהו הא דקאמר גאון אפילו היא ורופאין נמי אמרי לא צריכה לא מסתברא כוותיה,

שהרי יולדות הרבה שבחול אינן עושות מדורה וחמין בכל יום.

ובשאלות נמי חיה כל שלשים אסורה להתענות ביום הכפורים, ולא דייק לן דהא שלשים באמרה צריכה אני תליא זלתא, ואנן נעילת הסנדל תנן, אכילה ושתייה דאיסור כרת לא זנן. ועוד מדאמר שמואל לחיה שלשים והוינן בה למאי הילכתא ואמרין לטבילה ולא מסיימין בה לתענית שמע מינה לאו חיה היא לענין תענית. אלא מיהו שלשה ודאי אינה מתענה. שבעה אם אמרה אני צריכה מתענה והולכת, ואם לאו מאכילין אותה. מכאן ואילך הרי היא ככל הנשים להתענות ביום"כ.

אמר רב יהודה אמר שמואל עושין מדורה לחיה בשבת, סבור מינה לחיה אין לחולה לא, בימות הגשמים אין בימות החמה לא. איתמר אמר רב חייא בר אבין אמר שמואל הקיז דם ונצטנן עושין לו מדורה אפי' בתקופת תמוז. וכל שכן חולה שצריך שעושים לו מדורה. אבל הרב ר' משה ז"ל כתב עושין מדורה לחיה ואין עושין מדורה לחולה, ולא נתכוונו דבריו.

(ה) בפרק אין מעמידין (כ"ה א') אמר שמואל האי פדעתא סכנתא היא ומחללים עליה את השבת. אמר רב ספרא האי עינבתא פרונקא דמלאכא דמיתותא היא. אמר רבא האי סימטא פרונקא דאישתא היא. אמר רב שמן בר אבא אמר ר' יוחנן מכה של חלל אינה צריכה אומד, וגב היד וגב הרגל נמי אין צריכין אומד, דאמרין (שבת ק"ט א') רבינא איקלע לבי רב אשי חזיה דדרסא ליה חמרא אגבא דכרעיה וצמית ליה בחלא אמר ליה לא סבר ליה מר דאסור א"ל גב היד וגב הרגל שאני דאמר רב אדא בר מתנא אמר רב גב היד וגב הרגל הרי היא כמכה של חלל ומחללין עליה את השבת והאי אשתא צמירתא כמכה של חלל דמיא (ע"ז כ"ה א'). ומהיכן מכה של חלל פ"י רב אמי מן השפה ולפנים. והאי צפידנא נמי סכנתא היא ומחללין עליה את השבת כדתנן החושש בשניו מטילין לו סם בשבת. ר' יוחנן חש בצפידנא אזל לגבי דההיא מטרוניתא עבדא ליה חמשא ומעלי שבתא א"ל למחר מאי כו' ואמרין עליה שאני צפידנא הואיל ומתחלת בפה וגומרת בבני מעים. מאי סימניה רמי מידי בככיה ואתי דמא מבי דרי, פ"י מכה של חלל דאמרין אינה צריכה אומד, לומר שאפי' אין שם בקיאיין וחולה נמי אינו אומר כלום, עושים לו כל שרגילים לעשות לו בחול ממאכלים ורפואות שהן יפין לחולה, ומחללין שבת ואין נשאלים כלל. אבל כשיודעים ומכירים (נ"א: ורגילין) באותו חולי שהוא ממתין ואין צריך חילול ודאי אסור לעשות לו. וכש"כ בחולה או רופא אומרין אינו צריך דאין מחללין לעולם אע"פ שהוא מכה של חלל, הא במכה שאינה של חלל נשאלים בבקי או בחולה ואין מחללין עליו עד שיאמר אחד מהן צריך הוא לחלול זה, או שיעשה אצל אחד מהן ספק נפשות.

בלפני אידיהן (ע"ז י"ב ב') אמר רבי חנינא הבולע נימא של מים מותר להחם לו חמין בשבת ומעשה באחד שבלע נימא של מים והתיר לו ר' נחמיה להחם לו חמין בשבת, אדהכי והכי אמר רב הונא בריה דרב יהושע ניגמע חלא.

בפרק יום הכפורים (יומא פ"ג א') מי שנפלה עליו מפולת ספק הוא שם ספק אינו שם ספק חי ספק מת ספק נכרי ספק ישראל מפקחין עליו, מצאוהו חי מפקחין עליו ואם מת יניחוהו, מצאוהו חי מפקחין אפילו לחיי שעה. מיהא שמעינן דאמרין אפילו לחיי שעה ומחללין שבת ועוברין על המצות להחיותו חי שעה כשם שמחללין בחיי ימים הרבה, דוחי בהם ולא שימות בהם קרינא ביה אפילו לחיי שעה. ועד היכן הוא בודק עד חוטמו ויש אומרים עד טבורו. בדק ומצא עליונים מתים לא יאמר כבר מתו התחתונים, מעשה היה ונמצאו עליונים מתים והתחתונים חיים. אמר רב פפא מחלוקת ממטה למעלה אבל מלמעלה למטה כיון דבדק ברישא ולא אשכח לא צריך דכתיב כל אשר נשמת רוח חיים באפיו.

(שם פ"ד ב') **אמר** רב יוסף אמר רב יהודה אמר שמואל אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב, היכי דמי כגון דאיכא תשעה גוים ואחד ישראל, ואי באותה חצר פשיטא דהוה ליה קבוע, וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי אלא אפילו בחצר אחרת מהו דתימא כל דפריש מרובא פריש קמ"ל אין הולכין בפקוח נפש אחר הרוב, והוינן בה איני והא אמר ר' אסי אמר ר' יוחנן תשעה גוים ואחד ישראל באותה חצר מפקחין בחצר אחרת אין מפקחין. ומפרקין הא דפרוש כולוהו הא דפרוש מקצתיהו פרוש כולוהו מפקחין דהא איתחזק ישראל הכא, פרוש מקצתייהו אין מפקחין, ופסק רבינו הגדול ז"ל כשמואל, ואיכא מאן דאמר לית הלכתא כשמואל מסוגיא דשמעתא דהוינן עליה ומי אמר שמואל הכי והא איתמר מצא בה תינוק מושלך אם רוב גוים גוי ואם רוב ישראל ישראל מחצה על מחצה ישראל, ואמר רב לא שנו אלא להחיותו אבל ליחסו לא ושמואל אמר לפקח עליו את הגל, ופרקין כי איתמר דשמואל ארישא איתמר אם רוב גוים גוי אמר שמואל ולענין פקוח הגל אינו כן, חזינן השתא דרב פליג עליה דשמואל ואזיל בפקוח נפש בתר רובא, דהשתא להחיותו דאיכא פקוח נפש ולית ביה עבירה דמצוה בעי רב מחצה על מחצה, הא רוב גוים גוי הוא ואין עליו להחיותו, לגבי פקוח גל בשבת דאיכא איסור סקילה לא כ"ש דרוב גוים אין מפקחין, וכיון דהא דרב פליגא אדשמואל הלכתא כותיה, דקיי"ל רב ושמואל הלכתא כרב באיסורי, ומימרא דר' יוחנן תשעה גוים ואחד ישראל וכו' בפשטא כרב אתיא דהולכין בפקוח נפש אחר הרוב, והילכך בחצר אחרת כל דפריש מרובא פריש ואין מפקחין, באותה חצר הו"ל קבוע וכל קבוע כמחצה על מחצה דמי. ועוד כיון דאסיקנא דשמואל ארישא איתמר אם רוב גוים גוי אמר שמואל ולענין פקוח הגל אינו כן, ש"מ לשמואל לא שנא פרוש כולוהו ולא שנא פרוש מקצתיהו מפקחין, דהא תינוק מושלך בעיר לעולם מפקחין, ואדרבה בדפרוש מקצתיהו הוי, דאורחא דמילתא התינוק הזה הוא שמושלך בפלטיא והשאר קבועין במקומן בעיר, ואפי' הכי אמר שמואל מפקחין, ואלו לר' יוחנן למאי דתרצינן נמי אין מפקחין, וכיון דהכי הוא על כרחין דשמואל פליגא אדר' יוחנן, ולית להו פירוקא, והדרינן במימרא דר' יוחנן אפשטא כדסליק אדעתין, באותה חצר מפקחין משום קבוע. בחצר אחרת איז מפקחין

שרצים לא יסוך יין וחומץ אבל סך הוא את השמן וכך היא לעשות שום רפואה בשבת כמו שיחצור צמימן שאחר זה: גירסת הספרים שצידנו וכן הוא באלפסי (מ:) וכן כתב הרמב"ם וכו' ואפילו בשמן ורד במקום שהוא מצוי וכו'. שם במשנה בפרק כ"א (הכ"ג) ורצו היה גורם שמן וחומץ וטעם איסור [סך הוא את השמן אבל לא שמן ורד] (סכין) צני מלכים [סכין] דברים אלו משום דאסרו חכמים לעשות רפואה בשבת גזירה שמן ורד על גבי מכותיהם בשבת שכן דרכן לסוך בחול רבי שמעון אומר כל ישראל צני מלכים הם.

ופירש רש"י אבל לא שמן ורד. לפי שדמיו יקרים ואינו מצינו מוכחא מילתא דלרפואה עבד: שכן דרכן לסוך בחול. צלל מכה. וצמרל (שס:) אמר רב הלכה כרבי שמעון ולא מטעמיה ומפרש צמרל דה"ק הלכה כרבי שמעון דשרי ולא מטעמיה דאילו רבי שמעון סבר אף על גב דלא שכיח שרי ורב סבר אי שכיח אין אי לא שכיח לא וצמרל דרב שכיח משחא דוורלד ופירש רש"י רב במקומו הוא דשרא דסכין שמן ורד ולא מוכחא מילתא. ופסקו הר"ף (מא.) והרא"ש (סי' יא.) הלכה כרבי וכן פסק הרמב"ם בפרק כ"א (הכ"ג) ואם כן לא קיימא לן כרבי שמעון והר"ן (שם ד"ה אמר רב) כתב שרצו חננאל (גלין קיא:) ובעל הלכות גדולות (הל' שבת יח ע"ג) פסקו כרבי שמעון. ולענין הלכה כיון שהר"ף

ואפילו בשמן ורד במקום שהוא מצוי שדרך בני אדם לסוך בו אפילו בלא רפואה אבל במקום שאינו מצוי אסור: [ב] סכין וממשמשין בכל הגוף להנאתו ועל ידי שינוי כגון שסך וממשמש ביחד אבל לא יסוך ואחר כך ימשמש וכן לא ימשמש ואחר כך יסוך ולא ימשמש אלא ברפיון ידים אבל לא בכח: [ג] ולא מגררין [ג] בכלי העשוי לכך שהוא כעובדא דחול. אבל אם היו ידיו או רגליו מטונפות בטיט וצואה יכול לגרר כדרכו שאז ניכר שאינו עושה לרפואה: [ד] לא יסוך רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או סנדל מפני שהעור מתרכך ודמי לעיבוד. אבל סך רגלו ומניחו במנעל וסנדל וסך כל גופו ומתעגל על גבי עור. (ב) והוא שלא יהא בשמן הנישוף מגופו לעור שיעור כדי לעבדו אז הוא מותר אפילו יש בו כדי לצחצחו כיון שאינו מכוין לצחצחו. אבל אם יש בו כדי לעבדו אף על פי שאינו מכוין לעבדו ולא לצחצחו אסור:

ב וכו' ואפילו בשמן ורד וכו'. פסק כרבי ולא כרבי שמעון וכתב בית יוסף כיון דאין אנו נוהגין לסוך בשמן כשאנו צריכים אסור לסוך בשום שמן על גבי המכה וכן כתב בשלטי הגבורים וזה לשונו ומכאן אזהרה למי שיש לו חטטין צראשו שסכין אותו בשמן ואסור בשבת והאריך ע"ש בסוף פרק שמנה שרצים (מא.) אות (ב): סכין וממשמשין בכל הגוף וכו'. כדפירש רש"י צהא דתנן אבל לא מתעמלין וכו' אבל הרמב"ם (פכ"א הכ"ח) כתב פירוש אחר כתב רצו בסוף סימן שכ"ח (קג.) עיי"ש דה"ה כתב הרמב"ם ז"ל אין מתעמלין:

והרמב"ם והרא"ש ז"ל מסכימים דהלכה כרבי הכי נקטינן: (א) ואיכא למידק היכי שרי לסוך שמן על גבי מכה והא בפרק רבי אליעזר דמילה (קלד:) אמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה בשבת ושמואל אמר נותן חוץ למכה ושוחת ויורד למכה ותניא כוותיה דשמואל י"ל א דשאני סיכה שהוא דבר מועט והתוספות כתבו שם (ד"ה ואין מונעין) דפלוגתא דרב ושמואל דמערבים יחד דאי כל חד בלפי נפשיה מותר כדתנן (קיא.) אבל סך הוא את השמן והיינו אפילו על גבי מכה וכתב בהגהות פרק כ"א (דפוס קושטא הכ"ג) דאין סכין בשמן וחלץ לפי שנמחה והוא ליה נולד צעין וכתבו רצו צמימן שאחר זה (קב): גרא"ה לי כיון דבזמן הזה אין אנו רגילים לסוך בשום שמן כשאנו צריכים אסור לסוך שום שמן על גבי המכה בשבת דודאי מוכחא מילתא דלרפואה עבד:

[ב-ג] סכין וממשמשין וכו'. בסוף פרק חצית (קמו.) תנן סכין וממשמשין אבל לא מתעמלין ולא מתגררין ב. ופירש רש"י סכין. שמן: וממשמשין. ציד על כל הגוף להנאה: אבל לא מתעמלין. לשפשף בכח: ולא מתגררין. צמרל דחול. וצמרל (שס:) תנו רבנן סכין וממשמשין צני מעיס בשבת ובלבד שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול היכי עבד רבי חמא בר חנינא אמר סך ואחר כך ממשמש רבי יוחנן אמר סך וממשמש צנת אחת ופסקו הפוסקים כרבי יוחנן: וכו' אב"א אם היו ידיו או רגליו מטונפות וכו'. צרייתא שם בשם רבן שמעון בן גמליאל ופסקו הפוסקים כמותו:

[ד] לא יסוך רגלו בשמן והוא בתוך המנעל וכו' עד סוף הסימן. בסוף פרק חולין (קמא:) וכתב הרמב"ם בפרק כ"ג (ה"י) והכל בחדשים אבל בשנים מותר:

פרישה

בעלמו מיד אחר זה גם הביאה שנית צמימן [שאחר] זה (קב ד"ה ומ"ש ולא ע"ג מוך) גם שם (ד"ה אבל אין נותנין) כתב צהדיא הדין דאין נותנין עליהן שמן ונותנין עיין שם ואי צני בית יוסף לתרץ הקושא צענין אחר אחר ליה לאתויי כן אדצרי התוספות ולא לעשות לו צנה ענין צפני עלמו: (ב) וכו' רבינו והוא שלא יהא בשמן הנישוף מגופו לעור שיעור כדי לעבדו וכו'. נראה דנכח רגלו ומניחו בתוך המנעל אין צריך לדקדק כל כך כיון שהוא אינו נראה ואינו דומה לעיבוד כל כך ומשום הכי לא כתב בן אלא גבי מתעגל על גבי העור:

(א) כתב בית יוסף ז"ל ואיכא למידק היכי שרי ל"סוך שמן על גבי מכה וכו'. עיין בדברי רצו שלא כתב אלא החושש צמתינו ואפשר לחלק בין חששא צמתינו שאינה ניכרת כל כך לרפואה קעבד וצין סך מכה שהיא צמינא אלא שהצית יוסף אלשון המשנה וגמרא קאי דשם קאמר דמותר לסוך שמן אפילו על גבי מכה והצילו בית יוסף לפני זה אלא שצ"ע מאי מקשה הית' יוסף הלא התוספות מוקי לפלוגתא דרב ושמואל דוקא צמערבין יחד דאם לא כן מותר וכדתנן צמתינן אבל סך הוא את השמן וכדמיימי לה הית' יוסף

הגהות והערות

מתגררין: [ג] בן הוא בטור הנדפס עם דפו"ר ב"ח ובנדפס וכן להלן "לגרר", ובטור הנדפס עם דפו"ר ב"י ובדפוסים הגירסא "מגררין" ועיין הגהות והערות אות ב:

שכו א] עיין שלטי הגבורים פרק רבי אליעזר דמילה ג ע"ב אות א: ב] בן הוא בדפו"ר וכן הוא במשנה בגמרא וכן גרס רש"י עיי"ש, ובמשנה שבמשניות הגירסא מתגררין, וכן גרס הרע"ב עיי"ש. ובנדפס הגיהו

שבת פרטי רמזי דינים המחודשים המבוארים בזה הסימן

[ו] אם מחללין שבת בשביל חולה שיש בו סכנה אף על פי שאין במניעת הדבר שעושים לו סכנה: דבר שאין בו סכנה עתה אבל יוכל לבא לידי סכנה אם מחללין עליו שבת: [יב] צרכי חולה שיש בו סכנה אם צריך לעשותם

בשינוי: חולה שיש בו סכנה היכא דאפשר בגוי אם מצוה בישראל: היאך עושין צרכי חולה שיש בו סכנה על ידי נשים וכותים: [יד] שבת דחוייה היא אצל חולה ולא הותרה: [טז] מי שאחזו דם מקוין לו דם אפילו הולך על רגליו ואפילו ביום ראשון: [יז] אשה או כותי שאומרים על חולה אחד שצריך לחלל עליו שבת: [יח] שתי גרוגרות בעוקץ אחד ושלש בעוקץ אחד איזה מהם חותכים: [יט] חולה שאין בו אפילו סכנת אבר אם מותר לעשות לו על ידי ישראל רפואה דהוי שבות: אם יש חלוק בחולה שאין בו סכנה בין חולי כולל כל הגוף לשאינו כולל לענין חלול על ידי ישראל במידי דשבות: בעשיית צרכי חולה שאין בו סכנה אם יש חלוק בין שבות שיש לו עיקר בדאורייתא לשאין לו: במקום שישאר אסור לעשות גם החולה עצמו אסור לעשות לעצמו: חולה שאינו נופל למשכב אף על פי שיש לו מיחוש ומתחזק בו מה משפטו: [כד] איזה עלה מותר ליתן על גבי מכה: [כו] מכה שנתרפאה אם נותנין עליה רטייה: [לח] אם מותר לנשים לקלח

חלב כדי שיאחזו התינוק הדד או מפני דבר אחר: [לז] הבריא מותר לאכול מאכל שאינו של בריאים: [לח] מותר לאכול שרפים מתוקים ולגמוע ביצה חיה כדי להנעים הקול: [מז] אם אומר לעבד לעשות צרכי חולה שאין בו סכנה: חולה שצריך לחמם לו יין על ידי גוי: [נט] בשולי גרים מותר לחולה שאין בו סכנה: לא יתן על גבי מכה דבר המושך ליחה ודם: מותר לכרוך צלצול למי שלקה באצבעו: [נב] מותר להניח בגד או קורי עכביש על גבי מכה שיוצא ממנה דם: מי שיש לו חטטין בראשו אם מותר לסוך: [נט] אם מותר להניח פתילה בפי הטבעת:

[א] כל רפואה אסור לעשות בשבת. מתבאר מתוך הדינין שיצאו נסימן זה וגם ממה שכתב נסימן הקודם לזה החושש במתניו לא יסוך שמן וחומץ: ודא דאסרינן לעשות כל רפואה בשבת פשיטא דלאו בחולה שיש בו סכנה היא שהרי מחללין עליו את השבת, וגם אין לומר דבחולה שיש בו סכנת אבר קאמר שהרי אפילו מלאכות דרצון עושין לו על ידי ישראל וכמו שכתבנו (קא). וחולה שאין בו סכנה כלל על ידי גוי מיהא עושין לו כרצונו. הילכך על כרחך לומר דיש בו מיחוש צעלמא והוא מתחזק והולך כצריא היא דכל כהאי גוונא אין מתירין אפילו שבות דצריהם ואפילו על ידי גוי ולא עוד אלא אפילו דברים *א* שאין בהם משום מלאכה גזרו משום שחיקת סמנין כך הם דברי הרב המגיד צפרק צ' (ה"י) והר"ן צפרק שמנה שרשים (לט: ד"ה ומהא, ד"ה ונמאלת) וכך הם דברי הרשב"א צמחנה (מ"ג ס' ערצ):

[בא] אב"ל [כל] דבר שיש בו סכנה מותר. לאו דוקא מותר דהא מצוה נמי היא לחלל עליו שבת אם הוא צריך לכך ולא חשש רצונו לדקדק דבריו כאן לפי שסמך על שמתבאר נסימן זה:

[גא] ה"לכך כל מכה שיש בה ח"ל וכו'. צפרק צ' דעבודה זרה (כח). פשוט דמכה של חלל מחללין עליה את השבת וצ"ע בצמח

הגהות והערות

שבת [א] מקור הדבר שבת נג ע"ב, ומבואר ברש"י ברכות לו ע"א ד"ה לא יערענו, שבת קח ע"ב ד"ה מהו למימשי וד"ה שפיר, ביצה יא ע"ב ד"ה מדרבנא, ע"ז כתב ע"א ד"ה לא יגמע, ובתוספות שבת סד ע"ב ד"ה ובלבד שלא תתן, צג ע"א סוד"ה אמר רב זבד, עירובין קב ע"ב ד"ה

שבת א כל רפואה אסורה לעשות בשבת גזירה משום שחיקת סמנים. פירוש כל רפואה אפילו דברים שאין בהם משום מלאכה אפילו מלאכה דרצון ליכא כגון לטוך צמין וחומץ כשחושש צמחיו וכל הני דאמרן נסימן הקודם וכיוצא בהן דאין צו חולי אלא מיחוש צעלמא ועושין לו רפואה שאין בו משום מלאכה כלל אפילו הכי אסור משום גזירה דשחיקת סמנים שהיא אב מלאכה. אצל כשהוא חולה ויש בו סכנת נפשות או סכנת אבר או חולה שאין בו סכנה כלל יתבאר נסימן זה דינו של כל אחד ואחד: וכו' אב"ל כל דבר שיש בו סכנה מותר וכו'. פירוש כל סכנה אף על פי שאין בו סכנת נפשות אלא סכנת אבר ואף על פי דמאז נמי איכא כחצ רצונו כאן לשון מותר דכיון דמתחלה כתב כל רפואה אסורה וכו' נופל עליו הלשון אצל של סכנה מותר שאין בו משום איסור שבת ואחר כך כתב דלא זו דאין צו איסור אלא מצוה נמי איכא לחלל עליו את השבת והזיוזי הרי הוא משוכם וכו': ב וכו' ה"לכך כל מכה שיש בה ח"ל מן השינויים ולפנים מחללין עליה את השבת בסתם. פירוש מן השינויים ולפנים וגם השינויים עצמם בכלל מיהו דוקא דכ"ע ליה טובא דנופל עליו שם מכה אצל מיחוש צעלמא צשינו אין מחללין וכל זה מוכח צפרק צ' דעבודה זרה (כח). דקאמר החס צעי רצי אלעזר ככי ושיני מאי ולא איפשיטא וכתב הרא"ש וספק נפשות להקל ואף על גב דצעינן למיפשטיה מדמתן (שבת קא). החושש צשינו לא יגמע בהן את החומץ חושש הוא דלא הא כ"ע שפיר דמי ודמי דילמא תנא היכא דכ"ע ליה טובא חושש קרי ליה מכל מקום כיון דלא איפשיטא ספיקא הוא ולקולא והקשה צ"ח יוסף דהר"ן ז"ל צפרק שמנה שרשים כתב על מימרא דעין שמרדה דהא דתנן החושש צשינו לא יגמע בהן את החומץ אמרינן צפרק צ' דעבודה זרה דאפילו כ"ע ליה טובא חושש קרי ליה לפי שדבר זה אינו חולי אלא מיחוש צעלמא עד כאן ותימה שגראש שפוסק כן וכיון דדרך דחיה אימאר ספק נפשות הוא ולקולא ואפשר שאף הר"ן לא פסק כן אלא לפרש טעמא דההוא דדמי כתב כן ואין הכי נמי דצריא ליה דספיקא היא ולקולא עכ"ל. ולא אצין לאיזה צורך יפרש טעמא דההוא דדמי כיון דלא צריא ליה כוונתה ועוד דאין ענין פירוש זה לאותו ענין שכתב שם הר"ן אלא נראה לפע"ד צדור ופשוט דלפי דהר"ן כתב חילוקי דינים דחולה וכתב דיש לו מיחוש ומתחזק והולך כצריא אפילו דברים שהם מותרין לצריאים אסורים לו ומציא ראייה ממה ששינוי החושש צשינו לא יגמע בהן את החומץ הנה ראה הר"ן דאיכא להקשות דשמא הא דתנן החושש צשינו לא יגמע בהן את החומץ מיירי שהוא חולה ונפל

מחמתו למשכב הילכך לא יגמע בהן את החומץ דמוכחא מילתא דלרפואה קא מכיון אכל מיוחשין שהולך כצריא דינו כשאר צריאין ולכן הוציא הר"ן נמי הך דפרק ב' דעבודה זרה וזה לשונו ואמרין נמי [בפרק אין מעמידין] דאפילו היכא דכייב ליה טובא חושש קרי ליה כלומר ואם כן צעל כרחק צריך לומר דלמאי דדחי וקאמר לעולם ככי ושיני לאו מכה של חלל היא אפילו כייב ליה טובא ולהכי אסור לגמע בהן את החומץ והא דתני החושש היינו משום דהיכא דכייב ליה טובא חושש קרי ליה לפי שאין זה חולי אלא מיוחש צעלמא השתא

השיניים ולפנים ב מחללין עליה את השבת בסתם אפילו אין שם בקי והחולה אינו אומר כלום. אבל כשיודעין באותו חולי שאין צריך לחלל עליו את השבת אין מחללין וכל שכן אם רופא אומר שאינו צריך: [ו(א)] וכן מכה שעל גב היד וגב הרגל מחללין: [ה] אבל בשאר

צפרק אין מעמידין דאפילו כייב ליה טובא חושש קרי ליה לפי שדבר זה אינו חולי אלא מיוחש צעלמא ע"כ. ותימה שגראה שפוסק כן וכיון דדרך דחיה איתמר ספק נפשות הוא ולקולא. ואפשר שאף הר"ן לא אמרה לפסוק כן אלא לפרש טעמא דההוא דדחי כתב כן ואין הכי נמי דצריא ליה דספיקא היא ולקולא: ובבב"א מקום ז'ל דהאי צעיל צחולי אחר צשיניים דלאו צפדינא הוא דאילו צפדינא לא הוה מיציעא ליה דהא צהדיא חנן צפרק צתרא דיומא (פג.) החושש צפוי ד מטיילין לתוכו סס צצנת מפני שהוא ספק נפשות ואוקימנא לה (פד.) צפדינא שמתחיל צפה וגומר צצני מעים והכי נמי משמע הכא צגמרא (ע"ז כח.) דצעין למיפשט צעיין מדרכי יוחנן חש צפדינא ה ועד רפואה צצנת ודחי שאני צפדינא דמתחיל צפה וגומר צצני מעים משמע צהדיא דצחולי דלאו צפדינא הוא דאיציעא לו: וכתב הר"ן צפרק

שמנה שרשים (מ. ד"ה מכה) צסס ה"ר יונה (חי' תלמידי הר"ן ע"ז סס ד"ה ומאי דאמרין) והרשב"א דמכה של חלל שמתחילין עליה את השבת דוקא צשנתקלקל אחד מן האיברים הפנימיים מחמת מכה או צועא וכיוצא בזה אכל מיוחשין אין נקראין מכה ואין מחללין עליהם את השבת עכ"ל וכתבו הרב המגיד צפרק ב' (ה"ה):

[ד(א),ה(א)] ומו"ש רבינו מחללין עליה את השבת בסתם אפילו אין שם בקי והחולה אינו אומר כלום אבל כשיודעין באותו חולי שאין צריך להציל [את השבת] אין מחללין. זה לשון הרמב"ן צספר תורת האדם (שער הסנה ד"ה צפרק אין מעמידין) פירוש מכה של חלל דאמרין צגמרא ה*] אינה צריכה אומד לומר שאפילו אין שם צקלין וחולה נמי אינו אומר כלום עושין לו כל שרגלין לעשות לו צחול ממאכלים ורפואות שהם יפים לחולה ומחללים צצנת ואין נשאלין כלל אכל כשיודעין ומכירין צחולו חולי שהוא ממתיין ואין צריך לחילול ודאי אסור לעשות לו וכל שכן צחולה או רופא אומר שאין צריך דאין מחללין אף על פי שהיא מכה של חלל הא צמכה שאינה של חלל נשאלין צצקי או צחולה ואין מחללים עליו עד שיאמר אחד מהם צריך הוא לחילול או שיעשה אכל אחד מהם ספק נפשות עכ"ל וכן כתב צסמו הר"ן צפרק שמנה שרשים (סס) והרב המגיד צפרק ב' (סס):

[ו(א)] ומו"ש רבינו וכן מכה שעל גב היד וגב הרגל מחללין. צפרק שמנה שרשים (קט.) וצפרק ב' דעבודה זרה (כת.) אמר רב אחד צר מתנה אמר רב גב היד וגב הרגל הרי הם כמכה של חלל ומחללין עליהם את השבת:

[ד(ב)] ומדבריו רש"י משמע דלא שרי לחלל צצנת צצציל חולה שיש צו סכנה אלא דוקא צצצנר שאם לא יעשוהו לו הוא מסוכן למות צצצילו אכל דבר שאף אם לא יעשוהו לו אינו מסוכן למות צצצילו אין עושין אותו על ידי ישראל צצצוק פרק מפנין (קט.) אהא דאמרין חולה ה*] שאין צו סכנה אומר לגוי [ועושה] פירש רש"י צצרי חולה שאם לא יעשו לו רפואה זו אין מסוכן למות ומכל מקום צריך הוא לה [אכל הרב המגיד כתב צפרק ב' (ה"ד) גבי אין עושין מדורה לחולה דלחולה שיש צו סכנה משמע דלכל צצציו מחללין ואף על פי שאין צמיעת הדבר שעושין לו סכנה ו*]:

[יב(א)] וכתב עוד סס (ה"א) דמדאמרין צפרק מפנין (קמ.) דלחיה מצלין שמן על ידי שינוי למד הרמב"ן (סס רש ד"ה צפרק מפנין) דכל צצרי חולה אף על פי שיש צו סכנה היכא דאפשר למעצד למלאכה צצציו שלא יתחלל צה צצנת משנין ואין מחללין והוא שלא יתאחרו צצציו של חולה כלל צצציו זה ו*]. והוא ז"ל כתב שאין נראה כן מלשון הרמב"ם דציולת דוקא החמירו לומר כל דאפשר לשנויי משנין ולא החמירו צחולים:

[ה(ב)] כתב רבינו ירוחם צחלק ט' (נ"צ עמ ע"ב) וזה לשונו יש מי שכתב שכל דבר שאין צו סכנה עתה אף על פי שיוכל לצוא

הגהות והערות

השינים ובלע"ז מישג"א, וביומא (פד ע"א) הגירסא "צפדינא" ופירש רש"י חולי השינים והחניכיים ומתחיל בפה וגומר בבני מעיים ומסוכן הוא. ובבית יוסף דפו"ר הגירסא בכל סימן זה "בצפדינא" וכן הוא הלשון בבבא מציעא (פה ע"א) ופירש רש"י צפדינא חולי שבתוך הפה ושמו מישג"א: ה*] עיין בעבודה זרה כח ריש ע"א דלא גרסינן לה אולם הר"ף (ע"ז ח ע"ב, שבת מ ע"א) גריס לה עיין ביאור הגר"א סעיף ד ד"ה מכה: ה**] בגמרא שלפנינו במימרא זו הגירסא "דבר" שאין בו סכנה ובמימרא שלפני זה כל צצרי חולה נעשין ע"י ארמאי בשבת: ו] משמע דיש בו סכנה פירושו דמסוכן הוא אצל התרופה [ביאור הלכה ס"ד ד"ה כל שרגלים וכו'] ועי"ש שהוכיח שדעת רוב ראשונים כרש"י ועיין בתהלה לדוד ס"ק ד: ו*] עיין לקמן סימן של בב"י קד ע"ב ד"ה ועושין: ו**] וכן כתב לקמן הד"מ אות ג בשם האור זרוע [וה"מ מביא עוד ראייה מהרמב"ן ודחאו עי"ש]:

לדי סכנה אין מחללין אלא שבות דרצנן אצל לא אסור דאורייתא [ז]:
 [ו(א)] מי שבלע עלוקה מחממין לו חמין. מימרה דרבי חנינא
 צפרק קמא לעבודה זרה (יג): וכתב הרמב"ם צפרק צ' (ה"ו)
 שעושין לו כל צרכי רפואה מפני שהוא סכנת נפשות ופשוט הוא

לחלל אפילו מכה של חלל אין מחללין ואם יודעין שצריך לחלל אפילו מכה
 שאינה של חלל נמי מחללין ואין חילוק ביניהם אלא בסתם:

ד החושש בשיניו וכו'. משנה צפרק יוס הכפורים (יומא פג.)
 החושש בפיו מטילין לחוכו סם בשבת מפני שהוא ספק נפשות

ומפרש בגמרא (פד.) שזהו מין חולי
 השיניים שנקרא צפינא מחליל צפה
 וגומר צנני מעיים: ואיכא
 להקשות לאיזה צורך כתב רבינו דין
 זה כלל הלא כבר כתב דכל מכה של
 חלל דהיינו מן השיניים ולפנים
 ומשמע הלשון דהשיניים עצמן בכלל
 מחללין עליהן השבת ואפילו אינו
 צפינא כל שכן צפינא ואפשר
 ליישב דכיון דלישנא דתלמודא היא
 (ע"ז כת.) מהיכן מכה של חלל מן
 השפה ולפנים ואף על פי כן קא
 מיעציא ליה כפי ושיני מאי אס כן

מכות בסתם אין מחללין עד שיאמר חולה או
 רופא שצריך (א): [ו(ב)] מי שבלע עלוקה
 מחממין לו חמין. מי שנשכו כלב שוטה או אחד
 מזוחלי עפר הממיתין אפילו אם ספק אם ממית
 אם לאו עושין לו כל צרכי רפואה להצילו:
 [ג(ב)] החושש בשיניו מטילין לו סם שהוא ספק
 נפשות. ומחממין לו חמין בין להשקותו בין
 להברותו: [יא] ולא ספק שבת זו בלבד אלא
 אפילו ספק שבת אחרת דוחה כגון שאמדהו
 שצריך לעשות לו רפואה זו שמנה ימים והיום

דמחממין לו חמין דקמני היינו מפני
 שזו רפואה המיוחדת לו אצל אין
 הכי נמי שאם הוא צריך לרפואה
 אחרת שעושין לו: מי שנשכו
 כלב שוטה וכו'. צפוק יומא (פד.)
 אמרו דנכית ליה כלב שוטה מיית
 ואמרין נמי התם (פג:) דמי שנשכו
 נחש מחללין עליו את השבת:
 וכו"ש רבינו אפי"ו ספק אם
 ממית אם לאו. הוא משום דספק
 נפשות דוחה שבת וכמו שיתבאר:

[ג(ב)] החושש בשיניו מטילין
 לו סם וכו'. משנה ס

יש לטעות דצנני רבינו גם כן לפרש מן השיניים ולפנים ולא שיניים
 עצמן בכלל לפיכך חזר וכתב דין השיניים עצמן וכתב החושש בשיניו
 וכו': ומיהו קשה דהוי ליה לומר למעלה בפירוש מן השיניים
 ולפנים ושיניים עצמן בכלל למה לו לחזור ולכתוב צנא שלמה החושש
 בשיניו וכו' ולכן נראה עיקר דלעיל מיירי בחולי השיניים דכייב ליה
 טובא אצל אינו החולי של שיניים שקורין צפינא והתם הוא דדוקא
 בסתם מחללין עליה השבת אצל צרופא אומר אין צריך או אין סם
 רופא וחולה אומר איני צריך אין מחללין אצל בחולי שיניים שקורין
 צפינא שהוא סכנת נפשות צידוע שגומר צנני מעיים וסימניה כי
 רמי מידי בכי אתא דמא מעל הבשר שעל השיניים צו אפילו אומר
 חולה אין צריך לחלל שבת ואפילו גם רופא אומר אין צריך אין
 שומעין להן דמיטעי קא עמי דכבר מקובל ציד התנאים דסכנת
 נפשות היא. אלא דקמא קשה דהוה ליה לרבינו לפרש דהכא מיירי
 בצפינא אצל האמת יורה דרכו דדעת רבינו דפירשתי כנ"ל והכי
 נקטינן: בתב מהרש"ל (צביאורו לטור) דלהוציא השן בשבת על

ומפרש בגמרא (פד.) שזהו דוקא צנני חולי השיניים שנקרא צפינא
 שמתחיל צפה וגומר צנני מעים וכבר כתבתי בסמוך (ד"ה הילכך)
 דצפרק צ' דעבודה זרה איצטריא כפי ושיני בחולי דלאו צפינא הוא
 אי הוה כמכה של חלל או לא ולא איפשיטא וכתב הרא"ש דנקטינן
 לקולא ושם כתבתי דעת הר"ן דצין זה: וכו"ש ומחממין לו
 חמין. צרייתא סם (פד:) מחממין לו חמין צין להשקותו צין להברותו
 פירוש [ח] לרצונו: בתוב צארחות חיים (הל' שבת אות שלד)
 החושש בשיניו ומנטער עליה להוציאה אומר לגוי להוציאה וטעמו
 משום דכל דבר שאין צו סכנה אומר לגוי ועושהו כמו שיתבאר
 (קא.) (ב):

[יא] ולא ספק שבת זו אלא אפי"ו ספק שבת אחרת דוחה
 כגון שאמדהו שצריך לעשות לו רפואה זו שמנה ימים
 וכו'. גם זה סם:

ידי גוי אומן אין ראיה להחירו מטעם סכנת נפשות דדוקא להטיל סם שהוא רפואה ודאית מחללין אפילו צמלכא דאורייתא כגון שחיקת
 סממנים אצל הוצאת השן הוי סכנת נפשות גם כן עד כאן, אצל הבית יוסף כתב צס ארחות חיים דמותר לומר לגוי להוציאו ואף על פי
 דהישראל מסייע קיימא לן מסייע אין צו ממש כדאסיקנא צפרק המלניע (ג.) וכן פסק בהגהת שולחן ערוך (ס"ג) להיתר:

ה ומחממין לו חמין בין להשקותו בין להברותו. צרייתא צפרק יוס הכפורים (דף פ"ד): וצפינא קמני ואין אומרין נמחין לו שמה יצריא
 אלא מחממין לו מיד וכו' והכי פירשו כשהרופא אומר צריך לו חמין להשקותו לרפואה וצריך לו גם כן חמין להבראה כדי לרצונו אחר
 ההשקאה לא נמחין שמה יצריא צהשקאה בלעד כדי שלא נחלל השבת צ' פעמים אלא מקדימין קודם ההשקאה להחם שמי פעמים אחת לצורך
 השקאה ואחת לצורך הרחיקה כדי שלא נאחר להחם צציל ההבראה עד שיסקה מחלה: בתב בהגהת מרדכי צפרק י"ז דשבת (ס"ה מסד)
 דפירש ר"י בר שמואל ט צנא דאמר צפרק צתרא דיומא (פג.) בחולה דאמר צריך ורופא [אומר] אינו צריך דשומעין לחולה כל האי צריך
 פירשו שגראה לו שימות אם לא יאכילוהו דסבור להסתכן צכך וכו' ואם לא אמר החולה אסתכן צכך למות אם לא אוכל אסור להאכילו ודכוותה
 לענין חילול שבת מדאמרין (ע"ז כח:) גבי עין שמרדה מותר לכוותה בשבת ומפרש משום דשורייקי דעינא צליצא תליין אצל משום [איצוד]
 העין לא, ורבינו חם נחלק עליו והורה הלכה למעשה להיתר זה לשונו וכי חולים נציאים או צקיאים הם אך כיון שידוע החולה או המיה שהוא
 שבת או יוס הכפורים ואומר צריך ואינו יכול לצבול מחמת החולי מאכילין אותו ואפילו צבורים החולים שאינן מסוכנים ואף על פי שרוב החולים
 לחיים הקילו צפיקוחם מספק וכו' ואפילו דאצון אחד מאכיליו אי קורא צו סכנה ומחללין עליו השבת כדאמרין גבי מכה של חלל אף על פי
 שרובן אינן מחים צכך, וכן עובדות המריחות אנו רואין שאינן מתות והחירו להאכילין אלא כל חסרון הגוף וחסרון אבר ועובר סכנה הוא וכו'
 אלא אפילו עומד וזוהם שלא ימות כיון שאנו אומדים אותו שאינו יכול לצבול מותר ונפלא צעני ראצ"ה שפסק אפילו דאצון אבר אחד שיש
 להשיצ מעין שמרדה שלא החירו לכוותה אלא משום דשורייקי דעינא צליצא תליין ולא משום דהפסד עין הוא עד כאן ראצ"ה וכן כתב בהגהות
 מיימוניות צפרק צ' מהלכות שבת העשור (אות ה) ומשמע שלא תמה ראצ"ה אלא צמה שמחיר רבינו חם אפילו דאצון אחד מאכיליו אצל
 צמה שהורה דאין צריך שיאמר החולה אסתכן צכך למות אם לא אוכל מודה ראצ"ה והכי נקטינן כהוראת רבינו חם הלכה למעשה להיתר דלא

דרכי משה

שכת (א) בהגהות מרדכי פרק מפנין (דף ק"פ ע"ב) (ס"ה חסג וחסד) האריך בדינים אלו וכתב דלאו שיאמר שאם לא יעשו לו דברים
 אלו שימות אלא כל שידוע החולה שהוא שבת ואומר שצריך שאינו יכול לסבול מחמת החולי מחללין וכו' וכן משמע לקמן
 סימן תרי"ח (האריך אות א): (ב) וכן כתוב באיסור והיתר הארוך (ס"ה נט דין כד) [*]:

הגהות והערות

[ז] עיין מגן אברהם ס"ק ה ובביאור דבריו במחצה"ש ובפמ"ג אשל אברהם, וכוונת דברי רבינו ירוחם עיין בקצות השולחן סימן קל"ה בדי השלחן ס"ק י
 ד"ה כ' הבי"ו וכו': [ח] רש"י שם ועיין רש"י שם: [*] ועיין"ש גם בדין יח ובסוף דין כא: ט] צפינא בהגהות מרדכי איתא ר"י בר שלמה:

כ"י והכי נהוג: וצוד נראה לפע"ד מלשון רבינו חס דמה שכתב ואפילו לדבון אחד מאזכרו וכו' שאין דעתו לומר דאף על פי שאין לחוש לסכנת נפשות אלא לאיצוד אבר אחד נמי מחללין דהא פשיטא דאין מחללין השבת אלא בדאיכא סכנת נפשות וכדמוכח להדיא מעין שמרדה אלא רבינו חס הכי קאמר לא מיעביא היכא דנפל למשכב וחולה בכל גופו וחוששין לסכנת נפשות אלא אפילו אינו חולה בכל גופו אלא לדבון אחד מאזכרו

בלבד הוא דאיכא וחוששין לסכנת נפשות מחוץ לדבון זה כגון עין שמרדה דאיכא סכנת נפשות כיון דשורייקי דעינא צלינא תליין ואפשר דמית אס לא יעשו לו רפואה וכגון שאחזו צולמוס שאינו רואה או שהריח איסור ומתאוה לאכלו כעובדא דרב אשי ומר וזטרב צפרק אף על פי (כחוצות סא.) וכגון נשיכת כלב שוטה באחד מאזכרו וכן עובדה שהריחה דאיכא סכנת נפשות לאשה עצמה אס תפיל את העובר וכן הוא בכל מכה של חלל באבר אחד מן השיניים ולפנים והשיניים עצמן בכלל בדבבון אבר אחד איכא סכנת נפשות אס לא יעשו לו רפואה מחללין עליו השבת אבל היכא דליכא אלא חששא דאבר אחד בלחוד וידוע שאין באיצוד אבר זה שום סכנת נפשות מודה רבינו חס שאין מחללין השבת על ידי ישראל וכדעת כל הגאונים כך היא דעת רבינו חס וזהו נקטינן ככל דברי רבינו חס וכדפירשתי:

ו ואין עושין הדבר ע"י ידי גוים וקטנים וכוותיים ונשים וכו'. כן צריך לומר ואף על גב דהאידנא כותיים גוים גמורים הם כדאיכא צפרק קמא דחולין (א.) כתב רבינו תרומה גוים וכוותיים כי היכי דצביריתא תני להו לתרומה. והכי איכא חס ואין עושין דברים הללו לא על ידי גוים ולא על ידי קטנים אלא על ידי גדולי ישראל ואין אומרים לעשות דברים הללו על ידי נשים ולא על ידי כותים מפני שמטריפים לדעת אחרת ולדעת אחרת והאריך בית יוסף בפירושים ליישב אמאי פלגיניהו בתרי צדי עיי"ש: והא דתני מפני שמטריפים לדעת אחרת כך היא גירסת הרי"ף ופירש הר"ש שיאמרו הכותיים אינם חוששים שנעשה עבירה וכן תאמרנה הנשים והיינו מטריפין לדעת אחרת כלומר למינות ין שאין חוששין כשעושין עבירה ואחי לידי סכנה עכ"ל ונראה דהכי פירשו שיצואו למינות לומר אין חוששין אס נעשה עבירה ולכן אין לחוש גם כן אס לא נאכל את החולה ולעשות לו רפואה דאף אס נגרוס לו שימות אין לחוש אס נעשה עבירה ואס כן אחי החולה לידי סכנה גם ה"ר ירוחם (נ"צ ח"ט ע"ג) כתב לפי גירסת הרי"ף לפי שיצואו למינות אבל לאמאי שפירש בית יוסף אין הצנה למה שכתב הר"ש למינות:

כ"י והכי נהוג: ואין עושין הדבר ע"י ידי קטנים וכוותיים ונשים. צביריתא שס ואין עושין דברים הללו לא על ידי גוים ולא על ידי קטנים אלא על ידי גדולי ישראל ואין אומרים לעשות דברים הללו על ידי נשים ולא על ידי כותים מפני שמטריפין לדעת אחרת הכי גריס הרי"ף (ד.) וכתבו התוספות (ד"ה אלא) דאפילו היכא דאפשר בגוי מזה בישראל שמה יתעצל הגוי [ולא יעשה] ויבא לידי סכנה (ג.) והר"ש (ס"י ד.) כתב

דטעמא דלא על ידי קטנים אפילו אס ישנן שם דחיישין זימנין דליחנהו ואחי לאהדורי בתרייהו. ונמאי דתני מפני שמטריפין לדעת אחרת פירש הר"ש (פוס"י ד.) יא שיאמרו אינם חוששים שנעשה עבירה ואחי לידי סכנה כלומר שהנשים או הכותיים יעלה בדעתם שלא ניתן שבת לידחות אפילו מפני פיקוח נפש ומפני כך נמנעים מלעשות מלאכה זו ומוסרין אותה לכותי או לאשה לעשותה ומחוץ כך יצאו להתעצל במלאכה ואחי לידי סכנה והרמב"ם כתב צפרק ב' (ה"ג) שהטעם כדי שלא תהא שבת קלה צעייניה: וצ"דברי הר"ש הא דפלגיניהו בתרי צדי משום דכל צבא אינו לה טעמא צאפי נפשה דגוים וקטנים הוי טעמא משום זימנין דליחנהו ואחי לאהדורי בתרייהו ונשים וכוותיים הוי טעמא משום שמה יתעצלו והיינו דקמני מפני שמטריפים לדעת אחרת. ולדעת הרמב"ם מפני שמטריפים לדעת אחרת היינו שלא תהא שבת קלה צעייניה והאי טעמא שייך בנשים וכוותיים יב' ולא בגוים וקטנים דקטנים כשיגדלו ילמדו וידעו חומר שבת ואיסורו וכן כתב הרצ המגיד דטעם שלא תהא שבת קלה צעייניה לא קאי אלא לנשים ועבדים: אב"י ראינו להר"ן שכתב ציומא (ד: סוד"ה ואין) דלהרמב"ם משום הכי אין עושין על ידי נשים ולא על ידי קטנים ולא על ידי עבדים כדי שלא תהא שבת קלה צעייניה הרי שנתן טעם זה גם לקטנים יג' ואס כן יקשה על הרמב"ם אמאי נקט קטנים צהדי גוים צביריתא. והר"ן (שס) פירש הצביריתא שאין עושין על ידי גוים ולא על ידי קטנים שמה יאמרו הרואים צקושי המירו פיקוח נפש ואין מחירין אותו לכתחלה על ידי המחויבים צמנות שמה יצא הדבר יד' שכשלא ימצאין גוים או קטנים לא ירצו לחלל שבת על ידי גדולי ישראל והדר תני דעל ידי נשים או כותיים עושים אס נזדמן הדבר שהרי הן מחויבים בשבת והוחזקו בה ואפילו הכי אין אנו מייחדים להם מלאכה לאמר תתעסק פלונית או פלוני כותי צפיקות זה שמה יצאו להרהר ולומר הם אינם רוצים לחלל את השבת ומכשילין אותנו: ויש גורסים אבל מטריפים אל דעת אחרת וכתב הר"ן (שס) דהכי פירושה אין מוסרין לנשים ולכותיים לצדס העסק והפיקוח הזה שיעשה על ידם לישראל והאשה או הכותי מתעסקין על ידי ישראל דכיון דישראל עוסק צו אף הם מוזדזין צו: וכתב רבינו ירוחם צחלק ט' (שס ע"ג) שאס הנשים או הכותיים יעשו דברים אלו מעצמן אין מוחזין צידס וכן אס אין אחרים שיעשו אלא הם ופשוט הוא: ורבינו השמיט גוים משום דצטעמא דקטנים שייך כדפרישתי לעיל:

והא דקמני אלא על ידי גדולי ישראל לאו גדולים צחכמה קאמר כדמשמע לכאורה ממה שכתב הרמב"ם (שס) אלא על ידי גדולי ישראל ותכמיהם. דאס כן מאי איריא נשים וכוותיים אפילו שאר אינשי נמי אלא ודאי גדולים לאפוקי קטנים. ישראל לאפוקי גוים. והוסף הרמב"ם ותכמיהם כלומר שהם צני דעת טו' לאפוקי נשים ועבדים טו"א שדעתן קלה. ויש גירסא אחרת צביריתא זו ואכתבנה צסמוך (קא. ד"ה וכן) צבייתא דשמיא:

דרכי משה

(ג) וכן משמע מדברי הר"ן דף (קל"ט ע"א) (מ. ד"ה ואין) אבל מדברי ראב"י"ה (ס"י תקלא עמ' 200) לא משמע כן כמו שאכתוב למטה (אות טו) ובאור זרוע (ח"ב ס"י לח ט.) ובסימן קח סוף אות א כו ע"ג) כתב בהדיא כדברי התוספות והר"ן מיהו כתב דאס ישראל יכול לעשות על ידי שינוי בלי דיחוי עושה:

הגהות והערות

[טו] עיין דעת תורה סי"ב וזה לשונו ועיין פירוש המשניות להרמב"ם סוף פרק י"ח דשבת משנה ג' שכתב וזה לשונו ואין עושין חילול שבת קטנים ולא נכרים ולא עמי הארץ וכו' אבל עושין אותן גדולי ישראל עכ"ל מזה מבואר דהכוונה גדולי החכמים דהא מיעט שלא יעשו אותה עמי הארץ ודבר זה נעלם מהבית יוסף וט"ו אכן בשו"ת תשב"ץ ח"א סימן נ"ד חולק באמת על הרמב"ם וכתב דהכוונה גדולים בשנים וכו' עכ"ל ועיין משנ"ב ס"ק לד: טו"א בכתב משנה ליתא תיבת וצביריתא ובגמרא שבת לג ע"ב צבינו נשים דעתו קלה:

[י] ברא"ש שלפנינו הגירסא והיינו מצטרפין לדעת אחרת כלומר לטעות, ובהגהות הב"ה שם ביאר דהיינו למינות עיי"ש ועיין גם בתורת האדם להרמב"ן תחילת שער הסכנה: [יא] עיי"ש ברא"ש והכלומר הוא מהב"י. ועיין ב"ח כאן: [יב] ברמב"ם איתא "עבדים" במקום כותים וכן הוא לשון זה בכסף משנה וכן מביא להלן הבית יוסף בשם המגיד משנה, וכתב מרן בכסף משנה גירסת רבינו צבריתא עבדים במקום כותים עכ"ל: [יג] בר"ן שלפנינו לא כתוב ולא ע"י קטנים ושיאמרו ושמא גירסא משוובשת נזדמנה לו לרבינו המחבר ז"ל: [יד] נדצ"ל לידי איחור (מור וקציעה):

[יג] והזריז הרי זה משובח אפילו אם מתקן עמו דבר אחר וכו'. פשוט צריך צריך להחליט דיומא (פד):

[יד] היה החוליה צריך לבשר שוחטין לו וכו'. כן כתב הרא"ש ציומא (פי יד) ונתפסות כלל (כ"ו) [כ"ו] (פי ה)

נשים אלא על ידי גדולי ישראל: [יג] וכל הזריז בדבר הרי זה משובח ^{הוא} ומפקחין פיקוח נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות מבית דין וכל המקדים להציל הנפש הרי זה משובח אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון שצריך להעלות תינוק מן המים וצד עמו דגים וכיוצא בזה יו: [יד] (ה) היה החוליה צריך לבשר שוחטין לו. ולא יתנו לו בשר נבלה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה. כי השבת הוא אצלו כחול לכל

נשים אלא על ידי גדולי ישראל: [יג] וכל הזריז בדבר הרי זה משובח ^{הוא} ומפקחין פיקוח נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות מבית דין וכל המקדים להציל הנפש הרי זה משובח אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון שצריך להעלות תינוק מן המים וצד עמו דגים וכיוצא בזה יו: [יד] (ה) היה החוליה צריך לבשר שוחטין לו. ולא יתנו לו בשר נבלה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה. כי השבת הוא אצלו כחול לכל נשים אלא על ידי גדולי ישראל: [יג] וכל הזריז בדבר הרי זה משובח ^{הוא} ומפקחין פיקוח נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות מבית דין וכל המקדים להציל הנפש הרי זה משובח אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון שצריך להעלות תינוק מן המים וצד עמו דגים וכיוצא בזה יו: [יד] (ה) היה החוליה צריך לבשר שוחטין לו. ולא יתנו לו בשר נבלה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה. כי השבת הוא אצלו כחול לכל נשים אלא על ידי גדולי ישראל: [יג] וכל הזריז בדבר הרי זה משובח ^{הוא} ומפקחין פיקוח נפש בשבת ואין צריך ליטול רשות מבית דין וכל המקדים להציל הנפש הרי זה משובח אפילו אם מתקן עמו דבר אחר כגון שצריך להעלות תינוק מן המים וצד עמו דגים וכיוצא בזה יו: [יד] (ה) היה החוליה צריך לבשר שוחטין לו. ולא יתנו לו בשר נבלה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה. כי השבת הוא אצלו כחול לכל

היא אלא חולה ולא הותרה:

דרכי משה

(ד) וכן הוא בהגהות מרדכי (דף ק"פ ע"ג) (סי' תסג) כא*:]

פרישה

שבת (ה) מה שכתב רבינו היה החוליה צריך לבשר שוחטין לו ולא יתנו לו בשר נבלה כדי שלא יצטרכו לחלל שבת בשחיטה. דקדק לומר כדי שלא יצטרכו להוסיף הרעוא דף על פי שגורס שאמרים עושין מלאכה שצילו בשחיטה אפילו הכי מוטב שישמטו לו אחרים שהשבת נעשה כחול לחולה ולכל המתעסקים בצרכיו וק"ל:

הגהות והערות

הראב"ד. ונוסח תשובת הראב"ד נמצא בספר הזכרון לר"ח שמואלביץ ז"ל עמ' רפב וע"ג בספר האשכול ח"ב הל' מילה יולדת חולה עמ' 115: כן ברא"ש יומא כתוב עוד קטע כאן "אי נמי שאי אפשר שלא יהא קטן אחד בסוף העולם" [ועיין בספר הזכרון שם:] כאן הר"ן הביא תחילה לשון הראב"ד בסגנון שונה (וכן הוא בארוחות חיים סימן שמה ובכל בו הל' שבת סימן לא) ועיין בתשובת ח"ג סימן לו, ואז מקשה הר"ן על סברת הראב"ד ומסיק כמו שכתוב בב"י: כא*] ועיין באור זרוע סימן קח אות א' בתשובות הריצב"א: [כב] לפנינו ברשב"א כתוב כאן "על כן איני כותב לך, והוא הרב שהגיע לי, כן דעתו, וטעמו משום וכו'": [כב] ובמדומה שהלכה כמאן דאמר שבת דחיה היא ולא הותרה (כן הוא לשון הרשב"א): [כג] עיין רש"י סוף יומא בהגהותיו על הרא"ש שהעיר שבגמרא יומא ע"ב איתא להדיא דטומאה דחיה בצבור ושבת הותרה: [כד] עיין הגהות והערות אות כא*:

יוסף בסוף סימן זה (קג: ד"ה כתב בהגהות) ופירש בית יוסף ד"ש
בו סכנה פשיטא דנעשה על ידי גדולי ישראל ולא על ידי גוי אלא
דבאין בו סכנה מיירי ועיין שם. מיהו אפשר ד"ש בו סכנה נמי
מיירי ואף על פי כן כל שאפשר לעשות על ידי גוים עושים על
ידם וכן כתב בשלטי הגדולים (שנת
מ. אות א, יומא ד: אות ז) על שם
רבינו ישעיה אחרון ז"ל (פסקי ריא"ו)
יומא ה"ג ס"ק ט) עיין שם בפרק
שמנה שרשים וביומא וס"ל דמה
שכתוב לא על ידי גוים וקטנים
היינו כשאין מוזהרים לפנינו ולרין
לחור אחריהם ואיכא למיחש שצדוד
שמחורין אחריהן יסמכן החולה אצל
אם נמלאו לשם גוים עושין על ידם
וכן הדין בקטנים אך קשה מאי

שנא מהא ששוחטין לו ואין מאכילין אותו נבלה על ידי גוים וכי
היכי דהתם אמרינן לאיסור נבלה חמור דעובר על כל חזית וכזית
כדלעיל אי נמי שמה יקוץ החולה באכילת נבלה ויסמכן כמו שכתב
הרא"ש או משום דאכילת איסור מגונה כמו שכתב ראב"ה כד*]
הכי נמי עובר על כל רביעית ורביעית שהוא שותה וכן איכא למימר
שמה יקוץ בו כיון שהוא איסור וכן מקלת שחית איסור הוא ודאי
מגונה כמו אכילת איסור ולכן נלפע"ד דמוטב שיחלל שנת כי שנת
דחיה היא כיון דאי אפשר להשקותו אלא באיסור יין נסך ואין
חילוק בין איסור נבלה לאיסור יין נסך:

ה **ענבתא פירוש מורסא**. נראה מדברי רבינו שהן אצטעוועות כחן
והן נקראין מורסא. ולפי דעת הערוך (ערך ענב) קרי לה אענבתא
ורפואתן שמעבר עליהן ענבים כמראיתן אם לנבא מעבר עליהם
ענבים לנבים אם שחורה מעבר עליהם ענבים שחורים ומחללין עליהם
השבת. ובסימטא פירש הערוך (ערך סמטא) שהוא שחין ויש
מפרשים כט] נפת העומד באדם גם עליהם מחללין השבת. אצל הר"ן

פירש ענבתא שחין הנא צפי הטבעת סימטא פלונקד"ו זלע"ו וכן כתב בשלחן ערוך (ס"ו)
ועל כולן מחללין את השבת: **בתב** באחרות חיים מי שאחזו דם מקיזין לו דם מפני הסכנה וכן פסק ה"ר שם טוב ואפילו הולך על
רגליו ואפילו ביום [ה]ראשון עכ"ל ומצינו בית יוסף ופסק כך בשלחן ערוך (ס"ח) וכן כתוב באלפסי בפרק שמנה שרשים (מ.) והגה"ה היא
דבאלפסי ישן ליתא ונראה דהני גדולים דשרו להקזי דם סבירא להו דהלכה כרבי מתיא בן חרש בפרק יוס הכפורים (דף פ"ד.) דכתניא
מקיזין דם לכרוני בשבת והא דפליגי חכמים וקאמרי באלו אין צהם משום רפואה לא פליגי אהא אלא לאחריו וכדקאמר תלמודא הכי נמי
מסתברא ואף על גב דקא דחי להאי הכי נמי מסתברא אדחיהא לא סמכינן אלא אצני ישיבה קא סמכינן דקאמרי הכי נמי מסתברא
ובתוספות לשם (ד"ה הכי נמי) משמע דסבירא להו דהכי נמי מסתברא אינו נשאר במסקנא ויש דלא גרסי ליה אצל הני גדולים גרסי ליה
ונשאר במסקנא ואדחיהא לא סמכינן דפירשמי:

ט **וז"ל הרמב"ם וכו'.** נראה דמה שהציא דברי רב יהודה וחזר והציא דברי הרמב"ם משום דמלשונן למדנו פירוש לדברי רב יהודה
דלא דלוא דוקא שמי עיניו אלא אפילו על עין אחת נמי מחללין אידך דאף על פי דרז יהודה קאמר דמא ודינא וכו' אין פירושו
דבדאיכא כולוה קא מחללין אצל בחדא מהני אין מחללין ליתא אלא או דמא או דינא או רירא וכו' קאמר אידך דלאו דוקא הני דקא
מני רב יהודה אלא כל כיוצא בהן נמי מחללין ואיכא טעות סופר בלשון הרמב"ם וכן צריך לומר או שהיה צהם קדחת וכיוצא בהן
וכו' והחוס שמסמר הנשר וכו' מחללין עליה את השבת על פיהם עד כאן:

דרכי משה

(ה) וכן משמע במדרכי ריש פרק אין מעמידין (סי' תתטו):

פרישה

שלש יומי יומא דמקדק מלשון הרמב"ם שהציא רבינו כאן שמלשון רבינו משמע
שחששת עיניו ז"ל בשמיהן וליר אפילו באחת מהם ובלשון הרמב"ם שלשם מצאנו
שליך הוא פירוש אמשעת עיניו וצין שיהיה בשמיהן או באחת מהן קאמר וק"ל:

הגהות והערות

קלוג"ג בלע"ז נפת העומד באדם עכ"ל, ובשבת סז ע"א פירש רש"י ד"ה לסימטא
שחין קרו"ג בלע"ז: *כט*] עיין גם רש"י ע"ז כח ע"א ד"ה אשתא צמירתא
ועיין בב"י יו"ד סוף סימן קלד (רכה ע"ב) ד"ה ובתשובה אחרת ח"ג סימן רי"ד
כתב [הרשב"א], ומובא במג"א סימן זה סק"א: [ל] בן הוא בדפוס"ר ב"י, ועיין
ילקוט שנויי נוסחאות ברמב"ם מהד' פרנקל ובדפוסים המאוחרים איתא
"שמסמר" ולפי נוסח הדפוס"ר מובן המשך לשון הב"י: [לא] באחרות חיים
איתא בזה הלשון ומצאתי בהלכות ולא ידעתי מי חבדן מי שאחזו דם וכו' ועיין
ב"ח כאן ובהגהותיו על הרי"ף (פרק שמנה שרשים מ ע"א) אולם נמצא בהלכות
גדולות הלכות שבת סוף פרק כג ועיין תורת שבת סימן זה סק"י:

כד*] **לכאורה** צ"ל הגמ"ר ועיין הגהות והערות אות כא*: [כה] בן הוא
הלשון בדפוסים מנוסחה ספרד שלונקיי ובכת"י והוא מלשון מפס מורסא [שבת ג
ע"א], וכן גרס הב"ח בטור ופירש שהן אבעבועות, ובטור הנדרס עם דפוס"ר ב"י
ב"ח פייבי שאקו ובנדרס הלשון "מורשא": [כו] **ולשון** המחבר בשו"ע
פלונקד"ו בלע"ז וכתב בתהלה לדוד ס"ק ט בשם שלחן עצי שטים שצ"ל
פרונקל"ו עיי"ש: [כז] **עיין** בית יוסף לקמן סימן זה קב ע"ב ד"ה מי שנגפה
שמביא לשונו וע"ג באור זרוע פסקי ע"ז סימן קמט: [כח] **עיין** רש"י עבודה
זרה כח ע"א ד"ה עינבתא "אבעבוע" הדומה לענבא מלנ"ט בלע"ז עכ"ל, ועיין
רבינו חננאל שם: [כט] בן פירש רש"י עבודה זרה כח ע"א ד"ה סימטא

[י] וכן אם רופא אחד אומר צריך וכו'. הכי אמרין צריך וכו'. ור"י להעביר הקולמוס על וכן בתרא דיומא (פג.) לענין להאכילו צום הכפורים ומסס נלמוד לחילול שבת: **בהדיא** נר"י דליתא צוק יומא (פד:) שכתבתי לעיל (ק: ד"ה ואין עושין) רש"י גורס על פי נשים ועל פי כותיים אבל מנטרפין לדעת אחרת ופירש רש"י שם יאמרו נשים או כותיים [נר"י] אין מחללין על פיהם אבל מנטרפין לדעת אחרת כגון שנים אומרים צריך ושלשה אומרים אינו צריך ואשה או כותי אומרים צריך מנטרפין למהיו פלגא ופלגא וספק נפשות להקל וכתבו הראשונים (ס"י יג-יד) והר"ן (ד: ד"ה ואין) שהקשו עליו על פי נשים אמאי לא דהא גבי יולדת שרי בגמרא (שבת קכח:) לחלל על פי נשים וכתב הר"ן ואין זו קושיא אלא דשמי פיקוק נפש דחיה שהוא אומנות המסורה לנשים [והן צקיאזות יותר מהאנשים] לה' אלא מיהו הדבר מוכרע שם אמרה אשה צריך וכל האחרים אומרים אין לנו יודעין שאף זה בכלל ספק נפשות להקל הוא עכ"ל. ונמה שסובר רש"י דנאומדנא דספק נפשות הולכין אחר רוב דעות יש מן הפוסקים חולקים דבר וימצא נסימן

ענינו או שהיה באחת מהן ציר או שהיו דמעות שותתות מהן מחמת הכאב או שהיה דם שותת או שהיה בהם קידחא ודיצא [ב] וכיוצא בהן הרי זה בכלל חולי שיש בו סכנה: [זכב:] והחום שמסמר הבשר מחללין עליו את השבת: [י] וכן כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה אף על פי שהוא על [ג] הבשר מבחוץ מחללין עליו את השבת על פיהם [ד]. (א) וכן אם [ה] רופא אחד אומר צריך ואחד אומר אינו צריך מחללין. וכתב ר"י שאין צריך מומחה דכל בני אדם חשובין מומחין קצת וספק נפשות להקל: [זכב:] (ד) ואסור לאחר הדבר כדי לשאול אם הוא מותר דגרסינן בירושלמי (יומא פ"ח ה"ה) הנשאל הרי זה מגונה והשואל הרי זה שופך דמים והרי הכתוב אומר (ויקרא יח ה) וחי בהם ולא שימות בהם [ז]: [טו] אמדוהו הרופאים שצריך לגרוגרת אחת ורצו עשרה והביאו לו כל אחד ואחד גרוגרת כולן פטורין אפילו הבריא בראשונה: [טז] אמדוהו לשתי גרוגרות ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשני עוקצין ושלש בעוקץ אחד כורתין העוקץ שיש בו שלש אף על פי שאין צריכין אלא לשתיים כדי שלא להרבות בבצירה לכרות שני עוקצין: [יז] כל צרכי חולה בדבר שאין בו סכנה הוא לא יעשה אבל אומר לגוי ועושה (ה) כיון שאין בו סכנת הגוף

נפשות להקל הוא עכ"ל. ונמה שסובר רש"י דנאומדנא דספק נפשות הולכין אחר רוב דעות יש מן הפוסקים חולקים דבר וימצא נסימן תר"ס (שכב ד"ה ומ"ש אם הוא) צקיעתא דשמיא (ו):

[זכב:] הנשאל הרי זה מגונה. פירש ה"ר ישראל צכתיו (תרומת הדשן ח"ג) סימן קנ"ו שהטעם מפני שהיה לו להודיע דין זה לפני עירו קודם שיעטרו לו וכן (כתוב) [כתב] בתרומת הדשן (ש"ס) סימן נ"ח:

[טו—טז] אמדוהו הרופאים שצריך לגרוגרת אחת וכו'. אמדוהו לשתי גרוגרות ולא מצאו אלא שתי גרוגרות בשני עוקצין וכו'. הכל במנחות פרק רבי ישמעאל (סד.) וכתבו הרמב"ם בפרק ז' (ה"ו-ה) וכתב הר"ן בפרק ז' דעילה (ט: ד"ה ומיהא) עד כאן לא איבעי לן אלא כהאי גוונא דנשמים בשני עוקצין איכא ריבוי צירה אבל משמע דפשיטא לן דשמים בעוקץ אחד ושלש בעוקץ אחד שמים מיימין שלש לא מיימין דלרצוי ציעורא אסור וכן כתב הרשב"א בפרק קמא דחולין (טו: ד"ה המבשל בשבת) וכן כתב הראשונים במשנה כלל (כ"ז) [כ"ז] (ס"י ג) (ז):

[יז] כל צרכי חולה בדבר שאין בו סכנה הוא לא יעשה אבל אומר לגוי ועושה. מימרא בסוף פרק מפנין (קכט.):

דרכי משה

(י) וכתב איסור והיתר הארוך (ס"י נט דין ז) הא דסתם בני אדם בקיאים במקצת היינו בסתם ישראל אבל לא בסתם גוים: (י) וכתבו הגהות מרדכי פרק מפנין (דף ק"פ ע"ב) (ס"י חסג) דאם הדבר בהול אין מדקדקין כל כך לז"א:

פרישה

(ג) וכן אם רופא אחד אומר צריך ואחד אומר אינו צריך מחללין. לאו דוקא אחד אלא אפילו הרבה אומרים אינו צריך ועיין צבת יוסף: (ד) ואסור לאחר הדבר כדי לשאול אם הוא מותר וכו'. עד הנשאל הרי זה מגונה. עיין בתרומת הדשן סימן נ"ח וצכתיו סימן קנ"ו שכתב שהטעם שהיה לו להודיע דין זה לפני עירו קודם שיעטרו לו וכן כתב הרמב"ם בפרק ז' (ה"ו-ה) וכתב הר"ן בפרק ז' דעילה (ט: ד"ה ומיהא) עד כאן לא איבעי לן אלא כהאי גוונא דנשמים בשני עוקצין איכא ריבוי צירה אבל משמע דפשיטא לן דשמים בעוקץ אחד ושלש בעוקץ אחד שמים מיימין שלש לא מיימין דלרצוי ציעורא אסור וכן כתב הרשב"א בפרק קמא דחולין (טו: ד"ה המבשל בשבת) וכן כתב הראשונים במשנה כלל (כ"ז) [כ"ז] (ס"י ג) (ז):

הגהות והערות

[ב] בטור הנדפס עם דפוס ב"ח הגירסא "או שהיה בהן קדחת" וכן הוא ברמב"ם, ובמקום דיצא גורס "ביאור הגר"א) וציר כבר כתב מקודם, ובהרבה דפוסים איתא ויריא (או וקירא) ודיצא: [ג] בדפוס הגירסא "בעור" הבשר וכן הוא לשון הרמב"ם פ"ב ה"ה, ובדפוס שער הב"ח הגירסא "על עור" הבשר ובטור הנדפס עם דפוס ב"י ובדפוסים המאוחרים

י' ומו"ש אב"ר בחול"י שאין בו סכנת אבר נסתפק אדוני אבי הרא"ש וכו' אב"ר הרמב"ם כתב חול"ה שאין בו סכנה וכו'.

נראה דקצירה ליה לרבינו דהעלאת אונקלי והחזרת שבר אין זהם אפילו סכנת אבר ואפילו הכי התירו הרמב"ם על ידי ישראל בשנות דלית ציה מעשה ומה שהקשה צ"ח יוסף דלס כן למה כתב (הרמב"ם) [הרמב"ם] שכותל עיניו מן הגוי הרי כותל אינו אלא איסור מדבריהם ואפילו מישאל נמי נראה דהרמב"ם מיידי ככותל שהוא עושה מלאכה דאורייתא קאמר כגון מישחק סממנים ואיתוי והכי משמע מלשנו שכתב חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי גוי כיצד

וכו' לצל לו ולאפות לו ולהציא רפואה מרשות לרשות וכיוצא באלו וכן כותל עיניו מן הגוי וכו' הנה דעל מה שכתב צריש לאפות ולצל וכו' דמותר על ידי גוי אפי"ה ובישול שהוא מלאכה דאורייתא אמר וכן כותל עיניו מן הגוי אפילו מלאכה דאורייתא אף על פי שאין בו סכנה אבל שנות מותר אפילו על ידי ישראל כגון לכותל בסממנים דשחיקי מאתמול להרמב"ם ואף על פי שאין שם כלל סכנה אפילו סכנת אבר אחד כן נראה לי דבר פשוט שמפרש רבינו דצד הרמב"ם: **צו"ד** כתב צ"ח יוסף להשיג על דברי הרב המגיד וכתב דנראה לו להרמב"ם דאפילו יש בו סכנת אבר אין עושין לו דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא כגון כותל שהוא איסור מפני שהוא ככותב אבל דברים שאין בהם סמך למלאכה כגון העלאת אונקלי ועושין אפילו אין בו סכנת אבר וצלתן ערוך (סי"ו) הציא כל דיעות הפוסקים ועל סברתו זאת שפירש דצד הרמב"ם כתב שהיא נראית מבין: **ואיבא** לתמוה לפי פירושו היאך יחלוק הרמב"ם על ההיא דפרק שמונה שר"ס גזי עין שמרדה שמוחר לכותלה בשנת דמזכר החם דלמאי דקס"ד דלית זה סכנת נפשות הו' שרי לכותלה בשנת כי שחיקי סממנים מאתמול אלמא דאפילו כותל שהוא נסמך למלאכה דאורייתא מפני שהוא ככותב ואית זה נמי משום שחיקת סממנים ואפילו הכי מותר לכותלה על ידי ישראל כיון דאית זה סכנת אבר אלא ודאי להרמב"ם נמי מותר דלכא סכנת אבר אפילו בשנות דלית ציה מעשה על ידי ישראל ואף על פי שהוא דומה למלאכה דאורייתא אלא דמלאכה גמורה לא הותרה אלא דלכא סכנת נפשות וכמו שכתב הרב המגיד לדעת הרמב"ם והוא דעת כל הגדולים: **מדידו** מה שכתב צ"ח יוסף דלהרמב"ם בחול"י שאין בו סכנה אין חילוק בין חולי הכולל כל הגוף ובין אינו כולל כל הגוף אלא שהוא חולי באבר אחד דלא כהרב המגיד שפירש דהרמב"ם מחלק בזה נראה דצד הרב יוסף דאין נרמז צלשון הרמב"ם חילוק זה. גם מה שכתב צ"ח יוסף היכא דחולה באבר אחד ואין בו סכנה דמותר להרמב"ם על ידי ישראל דוקא בשנות דאין זה סמך למלאכה אבל דלית זה סמך למלאכה איסור נראה גם כן דצד הרב יוסף צוה:

י' ומו"ש אפילו יש בו סכנת אבר אין מחללין עליו כחזקת הרא"ש צפרק צ' דעבודה זרה (סי' י) והר"ן צפרק שמונה שר"ס (לע: ד"ה ומהא, וד"ה ומהא) ולמדו כן מדאמרין התם (ע"ז כח: עין שמרדה מותר לכותלה בשנות אפילו יש בו סכנת אבר אין מחללין עליו באיסור דאורייתא אבל מחללין באיסור דרבנן אף על גב דעביד מעשה. אבל בחול"י שאין בו סכנת אבר נסתפק אדוני אבי הרא"ש ז"ל אם מותר לחלל עליו בשבות דאית ביה מעשה דשמא לא התירו אלא אמירה לגוי אבל לא שבות דאית ביה מעשה אלא בסכנת אבר (י) אבל הרמב"ם ז"ל כתב חול"ה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו

הוה שרי לכותלה כי שחיקי סממנים מיהא ואף על גב דרבנן אסרו לעשות שום רפואה משום שחיקת סממנים [ח]: **ונסתפק** שם הרא"ש בחולה שאין בו סכנה ואפילו סכנת אבר אם התירו לו רפואה [דהוי שנות] על ידי ישראל (דהוי שנות) כשם שהתירו לו אמירה לגוי בשנות היא או דילמא לא התירו לו אלא אמירה לגוי שהיא שנות דלית ציה מעשה אבל לעשות לו הישראל רפואה צדיו לא התירו דכיון שהישראל עושה מעשה צדים חמיר טפי איסור ידיה: **והרשב"א** פסק ספק זה לקולא שכתב בשו"ת (סי' ע"ב) חולה שאין בו סכנה או שיש בו סכנת אבר דברים שאין בהם אלא איסור דרבנן נעשים אפילו על ידי ישראל [ח*]: **והר"ן** צפרק שמונה שר"ס (ס) פשט ספק זה לחומרא שכתב ומיהו כי שרי אפילו שנות על ידי ישראל הני מילי היכא דלכא סכנת אבר אלא חולה שאין בו סכנת נפש ולא סכנת אבר נהי דשרי ציה מלאכה גמורה על ידי גוי וכדאמרין צפרק מפנין (קטס). [נר"י חולה נעשית על ידי גוי בשנות] אין מתירין לו על ידי ישראל אפילו שנות של דבריהם והציא ראה לדבר: **אב"ר** הרמב"ם כתב צפרק צ' (ה"י) חול"ה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי גוי וכו'. **ביצד** [ט] אומר לגוי לעשות והוא עושה לבשר לו וצאפות וכו' וכן כותל עיניו מן הגוי בשבת אף על פי שאין שם סכנה ואם היו צרכים מן שאין בהם מלאכה עושין אותן אפילו [על ידי] ישראל. וסובר רבינו שפשט ספיקו של הרא"ש לקולא שהרי התיר לעשות על ידי ישראל צרכים שאין בהם מלאכה אף על פי שכל רפואה איסור משום שנות: **ואיבא** למידק היכי מצי למימר דהרמב"ם שרי שנות הנעשה על ידי ישראל שאם כן היאך כתב שכותל עיניו מן הגוי בשנות ומאי איריא מן הגוי אפילו מישאל נמי הוה ליה למישרי כיון דכותל לא מתסר אלא מדרבנן כדאיתא בצוף פרק המלניע (ד: מא) והרב המגיד כתב (ס) וזה לשון וכבר נתבאר דצד הרב יוסף שכל שנות מותר בחול"י שאין בו סכנה כיון שהוא חולי כולל כל הגוף בין שנות דאמירה לגוי בין שנות הנעשה ע"י ישראל אבל באבר אחד כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו שנות גמור וזהו שלא התירו לכותל אלא מן הגוי אף על פי שאין ככותל אלא משום שנות אלא מלאכה גמורה

פרישה

ולא מישאל אף על גב דלכתלה [דלכתול] אינו אלא מדרבנן כדאיתא צפרק המלניע וכו'. וממה אני על פירושו וקושייתו דצ"ח יוסף אין סלקא דעמיה דצ"ח יוסף לפרש דרבנן פשט ספיקו [דהרא"ש] לקולא מהא דהרמב"ם דהא הרמב"ם איירי בחולה שנתלה בכל הגוף אלא שאין בו סכנה ועל זה כתב דעושין על ידי ישראל איסורא דרבנן ואילו הרא"ש לא נסתפק צוה וכמו שצאצא (א"ח ה) דזה פשוט לו בנחלה בכל הגוף דעושין על ידי ישראל איסורא דרבנן אפילו אין בו סכנה לא סכנת הגוף ולא סכנת אבר וכן כתב רבינו שהרי מדכתב רבינו ז"ל כיון שאין בו סכנה [הגוף] אפילו יש בו סכנת אבר וכו'

הגהות והערות

הוא כלשון הטור: **מא** במשנה וחכמים אוסרין משום "שבות": **מב** עיין ט"ז ס"ק יב שכתב דהשו"ע פסק כהרמב"ם וכן כתב המגן אברהם ומסיים ודברי הב"ח צ"ע עיי"ש במחצית השקל:

לח עיין הגהות והערות אות א: **לח*** עיין הגהות והערות אות מד*: **לט** הבית יוסף מעתיק המשך לשון הרמב"ם מה שלא הביא הטור: **מ** כן הוא לשון הרמב"ם דפוס קושטא שנת רס"ט שהיה לפני הבית יוסף, ולפנינו

ישראל לא הותרה אפילו בסכנת אבר אחד אלא בסכנת נפשות עכ"ל: ומתוך דבריו נראה שנחשב ספק זה דהא דשרינן שבות הנעשה ע"י ישראל אף על פי שאין בו סכנה היינו דוקא בחולי הכולל בגוף והא דלא שרינן למיכחל אלא מגוי אף על פי שיש בו סכנת מג] אבר משום דאינו חולי הכולל כל הגוף ולפי זה נריך לומר דהעלאת אוננים ואונקלי והחזרת שבר הם חלאים כוללים כל הגוף שאם לא כן לא היו מחייבים לעשותם על ידי ישראל: ואין דבריו צורכים אלא מה שכתב הרמב"ם שכותל עיניו מן הגוי דמשמע אכל לא מישאל וגם מה שכתב ואם היו צרכים שאין בהם מלאכה עושין אותם אפילו על ידי ישראל אחרונה שאין בו סכנה דקמני צריש קאי ולא נרמו בלשונו חילוק בין סכנת אבר לחולי הכולל כל הגוף: ולפיכך נראה לי דבכלל חולה שאין בו סכנה הוא בין שהוא חולי כולל כל הגוף בין שאינו כולל בין שיש בו סכנת אבר בין שאין בו בכל גוונא לא החירו שבות הנעשה על ידי ישראל מיהו הני מילי בשבות שיש בו עיקר מלאכה שהוא נסמך לה כגון כוחל שאסור מפני שהוא

ככותב מדן או לעשות שום רפואה צם דאיכא למיחש משום עכ"ל: ומתוך דבריו נראה שנחשב ספק זה דהא דשרינן שבות הנעשה ע"י ישראל אף על פי שאין בו סכנה היינו דוקא בחולי הכולל בגוף והא דלא שרינן למיכחל אלא מגוי אף על פי שיש בו סכנת מג] אבר משום דאינו חולי הכולל כל הגוף ולפי זה נריך לומר דהעלאת אוננים ואונקלי ולהחזיר את השבר שדברים אלו לא נאסרו מפני שהם דומים למלאכה וגם ליכא למיגזר זהו משום שחיקת סממנים שאין דברים הללו נעשים בסממנים וזהו שכתב כאן ואם היו צרכים שאין בהם מלאכה עושין אותם על ידי ישראל. ובפרק כ"א (ה"א) כתב ומותר לכפות [כוס] על הטבור בשבת ולהעלות אוננים בין צד בין בכלי ולהעלות אונקלי שכל אלו וכיוצא בהם אין עושין אותם בסממנים כדי לחוש לשחיקה ויש לו צער מהן: ומעשה לא נפשט ספיקו של הרא"ש מדברי הרמב"ם לקולא אלא לחומרא ולא עוד אלא דמאי דפשיטא להרא"ש והר"ן דיש בו סכנת אבר הותר שבות הנעשה על ידי ישראל להרמב"ם כל שהוא דבר הדומה למלאכה או מידי דאיכא למיגזר ביה משום שחיקת סממנים אסור לעשות על ידי ישראל ולא הותר אלא דבר שאינו דומה למלאכה ואינו נעשה על ידי סממנים (ח):

דרכי משה

(ח) ואין דבריו מוכרחים לדחות על ידן פירוש המגיד משנה וכן נראה דעת הטור שפשט ספיקות הרא"ש מדברי הרמב"ם אם כן דעתו כדעת המגיד משנה להקל וכתב בית יוסף (קא. ד"ה ומ"ש אפילו) וכן דעת הרשב"א דבחולה שאין בו סכנה מותר לישראל לעבור שבות דרבנן דלא כהר"ן פרק שמנה שרצים שפסק להחמיר ולכן נראה לי דנקטינן לקולא מאחר דספיקא דרבנן הוא כל שכן שנראה שרבו המתירין וכל שכן בסכנת אבר שמותר לחלל עליו שבות דרבנן כמו שכתב הטור סתמא וכן כתבו הרא"ש פרק ב' דעבודה זרה (ס"י) והר"ן פרק שמנה שרצים (לט: ד"ה ומהא, וד"ה ונמצאת):

פרישה

גם על ידי ישראל צרכים שאין בהם מלאכה ולא קאמר לפני זה כחילה אלא משום דבכלל כחילה הוא גם כן מלאכה דאורייתא וכמ"ש, אלא שאין דעת רבינו כן שאם כן הוה ליה לאחוי מצינחא דדברי הרמב"ם ללמדנו דמה שכתב הרמב"ם דעושין על ידי ישראל קאי נמי אחשש אבר אחד שאין בו סכנה ודוחק לומר משום דס"ל דבכלל מ"ש הרמב"ם צריש דבריו חולה שאין בו סכנה וכו' הוא גם כן נכלל אפילו חולי אבר אחד ואין בו סכנה דזה ודאי אין במשמעות לשונו ובפרט מנא ליה לפשוט מזה כיון דנוכל לפרשו כפשוטו דמייירי בחולה שחושש בכל גופו ועוד למה ליה להציא ראייה רחוקה ולא הציא צפירוש מה שכתב הרמב"ם צמניעחא כמ"ש: דבן אני אומר דודאי רבינו ס"ל פירוש הרמב"ם כמ"ש בראשונה דצריש איירי בחושש בכל גופו דוקא ועליו כתב בסיפא דעשה גם על ידי ישראל צרכים שאין בהם (סכנה) [מלאכה] ומצינחא דאיירי בחושש רק בצבר אחד דהיינו העין וגם אין בו סכנה משום הכי שרי דוקא על ידי גוי ואפילו מלאכה דאורייתא כדדייק לישנא דוכן ולא על ידי ישראל כלל אפילו צרכים שאין בהם מלאכה דאורייתא ומ"ש בסיפא דנעשין על ידי ישראל צרכים שאין בהם מלאכה לא קאי אלא ארישא אחושש בכל גופו ומשום הכי לא מייירי רבינו אלא רישא וסיפא דדברי הרמב"ם: ואין להקשות מנ"ל לרבינו דילמא הרמב"ם אדסמוך ליה קאי וכמו שכתבתי לעיל י"ל דאם כן לא הוה ליה לסתום ולומר דמותר לכתול על ידי גוי אלא ה"ל לפרש דעושה אפילו מלאכה דאורייתא לחשש העין על ידי גוי כיון שעל זה מסיק וכתב דעל ידי ישראל לא נעשין אלא צרכים שאין בהם מלאכה ועוד משום דצריח ליה לרבינו דמעלין אוננים ואונקלי וחזרת השבר חולי שחושש ממנו כל גופו הוא ומדכתב הרמב"ם על זה בלשון לפיכך מעלין וכו' שמע מינה דמה שכתב לפני זה דנעשה על ידי ישראל וכו' איירי גם כן בחושש כל גופו וגם הציא יוסף כתב דלדעת המגיד משנה העלאת אוננים ואונקלי וכו' הן חלאים שחוששין בהן כל הגוף עיי"ש: וגם המגיד משנה סבירא ליה כרבינו דמ"ש הרמב"ם בסיפא דנעשה על ידי ישראל ארישא אחששת כל הגוף קאי דוקא. ואמצינחא כתב המגיד משנה דהטעם דהרמב"ם כיון שאין בו סכנה לא הותר לישראל אפילו בשבות ואם כן לא הותר לכתול אלא על ידי גוי: ונ"ל פשוט דמ"ש המגיד משנה כיון שאין בו סכנה ר"ל אפילו סכנת אבר העין אין בו חזרה שמסיק המגיד משנה וכתב זה לשונו אכל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפילו בסכנת אבר אחד וקאי אטעם

עד אכל מחללין וכו' מדכתב אפילו יש בו סכנת אבר שמתע מיהו דאיירי בלא סכנת אבר נמי ועל שניהן כתב דאין מחללין צאסור דאורייתא אכל מחללין על שניהן צאסור דרבנן אפילו על ידי ישראל מדכתב אף על גב דעביד מעשה והיינו טעמא כיון שהוא חושש בכל גופו החירו אף על גב דלית כאן סכנת הגוף ולא סכנת אבר: דבן נראה פשוט דרבינו אדרבה פשט ספיקו דהרא"ש מהרמב"ם לחומרא דמדכתב דוקא בחולה שאין בו סכנה דהיינו בחושש בכל גופו דעושין על ידי ישראל צרכים שאין בהם מלאכה שמע מינה דוקא צהאי גוונא הא בחושש בצבר אחד ואין בו סכנה פשיטא דאין עושין על ידי ישראל כלל ואין להקשות דאם כן ה"ל לפשוט לחומרא ממצינחא דדברי הרמב"ם שם כתב וכן כוחל עיניו מן הגוי שבות אף על פי שאין בו סכנה דמשמע דוקא על ידי גוי ולא על ידי ישראל וכוחל על ידי גוי רצה וכמו שכתבתי לעיל י"ל דאילו מהא הוה אמיתא דמ"ש כוחל על ידי גוי רצה לומר אפילו לשחוק הסממנים שהוא מלאכה דאורייתא ואף על גב דכחילה ענמה היא מדרבנן השחיקה היא דאורייתא ובכלל שם כחילה היא וכדאיתא בגמרא שביא לעיל פרק ב' דעבודה זרה עין שמרדה מותר לכוחלה בשבת דמפרש הגמרא דר"ל אפילו למישחק ולאחוי דרך רשות הרבים שרי ואם כן אין כאן לדקדק דה"ט על ידי ישראל לא משום דאיירי נמי במלאכה דאורייתא והיא שריא דוקא על ידי גוי: ובן משמע לשון הרמב"ם שכתב בפרק ב' זה לשונו חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי גוי לנצל לו ולאפות וכן כוחל עיניו מן הגוי בשבת אף על פי שאין בו סכנה מדכתב לשון וכן וכו' משמע דגם בזה איירי במלאכה דאורייתא כמו צרישא צצישול ואפיה שהיא דאורייתא. ותדע שכן הוא דאם לא כן קשה למה נקט הרמב"ם דמותר לעשות כחילה שאין בה אלא משום שבות אפילו לישראל ה"ל דאפילו מלאכה דאורייתא מותר לעשות על ידי גוי אפילו בחושש בצבר אחד לחוד וגם אין בו סכנה דצממירה לגוי אין חילוק בין דאורייתא לרבנן. ודוחק לומר דצצישול הדיוק ללמדנו דדוקא על ידי גוי ולא על ידי ישראל אפילו במלאכה דרבנן אלא ודאי גם כחילה שייך בדאורייתא וכמ"ש: וצ"ב אורח חיים נראה לדקדק דס"ל בסיפא דהרא"ש מהרמב"ם לקולא דמדכתב אחר דין כחילה לעין על ידי גוי זה לשונו ואם היו צרכים שאין בהם מלאכה עושין אותם אפילו על ידי ישראל דמשמע דאסמון ליה נמי קאי דאפילו לחושש צעינו לחוד שהוא חולי אבר אחד וגם אין בו סכנת אבר אפילו הכי עושין

הגהות והערות

וכלל בדבריו בין חולי הכולל כל הגוף ובין סכנת אבר והר"ן דפשוט לחומרא לא החמיר אלא בחולי הכולל כל הגוף ולא ביש סכנת אבר, ועוד מתוך דברי המגיד משנה מוכח הכי כמ"ש המג"א וגדולה מזו כי לשון השלחן ערוך נמי מוכח בהדיא הכי אם כן ט"ס הוא בב"י עכ"ל: [מדן] כך שיטת הרמב"ם פרק כג הלכה יב שעליו קאי דברי הב"י ועיין סוף סימן שג דעה אחרת שהוא משום צובע:

[מג] עיין נהר שלום ס"ק ד וד"ל וכבר הרגיש מזה הרב מגן אברהם (ס"ק יב) וכתב וד"ל דשבות מותר בסכנת אבר דלא כהב"י ע"כ, מיהו לע"ד אין ספק דט"ס נפל בב"י "מיחוש" אבר במקום סכנת אבר דהא מדברי הטור עצמו מוכח דבסכנת אבר פשיטא ליה דשרי ומיבעיא ליה בליכא סכנת אבר והדר פשטא ליה מהרמב"ם להקל והיכי קאמר דלא שרי אע"פ שיש בו סכנת אבר, ועוד דלעיל בסמוך הביא הב"י עצמו דהרשב"א פסק ספק זה לקולא

יא ורוק תפץ אפילו על גביו אסור וכו'. צפרק שמנה שרשים (קמ:) ופירש רש"י (ד"ה אפילו) דאלו לרחינה מאיס ולפי זה נראה לאס משום אדם מים צמח פיו ורוחן שם ככל דלדין ואחר כך רוחן צמח מים את עיניו שגם הם לרפואה כיון שמעורב בו רוק תפל שרי דלא מוכחא דלרפואה קעביד כיון דלא מאיס כרוק תפל צענייה. וכתב מהרש"ל (צמחורו לטור) ונראה דמי שלא יכול לפתוח העינים יכול ללחמן כרוק תפל ואין זה חשיב רפואה אלא לפתוח עינים

מעלין אזנים ומעלין אונקלי בשבת ומחזירין השבר וכל כיוצא בזה. והרמב"ן חילק (ט) בדבר דבחולה שאין בו סכנה אפילו סכנת אבר אף על פי שהתירו אפילו שבות דאית ביה מעשה צריך שיעשנו בשינוי אבל בלא שינוי אסור אבל אם יש בו סכנת אבר מותר אפילו שבות דאית ביה

מעשה בלא שינוי: [כ] אין נותנין יין לתוך העין (או) ואפילו על גביו אם פותח וסוגר העין כדי שירד לתוכו דמוכחא מילתא דלרפואה עביד. אבל אם נתן על גביו ואינו פותח וסוגר מותר. דרוק תפל (יא) אפילו על גביו אסור

ומ"ש רבינו והרמב"ן (תורת האדם שער המיחוש) ח"א וכו'. כתבו הרב המגיד צפרק צ' (ה"י) גם בשם הרשב"א ז"ל (מי שנת קנט. ד"ה אל הלכתא) מד*] וכתב שאין נראה כן מדברי ההלכות (רי"ף נב:) והרמב"ם (פ"צ ה"א) מהן ז"ל: ודע דהא דאמרין דלרבי חולה שאין בו סכנה אסור צמח מים על ידי ישראל אפילו החולה עצמו אסור לשם צידוי הרפואה או לעשות לרפואתו דבר שהוא משום שבות אצל אדם הגוי עושה לו רפואה רשאי הישראל לסייעו סיוע קל והכי איתא צפרק צ' דיום טוב (כב) אמימר כחל עינא מגוי בשבתא אמר ליה רב אשי מאי דעמך דבר שאין בו סכנה אומר לגוי הני מילי היכא דלא קא מסייע צהדיה מר

קא מסייע צהדיה דקא עמין ופתח אמר ליה מסייע אין צו ממעש ופירש רש"י מי שאינו עושה מלאכה ממעש אלא מסייע מעט כי האו וכלאו הוא מתעבדל אין צו ממעש: כתב הר"ן צפרק שמנה שרשים (סס) דמי שרי על ידי גוי הני מילי בחולה שהוא נופל מחמת חליו למשכב אצל צמחורו שאלם מתחזק צו והולך כצריח לא ולא עוד אלא אפילו דברים שהם מותרים לצריחים אסורים לו כל היכא שמעשיו מוכיחין שלרפואה הוא מתחזק וזו היא ששינוי (ק"א). החושש בשינוי לא יגמע צהם את החומץ וגם הרב המגיד כתב צפרק צ' (ה"י) חולה שאין בו סכנה עושין כל צרכיו על ידי גוי ודוקא דבר שיש צו [ממנו] חולי לכל גופו של אדם כגון חיה שלשים יום וכגון לנחול [העין] צפוף האוכלא שהוא נופל למשכב או מצטער וחולה ממנו (י) אצל [חושש והוא] מן מתחזק והולך כצריח (והוא חושש) אין מחזירין לו אפילו שבות דצריחה ואפילו על ידי גוי ולא עוד אלא דברים שאין צהם מלאכה ולא כלום גזרו משום שחיקת סממנין עד כאן כתב הרשב"א ז"ל (סס) בשם הרמב"ן ז"ל (סס) ודברים צריחים הם יתבאר דצרי רבינו צפרק כ"א (ה"כ-לא) עכ"ל מו*:]

[כ] אין נותנין יין לתוך העין או אפילו על גביו אם פותח וסוגר וכו' ורוק תפץ אפילו על גביו אסור. צפרק שמנה שרשים (קמ:) חד אמר יין צמח העין אסור על גב העין מותר וחד אמר רוק תפל על גב העין אסור ופירש רש"י יין צמח העין. דעמין ופתח אסור דמוכחא מילתא: על גב העין מותר. דאמר לרחינה צמחא עבדי: רוק תפל. [שלא טעם כלום משנעור משנתו]:

דרכי משה

(ט) ובהר"ן פרק חבית דף (ק"ג ע"א) (סא. ד"ה ובמקום) משמע דיותר קיל שבות הנעשה על ידי ישראל בשינוי וכלאחר יד מאמירה לגוי וכתב המגיד משנה פרק ב' דברי הרמב"ן וכתב דכן כתב הרשב"א אבל אינו נראה כן מדברי ההלכות והרמב"ם: (י) ב"ל גופו כנפל למשכב דמי וכן כתבתי לעיל (אורח אות ב) המצטער בשינוי מותר לומר לגוי להוציאה: וכתבו הרמב"ם (פ"ב ה"י) והרשב"א (תה"ב ב"ג ש"ג צ"ג:) ותולדות אדם וחיה נתיב י"ב חלק ט' (עט:) דמבשלין לחולה שאין בו סכנה על ידי גוי ולית בה משום בישולי גוים וכן כתב הר"ן פרק אין מעמידין (ע"ז ט. ד"ה כ') דנהגין כן ומכל מקום אסור לבריא במוצאי שבת משום בישולי גוים והרא"ה (בדק הבית שם) מתירו לבריא במוצאי שבת עכ"ל: כתב בית יוסף סוף סימן ש"ו (ד"ה כתב המרדכי) נשאל הרשב"א (ש"ת ח"ז סי' רסז) על אחד ששלחו לו [בשבת] שהוציאו בתו בחזקה מביתו על ידי ישראל משומד להוציאה מכלל ישראל אם ישם לדרך פעמיו פן יפחידה ותשתמד מי דחינן מספק זו את השבת כדדחינן נפשות והשיב דעתי נוטה שאין דוחין שבת על הצלה מן העבירות לפי שאין אומרים לאדם חטא בשביל שיזכה

פרישה

שכתב לפני זה דמשום הכי אסור על ידי ישראל משום דאין צו סכנת אבר דמשמע דמכא הא אי הוה צו סכנת אבר מותר אפילו על ידי ישראל מלאכה דרצון דומיא דכחילה ומשום הכי מסיק אצל מלאכה גמורה אסור אפילו צכנתא אבר וזה הפירוש פשוט צעני ותמה אני על הרב צית יוסף דפירש לדברי המגיד משנה דמ"ש כיון שאין צו סכנה דר"ל סכנת כל הגוף ויש צו סכנת אבר שרי כח עליו זה לשונו ומתוך דבריו וכו' עד והא דלא שריין אלא למיכחל מגוי אף על פי שיש צו סכנת אבר וזה אינו. גם מה שכתב אחר כך והקשה עליו דלא נרמו דצרי הרמב"ם חילוק צין סכנת אבר וכו' זהו דוקא לפי הנחנו דבחולי עין יש צו משום סכנה אי לא דכחלינו אצל לפי מה שכתבתי זה אינו וקמ"ל שם דאפילו צחשש אבר לחוד ואין צו סכנת אבר אפילו הכי מותר ומיהו דוקא על ידי גוי מותר ולא על ידי ישראל כיון שאין צו סכנה ודוק היטב ותמלא כמו שכתבתי דצרי רבינו והמגיד משנה צחש

הגהות והערות

מד*] במה שזה סותר דעת הרשב"א בחשובה שהב"י הביא לעיל בסוף דף קא ע"א ד"ה והרשב"א פסק עיין ט"ז סק"י ובנשמת אדם סימן סט אות ג ד"ה ומש"כ ב"י וד"ה לענין עיקר הדין וד"ה שבת וראיתי וגם בהתחלת אות א שם, ובאגלי טל מלאכת טוחן סעיף יז ס"ק לח אות ל (וגם אות יד):

אפילו על גב העין אסור. דמוכחא מילתא דלרפואה דאילו לרחיצה
מאלי: **וכתב** רבינו שאם פותח וסוגר אפילו על גב העין אסור
דהכי אמרינן בגמרא גבי קילורין דבסמוך וכן משמע מדפירש רש"י
יין בתוך העין דעמין ופתח אסור אלמא דכל היכא דעמין ופתח תוך
העין מיקרי: **גרסינן** בגמרא
(שם) שורה אדם פתח פתח ונתנו על
גבי העין בשבת:

[כא] שורה אדם קילורין

מערב שבת וכו'. גם זה

שם ופירש רש"י (ד"ה ונתן) לדליה

כיון דאזכרנו לשרותה מערב שבת

איכא היכרא וליכא למיגזר ומאן

דחוי סבר דרחיצה בעלמא היא

כסבור שהוא יין: **ובפרק קמא**

דשבת (יח.) אהא דתניא מניחין קילור

על גבי העין בשבת מז*

הרא"ש (פי' לג) והר"ן (ו. ד"ה והא קילור) ז"ל ומיירי בקילור שהוא

עצ דומיא דאספולניא הילכך דוקא מערב שבת אצל בשבת אסור

להניחו על העין משום גזירת שחיקת סממנין או גזירה שמא ימרח

אצל קילור ללול אף בשבת מותר להניחו על גב העין כדאמרינן

בפרק שמנה שרשים (קס:) שורין קילורין מח* ומניחין על גבי העין

בשבת דכיון שהוא ללול אינו אלא כרוחץ עיניו וליכא למיגזר משום

שחיקת סממנין עכ"ל: **אב"ד** התוספות (יח. ד"ה ומתרחפת) כתבו

דבפרק שמנה שרשים מיירי באלדס בריא ואינו מניח צעין לרפואה

אלא תחת העין לתענוג וליכא למיחש לשחיקת סממנין ובפרק קמא

דשבת מניח צעין לרפואה ולא שרי אלא מערב שבת וסמ"ג (לאין סה

יע:) כתב דבפרק שמנה שרשים מיירי צנותן על גב העין ובפרק קמא

דשבת מיירי צנותן בתוך העין ממש מח* ודברי רבינו (בסימן רנב

יח.) כדברי הרא"ש והר"ן וכן הלכה: **ואמרינן** בגמרא (קס:) **דאי**

עמין ופתח אסור לתת קילורין על גב העין ולא הזכירו רבינו

לפי שסמך על מה שכתב בסמוך צנותן יין על גב העין (יב):

[כב] מעבירין גזרי המכה וכו'. ברייתא בפרק צמה צהמה (נג:)

סכין ומפרכין מט* לאדם אצל לא לזהמה ומפרש בגמרא

דגמרא מכה היא ומשום תענוג ומשום הכי אסור לזהמה ואפילו הכי

שרי לאדם ופירש רש"י מפרכין גלדי מכה: **וב"ש** רבינו אב"ד לא

בחד"ב מפני שהוא גימור. כלומר והוי דומיא דריסוק שלג וצד

שנתבאר בסימן ש"כ (פס: ד"ה אין מרסקין) והוא מדברי המרדכי שם (סי'

שלג) וכן כתוב בסמ"ג (לאין סה כא:) וצנההות מיימון פרק כ"א (דפוס

קוטא הכ"ג מט*): **אב"ד** אין נותנין עזירה שמוך וחמין. בפרק

רבי אליעזר דמילה (קלד:) אמר רב אין מונעין חמין ושמן מעל גבי מכה

בשבת ושמואל אמר נותן חוץ למכה ושותת ויורד למכה ותניא כוותיה

דשמואל: **וב"ש** ו"א ע"ג גבי מוך שעזירה. גם זה ברייתא שם

ואמרינן חו צברייתא אין נותנין שמן וחמין על גבי מוך ליתן על גבי

מכה בשבת וכתבו התוספות (ד"ה ואין מונעין) דפלוגתא דרב ושמואל

במעורבין יחד דאי כל חד בלפי נפשיה ודאי מותר כדתנן בפרק שמנה

שרשים (קס:) שורין קילורין מח* ומניחין על גבי העין

בשבת דכיון שהוא ללול אינו אלא כרוחץ עיניו וליכא למיגזר משום

שחיקת סממנין עכ"ל: **אב"ד** התוספות (יח. ד"ה ומתרחפת) כתבו

דבפרק שמנה שרשים מיירי באלדס בריא ואינו מניח צעין לרפואה

אלא תחת העין לתענוג וליכא למיחש לשחיקת סממנין ובפרק קמא

דשבת מניח צעין לרפואה ולא שרי אלא מערב שבת וסמ"ג (לאין סה

יע:) כתב דבפרק שמנה שרשים מיירי צנותן על גב העין ובפרק קמא

דשבת מיירי צנותן בתוך העין ממש מח* ודברי רבינו (בסימן רנב

יח.) כדברי הרא"ש והר"ן וכן הלכה: **ואמרינן** בגמרא (קס:) **דאי**

עמין ופתח אסור לתת קילורין על גב העין ולא הזכירו רבינו

לפי שסמך על מה שכתב בסמוך צנותן יין על גב העין (יב):

[כב] מעבירין גזרי המכה וכו'. ברייתא בפרק צמה צהמה (נג:)

סכין ומפרכין מט* לאדם אצל לא לזהמה ומפרש בגמרא

דגמרא מכה היא ומשום תענוג ומשום הכי אסור לזהמה ואפילו הכי

שרי לאדם ופירש רש"י מפרכין גלדי מכה: **וב"ש** רבינו אב"ד לא

בחד"ב מפני שהוא גימור. כלומר והוי דומיא דריסוק שלג וצד

שנתבאר בסימן ש"כ (פס: ד"ה אין מרסקין) והוא מדברי המרדכי שם (סי'

דמוכחא דלרפואה עביד: **[כא]** שורה אדם

קילורין מערב שבת ונותן על גבי העין בשבת

שאינו נראה אלא כרוחץ ולא חיישינן משום

שחיקת סממנין דכיון שלא התירו לו לשרותן

אלא מערב שבת איכא הכירא: **[כב]** מעבירין

גלדי המכה (י) וסכין אותה בשמן אבל לא בחלב

מפני שהוא נימוח ואפילו בגמר מכה דליכא

אלא צערא שרי אבל אין נותנין עליה שמן וחמין

(ס) ולא על גבי המוך שעליה אבל נותן הוא חוץ

לחמור משום דליכא צערא דאינה אלא אפילו בגמר מכה דליכא צערא

ואין סכין בשמן ומפרכין אלא לתענוג בעלמא דאסור לזהמה אפילו

הכי שרי לאדם ובמקלם ספרי רבינו כתוב ואפילו בגמר מכה דליכא

אלא צערא שרי וכן כתוב בשלחן ערוך (סכ"ז) והוא טעות סופר וזריך

להגיה דליכא צערא אלא תענוג שרי ג:

יג. **וב"ש** אב"ד אין נותנין עזירה שמוך וחמין. בפרק רבי אליעזר

דמילה (סוף דף קל"ד) אפליגי רב ושמואל והלכה כשמואל דאין

נותנין דתניא כוותיה ופירשו התוספות דבמעורבין יחד איירי אצל כל

חד בלפי נפשיה אפילו שמואל מודה דשרי ליתן על גבי מכה דלא

מוכחא מילתא דלרפואה קעביד שכן דרכן לסקור בשמן בחול בלא מכה

כדלעיל בסימן (שכ"ו) [שכ"ז] (נט:) וכדתנן בסוף פרק שמנה שרשים

(קיא.) וכל שכן שדרכו לרחוץ בחמין בלא מכה: **וב"ש** ו"א ע"ג

גבי המוך שעזירה. שם מותבין לרב מדתניא אין נותנין שמן וחמין

על גבי מוך ליתן על גבי מכה בשבת ומשני התם משום סחיטה

חא שמע אין נותנין חמין ושמן על גבי מוך שעל גבי מכה בשבת

קס"ד דליכא הכא משום סחיטה כיון דהמוך כבר מונח על גבי מכה

ונותן חמין ושמן עליו ואינו נוגע במוך ומשני התם נמי משום סחיטה

ונראה דאף על גב דהך אוקימתא אליצא דרב היא אצל לשמואל

משמע דלא חיישינן לסחיטה בזה מילתא ולא אסרה ברייתא אלא

משום רפואה ואם כן אינו אסור לדעת התוספות אלא בשמן וחמין

מעורבין יחד אפילו הכי יש לאסור בחמין או בשמן בלחוד דשמן

לשמואל נמי חיישינן לסחיטה בזה והכי משמע מדברי רבינו שלא

כתב אלא ולא על גבי המוך שעליה ואי הוי סבירא ליה דלית אסור

אלא משום רפואה הוה ליה למימר גם כן ולא על גבי מוך ליתן

על גבי מכה בשבת כדתניא בתרוייהו וכן הביאן הר"ף (נג:) והרא"ש

(סי' ג) לתרוייהו וכן כתב הרמב"ם לתרוייהו בפרק כ"א (הכ"ו) אלא

דעת רבינו דאסור משום סחיטה אף לשמואל ואשמועינן רבותא דאף

במוך שכבר נתון על גבי מכה אסור ליתן חמין או שמן משום סחיטה

כל שכן דאסור ליתן על גבי מוך ליתנו על גבי מכה דליכא חששא

דסחיטה טפי ולענין מעשה זריך עיין. עוד ז"ע בזה דכתבו

דרכי משה

(יב) וכן כתוב במגיד משנה פרק כ"א (הכ"ה) ובהגהות אשר"י (ע"א דקע"א) (פ"א סי' לג):

פרישה

(י) וסכין אותה בשמן אב"ד לא בחלב מפני שהוא גימור. מזה נלמד דגם צי"ף אסור ועיין בשלחן ערוך (סכ"ז): (ח) ו"א ע"ג גבי המוך

שעזירה. זה לשון הברייתא והצ"ח הביא יוסף אין נותנין שמן וחמין על גבי המוך ליתן על גבי מכה בשבת ומשמע מינה דר"ל אפילו אין המוך

על גבי המכה אפילו הכי אסור ליתן עליה שמן וחמין כדי ליתנה אחר כך על גבי המכה וז"ע:

הגהות והערות

מט* כן הוא בדפוס ב"י, ובדפוסים המאוחרים הגיהו בערב שבת ובגמרא

איתא בסוגריים בע"ש ועכ"פ אפילו לא גרסינן לה מדובר בערב שבת עיי"ש:

מח* צ"שון הרא"ש והר"ן שלפנינו "מערב שבת", וכן מבואר שם בגמרא:

מח* מקור הסמ"ג הוא מספר התרומה סימן רכ (וגם בסימן רמב) ומשמע

מדברי שניהם שהם גרסו בפ"ק דשבת "בעין" ורק בשמנה שרשים גרסו ע"ג

העין עיי"ש אולם בספר התרומה סימן קנד משמע קצת שגם בשמנה

שרשים גרס "בעין" ועם כל זה מפרש שהכוונה שם רק ע"ג העין עיי"ש:

והגמ' אברהם ס"ק כג בשם הב"ח להגיה בשו"ע:

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

טור <מכון שירת דבורה> - ג (או"ח רמב - שמד) יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס: 529 הודפס ע"י אוצר הר

התוספות דאילו אסור אלא צמורצין יחד דאמאי לא כתבו כך הרא"ש ורבינו ושאר פוסקים וזלתי ה"ר ירוחם כתבו בחלק תשיעי בשם יש מפרשים: ונלפע"ד דצמצר להו לפוסקים דאפילו חמין לצדן או שמן לצדו נמי אסור ליתן על גבי מכה ואף על פי שהמירו לסוך שמן על גבי מכה מדתן סוף פרק שמנה שרצים וכלעיל צמימן שכו"ה הסיק דבר מועט הוא אבל נתינת שמן מרובה דמוכחא מילתא דלרפואה הוא אסור וכן כתוב בשלטי הגבורים פרק רבי אליעזר דמילה (ריש דף קנ"ה) (ג: אות א) והצית יוסף צמימן שכו"ה (שם ד"ה ומ"ש ואפילו) כתב גם כן דשאני סיכה שהוא דבר מועט והצית גם כן פירוש התוספות דאילו אסור אלא צמורצין יחד:

שוב נראה מדברי הרמב"ם צפרק כ"א (הכ"ג) והסמ"ג (לאין סה דף כ"ב ריש ע"א) תירוצו אחר דהך דפרק שמנה שרצים דמותר לסוך בשמן על גבי מכה היינו בשמן שהצריאם סכין זו ופלוגמא דרב ושמאל צמין ושמן מיירי בשמן שאין הצריאם סכין אותו ולהכי פליג שמאל ואסור והלכה כמותו. ואיכא לתמוה למה פסק בשלחן ערוך (סכ"ג) להקל כהך פירוש דתוספות כיון דמשמעות הפוסקים לאסור כל אחד לצדו וכך הגון הלכה למעשה לתפוס לתומרא: יד וכו"ש ונותנין עליה חתיכות של בגדים וכו'. צפרק רבי אליעזר (קלד): לשם פריקין קשיא כתיבתין אכתיבתין ומשני לא קשיא הא בחדמי הא בעתיקי אמר רבי שמע מינה הני כתיבתין מסו ופירש רש"י חדמי שלא היו על גבי מכה מעולם מסו עתיקי לא מסו והרי"ף כתב איפכא חדמי לא מסו עתיקי מסו וכתב הרא"ש אפשר דגם רש"י מודה בחדמי ממש לא מסו אפילו לא היו מעולם על גבי המכה ותלמודא מחלק בעתיקי גופיה דאם לא היו על גבי המכה מעולם ומשום הכי קרי להו חדמי מסו אבל עתיקי שהיו כבר על המכה ועכשיו חוזר ומניחה על גבי המכה לא מסו ולפי זה אף על גב דצפרקא דשמעתתא פליגי הרי"ף ופירוש רש"י אבל לענין דינא לא פליגי וכן הם דברי רבינו: **אבן** איכא לתמוה אדברי רבינו דמבאר מדבריו דאף בצפון מחלק בין חדשים לישנים וישנים נמי מחלק בין היו על גבי מכה ללא היו ובגמרא משמע להדיא דלא מחלק אלא בכתיבתין אבל בצפון מותר והכי נמי משמע מדאסיק רבי וקאמר שמע מינה הני כתיבתין מסו דמשמע דאחא לאשמועינן דלא חימא מדתני ספוג צהדי כתיבתין צבא חדא אלמא דחד דינא לתרייהו דלימא אלא הני כתיבתין מסו בלחודייהו אבל ספוג לא מסו וכן מבאר במה שכתב הרמב"ם צפרק כ"א (הכ"ו) שלא הזכיר ספוג בדבריו וכן הוא משמעות כל הפוסקים. ונראה דטעות סופר הוא בלשון רבינו והתיבות מהופכות וכן צריך לומר ונותנין ספוג וחתיכות צגדים יבשים וכו' ורצונו לומר נותנין ספוג בכל ענין וחתיכות צגדים יבשים דוקא חדשים וכן כתב בשלחן ערוך (סכ"ג) ויפה כיון:

שו רבייה שפירשה בוע"ה גבי המכה וכו'. צרייתא צסוף עירוצין (ק:): פליגי צה תנא קמא ורבי יהודה ופסקו הפוסקים כרב אשי דהלכה כתנא קמא דאמר מחזירין ולא כרב יהודה דאמר הלכה כרבי יהודה דאין מחזירין והלכה כרב חסדא דאמר דלא פליגי אלא בפירשה על גבי כלי אבל אם פירשה על גבי קרקע דברי הכל אסור:

דאמר רב יהודה הלכה כרבי יהודה לא קיימא לן כוותיה דהא רב אשי דהוא צתרא עבד עובדא כתנא קמא דאמר מר צר רב אשי וכו' אמר לי לא שמיע לי כלומר לא סבירא לי עד כאן ולפי גירסא זו מצינן לפרושי שפיר דסבר הרי"ף דמאי דאמר לא סבירא לי לא קאי

פרישה

(ט) וכו"ש רבייה שפירשה וכו'. עיי"ש צבית יוסף שכתב זה לשון ואין ספק שגירסא משוועת מודמנה להרא"ש וכו' ונ"ע דה"ל להצית יוסף לדייק כן מדכתב הרי"ף דרב אשי עבד עובדא כתנא קמא ואי דלא כרב חסדא יכול להיות שעבד גם כרבי יהודה ולומר דפליגי דוקא בעל גבי קרקע ודו"ק:

הגהות והערות

[א] רש"י שם: [ב] עיין במגיד משנה מש"כ בדעת הראב"ד בהשגתו ועיין מעשה רוקח על הרמב"ם שכתב שגם המגדל עוז הבין בראב"ד כמו הר"ן ועיין נהר שלום סוס"ק ו בפמ"ג אשל אברהם ס"ק כז: [ג] כז הוגה בר"ז:

אלא אמאי דפסק הלכה כרבי יהודה אצל כרב חסדא קצירא ליה דעד כאן לא שרי תנא קמא אלא בפירשה על גבי כלי אצל פירשה על גבי קרקע מודה דאסור להחזירה וכן כתב הר"ף ע"ז ע"ז בהדיא בפרק רבי אליעזר דמילה (נ:.) וזה לשונו גרסינן בסוף עירובין מו בנזיר ר"ה בפירשה מעל גבי מכה

[כו] ומגלה מקצת הרטיה ומקנח^{עצמו} פי המכה וחוזר ומגלה קצתה השני ומקנחה. ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח פירוש משה אותה והממרח חייב חטאת. ^(י) אספלנית שפירשה מן האגד מחזירין אותה תחת האגד על פי המכה: **[כח]** המפס מורסא בשבת אם לעשות לה פה חייב חטאת ואם אינו חושש לעשות לה פה אלא להוציא הליחה מותר לכתחלה: **[כט]** מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין כדי להעמיד הדם אבל לא בחומץ מפני שהוא חזק ויש בו משום רפואה. ואם הוא מעונג אף היין לו כמו

ד[י]: **נמצא** דגס להר"ף פירשה על גבי קרקע אסור להחזירה פירשה על גבי כלי מותר להחזירה וכן כתב שם הר"ן (ד"ה מחלוקת) וכן פסק הרמב"ם בפרק כ"א (הכ"ו): **ושעבא** לאסור להחזיר רעיה **פירש** רש"י (ד"ה אכל לא צמדיה) גזירה שמה ימרה, וכתבו המוספות (ד"ה מחזירין) אכל לשחיקת סממנין ליכא למיחש כיון דמאתמול הוה עליה וכתבו רבינו ירוחם בחלק ט' (שם עה ע"ד):

[כו, ב(ה)] **ומ"ש** רבינו ומגלה קצת הרטיה ומקנה פי המכה וכו'. שם צנרייטא: **והא** לאסרין חזרת

על גבי הקרקע לא יחזיר דלכחילה דמי ואסור משום דגזרו על כל רפואה וצנפלה על גבי כלי יחזיר ואינטריך תרוייהו וצשלחן ערוך (סכ"ה) נמשך אחר דבריו והשמיט דין אספליית שפירשה מן האגד ולא דק: **המפדים מורסא** וכו'. מימרה דשמואל צקוף פרק האורג ועיין במה שכתבתי לעיל צקימן שט"ז סעיף ד' (ד"ה האד נחש): **מי שגנבה ידו וכו'**. בפרק שמינה שרצים (קט). ופירשו המוספות שלא צאה מחמת צרול דאי מחמת צרול מחללין עליה שבת כדלעיל צקימן זה סעיף ח' פדעמא וכו':

רטייה דבר פשוט הוא דצמולה שאין צו סכנה הוא דאס יש צו סכנה להניח לכחלה נמי שרי כמו שנבאר ומיהו על ידי גוי מותר להניח לכחלה כלל דבר שאין צו סכנה אומר לגוי ועושהו (שבת חכט.) גר*:

[בז] כתב בסמ"ג (שס) גרסינן בירושלמי פרק במה אשה (ה"ז) אמר רבי יוסי מכה שנתרפאה ונחנין עליה רטויה שאינו אלא כמשמרה והציאוהו ההגהות בפרק כ"ח (שס אות ג) ותמיהני דלף על גב דליכא למיגזר משום שחיקת סממנין כיון שכבר נתרפאה מכל מקום איכא למיגזר שמא ימרח ואפשר שאין דרך למרח אלא כדי שתתפשט הרפואה בכל המכה וכשנתרפאה תו ליכא למיחש שימרח כיון דאין לו תורף בכך שאינו אלא כמשמרה שלא יסרטו בגדיו את המכה: **אספולגנית** שפירשה וכו'. בתוספתא (שנת) פרק ו' (ה"ג) אספולגנית שפירשה מן האגד מחזירה וכחצה הרי"ף בסוף פרק במה אשה (ל:) ופירש הר"ן (ד"ה אספולגנית) מטעם של בגד שמושחין אותו במשיחה ומשימין אותו על גבי המכה עד כאן. ונראה לי שמשיחה זו היא רכה ביותר דלא שייך בה מירות דאם לא כן היה אסור אם פירשה על גבי קרקע ומדסתים לה סתומי משמע דאפילו דפירשה על גבי קרקע היא וכו' דאי דפירשה על גבי כלי דוקא היא למה הוצרכו הפוסקים לכתבה מדין רטויה הוא נלמד ומדקדוק לשון רבינו נראה דלאו בפירשה ממש היא אלא פירשה מעל גבי המכה והוחלקה לזד אחר וכדקמתי רבי יהודה הוחלקה למטה דוחקה למעלה. אבל קשה דכיון דאסיקנא דאפילו פירשה ממש על גבי כלי מותר להחזירה מכל שכן בהוחלקה דשרי לדחקה ואם כן למה הוצרכו הפוסקים לכחזר תוספתא זו (יג):

[כח] **המפים מורסא בשבת וכו'.** צפרק צ' דעדיות (מ"ה) תנן לה וצסוף פרק רצ' אליעזר דאורג (קו.) אמר שמואל כל פטורי
 לשנת פטור אבל אסור צר מחלת דפטור ומותר וחדא מינייהו הא דתנן המפים מורסא צצנת אס לעשות לה פה חייב ואס
 להוציא ממנה ליחה פטור. ופירש רש"י (שנת שס) המפים. מצקע מורסא: אס לעשות לה פה. צמוספחא (עדיות פ"א ה"ו) תני הכי אס
 לקולפה ולעשות לה [פה] כדרך שרופאין של עכשיו עושין דמתקן לה פתח: חייב. משום צונה [פתח] או משום מתקן כלי מה לי לתקן
 מכה מה לי לתקן כלי: ואס להוציא ליחה. של עכשיו ואינו חושש אס תחזור ותסתום מיד: פטור. ומותר דאין כאן חיקון ורצנן נמי
 לא גזור צה צצנת משום צערא: **והרמב"ם** כתב צפרק י' (ה"ו) כלשון הזה המפים שחין צצנת כדי להרחיב פי המכה כדרך שהרופאים
 עושים שהן מתכוונים צרפואה להרחיב פי המכה הרי זה חייב משום מכה צצטיס שזו היא מלאכת הרופא ואס הפיסה להוציא ממנה
 הליחה שצה הרי זה מותר:

[כמ] מי שנגפה ידו או רגלו צומתה ביין וכו' ואם הוא מעונג אף היין לו כמו החומץ ואסור. פשוט בפרק שמנה שלשים (קט:). ומחצית שם בגמרא שאם נגב היד או נגב הרגל מותר להניח כמכה של חלל וכמו שקדם. וכתוב בהגהות (מיימוניות) פרק

דרכי משה

(יג) ולי נראה דקושייתו אינו כלום דעיקר החידוש באספולנית שפירשה מן האגד דמאחר שיש עליו אגד אסור להחזירה ולהתיר האגד שעליה נד** ולכן קאמר כשפירשה מקצת שנוכל להחזירה שם בלא התרת האגד שרי אבל אם פירשה לגמרי דאי אפשר להחזירה בלא התרת האגד אסור להתיר האגד ולהחזירה מה שאין כן גבי רטיה שאין אגד ולכן מותר להחזירה כשלא נפלה על גבי קרקע כנ"ל;

פרישה

(י) אספלטנית שפירשה מן האגד וכו'. עיין בבית יוסף משמע דלא פירשה [ממש] ולפי זה נריך לומר דאספלטנית עצה וכמו שכתב הרא"ש והצי"א בית יוסף לעיל ולא בבית יוסף שהעלהו בנפשו:

הגהות והערות

[נד] **עיינ** ביאור הגר"א שתמה על הבי' שכתב ואיני יודע מנין לו וכו' שהיי מפורש כן בדברי רש"י ד"ה רטיה שפירשה, וברבינו יהונתן לה ע"א ד"ה רטיה שפירשה, עיין שעה"צ ס"ק נג, ובמחצה"ש ועיין פמ"ג אשל אברהם ס"ק כז מש"כ בכוונת רש"י: [נדא] **עיינ** דרכי משה אות טז: [נד**] **קרוב** לזה כתב גם הט"ז ס"ק יט עיי"ש ועיין מה שהקשה עליהם המאמר מרדכי אות טז (וכן הקשו היד אהרן והחמד משה ס"ק יח) הדעת תורה בסוף סעיף כה מביא שהקשה כן בנו ושאל"כ מצא במעשה רוקח שבסוף השו"ע שמקשה כן בשם עטרת פז ועיין מ"ש במעשה רוקח שם לחלק בין הדרכי משה והט"ז:

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
טור <מכון שירת דבורה> - ג' (או"ח רמב - שמד) יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס': 532 הודפס ע"י אוצר החכמה

[לג] גונח מכאב לב וכו'. צפרק אף על פי (כמויות ט.) תניא רבי מרינוס אומר גונח יונק חלב בשבת והביאו הר"ף צפרק חזית (סא.) וכתב על זה ואי קשיא לך דגרסינן צפרק חרש (יבמות קיד.) אלא שאלו אומר נוהגין היינו שיונקים מזהמה טהורה דיוס טוב ואמרין היכי דמי אי דליכא סכנה וכו' דשמעת מינה דגונח אף על גב דאית ליה לערעא אסור ליה לינק מזהמה בשבת הלא לא קשיא מידי דההיא מימרא אליבא דאבא שאול היא ולית הלכתא כוותיה דהא פסק רב יוסף (שם צפרק אע"פ ט.) הלכה כרבי מרינוס דאפילו בשבת במקום לערעא לא גזרו דיה רבנן. והר"א ש

(סי' ד) אחר שכתב דברי הר"ף בזה ויש מפרשים דההיא דפרק חרש נזכר של רעז היא סג' כלומר ומשום הכי לא שרי אלא דיוס טוב ולא בשבת וההיא דפרק אף על פי נזכר של חולי שאין צו סכנה היא ומשום הכי שרי אפילו בשבת וכן כתבו המוספות צפרק חרש (ד"ה שבת) בשם רבינו תם וכן כתב סמ"ג (לאין סה י"ז ע"ד) וכן הם דברי רבינו והר"א ש בתשובה סד' הסכים לדברי הר"ף וז"ל:

[לד] כתוב בשלי הלכט (סי' קכג) מוספתא (שבת פ"י ה"ד) לא (תקיל) [תיקל] סה' אשה חלב מדדיה למוך הכוס או למוך הקדירה ומניק את צנה:

[לה] כתב הר"ר צנימין מה שנוהגות שמקלחות מהחלב כדי שיאחו הדד וינק מותר אבל מה שנוהגות להתיר מהחלב על נשיפת רוח רעה אסור שאין צו סכנה ולערעא יתירה נמי ליכא עכ"ל וצוקן סימן ש"ל (קד: סוד"ה וה"מ נולד) אכתוב דברי המרדכי בזה:

[לו] אין לועסין מוטב וכו'. מוספתא (שבת פ"ג ה"ו) כתובה הר"ף (מ:.) והר"א ש (סי' י) צוקן פרק שמנה שרשים והרמב"ם צפרק כ"א (הכ"ד):

[לז] כל אובד"ן ומשקין שהם מאכל בריאים וכו' וב"ש שאינו מאכל ומשקה בריאים וכו' אב"א אם אובד"ן ושותה אותו לרעבו וצמא וכו'. משנה וגמרא צפרק שמנה שרשים (קט:.) וכבר כתבתי לעיל (קא: ד"ה כתב הר"ף) שכל הדינים האלו באדם שחושש ואינו נופל למשכב ולא חולה אלא שחושש והוא מתחזק והולך כצריך אבל אם היה חולה שאין צו סכנה הרי אמרו שזכרנו נעשים על ידי גוי ומשמע דאוכל הוא אוכלין המרפאים אותו ולא חיישין שמא ישחוק סממנין כיון שלא התירו לעשות מעשה הרפואה על ידי ישראל ואפילו על ידי החולה עצמו. ומשמע דכל שאינו חולה כלל מותר לו לאכול ולשתות אוכלין ומשקין שאינם מאכל צריכים דכיון שאינו חולה ליכא למיגזר מידי הילכך אפילו אינו לא רעב ולא צמא מותר לאכלן ולשתותן והא דנקט לרעבו ולצמא לאו דוקא אלא אורחא דמילתא נקט:

[לח] ובן נראה מדברי המרדכי שכתב צפרק שמנה שרשים (סי' שפד) שמוותר לאכול שרפים ע' מתוקים ולגמוע צ"ה חיה כדי להנעים הקול ואין צו משום רפואה כיון דאין לו מכה בגרונו:

לקצת דברים אין רגיל האדם לאכלן ואם אוכלן ודאי לרפואה הוא אוכל אותם והוא אמינא דאסור לאכלן דמוכחא מילתא דלרפואה הוא אפילו הכי מותר לאכלן כיון דמאכל צריכים הוא והכי איתא להדיא לשם (דף ק"י.) צפיסקא כל האוכלין וכו' כל האוכלין לאחוי מאי לאחוי טחול לשיניים וכרשינין עא' לצני מעיים ופירש רש"י טחול הוא רפואה (לשיניים) ואף על פי שקשה לצני מעיים וכרשינין

ואולי טעות סופר הוא עכ"ל, וכן נראה מהמשך לשון הבי' כשמבאר דברי הרמב"ם נשמט חיבת הרבה: סג' עד כאן הוא מדברי הרא"ש מכאן ואילך הוא מדברי הבית יוסף: סד' עיין מאמר מרדכי סוף ס"ק יח שכתב לא מצאתי בתשובות הרא"ש שבידינו עכ"ל, עיין כנה"ג שכתב שהדברים נמצאים במיוחדות לרמב"ן סימן ר: סה' בן הוא בדפור' ב"י ובתוספתא וכן הוא הלשון בשו"ע סעיף לד לא "תיקל" ובדפוסים המאוחרים ובשבלי הלקט הלשון לא "תקלח": סז' בן הוא הלשון בטור הגרסא עם דפור' ב"י ב"ח פייבי די שאקו ספרד וברמב"ם שלפנינו [ועי' שנינו נוסחאות ברמב"ם מהד' פרנקל]

למוך אניגרון אלא אורחא דמילתא נקט יחיד הוא כנגד כל הפוסקים ולא שרינן אלא דוקא למוך אניגרון ועוד שינה דתוספתא (תרומות פ"ט ה"א) תני שמן הרבה וכן כתבו כל הפוסקים וכן כתב הרמב"ם (פכ"א הכ"ד) שמן הרבה לאורוי דאפילו שמן הרבה שרי וכדפרישית והרב השמיט חזית הרבה ואולי טעות סופר הוא: גונח מכאב לב

שרפואתו לינק חלב מן הבהמה מותר לינק חלב מן הבהמה מותר לינק וכו'. דברי רבינו הם על פי דברי המוספות צפרק חרש בשם רבינו תם מציאו דית יוסף ולא כהר"ף צפרק חזית דשבת כל גונח במקום לערעא לא גזרו דיה רבנן דמשמע דאפילו גונח מחמת לערעא דרעבון נמי שרי וכן הוא דעת ר"י

צתוספות פרק אף על פי (כמויות דף ט. ד"ה גונח) אלא כרבינו תם עיקר להחמיר דלא התירו רבנן אלא לזכור דחולי כגון גונח מכאב לב אף על פי שאין צו סכנה אבל צמא ורעבון מותר רעבון כיון שאינו חולה אסור: אין לועסין מוטב. פירש הר"ף (מ סו"ע"ד ד"ה מוטב) מוטב מי סח' שרק וכן שמו בלשון ערבי. והוא תוספתא כתובה הר"ף והר"א ש סוף פרק שמנה שרשים אבל בלשון אחר וז"ל אין לועסין מוטב וכו' ולא יסוף אדם סם צנינו וכו' וכן כתב הרמב"ם צפרק כ"א אין לועסין את המוטב ואין שפין את השיניים בשם בשבת בזמן שמתכוין לרפואה ואם נתכוין לרית הפה מותר ואינו יודע למה שינה רבינו לכתוב ולא שפין צו השיניים דמשמע דצמא מוטב קאמר דאין שפין וז"ע:

י' כל אובד"ן ומשקין וכו'. פירוש אפילו חולה שאין צו סכנה מותר לשתותן ולאכלן לרפואה כיון שדרך צריכים לאכלן ולשתותן וכל שאינו מאכל ומשקה צריכים אם הוא חולה שאין צו סכנה אסור ואם אינו חולה כלל מותר לאכלן ולשתותן כן נראה לי פשט הסוגיא צפרק שמנה שרשים אבל דית יוסף כתב דאם הוא חולה שאין צו סכנה מותר לאכלן ולשתותן על ידי גוי המאכילו והמשקהו ותימה הוא מה מועיל שהגוי מאכילו ומשקהו כיון דהישראל הוא האוכל והשותה הרי עובר על גזירת חכמים שאסור לאדם לאכול לרפואה דברים שאין הצריכים אוכלין אותם והכי משמע צפרק צ' דיוס טוב (כב) צעודא דאמימר כחל עינא מגוי בשבתא וכו' עד אמר ליה מסייע אין צו ממש ומציאו דית יוסף לעיל (קא: ד"ה ומ"ש רבינו והרמב"ן) אלא והרמב"ן חילק בדבר וכו' אלמא דלא שרי על ידי גוי אלא היכא דלא קא עביד ישראל מעשה אלא מסייע לבד ומסייע אין צו ממש אבל אם ישראל אוכל או שותה לרפואה דברים שאין הצריכים אוכלין אותם הרי הישראל עושה מעשה והגוי הוא המסייע ופשיטא דאסור אם הוא חולה שאין צו סכנה או חושש ומתחזק והולך כצריך ואפילו על ידי גוי אסור ובשלחן ערוך (סל"ז) כתב אבל אם אין לו שום מיוחד מותר וכתב על זה בהגהת שלחן ערוך וכן אם נפל למשכב שרי עד כאן לשונו ורז"ו לומר דשרי על ידי גוי ונמשך אחר דברי דית יוסף וליתא דפרישית: וב"ש רבינו כל אובד"ן ומשקין שהם מאכל בריאים מותר לאכילן ולשתותן לרפואה אף על פי שהן קשיין לקצת דברים וכו'. פירוש מאחר דקשיין הם

לאכול אוכל הוא אוכל אותם והוא אמינא דאסור לאכלן דמוכחא מילתא דלרפואה הוא אפילו הכי מותר לאכלן כיון דמאכל צריכים הוא והכי איתא להדיא לשם (דף ק"י.) צפיסקא כל האוכלין וכו' כל האוכלין לאחוי מאי לאחוי טחול לשיניים וכרשינין עא' לצני מעיים ופירש רש"י טחול הוא רפואה (לשיניים) ואף על פי שקשה לצני מעיים וכרשינין

הגהות והערות

ובטור לעיל סימן רטז (קצב ע"ב). ובדפוס מנטובה שלוניקי איתא "מצטכי" ועיין חידושי הגהות סימן רטז אות ב-ג: סז' עיין ב"ח: סח' ב"ח בדפור' ב"ח ובר"ן שלפנינו, והאחרונים [שו"ע הגר"ז סעיף מב, ומשנ"ב ס"ק קיד] העתיקו הלשון "מין" שרף ע"י"ש: סט' בדפור' איתא כאן והוא לן למימר כיון שהן קשיין לקצת דברים ומוכחא מילתא וכו': ע' עיין קצות השלחן סימן קלד בדי השלחן אות יד: עא' מש"ב הב"ח "כרשינין" כן הגירסא בגמרא שבת (קי ע"א) אבל בגמרא ברכות (מד ע"ב) הגירסא כרשיין ופירש רש"י כרתי ועיין בקצות השלחן סימן קלד בדי השלחן אות ב ד"ה והנה

ואולי טעות סופר הוא עכ"ל, וכן נראה מהמשך לשון הבי' כשמבאר דברי הרמב"ם נשמט חיבת הרבה: סג' עד כאן הוא מדברי הרא"ש מכאן ואילך הוא מדברי הבית יוסף: סד' עיין מאמר מרדכי סוף ס"ק יח שכתב לא מצאתי בתשובות הרא"ש שבידינו עכ"ל, עיין כנה"ג שכתב שהדברים נמצאים במיוחדות לרמב"ן סימן ר: סה' בן הוא בדפור' ב"י ובתוספתא וכן הוא הלשון בשו"ע סעיף לד לא "תיקל" ובדפוסים המאוחרים ובשבלי הלקט הלשון לא "תקלח": סז' בן הוא הלשון בטור הגרסא עם דפור' ב"י ב"ח פייבי די שאקו ספרד וברמב"ם שלפנינו [ועי' שנינו נוסחאות ברמב"ם מהד' פרנקל]

הדפסה ברולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
טור <מכון שירת דבורה> - ג (אוי"ח רמב - שמד) יעקב בן אשר (בעל הטורים) עמוד מס: 534 הודפס ע"י אוצר הח

שמואל צר יהודה צין ציד צין צב
צבלי מאי טעמא מיזרק זריר ופסק
דרכ להעלותם צסס ומשום הכי לי
סממנין: ^{ויב'ש} וזה העילות אנקס
דיה מעלין: ^{ויב'ש} שכל אחד
מאלו אין עושין אותן בסממנין
וב'. גם זה מדברי הרמב"ם (שם)
ופירושו שמאחר שאינם עושין
בסממנין ליכא למימר משום
שחיקת סממנין (וכתב) [וכי
תימא] עה] אפילו הכי ליתסר
משום דאיכא טורח והוי כעובדין
דחול לכך כתב יש לו צער מהם
כלומר וצמקום צערא לא גזור
רענן כיון דליכא למיחש לשחיקת
סממנין:

[מד] רוחצין במי גרר וכו'.

ולזהעלות אונקלי שכל אחד מאלו אין עושין
בסממנין כדי לחוש לשחיקה ויש לו צער
מהם: [מד] רוחצין במי גרר ובמי חמתן
ובמי טבריה ובמים היפים שבים הגדול אף
על פי שמלוחים קצת שכן דרך לרחוץ בהם
ולייבא הוכחה דלרפואה עביד. (יד) אבל לא
במים הרעים שבים הגדול ובמי משרה שהם
מאוסים ואין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה.
ודוקא ששוהה בהם אבל אם אינו שוהה
בהם מותר שאינו נראה אלא כמיקר:
[מה] לוחשים לחישות נחשים ועקרבים:

צפרק שמנה שרליס (דף ק"ט.)
א תנו רבנן רוחאין צמי גרר צמי
אכל לא ציס הגדול ולא צמי משרה
תניא רוחאין צמי טצריא וציס
הגדול אכל לא צמי משרה ולא
צמיה של קדום צצרייתא תניא
רוחאין צמי טצריא וצמי משרה
וצמיה של קדום ואף על פי שיש
לו חטטין צראשו צמה דצריס
אמורים שלא נשתהא אכל נשתהא
אסור. ואסיקנא יס הגדול אים
הגדול לא קשיא הא צפיש שצו
הא צריעס שצו מי משרה אמי
משרה נמי לא קשיא הא דאשתהי
הא דלא אשתהי. השתא לפי זה
וצרייתא קמיייתא וצרייתא מצינתא
אייירי צאשתהי ורוחאין צמי גרר
דרך לרחוץ צהן צחול ולא מוכחא
שרי אכל ציס הגדול צריעס שצו
צשתן ואין דרך רחיה צהן אלא
דקדום דמליח טובא ואין רוחאין צה
דאשתהי ואסור. ומצינתא דרוחאין
שצו אפילו אשתהי מותר אכל לא
דאשתהי אסור. וצצרייתא דקתני
קדום אינו אלא דלא אשתהי
אמורים צשלא נשתהא וכו' דשרי
אכל תמיהא לי טובא דצצצרייתא
יייתא וצמצינתא קתני דמי טצריא
ין צהן צחול דדוחק לומר דהאי
תהא וכו' לא קאי אמי טצריא
ואימיה של קדום דצסיפא אלא
שרי צמי טצריא דאשתהי אלא
כשיש לו חטטין צראשו לא שרי
רייתא תני ואף על פי שיש לו
צריס אמורים דלא נשתהא וכו'
דלא נשתהא היכא דאיכא חטטין
של קדום אפילו ליכא חטטין לא
דאס כן קשה אמאי לא הזכירו
דאיכא חטטין לליכא חטטין וצ"ע:
קברבים וכו'. צפרק חלק ופירושו
ש כדי שיעמדו צמקומן ולא יצואו
בן משום צידה:

צפרק שמנה שרצים (קט.) חנו רבנן רוחצין צמי גרר
וצמי חמתן צמי עסיא וצמי טצריא אכל לא ציס הגדול ולא צמי
משרה ולא צימה של קדום. ופירש רש"י רוחצין צמי גרר. ואף
על פי שכן מלוחין קצת דרך לרוחץ זהם בחול ולא מוכחא
מילתא דלרפואה היא: אכל לא ציס הגדול. לקמן מפרש טעמא:
ולא צמי משרה. ששורין צו פשתן ואין דרך רחינה זהם אלא
לרפואה וכן צימה של קדום דמליח טובא ואין רוחצין צהן אלא
לרפואה ומוכחא מילתא. ורמיניהו רוחצין צמי טצריא וציס הגדול
אכל לא צמי משרה וצימה של קדום קשיא יס הגדול איס הגדול
ללא קשיא הא דאשטחי הא דלא אשטחי. ופירש רש"י הא
דאשטחי. בגוייהו אסור דמוכחא מילתא דלרפואה קא מכיין: הא
דלא אשטחי. אלא רחץ וינא מותר. ופרץ צמאי אוקימתא
לצטרייתא דלא אישטחי אי הכי אפילו צמי משרה נמי דהנחתא
רוחצין צמי טצריא וצמי משרה וצימה של קדום ואף על פי שיש
לו חטטין צראשו צמה דצרים אחרים שלא נשתחא אכל נשתחא
לאסור אלא יס הגדול איס הגדול לא קשיא הא ציפין שבו הא
מי משרה אמי משרה [נמן] לא קשיא הא דאשטחי
הא דלא אשטחי. ופירש רש"י שלא נשתחא. בתוך המים דנראה
בכמיקר בעלמא: ציפין. שכן רוחצין זהם בחול לרחינה שאינה
לרפואה: צרעים. אין רוחצין דמוכחא מילתא דלרפואה ותרוייהו
צדאישטחי: מי המשרה אמי המשרה [נמן] לא קשיא. הך דקמני
רוחצין צמי המשרה אהך תרמי ללעיל דקמני אכל לא צמי המשרה
הא דאשטחי הא דלא אשטחי. הרי צהדיא דצמים יפים שציס הגדול
לשהות מותר ומי משרה אס לא נשתחא מותר אפילו אס יס
לו חטטים צראשו ומשמע דמים הרעים שציס הגדול רוחצים זהם
יהוא שלא ישהה והא דתניא אין רוחצין צהם דוקא צדאשטחי

ובפירוש רש"י וכן כתב הר"ן (מ: ד"ה מ"ר רומנין) וכן פסק הרמב"ם נפכ"א (הכ"ט) וכחז הרב המגיד שכן דעת הרמב"ן (חי' ד"ה מדקמתי) וכן עיקר דלא גריעי מים הרעים שזים הגדול ממי משרה וכלא כדברי הרשב"א (חי' ד"ה ד"א נשלא) שאוסר צמים רעים שזים הגדול אפילו לא נשתהא:

[מה, מור] לוחשים לחיטות נחשים ועקרבים ונותנין בלי על גבי העין דהקר וכו'. צרייתא בפרק חלק (סנהדרין קא). ופירש רש"י לוחשים על נחשים ועקרבים בשנת. בשביל שלא יזיקו ואין בכך משום צידה: כלי על העין. שכן דרך ליתן כלי ממכות על העין כדי לקרר העין אי נמי כגון שעושים לאדם שחם בעינו מקיפין עינו בטבעת: כלי הניטול. כגון מפתח סבין וטבעת:

בר'ישׂה

(7) אבל לא במים הרעים וכו' עד מפני שנראה במיקר. עיין לעיל סימן שכ"ו שכתב רבינו גם כן לענין טבילה בשבת שמוחר מהאי

הגהות והערות

[עו] "דמיקל" משום דמידי ררבנן הוא ולקולא" כן הוא הלשון בכסף משנה שם: [עז] כן הגיה במור וקציעה:

[מז] ועצם שיצא ממקומו מחזירין אותו. בסוף פרק חצית (קמז). תנן אין מחזירין את השער ובגמרא (סז:) אמר שמואל הלכה מחזירין את השער ופירש רש"י דסבירא ליה מחזירין תנן ומשמע בגמרא (קמח). דהלכה כשמואל וכן פסקו הרי"ף (סג.) והרא"ש (סי' טז) וז"ל עה"פ: **אם** מותר לעשות מדורה לחולה בשבת כתב רבינו צסימן ש"ל (קד:): **בתב** הר"ן בסוף פרק מפנין (נא: ד"ה דבר) אהא דלמרינן (קכט.) דבר שאין בו סכנה אומר לגוי ועושה דדוקא אומר לגוי אבל על ידי עבד ואפילו ערל לא דאדם מלווה על שבתת עבדו וכבר כתבתי צסימן ד"ש (נח. ד"ה אדם) דברי האומרים כן ודברי החולקים עליהם:

[יבג] **בתב** בהגהות האחרונות דמרדכי (סי' מסו פג.) כתב ראב"ה (סי' תקלע עמ' 200) אם היה חולה צריך לחמם יין ימלא ישראל ויחס הגוי ומוטב שיתנסך היין משיתחלל שבת עכ"ל עה"פ (טו) ויחס הגוי דקאמר על כרחך במרחיחו הוא ואי נמי צריך לו מיד שאם לא כן ייחסו ישראל במקום שאין היד קולדת ונראה דבחולה שיש בו סכנה הוא דאילו חולה שאין בו סכנה למה נחיר לו יין שנתנסך וקשה אי שיש בו סכנה למה כתב דמוטב שיתנסך היין משיתחלל השבת דאם כן לא נשחוט לו ונאמר לגוי לנחור לו ולא נחלל שבת לשחוט לו וזהו דאמר ריב"ז (פד:) דלרבי חולה שיש בו סכנה אינם נעשים על ידי גויים ולא על ידי קטנים אלא על ידי גדולי ישראל ואפשר דבחולה שאין בו סכנה הוא דלרבי נעשים על ידי גוי וכשיתן ישראל לגוי כלי מלא יין ויטלנו הגוי ויחממו חמרא משרא שרי כל שלא נגע בו ומאי מוטב שיתנסך היין דקאמר שהוא קרוב להחמק שאף על פי שישאל עומד על גביו אפשר דנגע ביה כל דהו ולאו אדעתיה דישאל:

[יט] **בתב** רבינו ירוחם צחלק ט' (י"ז עט:) שהרמב"ם מתיר ציולי גויים לחולה שאין בו סכנה והרשב"א (תורת הבית ז"ג ש"ן נג:) עשה לו סמוכות והעלה צידו לאיסור ציולי גויים שהוא איסור קל משום שמא יצא לאכול עמו הותר בחולה שאין בו סכנה בשבת עכ"ל. ומה שכתב בשם הרמב"ם הוא ממה שכתב בפרק (כ') [ב'] (ה"י) חולה שאין בו סכנה עושין לו כל צרכיו על ידי גוי כיצד אומרים לגוי לעשות לו והוא עושה לנצל לו ולחפות וכו': **והר"ן** כתב בפרק אין מעמידין (ע"ז ע. ד"ה כי אהא) אהא (פסחים כה.) דכי אהא רבין אמר בכל מתרפאין חוץ מעצודה וזה וגילוי עריות ושפיכות דמים וזה לשונו ועכשיו נהגו לנצל לחולה שאין בו סכנה על ידי גוי בשבת ואף על פי שהתבטל ענינו אסור משום ציולי גויים ואף על פי שאין צדצר ראייה מכרעת דאי מדלמרינן בפרק מפנין (שנח קכט.) צרכי חולה נעשין על ידי גוי בשבת הריא אפשר לאוקמי דדברים שאין בהם משום

ציולי גויים אלא דכיון דסתמא איתמר הראשונים שהנהיגו כן לא ראו לחלק דכיון שהדבר מותר בענינו לא ראו להחמיר בו יותר מפני שהוא ציולי גויים ממעשה שבת, והרא"ה (בדק הבית שם נד.) כתב דאפשר דטעמא משום דגוי המבטל לחולה בשבת שהיא שעה שאין אנו יכולין לנצל ציולי גויים כי האין לא מיתסרי משום חמנות ולפיכך כתב שמואל לצריא צמוצי שבת דליכא משום ציולי גויים כלל כיון דליכא משום חמנות ואין

לסבירא זו ראייה שאפילו נאמר דכחלל צרכי חולה נעשין על ידי גוי בשבת הוי דבר שיש בו משום ציולי גויים וכמו שפסק המנהג אכתי אפשר דהיינו דוקא לחולה מפני שהחירו בו כל דבר הנעשה על ידי גוי שאין איסורו מגופו אבל להחירו לצריא אין לנו עכ"ל (טו:): **בתוב** בהגהות פרק כ"א (הכ"ו אות א) לא יתן על גבי מכה דבר המושך ליחה ודם דהוי מפרק: **בתב** המרדכי בפרק קמא דשבת (סי' רמז) שרבינו שמשון משנן החיר לכוין לנצל בשבת למי שלקה בצדעו שהרי לא אסרו (שנח קלד:) אלא גמי משום דמסי עט:

[בהג] **בתוב** בשבלי הלקט (סי' קיז) עט"א [שם ספר יראים (סי' רעד קלח): אסור להניח בגד על מכה שיצא ממנה דם מפני שהדם יצבע אותו ואסור להוציא דם מן המכה כדלמרינן (במשנה עירובין קג.) ואם להוציא דם כאן וכאן אסור הילכך יש לרחוץ המכה צמים או ציין מחלה כדי שלא יהא דם שעל פי המכה נוצע את הבגד עד כאן. וגם בכל בו (סי' לא כט ע"ג) כתב שאסור להניח בשבת על חיתוך יד שיצא ממנו דם שום בגד משום נוצע כיצד יעשה כורך עליו קורי עכב"ש ומכסה צה כל הדם וכל החצורה ואחר כך כורך עליו הסמרטוט עכ"ל וכיוצא בזה כתב הרוקח (סי' ע.) ואני חושך בהנחת קורי עכב"ש משום דמסי פ' (טז):

בתב המרדכי בפרק שמנה שרצים (סי' שפז) דמי שיש לו חטטים צראשו סך דכרכו בשבת כדלמרינן ציומא (עז:) וטעמא משום דסיכה לא מוכחא שמהא לרפואה שכן דרכו לסוך בחול בלא מכה ע"כ ונראה דלדין דאין דרך לסוך בחול שלא לרפואה אסור:

[מב] **מודא** דלמרינן בסוף פרק המוציא יין (פא.) אסור למשמש צרור בשבת בדרך שממשמש בחול משום השרת נימין ונתבאר צסימן ש"צ (עב.) (ו) נראה שאסור לשים פחילה צפי הטבעת בשבת אלא כלאחר יד דהיינו שאחזה צפתי אצבעותיו ומניחה בנחת (יז):

דין אשה המנטערת מרוב חלב אם יכולה להוציא החלב צידה כתבו רבינו צסימן ש"ל (קה.):

דרכי משה

(טו) **אע"ג** דמחללין שבת ולא מאכילין אותו נבלה יש לומר [שאנן] נבלה שהיא גם כן איסור דאורייתא אי נמי מטעם דלעיל שיקרן החולה באכילתו מה שאין כן לגבי יין נסך ומכל מקום דברי ראב"ה צ"ע דהא כתבתי לעיל (אות ג) בשם התוספות והר"ן דאסור לעשות לו דבר על ידי גוי מיהו כמדומה לי שנוהגין כדברי ראב"ה דכל היכא דאפשר בגוי בלא שיהוי עושין לו הכל על ידי גוי אבל הבית יוסף כתב וכו' עד והא דקאמר דמוטב וכו' רצה לומר שקרוב

פרישה

טעמא וכתב בית יוסף שם שרבינו קיזר דהא גם צימות החורף שרי אף על גב דצימות החורף אין שייך לומר שמיקר וכן יש להקשות כאן ודוק:

הגהות והערות

שכתב כאן הבית יוסף ואני חושך וכו' לכן כתב בשלחן ערוך סעיף מח על דין זה בלשון "ויש אומרים" עיי"ש (נחלת צבי על שו"ע, משנ"ב ס"ק קמט): פא] עייין בית יוסף לעיל קב ע"ב ד"ה ומ"ש רבינו: פב] כ"ז זה מובא בדרכי משה הארוך סוף סימן שיב:

שכת פרמי רמזי דינים המבוארים בזה הסימן

[חב] אם יוצאין חוץ לתחום לפקח על בת ישראל שרוצים גוים להוציאה

מהכלל בסימן ש"ו:

[א] כל פיקוח נפש דוחה שבת והזריו הרי זה משובח.

פ"ד) ופירש רש"י דליקה בחצר זו ונפשות בחצר אחרת והם חולים

או קטנים עכ"ל כלומר ואין שהות להצריחם קודם שחגיע להם האש

יכול לנצותה:

ב רמ"ש ואין הולכין בו אחר

הרוב כגון תשעה גוים

וישראל וכו'. שם ועל פי דברי

הרא"ש ודלא כפירוש רש"י גם לא

כפירוש המוספות (פד: ד"ה הא)

והרצ"ה גירסאות ופירושים נאמרו

בסוגיא זו כמו שכתב הרצ"ה המגיד

וכסף משנה צפרק כ"ז (ה"ט):

רמ"ש אלא אפי"ו אם פירש אחד

וכו'. כן כתב הרא"ש ויש להקשות

דיוקא דרישא דקאמר אפילו פירש

אחד דמשמע דוקא אחד שפירש

מפקחין ונסיפא קאמר דוקא נעקרו

כולן אין מפקחין אבל לא נעקרו כולן

מפקחין אפילו פירשו כולן חוץ מאחד

שנשאר בקציעות הראשון ונראה ודאי

ללא דוקא נקט צרישא פירש אחד

אלא אפילו פירשו ג' וד' מהם או

יותר לחצר אחרת אפילו לא נשאר

בקציעות הראשון אלא אחד הרי

נשאר קציעות הראשון ואם נפל שם

בחצר אחרת על אחד מהם מפקחין

עליו כיון שנשאר קציעות הראשון

במקומו והכי אסקינא בגמרא לא

קשיא הא דפריש כולו אין מפקחין הא דפריש מקצתיהו מפקחין

והכי נמי משמע ממה שכתב הרא"ש ורבינו בסוף דבריהם אבל אם

נעקרו כולן וכו' דאלמא דוקא נעקרו כולן דאפילו אחד לא נשאר

בקציעות הראשון אין מפקחין הא לאו הכי מפקחין והא דכתב רבינו

אלא אפילו פירש אחד מהם וכו' היינו לומר דלאחר שנעקרו ממקום

קציעות או בשעת עקירתן פירש אחד מהם לחצר אחרת ונפל עליו

שם מפקחין כיון שנשאר קציעות הראשון: ויותר נראה דכפשוטו

הוא דפירש אחד מהם קאמר אלא ללא דוקא דהוא הדין פירשו

רובן לחצר אחרת ונפל על אחד מהם וכן כתב הרצ"ה המגיד להדיא

(שם) וזה לשונו הא דפירשו מקצתיהו ונשאר האחרים במקומם ואותו

מקצת שפירש נכנס לחצר אחרת בין שיהיה המקצת רוב כולם או אחד

מהם מפקחין עליו עכ"ל ועיין שם:

קיימי נחש שטתה הא ודאי כוותיהו נקטינן ה':

[ג] מי שנפלה עליו מופלת וכו'. משנה שם (פג.):

פרישה

(קפא: וכו'. וזולת ההוא מירון לא קשה מידי דשאני הכא דמשום פיקוח נפש דוקא

הקילו וכמו שכתב רבינו נחמל דבריו הנ"ל ואין הולכין בו אחר הרוב זהו דוקא

קאמר וכן מוכח לשון הגמרא ועיין במורה נחמל כלל מ"ג (דף ג) מה שכתב בשם

מהר"ר שכתב ו"ל ודבורה דעה סימן ק"י (אות ה) וסימן ק"י (אות ו) כתבתי

קצת מנהיג שהיה ראיה מכלל לחלק בזה דאמרינן כל דפריש וכו' עיי"ש

ולפי מה שכתבתי בדפיקוח נפש הקילו אין ראיה ודו"ק:

הגהות והערות

בכתובות טו ע"א ובבבא קמא מד ע"ב ובסנהדרין עט ע"א: ה' עיין ביאור

הלכה סעיף ב ד"ה קביעות הראשון: ו' ה"שון מגומגם דהוי ליה לחשוב

בתחלה ספק ישנו ואחר כך ספק חי וכן איתא במשנה (משנ"ב ס"ק ח). ועיין

בגמרא פה ע"א ועיין במחזה"ש בשם העולת שבת ובתורת שבת ס"ק ד:

שכת (א) אפי"ו נפלה דליקה וכו' עד יבול לבבותה כדי שלא

תעבור וכו'. ז"ע למה לא כתב רש"י שם דליקה דהיינו אפילו

יכול לנצות כדי להפסיק שלא תעבור וכיזי אין זו מידה כל כך שהיא מלאכה

שאנה לריבא לגופה דאין חייב עליה לרצ' שמעון א': (ב) ואין הולכין בו

אחר הרוב כגון פ' גוים וישראל א' ביניהם וכו'. עיין נק"ש מה שכתבתי

ללא קשיא משמע לצורך של מנה ואחד של חמץ וכו' הביאו רבינו בסימן תל"ט

שכת א' עיין מגן אברהם ס"ק א': ב' כן הגיה המור וקציעה:

ג' קטע זה מתיבת ואין עד כוותיהו נקטינן כן הוא בדפוס"ר ב"י

ובדפוס שלפנינו הושמט מחמת הצנזור: ד' כן הגירסא בדפוס"ר ובגמרא

שלפנינו איתא "אלא" בסוגריים ונכתב על הגליון צ"ל "אי נמי" וכן איתא

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
אבודרהם <מהדורת קרן רא"ם> - א אבודרהם, דוד בן יוסף עמוד מס: 339 הודפס ע"י אוצר החכמה

משבצות זהב

(ד) אסור. עיין ט"ז. המחבר השמיט דין רשות דלהרי"ף [שבת סה, א] והרי"מ [שבת ו, ו] ספק אסור, והלכה כתנא קמא שם [שבת קנא, א]. ועיין מ"א [סימן] שכ"ה [ס"ק] י"ד דספק לא מחמירין שם להמחבר ליש אומרים בערב כדי שיעשו, אם כן הוא הדין כאן היה להביא יש אומרים לערב מקילין דאין צריך כדי שיעשו. ודע, דמחצה על מחצה אסור להרא"ש [שבת פרק כג סימן ט] על כרחך דמחצה כוודאי, ולהרי"ף [שם] ור"מ [שם] נמשך קולא יש אומרים ספק ותולין לחומרא, ועיין סימן תקט"ו במ"א [ס"ק] כ"ג רש"י [שבת קכב, ב ד"ה אדעתא דהוה ספק, ועיי' שבת קנ"א א' [רש"י ד"ה ושמאל וד"ה רוחץ] ב' גירסאות, תניא כוותיה דרב מחצה ספק הוה, ותניא כוותיה דשמואל מחצה וודאי הוה שעושה לשניהם, יע"ש. ונפקא מינה עוד, באם אי אפשר לו להמתין כדי שיעשו, שהשיירא הולכת וכדומה, לטעם מחצה וודאי הוה אסור, ולטעם ספק בדבר שיש לו מתירין כהאי גוונא שרי, עיין סימן שכ"ה בזה:

שכז (א) דלרפואה. עיין ט"ז. ואפילו על ידי עכורים אסור, כל שמתחזק והולך כבריא, כבסימן שכ"ח סעיף א': **(ב) ובמקום**. עיין ט"ז. עיין ב"י שם [עמוד תפח ד"ה נראה לין]. עיין לברש [סעיף ג] מה שכתב אין מגרדין, דהרואה אומר לרפואה, וזהו עובדין דחול, איני יודע כעת מהדיכן למד הפירוש כן. גם מה שכתב [שם סעיף ד] בעיבוד וציתאודע, עיין אליה רבה [ס"ק ז]:

החולה שאין צריך אין מחללין. וזמכה שאין של חלל, כנסתם אין מחללין, וכשאומר הרופא או החולה שצריך מחללין, עיין צ"ח [עמוד מז ד"ה ומש"ן בזה. וחושש בשינוי לא כייז טווא, ומכל מקום נמלה כל גופו ממנו כמו שכתב באות (צ') [ג], החירו על ידי עכורים. אבל מכה בשינים הוה כמכה של חלל, ונכנסת מחללין שנת עליה על ידי ישראל אפילו צאסור תורה:

מחצית השקל

שכז (ס"א) העשוי לכר. ואמרינן בגמרא כו'. דאיתא בשבת דף קמ"ז ע"ב, תנו רבנן אין גוררים במגורת בשבת כו', רב שמואל בר יודא עבדי ליה אימא מגורתא דכספא כו'. והרא"ש לא העתיק הא דאימיה עבדי ליה כו', על כרחך היה מפרש הדברים כפשטן, ולא נפקא מינה לדינא, לכן השמיטנו. אבל רש"י פירש [וה"ר] [מגירתא] דכספא, לשבת, עכ"ל. ומאי דוחקיה לרש"י לפרש לשבת, אלא על כרחך דלא ינחא ליה לפרש דהם דברים בעלמא, אלא דינא אשמועינן דאם מיוחד לשבת מותר, ולכן אמו כשרצתה לייחד מגורת לשבת, עשאתו לכבוד שבת, ואם כן על כרחך כשמייתדו לשבת מותר, קא משמע לן הש"ס האי דינא: ומה נהניו כו'. אף על גב דלעיל סוף סימן שי"ג כתב (רמ"א) [השו"ע] אפילו מסרק של שער חור אסור, היינו דוקא דמים, כתב בתקן השער של ראשן מותר בכלי העשוי משער חזיר, כמו שכתב מ"א [שם ס"ק כב] בשם הריב"ש [סימן שצ"ז, דאף על פי כן המנהג לייחדו לשבת דוקא:

שכח (ס"א) והשווא' בו. לדרוש ברבים שמותר (גמרא). הוא טעות סופר, דגוף הדין הוא ירושלמי, הביאו הטור [עמוד תצה], והטעם שהיה לו לדרוש הם דברי תרומת הדין סימן נ"ח ובפסקיו [ח"ב] סימן קנ"ו. וטעם השואל שהרי הוא כשופך דמים, כתב בפרשייה [אות ד] ח"ל, כשיצוה להחמיר שלא לעשות שום דבר וזולת השאלת המורה, עכ"ל: ועיין ביו"ד כו' הרפואה ידועה או ע"י פי בו, כצ"ל: דקדחת כו'. והא דכתב בסעיף ז' מחללים כו' ועל מי שיש בו קדחת כו', כתב הט"ז שם ס"ק (ו') [ב] דאין זה קדחת המצויה בינינו: **(ס"ב) בחדשינים כו'**. אפי"ו אינו צפוינא. דצפודני במבואר להדיא (במשנה) ביומא [פד, א] דהוי סכנה, ומתחיל בפה וגורמת בבני מעים, אלא שאר חולי, והוא איבעיא אמת אפשיטא בעבורה וזה דף כ"ח, דאמרינן על מכה של חלל דהיינו משינים ולפנים, ואיבעיא להו ככי ושיני גופייהו מאי, אם הם בכלל מכה של חלל, ובעי למפשט מדתנן בשבת החושש בשינוי לא יגמע בו את החומץ, חושש אין, אבל כאבי טובא מותר (ועל כרחך צריך לומר דהוי מכה של חלל, דאי לא תימא הכי הוי סבירא

פרי מגדים

אשל אברהם

שכז א העשוי. עיין מ"א. וכן כתב העולם שנת [ס"ה] מנגמרא שנת (קמ"ו) [קמז] צ' ענדה ליה מגרמא דכספא בשבת, ועיין אליה רנה אומ ד' פירש דהסת לגרר טיט וזואה, ולכבוד שנת עשהה מכספא, לא שצריך, וזמגרתה הגוף אף מיוחד אסור. אבל הה"א ועולם שנת הבינו כפשטא, דמסממא לא הלך יתף וכדומה, וטעם הוא שלא יהיה כעובדין דחול עשהה מכספא, וזהכי בתולות עושין כלי משער מיוחד לשבת, היינו לא לטרוק בהם, דזה אסור, שמשיר שער, אלא להסכיב השערות מעט, עיין שם [סימן גג מ"א] אומ כ"ב, ואפילו הכי עושין כלי מיוחד לשבת, שלא יהיה עובדין דחול: **ב שהעור**. עיין מ"א. רמז"ס פרק י"א מהלכות שנת הלכה (ה') [ו], ועיין שם עוד דיינים מדין מיינסה הנוטה. ועיין שנת ע"ד צ', ואי"ה כסימן ש"מ [ריש הסימן] יצואר עוד:

שכח א והשווא'. עיין מ"א. הנשאל הוא המורה הרי זה מגונה, דהיה לדרוש צריים זה דפקות נפש דוחה שנת היכל דאי אפשר בהיתרא נלי שהיה ועללות, עיין ר"מ [שנת] פרק שני הלכה א' וזמגיד משנה דשנת דהויה היא, יע"ש. ומה שכתב שהרפואה ידועה, צ"ע, דכספק נמי ספק פקוט נפש להקל, ועיין סימן תרי"ח [שעיף א] וצו"ד [סוף סימן קנז בהגה], יש לומר דמייירי בחולה שאין סכנה, דאסור דרבנן אין מתירין בפקס כהאי גוונא. ועיין צ"ח [עמוד תלז ד"ה כתב מהרש"ן] בהולאת השן, אין ראייה, וי"ע: **ב בחדשינים**. עיין מ"א. הפרש יש, צנפצינ"א אפילו החולה והרופא ואמרים אין צריך, שקר אומרים, כי מקובל ציד חו"ל שסכנה הוא. ובשאר כלל השנים לחשיב כנסתם מחללין, ובשאומר הרופא או וכשאומר הרופא או החולה שצריך מחללין, עיין צ"ח [עמוד מז ד"ה ומש"ן בזה. החירו על ידי עכורים. אבל מכה בשינים הוה כמכה של חלל, ונכנסת מחללין שנת עליה על ידי ישראל אפילו צאסור תורה:

ליה להש"ס דהוי חושש בעלמא ולא מיקרי חולה כלל, ואפילו לגמע דהוא קל מאוד כאשר יתבאר לקמן ס"ק לו בשם הר"ן, הוי ליה לאסור), ודחי דלמא האי תנא אפילו כאבי טובא חושש קרי ליה. וכתב הרא"ש, כיון דהאיבעיא לא אפשיטא, הוי ספק נפשות ואזלינן לקולא ומחללין עליו את השבת: **וכן כתב הר"ן כו' במביא ולא איפשטא**. עכ"ל הר"ן. ומה שכתב מ"א ונקטינן לקולא, הם דברי מ"א. והוא ממילא, כיון דלא אפשט הוי ספק נפשות: ומה שכתב גבי עין שמרדה כו'. וז"ל הר"ן, ומסתברא דכי שרינן על ידי גוי, הני מילי בחולה שנופל מחמת חליו למשכב, אבל במיחוש שאדם מתחזק בו והולך כבריא לא. ולא עוד, אלא אפילו דברים שהם מותרים לבריאיים, אסורים לו כל היכי שמעשיו מוכיחים שלרפואה הוא מתכוין, וזו היא ששינוי [שבת קיא, א] החושש בשינוי לא יגמע את החומץ, ואמרינן נמי פרק אין צעמירין [עבודה זרה שם] דאפילו הלא דכייבי ליה טובא חושש קרי ליה, לפי שדבר זה אינו חולי, אלא מיחוש בעלמא, עכ"ל הר"ן. וכתב על זה הרב ב"ר [עמוד תז ד"ה אבל] וז"ל, ותימא, שנראה שפוסק כן, וכיון דדרך דחיה אתמר, ספק נפשות לקולא. ואפשר שאף הר"ן לא אמרה לפסוק כן, אלא לפרש טעמא דהאי דדחי, עכ"ל. והב"ח [עמוד תפז ד"ה ומ"ש הלכן] דחה דברי הרב ב"ר, דלפי דעת הרב ב"ר אינו ענין לתחלת דברי הר"ן. ומ"א הקדים להקשות, דהא הר"ן גופיה כתב שם דהאבעיא לא אפשיטא, ועל כרחך סבירא ליה דדרך דחיה אתמר, אלא אף על פי כן למדיין ממנו למקום אחר, דהיכי דליכא רק מיחש אפילו דברים המותרים לבריא אסורים לו, כל שכן דאסור לומר לגוי לעשות מלאכה, דהא חזינן דכן דעת הדוחה, אף על פי דקיימא לן משום ספק נפשות היכי דכייבינן לכל טובא ככי ושני אפילו לישראל מותר לעשות מלאכה, אבל היכי דליכא רק מיחש, דאסור אפילו מאכל בריאיים, בזה נשאר סברת הדחיין. ואף על גב דדבר זה מגוף המשנה שמעינן, דתני החושש כו' לא יגמע את החומץ, מכל מקום הביא האי דיתוי לאשמעינן דאפילו האי מיחש כאבי ליה טובא רק שמתחזק והולך כבריא, אפילו הכי אסור:

לפניו שרד

שכח (א*) שריע פ"ב מי שיש לו וכו' דהל"ה עליו את השבת. לענין רפואת גוי, עיין תשובות צ"ח המדשות סימן צ':

אוצר מפרשים

שכח א (שריע סעיף א) מי שיש לו מיחוש, נ"ב, וכנפה. עיין ט"ז יו"ד סוף סימן פ"ד: (התם סופר)

לא תעשינה [ויקרא ד, טז] הוי מודה דלף אס היז בלאו הוי שגגה, רק דגלי קרא דאשר לא תעשינה ולמד מזה דישגוג אף בלאו, אבל בחצי שיעור דלף לאו ליכא, וקיל אפילו מעשה, כמו שכתבו המוספות בשבועות נבג, ד ד"ה דמוקין, לכן שפיר יכול להיות מויד בזה, ואסן כן שפיר משכחת לה דעשה בשיעורין. ואין לומר דאם ידע צאסור המלאכות רק דעשה בשיעורין אס כן פשיטא דחייב על כל אמת ואמת, ומה קא משמע לן, אף הרי לפי זה שוב יש לומר דכל המלאכות לא ידע כלל צאסורין, וכבר שמויתרין לגמרי, וידע לה לשבת במלאכה אמת מהם, ובאמתה מלאכה שגג צאסור השיעור ממה הוא, דסבר דהוי שיעור היומר גדול וכבר שאינו עושה בשיעור, אס כן חייב גם עליו מלאכה, ומכל מקום ידע לה לשבת כיון דידע דמלאכה זו אסורה רק דסבר דנכנין שיעור היותה, ובכל המלאכות לא ידע עלה שום אסורים, וקא משמע לן דלף על פי כן חייב על כל אמת ואמת, ועו"ש לדעתי. קאן אסיה בזה דפריך אחר כן [עיין] משבועות בטיטו, דלשכר, והרי אפילה בכזית, ודלמא כלל פחות אסור, ונאמא שאלל, ובאמת היה פחות מכשיעור, או שלא כדרך אפילה ואינו אכילה, וי"א, והנה אסיה כתבי זה ראייה בש"ס שנת דף ע"ג [ש"א] דקאמר שם בשלמא לאזיי דקאמר ככי האי גוונא חייב וכו' דעשה בשיעורין, אלא לרבה דלמר פטור, היכי משכחת לה וכו'. ומהוה ציומר, דניהו דרבה פטור, היינו אסן מתכוין לטרוק שמים חורק ארבע, דהוי מתעסק, אבל אסן מתכוין לטרוק ארבע רק דסבר דארבע חיו שיעור מלאכה רק ציומר, רק אחר כך נרעד לו שצאכרע אמות הוי שיעור מלאכה, ודאי חייב, דהרי לא הוי מתעסק, דהרי מלאכה זו, ואסן כן אף לרבה מתוך דעשה בשיעורין, והיינו דסבר דהוי כל מלאכה בשיעור יומר ממה דהוי לפי האמת, וסבור דעושה פחות מכשיעור ובאמת עשה כשיעור, אסן הוי שוגג בזה, ומתעסק לא הוי, ועו"ש: ומהוה בציטוי משכחת שם כפסוק דף ה"ל נראה לעשות מזה מה שמתעסק הפרי מגדים צו"ד סימן (ס"ב) [ס"ק] אסור ומי אומ' דה"ה נתעסקין בציטוי חזי לאתעוררי, אבל בנתכסין להנציח הלכות לא כיון לאסורא, ולמה ליה לרש"י להאריך בנעטם אחר. כן שיעור שלם היה מתחייב, לכן גם זה אסור. והנה מסוגל' זו יש לפשות ספק זה, במה דקאמר שם וגריכא, דאי אשמעינן קמיימא, בהאיא קאמר רבא דלא קא מכווין לתמיכה דאסורא, אבל נתכוין לטרוק שמים חורק ארבע, דארבע בלא מרחי' לא מודקקא, אימא מודה ליה לאזיי וכו'. ויפרש רש"י שם [ד"ה דארבע] ח"ל, וזה שמתכוין לטרוק שמים חורק ארבע, נעשים מתעבתו, דהא יש בכלל ארבע שמים, אסן כן נעשים מתעבתו ולא הוי מתעסק, עכ"ל. וקשה, למה ליה לרש"י לפרש כן, ולמה לא פירש בנפשותיו, כיון דרש"י [שם עה, א ד"ה וי מותר לאפות פתות] סבירא ליה דחצי שיעור אסור מן התורה בשבת, כמו שכתב המשנה למלך בשמו בפרק י"ח מהלכות שבת [שם] גבי וי מותר לאפות פתות מכשעור, ואסן כן הלא מני, כיון דעל כל פנים שחי אמות הוי חצי שיעור, אסן כן אסור מן התורה, והי מותר לאסורא כיון דחצי שיעור אסור מן התורה, ומה לו להאריך דארבע נלי שמים לא משכחת לה, ובעל כרחך הכוונה כפירוש רש"י, אף אסן אמת לשון הש"ס מנכריו, דאסן לא כן הוי להש"ס לומר בקיצור דהכא אכווין לטריקה דאסורא כיון דחצי שיעור אסור מן התורה, ומה לו להאריך דארבע נלי שמים לא משכחת לה, ובעל כרחך הכוונה כפירוש רש"י, אף אסן כן קשה על הש"ס, לשיטת רש"י דחצי שיעור אסור מן התורה למה לא קאמר כן. ובעל כרחך מוכח דמה דחצי שיעור אסור מן התורה היינו אסן ועשה אחר כך עוד חצי שיעור יטרוק, אסן כן מינה בשאר מלאכות, אבל בוריקא אס ורק שמים וגם, אף שחורק אח"כ עוד שמים פטור, אסן כן לא שייך בזה חזי לאתעוררי, ולכן מוכרח לומר בענין אחר. אבל אי ימא דחזי לאתעוררי היינו אסן הוי עושה שיעור שלם היה חייב, אסן כן גם בוריקא שמים הוי כן, והוה ליה לומר כן, ובעל כרחך מוכח מזה שם שכתבנו, ודוק' היטב. והנה שפירא ראייה לרש"י להאריך ראייה לגוף הדין, דחצי שיעור מותר מן התורה בשבת, כמה שכתבו במסכת שבת דף ע"ד [ש"א] הוי לפיני שני מניי אולקין צירר ואכל וצירר והניח, רב אשי מתני פטור ורבי ירמיה מדיפתא מתני חייב, ופריך, רב אשי מתני פטור והתניא חייב וכו'. וקשה לי מאי פריך, הרי מוכח בש"ס פרק א' דפסחים [נמ, א] דלזיי הוי סבירא ליה דהימר מאתריך

שה

הגהות והערות

[י'] עיין צו"ד סוף סימן קי"ד בסעיף ו':

(גדליין ב"א)

[יח] תוקן ממנהרות אמ"ד מ"פ:

שכז א [א] עיין סימן שכ"ח [סעיף א]: (גדליין ב"א) [ב] גופא ממהדורות [ג] דהגרנפארט מנ"צ, אומט צנ"י ודבריי משה לא הביאו דין זה בשמו, והוציאו דבריו צנ"ח עמוד מפא ד"ה ומ"ש:

שכח א [א] ודש [שנת] קט, [א] מי שנפרפה ידו כו', ובתוספתא הביאו הרי"ף [והרא"ש אין דונפין, פ"ל: (דמשק א"עניור) [ב] בשבת שם לא הוזכר כלל דמזוה לחלל השנת בפקות נפש וכו', אלא הא דסעיף ו דמכה של חלל מחללין את השבת. ומקור הדין הוא ציומא וגרמא, ולשון "מזוה" מקורו צנ"י [עמוד תפז ד"ה אצל]: [ג] גופא ממהדורות פראג מקמ"ה, וכן הגיה מחזיקי השקל, וכן הוא צו"ד שם:

חכמת שלמה

שכח (שריע סעיף א) נ"ב, גרסינן במסכת שבת [מט, א] תנן אבות וכו', עד ידיע לה בתמוהין ואליהא דרבי עקיבא. קשה לי, מאי טעמא לא משני לה"ה דעשה בשיעורין, דהרי כל מלאכת שבת צני שיעור, ואסן כן יש לומר דסבר דלזיי חייב עליהם רק כשיעור גדול, והוא עשה שיעור קטן, ולא מנציח אסן נימא דעם הסבורים [הם צני סימן טז] דבשבת חצי שיעור מותר מן התורה, דעשה בשיעור, אף גם להסבורים [משנה למלך שנת יא, א] דחצי שיעור אסור מן התורה גם גבי שבת, מכל מקום משכחת לה דהוא לא ידע דחצי שיעור אסור מן התורה גבי שבת, ואף אסן ידע, הרי חזין דסד סבירא ליה [שנת טז] דלף אס היז בלאו הוי שוגג, ולכן ניהו דהוא סבירא ליה דנכנין שיעוג בלאו גם כן, מכל מקום יש לומר דמדה דאס היז בחצי שיעור, דלזיי לא לאו ולא עשה, רק צאסור בעלמא, מודה דהוי שוגג. והרי לולא קרא דאשר

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
אבודרהם <מהדורת קרו ר"א"ם> - א אבודרהם, דוד בן יוסף עמוד מס: 341 הודפס ע"י אוצר החכמה

משבצות זהב

שכח (א) אומר. עיין ט"ז. האריך לחלק בין מסייע בשעה שעכו"ם עושה מלאכה, אין בו ממש ושרי אף כשעושה איסור תורה, כמו שכתב המ"א באות י"ו משבת צ"ג א' ובתוספות שם ד"ה אמר, דאף באיסור תורה מסייע אין בו ממש, וכשר עבודתו (ובסמוך אי"ה יתבאר דאפשר דיעבד כשר, לא לכתחלה). אבל כשמסייע מקודם עכו"ם, או באיסור תורה לוקה, כמו במקיף וניקף, ובדרבנן גם כן אסור. ועיין יו"ד [סימן] קצ"ח [ט"ז] אות כ"א, ובנקודות הכסף [ס"ק א] דשאני התם דכתיב ויִקְרָא יט, כז] לא תקיפו, הניקף והמקיף במשמע, יע"ש. והט"ז אפשר סובר דילפינן מהתם לכל התורה דמסייע כי הא מקודם שעושה אחר המלאכה, יש בו איסורא. ודע, (דמהשינצי' |דמהשינצי' |כלל מחללין הוא ספק בעיא דלא נפשטא, עיין מ"א (א') [ס"ק ב]. ונפקא מינה, אף דקיימא לן אפילו הרבה ספיקות מחללין שבת, כבסימן שכ"ט סעיף ג', מכל מקום אם יש אחד שוודאי מסוכן על פי הרופאים וכדומה, וזה ספק, ורפואה אחת אין מספקת לשניהן, הוודאי דוחה הספק. **אמר** ההדיוט הכותב, יש ל^י בענין זה כמה דברים פרטיים, אמרתי להעתיקן פה בקוצר. פשיטא לי דאיש ואשה שורין לפיקוח נפש, ואף תינוק בן יומו ואין ידוע אם כלו חדשי מחללין שבת, כמילה רוחצין, דאולינן בתר רובא וולד קיים, ואפילו ספק דוחה שבת. ועבד כנעני דמי לאשה בכל מילי. וולד מעכו"ם ושפחה, כמותה. ועל העכו"ם אין

ג ומצטער. עיין מ"א. דצמיחוש והולך צריא מנוצר בעקיף א' דאפילו על ידי עכו"ם אסור. מה שכתב הוולףט שן מלאכה דר"י ^[ט] דלאו מקלקל הוא, דחולל לרפואה, ולא דמי להוולףט המת. והנה מיחוש בעלמא אף שאין זו שום מלאכה אסור על ידי עכו"ם, כבעקיף א', אלא דקשה מה קא משמע לן דשבות דשבות במקום נורך דמוחק, לכן כתב דיש מלאכה דין מורה, קא משמע לן דהוה כחולה שאין סכנה ושרי אף במלאכה דין מורה על ידי עכו"ם. ולהניח עלוקה שקורין ויגלין או פיאחוק"ם, עיין אות נ"ג, ואי"ה שם יצואר: ד כ"פ. עיין מ"א. אפילו אין צמניעת הדבר ההוא סכנה, אפילו הכי הוולףט יש צו בחולה סכנה, עושין לו כל זרכיו, עיין מגיד משנה פרק ז' הלכה י"ד, ועיין אליה רצה אות ה', וצמ"א חסר מיצב אין, ומשמע אף על פי שאין כלל סכנה צמניעת הדבר ההוא ואף אם לא יחממו כלל אפילו הכי הוולףט ונריך לו קאמ עושין, ועיין אות א', וז"ע. וי"ל התם אינה ידועה כלל, אם כן הוה שלא לנורך כלל: ה ועיין דקמן סימן תרי"ח. עיין מ"א צמימן מרי"ח אות ז'. ורצינו ירוחם, הביא הב"י [כאן עמוד ח] ד"ה כחנן דאם אין סכנה עמה אין מחללין, ואנן קיימא לן [צמימן מריח סעיף א] דאפילו ספק אם לא יעשה לו רפואה זו אפשר לנא לידי סכנה כו' או יכבד החולי מחללין. ומה שכתב המחבר או שיעשה אלא אחד מהם סכנת נפשות, פירש העולם שבת [סי' ו] שני רופאים אחד אומר נריך ואחד אומר אין נריך. או לאו דוקא נריך שימות, אפילו רק יכבד החולי, יע"ש:

מחללין. ויש לספק, עובר אי מחללין עליו שבת באין סכנה לאם, עיין חו"מ [סימן] תכ"ה בסמ"ע אות ח' שאין שם נפש עליו, צ"ע, דאם כן למה תלה הר"מ ז"ל [רוצח א, ט] במעיה דהוה כרודף, ורודף אין כי זה טבעו, רק שאין שם נפש. ודמי וולדות, שאין חייב מיתה, ואין ישראל נהרג על עוברין, הא איסורא יש. והמפשיט ידו למעי אשה והרג עובר שבמעיה יש לומר חייב מיתה נטילת נשמה, רוב נשים מתעברות ויולדת וולד קיימא, כדאיחא ביבמות [לו, א], וסוקלין ושורפין על חזקות [קידושין פ, א], וכל שכן רובא. ועיין יו"ד [סימן] רס"ו בש"ך אות ט"ו דספק בן שבעה או שמונה מוהלין כמה נפשו שבת עליו. ואף דספק פקוח נפש דוחה שבת, זה אתרע, דרוב אין יולדת לשבעה, צ"ע גם בזה. ועיין ר"מ פרק א' מהלכות רוצח הלכה ט', כתב שהוא כרודף, דלאו רודף ממש, דהא מסיק בסנהדרין דף (פ"ב) [עב] ע"ב משמיא רדפי לה, ורש"י שם [ד"ה יצא ראשון] פירש דבמעיי אמו לאו נפש מקרי, וזהו שכתב הסמ"ע. ויש לומר כל זמן שלא יצא לאויר העולם, בספק הוא אם הוא וולד קיימא, ואין ספק דוחה וודאי, גם חייה קודמים לחייו, כדאיחא פרק ז' דאהלות משנה ו', דהיא נפש חשובה יותר, שההורגה חייב מיתה, מה שאין כן נפש העובר, ועדיין צ"ע. ומכל מקום יש לומר דאם תפיל יש חשש סכנה לה, ומחללין שבת בשבילה. עיין במשנה למלך בהלכות שבת פרק כ"ד הלכה זי"ן, ברודף אחר חבריו להרגו בשבת ניתן להצילו בנפשו. ורודף אחר חייבי כריתות, נסתפק לרבנן דר' יהודה [סנהדרין עג, ב], יע"ש. ויש לומר גם רבנן מודים דמסרה נפשה, וסבורים דאפגמה גם כן קפדה (מה שכתב רש"י שם ד"ה אפגמה רבה דנעשית זונה, להר"מ חייבי לארין השוין בכל, נמי זונה, פרק ח"י מהלכות איסורי ביאה הלכה א, רק הוולד אין ממזר. וצ"ע ביבמה לשוק כהאי גוונא, אין מקומו פה). גם מה שכתב המשנה למלך פרק א' מהלכות רוצח הלכה ט"ו בנדרף שהרג להמציל דנהרג עליו, יע"ש, ועיין ירושלמי פרק ח' סנהדרין [הלכה ט] ופרק י"ד שבת [הלכה ד], יע"ש. ויש לספק ברודף אחר אחותו ממזרת, דלית פגמה, דוולדה בלאו הכי ממזר, ואין ראויה לבוא בקהל, וגם כבר נעשית זונה מביאה אחרת, אי ניתן להצילו בנפשו. ואם נאמר דמסרה נפשה לקטלא בחייבי כריתות, אפילו הכי אם אומרת הניחו שלא יהרגני. גם בספק אשת איש שיש שתי כתי עדים או באופן אחר שהוא ספק תורה, ורודף אחריה, אם ניתן להצילו בנפשו. ונפקא מינה בכל זה אם נפל גל עליו וכדומה בעת רודפו, וכמו שכתב המ"א בסימן שכ"ט אות [ד], אף חייב מיתה אין מחללין שבת עליו. דלאו דוקא מתחרת, הוא הדין כל כיוצא בזה * . ועיין מ"א אות א', ואי"ה שם יבואר עוד :

באר היטב

נריך, שומעין לחולה. ואם הרופא אומר שזיקוקו, שומעין לרופא, נכנסת הגדולה, [מ"א ס"ק ו:] (ב) אומר. ואע"ג דהישראל מסייע, קיימא לן דמסייע אין צו ממש. והט"ז [ס"ק א] חולק ופסק לאיסור, וכתב דהא דמסייע אין צו ממש היינו היכא דעכו"ם התחיל במלאכה כנר ואחר כך מסייעו ישראל, אצל כאן שהישראל הוא המתחיל, כי סתם אדם פיו סגור תמיד ועכשיו פותח פיו ועושה מעשה קודם לעכו"ם, מסייע כוה יש צו ממש, וכן פסק הב"ח בשם רש"ל:

מחצית השקל

[בהנחות הטור] דאפילו להוציא מפני הסכנה אסור, דההוצאה גם כן סכנה היא, עכת"ד. והש"ך ביו"ד סימן קצ"ח [נקודות הכסף ס"ק א] דחה דברי הט"ז, דאין חילוק בין הישראל מתחיל לסייע או לא, אלא בכל ענין אין בו ממש. אלא האי דניקף שאני, דבפירוש רבתה תורה לחייב הניקף, וכרכתב שם רש"י [מכות כ, ב ד"ה דאמן דכתיב ויקרא יט, כז] לא תקיפו, לשון רבים, לכלול גם הניקף, אלא דהש"ס פריך דאף על פי כן לא ילקה דהוי לאו שאין בו מעשה, ועל זה משני משום דמסייע, ורצה לומר על ידי זה הוי לאו שיש בו מעשה, אבל בעלמא היכי דלא רבתה תורה לחייב המסייע אנן לא מחייבים ליה, ואמרינן דמשום הסיוע פורתא אינו ראוי לחייבו, ע"ש. ועיין בחשובת ה"ה חכם צבי סימן פ"ב מה שכתב בזה: (ס"ק ד) כ"פ בו, אף על פי שאין בו כו', כצ"ל. והוא דעת מגיד משנה שהביא מ"א בס"ק י"ז. אבל רש"י חולק, דבענין דוקא שיהיה מסוכן לאותו דבר, ע"ש במ"א: (פ"ק ה) ועיין דקמן סימן תרי"ח. ד"א כעו"ח שבת שהביא דברי רבינו ירוחם. שכתב וז"ל, יש מי שכתב שכל דבר שאין בו סכנה עתה, אף על פי שיוכל לבא לידי סכנה אין מחללים אלא שבות דרבנן, עכ"ל. ובסימן תרי"ח מבואר דלא קיימא לן כוותיה, שכתב שם בסעיף א' וז"ל, חולה כו' אם יש שם רופא כו' שאומר אם לא יאכילו אותו אפשר שיכבד עליו החולי ויסתכן, ואין צריך לומר שמא ימות, מאכילים אותו על פיו, עכ"ל:

לבושי שרד

(ג) *מ"א סק"ד אף על פי שאין בו סכנה במניעת הדבר ההוא, כל"ל:

פרי מגדים

^[12345678910] אש"ל אברהם

חכמת שלמה

שז

לאסור בכל איסורין, ואם כן ניתא דרבי ירמיה מדיפתא נמי סניחא ליה כן ומיירי כן, דהרי הש"ס פריך לעיל דאסור לצבור אף פסוח מכשעור, ואם כן ניתא דהס מיירי שצירי חצי שיעור לאכל מיד וחצי שיעור להניח, ולכן רב אשי פוטר כיון דליכא כשיעור בחיוב, ורבי ירמיה מדיפתא סניחא ליה ככאזי דהיחר מטערין לאסור בכל המורה, ואם כן הוא הדין בשבת הוי כן, ולכן מטערין מה שצירי לאכול מזה למה שצירי להניח, ולכן מחייב, והצרייתא מיירי דצירי כשיעור להניח, ולכן חייב בודאי. ובעל כרחך מוכח דעשה הסבורים דחצי שיעור מותר מן המורה בשבת, ויש ראה מזה למה שכתבתי בחיבורי [נעוץ טעם ודעת מהדורא ד סימן אט סעיף ג ד"ה אכל אט תעברז שצליט מיון] דהיחר מטערין לאסור לא שייך רק בציר שחצי שיעור אסור מן המורה, או כיון דהוא בכלל איסור שייך לומר היחר מטערין לאיסור, אכל אט חצי שיעור מותר מן המורה לא שייך לומר היחר מטערין לאיסור, כיון דהוא נמי היחר מן המורה, וא"כ אי אפשר לפרש מכה ליורף, דאם כן למה מחייב רבי ירמיה מדיפתא, ואחזי שפיר ודו"ק היטב:

ג. כפירוש [שם] [א]:
 ס. שם הר"ן:
 ע. פסחים כ"ה [פ"ג]
 ופירוש רש"י שם ד"ה
 אשתא:
 פ. רמב"ם שבת ב, ה;
 רבינו ירוחם נתיב יב ח"ט
 עה, ב;
 פ. ספר ארמות חיים
 [הלכות שבת סימן שצג]
 וכפסק ה"ר שם ט"ז:
 5. עבודה זרה כ"ח [ע"ב];
 טור עמוד תלד בשם הרמב"ם
 שבת ב, ד [כ"ג];
 6. טור עמוד תלה בשם
 הרמב"ם שם הלכה ה;
 ק. יומא (פ"ד) [פג]
 [ע"א] צריכה [ג] לענין
 להאכילו ביום הכיפורים
 ומשם למדו [ב"י עמוד תלה
 ד"ה וכן] לענין שבת;
 ה. טור [עמוד תלה] בשם
 ר"י;
 7. שם [פה, ב] בגמרא
 בפירוש המשנה
 וצריכה:
 8. שם צברימא [כא] [ר"ף]
 שם ד, ב; רא"ש שם פ"ח
 סימן יד; רמב"ם שבת ג, ג;
 ר"ן שם ד"ה ואין;
 9. [ב"י עמוד תלד ד"ה והא,
 דעתה] הרמב"ם בפרק ב'
 [משנת הלכה ג];
 ג. יומא שם:

צינונים לרמ"א

(א) איסור והיתר הארוך
 [סימן נט דין ז];
 (ב) ב"י [סימן שז עמוד רפו
 ד"ה נשאל] בשם הרשב"א
 [ש"ח סימן קסו];
 (ד) אור זרוע [הלכות שבת
 סימן לח וסימן קח] וזומגיד
 משנה [שבת ג, יא] בשם
 (ראב"ן) [רמב"ן] [יח]
 [מורה הנדעים עין הסכנה];
 (ה) שלטי גבורים [יט] [שבת
 מ, א אות א; יומא ד, ג אות
 ב; ראב"ה סימן מקלע עמוד
 201];
 (*) דרכי משה אות ג;
 (ז) תוספות [יומא פד, ב ד"ה
 אלא] ור"ן [שבת מ, א ד"ה
 ואין];

ו רופא אחד אומר צריך. אם לא ראה החולה לקבל התרופה, כופין אותו. חולה אומר צריך אני לתרופה פלונית, ורופא אומר אינו צריך, שומעין לחולה. ואם הרופא אומר שאותו תרופה יזיקהו, שומעין לרופא (רדב"ז חלק א' ס"ו ח"ד סימן אלף קלח כנסת הגדולה הגה"ט): ו שאין צריך מומחה.

ועל כל פנים צריך שיאמר שמכיר באותו חולי, כמו שכחב סימן תרי"ח [פס"ק ו]. ועל כל פנים אינו נאמן להכחיש המומחה אפילו להקל, עיין סימן תרי"ח [פ"ק ד] ובטור [שם עמוד תמ] וסימן ש"ל להפילו גבי רופאים יש אומרים שהולכים אחר הבקאות, ע"ש, ולא כעולם שבת [פ"ק י] ח הוריו וכו'. נפל חינוק לצור, עוקר חוליה ומעליהו, אף על פי שהוא מתקן זה מדרגה בשעת עקירתו. ונעלה לתל צפני חינוק, שוכר הדלת ומוציאו, אף על פי שהוא מפלל אותם כמין עזים שראויים למלאכה, שמה יצעת החינוק וימות (רמב"ם שבת ב, ז) גמרא יומא פד, (ז), ולא אמרינן שאפשר לקרקש ליה באגוזים מחוץ (גמרא שם, ע"ש). ומשמע קלח בהגהות מרדכי [שבת רמז מסד] דאין להקל בזה:

בפי המבטעת ועל פ' סיממא והוא הנקרא פולונקר"ו בלע"ז [כ] ועל מי שיש בו קדחת חם ביותר * (ב) [כא] או עם (א) סימור;
 ח [כב] מי שאחזו דם מקיזין אותו אפילו חולך על רגליו ואפילו ביום הראשון;
 ט החושש בעיניו [כג] או בעינו [כד] ויש בו ציר או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב או שהיה שותת דם או שהיה בו רירא (ג) ותחלת אובכלא (פירוש תחלת חולי, רש"י עבודה זרה כת, ב ד"ה תחלת) מחללין עליו את השבת:

י * (כה) כל חולי שהרופאים אומרים שהוא סכנה אף על פי שהוא על הבשר מבחוץ מחללין עליו את השבת ווא"ו [כז] רופא אחד אומר צריך ורופא אחד אומר אינו צריך מחללין [כח] ויש מי שאומר ז (ז) שאין צריך מומחה דכל בני אדם חשבים מומחין קצת וספק נפשות להקל: הגה [כח] ויש אומרים דקרא ישראלים אכל סתם גוים שאין רופאים לא מחזיקין אותם כנקיאים, [כט] מי שרואים לאנשו שיעבור עזירה גדולה (ד) אין [ב"י] מחללין עליו השבת כדי להצילו עיין לעיל סוף סימן ש"ו:

יא [ד"ה חולה שיש בו סכנה שאמרוהו ביום שבת שצריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכת חילול שבת שמונה ימים אין אומרים נמתין עד הלילה ונמצא שלא נחלל עליו [אלא] [ט] שבת אחת אלא יעשו מיד אף על פי שמחללין עליו שתי שבתות: (ולכנות הנר בשביל שישן עיין לעיל סימן רע"ח):

יב [ל] בשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה משתדלין שלא לעשות על ידי גוים ובותים וקמנים ונשים [ל"א] אלא על ידי ישראל גדולים וכו' ובני דעת: הגה (ה) [לכ] ויש אומרים דאם אפשר לעשות בלא דיחוי ובלא איסור על ידי שניו עושה על ידי שניו [לז] ואם אפשר לעשותו על ידי גוים בלא (איסור) [אחר] [ט] כלל עושין על ידי גוים (ה) [י"א] וכן נוהגים " אכל צמקום דיש לחוש שיתעצל הגוי אין לעשות על ידי גוי:

יג [כ] כל ח הוריו לחלל שבת בדבר שיש בו סכנה הרי זה משובח אפילו אם (י) מתקן מה שכחב תרי צבי בגמרא פרק בתרא דיומא [שם] אין עושין דברים הללו לא על ידי עכו"ם ולא על ידי קטנים [כ] אלא על ידי גדולי ישראל, ואין אומרים לעשות דברים הללו על ידי נשים [כ"א] ולא כותים כו', וכבר נזכר צ"י [עמוד תצג] טעמים לחילוק תרי צבות. ולפי דברינו אתי שפיר טפי, דתחלה אמר שיש איסור לעשות על ידי עכו"ם, שלא יאמרו שיש איסור לעשות על ידי ישראל, ואחר כך אמר מזה לעשות על ידי גדולי ישראל ואין אומרים לעשות על ידי נשים וכותים, דהיינו אפילו אם הם מוזמנים לפנינו והם שומרי שבת, אם כן אין שייך מכשול הנזכר כאן, אפילו הכי יעשו דוקא גדולי ישראל, כדי להורות הלכה למעשה לנשים. והצ"י [שם ד"ה והא] כתב דהך גדולי ישראל לאו גדולים בחכמה קאמר כדמשמע מדברי הרמב"ם [שבת ג, ג] שכתב גדולי ישראל ותכניהם. דאם כן מאי אריא נשים וכותים, אפילו שאר אינשי נמי, אלא ודאי [כ"א] גדולים לאפוקי קטנים, ישראל [לאפוקי גוים] [כ"א], והוסף רמב"ם ותכניהם, כלומר שהם בני דעה, לאפוקי נשים ועבדים שדעתן קלה, עכ"ל. וכמה וכמה שיכל הרב אח ידו לנאת מפשטו ולפרש בדוחק גדול, דאם כדבריו לא היה לו לומר גדולי ישראל, לשון דכיות, אלא ישראלים גדולים, (גם צ"ח פרק שמונה שרצים [שבת נט, ב ד"ה ונמצא] כתב, ומכאן אתה למד שחולה שיש בו סכנה צרכיו נעשים על ידי גדולי ישראל, עכ"ל. ושם אין שייך לומר לאפוקי נשים ועבדים, דהוא לא זכר זה כלל) [כ"א].

ערך דחם למהריק"ש

פניה י שהרופאים וכו'. אפילו הם גוים. ועיין סימן תרי"ח [פס"ק ו]. בזה [דכ"ל בני אדם חשובים מומחין קצת]. ודוקא ישראלים, אכל גוים שאין רופאים לא: שיהא יא נחל"ל עליו וכו'. צ"ל אלא:

באר היטב

(ג) סימור. מלשון תסמר שערט בשרי. ונראה שהוא מה שאומרים בלשון אשכנז שוידר"ן. ועל כל פנים אין זה הקדחת המצוי ל"ע שידוע שאין זה סכנת נפשות, ותחלתו קר וסופו חם, אלא שזה מיירי שזכעם אחת בל עליו התמימות והקריכות, ט"ו [פ"ק ב]. וכבר באיסור והיתר הארוך [סימן נט דין כה] דמותר להקין דם בשבת לקדחת על ידי עכו"ם, ושאר כל המלאכים הפנימיים אפילו על ידי ישראל מותר ועל פי רופא מומחה. מי שחלה בחולי הקדחת ועשה לו רפואת קמיעא אחת של עשבים לתלות עליו ימים מתקפר, ובמשלום זמן מספר הימים ציו לזרוק תוך הנהר מאחוריו, והיה קמיע מומחה, ונשלים הזמן בשבת, יכול לזרוקה, כיון דהנהר הוא כרמליית, שבות עקב חלק ב' סימן נו"ן, ע"ש: (ד) שאין צריך. ועל כל פנים צריך

(ג) סימור. מלשון תסמר שערט בשרי. ונראה שהוא מה שאומרים בלשון אשכנז שוידר"ן. ועל כל פנים אין זה הקדחת המצוי ל"ע שידוע שאין זה סכנת נפשות, ותחלתו קר וסופו חם, אלא שזה מיירי שזכעם אחת בל עליו התמימות והקריכות, ט"ו [פ"ק ב]. וכבר באיסור והיתר הארוך [סימן נט דין כה] דמותר להקין דם בשבת לקדחת על ידי עכו"ם, ושאר כל המלאכים הפנימיים אפילו על ידי ישראל מותר ועל פי רופא מומחה. מי שחלה בחולי הקדחת ועשה לו רפואת קמיעא אחת של עשבים לתלות עליו ימים מתקפר, ובמשלום זמן מספר הימים ציו לזרוק תוך הנהר מאחוריו, והיה קמיע מומחה, ונשלים הזמן בשבת, יכול לזרוקה, כיון דהנהר הוא כרמליית, שבות עקב חלק ב' סימן נו"ן, ע"ש: (ד) שאין צריך. ועל כל פנים צריך

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
אבודרהם <מהדורת קרן רא"ם> - א אבודרהם, דוד בן יוסף עמוד מס: 345 הודפס ע"י אוצר החכמה

כוונתו לך. בכתב הר"מ ז"ל שם הלכה י"א, שמע טבע מיוק צים ופרש מאודה והעלה דגים לצד פטור "מכלום" (אפילו חטאת, דברשות עשה, ועדיף מטעם דבר מזה כו'). נתכוין לדגים בלצד ולא שמע טבע מיוק והעלה מיוק עם דגים, פטור. משמע דלוקה מכת מרדות, אף על פי שהלל נפש, וכמו שכתב [שם] פרק א' (הלכה ג) פטור אבל אסור לוקה מכת מרדות. אף על פי שיש לחלק, מכל מקום כן נראה. שזו ראיתי שזה חלוי במחלוקת רבי יהודה ורבנן בזמן כ"ג א' נדרה והיפך בעלה כו', ובר"מ פרק י"ב מהלכות נדרים (הלכה יח), ובמשנה למלך שם שהחוספות [שם] כ"א ב' ד"ה לעולם, סוברים דמנא קמא חולק על רבי יהודה, וכל שלא עשה איסור אין לוקה מכת מרדות כלל, והלכה כחנא קמא. אם כן אם נתכוין לדגים ולא שמע טבע מיוק והעלה מיוק עם דגים, הואיל ולא עשה שום איסור, אדרבה מזה קעביד, י"ל כהאי גוונא אף הר"מ ז"ל יודה דאין לוקה מכת מרדות. וכבר ידעת הנפקא מינה לענין פסולי עדות דרבנן, שיש לומר דווקא שסייב מכת מרדות מקרי רשע דרבנן, הא לאו הכי לא, וכמו שמוכיחין דברי הר"מ ז"ל פרק י' מעדות (הלכה ג) היה "החיוצ" שנה מדבריהם. ובפתיחה כוללת [נ"א אות ב] ביראחיו, ובשונת העמקים בכלל מכות מרדות (כלל טו) יוצא עוד * א"ה. אף שיש לחלק בין שנת מלאכת מחשבת, עיין בהשגות הר"א שם [שנה ג, טו] ומנחות סמ"ך דל"ח א': ה' שוה"פין. עיין מ"א. עיין ב"י (עמוד חג ד"ה היה), ה"א"ש ציומא פ"ג כתב בשם הר"מ (שור"ם מהר"ם מרוטנבורג דפוס קרימונה סימן ר' רצו ז"ל, דשנת הותרה, לא דחיה, ואפילו איסור דרבנן אין לחות מקמי איסור שנת (במה שכתב הדמיון יוס טוב לנחור עופות, אין שמיטה לעוף מן החיה, הוא הדין בחולה, ולדמיון נקטיה, דקיימא לן רמז"ם שמיטה א, ה' כמאל דלמך יש שמיטה לעוף מן החיה). אבל הרמז"ם [שנה ג, א] ור"ן (ב"ה ט, ב' ד"ה ומה"א) ורש"י (שור"ם ח"א סימן מרפט) כתבו שנת דחיה, לא הותרה, על כרחך הטעם דנצילה יש כמה לאין אף בחד זית, בכל משהו צפוי שאוכל, חיי שיעור איסור מן החיה (עיין עולת שנת ס"ק יד) כו'. גם יש טעם שחולה קץ בנצילה איסור. ולפי זה בנצילה דרבנן י"ל שאין החולה קץ, דוגמא למה שכתב צו"ד [סימן קי"ט] (סעיף יג) וצ"ש [סימן ק"י] כ"ז צומד דבר איסור מדברי סופרים מה שאכל יטל, וע"ש. וצו"ד [סימן ק"י] ק"ה סעיף י', דאפשר שיקח העכ"ם הכלי ולא יהיה ניסוך, אם כן ודאי טוב לעשות המילוי על ידי ישראל, שלא יאסור העכ"ם יין שנצחיו, והעכ"ם יחמם. ובסימן ש"ח סעיף י"ג, לחמם בכלי שני שרי הישראלי, אם לא שאי אפשר [רק] בכלי ראשון. וכל זה למה שכתב הר"ב בהג"ה [נאן] סעיף י"ב דאם אפשר על ידי עכ"ם בלי שיהיה טוב על ידי עכ"ם, אבל נצחיה כולי עלמא מודים דמאכלין אומו נצילה מצלי שיהיו. ולטעם הר"ן, וכפי הנראה שהצ"י (עמוד חג ד"ה והרמז"ם) פוסק כר"מ ורש"י ור"ן דשנת דחיה, אם יש כן פקעה הטעון שמיטה מדבריהם, טוב על ידי עכ"ם איסור דרבנן ממה שיעבור ישראל איסור שנת מן החיה. ואפשר בנצילה דרבנן נמי קץ ציה, דווקא סתם יינם קיל צעני העולם, ואינו יודע החולה, דלא יהיה קץ, ונמנין לו איסור דרבנן. עיין בפרש"ם דרכים דרך חיים [דרוש טו] פלפול על דברי הר"ן ז"ל מהא דטעל ותרומה [יומא פג, א] משמע דאף דיש כמה זיתים כו'. ושם נאמר אמאי אין מבטלין האיסור ברוב ודומה, וכתב, כל שאין לחולה צורך בצטלו איסור לנו לעשות. ולפי זה החולה גופי יכול לעבדו ולצטלו, וטוב ויחס ממה שישלל איסור חיה בנמה כו'. מיהו אם הותר איסור לצריא, כמו המבשל בסימן ש"ח [סעיף ג], דכאן נאמר איכא למיחש שמא ירבה, יתקן איסור ולצטל בהיתר בנציל הצריאים * גם כן, וכדמצינא. ועיין מה שאכתוב א"ה בזה סימן י"ד [נאן] א' אבאר עוד: י' הגהות מורדכי. עיין מ"א. ובאות ט' דנפקא מינה בזה אם הותרה או דחיה לכמה דברים. ואם נצ"ח לשחוט הרבה עופות ויעבור בשמיטה על כל אחת, ויש נצילה מוזמנת, לא שייך מירוך הר"ן. ועיין שו"ת רדב"ז חלק שלישי [סימן קפ"א], יע"ש. ואם החולה אומר שאין קץ בנצילה איסור, ויש נצילה מוזמנת, אין שומעין בשנת למאן דלמך דחיה הוא, ועיין לזוט [סעיף יד]. מה שכתב המחבר [סעיף טו] כולם פטורים, קא משמע לן דמזה לרוך וכל הורזי משונת, דשמא ימחר אחד מחצירו. ועיין עולת שנת [ס"ק טו]:

באר היטב

משום דקא ממעט בנצילה, ממה שיאכלו טבל דמפיש בנצילה דעל כל זית וזית חייב, וק"ל. ועמה חדשים מקורו בזה ספר פרשת דרכים וראיתי שם [דרוש יט עו, ב' ד"ה והנה] שהקשה כן, עיין שם פלפול חריף ודרוש נחמד על זה. ועיין מה שמירך על זה היד אהרן [הגה"ה]. ובזה הגהות מרדכי, אם צריכים לחמם לו יין, ימלא ישראל ויחם העכו"ם, ומוטב שימנך הין משימנך שנת, ע"כ. ובזה דברי חכם, שציון שאיסור מדבריהם מותר, וגם איסורו קל מאוד, ע"כ וגם בנצחתו ממיר רמ"א אפילו לחולה שאין בו סכנה לשחוט סתם יינם, ועיין צו"ד סימן קכ"ה סעיף י' דאפשר בלא ניסוך, ועיין סימן ש"ח סעיף י"ג, מ"א [שם]. וט"ו [שם] כתב דטוב יותר שישראל יחמם, כי אם יתמנך או על כל טפה וטפה ששומה איסור, כמו הטעם בנצילה, וכן פסק בה"ח, ע"ש:

ביאור הגר"א

[לד] [סעיף יד] היה חולה. כמו ביום טוב שמותר שמיטה אע"ג שהיא עשה ולא תעשה: [לה] [סעיף טו] (אמרוהו) [נאם הין] כו' [לה]. כן משמע שם [מנחות סד, א] בההיא בעיא, ויש פשיטא כו' דער כאן לא קאמר רבי ישעאל כו', שם [פד, ב] ואין עושין על ידי עכו"ם, וכמו שכתבו תוספות שם [ד"ה אלא]:

לבושי שרד

(*) שם סק"ו אב"ד הר"מ, כ"ל [לד]: (*) שם אז יעשה איסור ע"ה, כ"ל:

אוצר מפרשים

טעות סופר, וצ"ל קנ"ה [סעיף ג], כי שם משמע שאסור, ועל זה מתחיל דאפשר הכא בלא ניסוך, כמו שכתב הבי"י (עמוד חג ד"ה כתב בהגהות):

ערוך שולחן

(ו) שוה"פין. עיין ט"ז. עיין מ"א אות ט'. ומה שכתב על כל טפה, בב"ח כתב על כל רביעית, איני יודע, דמגע עכו"ם מדרבנן הוא, ולא שייך מלקות. ומכל מקום יש לומר חצי שיעור בדרבנן נמי לוקה מכת מרדות, ודווקא כל שהוא ממש אין לוקה מכת מרדות, עיין פרק א' מחמץ ומצה [הלכה ז] ובכסף משנה בזה. ומכל מקום כיון דרבנן הוא, אין דומה לנבילה ושבח, ומהאי טעמא כן פקועה דכוותיה. פשיטא לי, מומר לחלל שבת פרה"א, ועכו"ם, או מומר להכעיס לדבר אחד, אין מחללין עליו שבת. ומורידין ולא מעלין נמי אין מחללין עליו שבת. ספק תורה, ודאי דרבנן, מאכילין אותו הקל תחלה, היינו ודאי דרבנן, דאף אם נימא דספק מן התורה שריא, מכל מקום יש בו לתא דין תורה. ועיין סימן תקצ"ה, בתקיעות ספק תורה חמור מוודאי דרבנן לכולי עלמא, מברייתא ראש השנה [לה, ב]. ובחולה שאין סכנה תליא בפלוגתא, להרמב"ם [נלאים י, כז] והראב"ד ז"ל [שם] דספק מן התורה שריא, שרי לחולה שאין סכנה. ולמאן דאמר מן התורה, אסור לחולה שאין סכנה. הדמיון בזה, ספק ערלה בארץ ישראל, וערלה ודאי בחוץ לארץ למאן דאמר דרבנן, עדיף ודאי דרבנן, ואי ליכא שרי להנות. וכמו כן באכילה שלא בדרך אכילתו, עיין יו"ד [סימן קנ"ה] (סעיף ג וש"ך ס"ק יג), הא דרך אכילה אף איסור דרבנן אסור לחולה שאין סכנה, כי אם הנאה הותר, יע"ש. לבד בישולי עכו"ם הותר לחולה שאין סכנה, כמו שכתב הבי"י כאן [סעיף טו] וביו"ד [סימן קי"ג] סעיף י"ו, שאיסורו קל, אבל סתם יינם כבסימן קנ"ה [סעיף ג בהגה] שם אסור כי אם להנאה, ובתשובה [שו"ת הרמ"א] סימן קכ"ד מתיר קצת בשתיה, אבל משמע שדברי הג"ה עיקר, עיין בכללי איסור והיתר בפרי ליו"ד [נאות ט ד"ה רמ"א] וכדבעינן למימר לקמן א"ה במ"א אות י"א, וכאן אין להאריך. עוד אבאר לך דבשולי עכו"ם לחולה שאין סכנה שהותר, דווקא בשבת, וכמו שנראה מלשון רשב"א [משמרת הבית ב] שער ז צג, [ב] הובא בב"י [עמוד חג ד"ה כתב] ובר"ן פרק אין מעמידין [עבודה זרה ט, א ד"ה כז], דלא רצו להחמיר בו יותר ממעשה שבת, הא בחול כהאי גוונא באין ישראל י"ל דבישולי עכו"ם אסור לחולה שאין סכנה. וביו"ד [סימן קי"ג] דמתיר לבריא כהאי גוונא בשבת, דיש היכרא, הא בחול אף לחולה אסור באין סכנה. ולענין ברכה באכילה איסור, עיין סימן קצ"ו ט"ז [ס"ק] א' וסימן ר"ד אות י"ב ומ"א אות כ"א, בסכנה מברך עליו, ומשמע בישולי עכו"ם בשבת לחולה שאין סכנה או יין נסך סתם בזמן הזה, להר"ב בתשובה דמתיר לחולה שאין סכנה, דמברך עליו גם כן, דחד טעמא הוא הואיל ובהיתרא קאכל. אבל מאכל איסור דרבנן לחולה שאין סכנה שלא בדרך אכילה, כבסימן קנ"ה ביו"ד בש"ך [ס"ק] י"ד, אין מברך כלל, יע"ש *:

המורה. ואפשר בנצילה דרבנן נמי קץ ציה, דווקא סתם יינם קיל צעני העולם, ואינו יודע החולה, דלא יהיה קץ, ונמנין לו איסור דרבנן. עיין בפרש"ם דרכים דרך חיים [דרוש טו] פלפול על דברי הר"ן ז"ל מהא דטעל ותרומה [יומא פג, א] משמע דאף דיש כמה זיתים כו'. ושם נאמר אמאי אין מבטלין האיסור ברוב ודומה, וכתב, כל שאין לחולה צורך בצטלו איסור לנו לעשות. ולפי זה החולה גופי יכול לעבדו ולצטלו, וטוב ויחס ממה שישלל איסור חיה בנמה כו'. מיהו אם הותר איסור לצריא, כמו המבשל בסימן ש"ח [סעיף ג], דכאן נאמר איכא למיחש שמא ירבה, יתקן איסור ולצטל בהיתר בנציל הצריאים * גם כן, וכדמצינא. ועיין מה שאכתוב א"ה בזה סימן י"ד [נאן] א' אבאר עוד: י' הגהות מורדכי. עיין מ"א. ובאות ט' דנפקא מינה בזה אם הותרה או דחיה לכמה דברים. ואם נצ"ח לשחוט הרבה עופות ויעבור בשמיטה על כל אחת, ויש נצילה מוזמנת, לא שייך מירוך הר"ן. ועיין שו"ת רדב"ז חלק שלישי [סימן קפ"א], יע"ש. ואם החולה אומר שאין קץ בנצילה איסור, ויש נצילה מוזמנת, אין שומעין בשנת למאן דלמך דחיה הוא, ועיין לזוט [סעיף יד]. מה שכתב המחבר [סעיף טו] כולם פטורים, קא משמע לן דמזה לרוך וכל הורזי משונת, דשמא ימחר אחד מחצירו. ועיין עולת שנת [ס"ק טו]:

(ז) שוה"פין. כי נצילה יעשה עזירה בכל חיות וזית, [ט"ז ס"ק ו], הר"ן, [מ"א ס"ק ט], ע"ש. ועוד שמא יקרו בנבילה, ט"ז [שם]. ויש להקשות על הר"ן, דלמרינן ציומא [פג, א] מי שאחזו בולמוס מאכילין אותו הקל הקל תחלה, טבל ונצלה מאכילין אותו נצלה, כי פליגי בלא אפשר, מר סבר טבל חמור ומר סבר תרומה חמורה, מר סבר טבל חמור אבל תרומה חולה לכה, ומר סבר תרומה חמורה אבל טבל אפשר לתקוי וכו', ע"ש, ולפי דעה הר"ן קשה למאן דלמך (ד) דמאכילין אותו טבל, הא כל זית חייב וא"כ מוטב (שיפירש) [שיפירש] ממנו תרומה ויאכלו חולין צפני עצמו ותרומה צפני עצמו, דממעט בנצילה עדיף טפי. וגם למאן דלמך דמאכילין אותו תרומה אמאי הוצרך למע טעם דטבל חמור ותרומה חולה לכה, מיפוק ליה דאפילו נימא דטבל ותרומה שזים הם מכל מקום מוטב שיאכלו תרומה

הגהות רעק"א

(ט) (שם ס"ק ט) אב"ד הר"ן כתב הטעם. עיין בספר מוספת יוס הכפורים [פג, א ד"ה תנא] וזכרנו דרכים דרוש י"ט וכתבנו חלק ג' סימן ל"ז ל"ח:

ובכהאי גוונא דומיא דרבי ישמעאל: [לז] [לה] [וה] ואם. כמו שכתב ביומא

ו. כן פירש הר"ן בפרק י"ד לשבת [לט, ז ד"ה ומהא] מימרא דרב המנוח דבר שאין בו סכנה וכו' בשבת קכ"ט [ע"א]:
ז. טור [עמוד תנן] וכן כתב הרא"ש בפרק ז' דעבודה זרה [סימן י] והר"ן בפרק י"ד לשבת [שם]:
ח. טור [שם] מדברי הרמב"ם [שם, ז, י, שו"ת] הרשב"א ח"ג סימן ערכ [לח]:

ציונים לרמ"א

ט. המגיד [משנה] פרק ב' [משנה הלכה י]:

הגהות והערות

[זו] עיין (רדב"ן) [רד"ך] בית כ"ב חלק ד':
[זא] (גליין ב"א) במהדורה שלפניו הוא בית יח:
[זב] עיין ט"ז ס"ק י ובעור השלם הערה מד*, ועיין הערת המהדיר בשו"ת הרשב"א שם הערה 7:
[זט] במהדורה שלפניו הוא בית יח:
[ח] בבבא דפוסקים החל ממהדורת דיהרנפארט חס"כ הנוסח "כמה שכתב":

יא. אומרים לגוי. ודוקא שצריך לה בשבת עצמו, רד"ך בית (מ"ז) [כ"ז] ד"ס חדר ו': יב אפילו אין בו. משמע דכל שכן כשיש בו סכנת אבר דמוח, אפילו אינו חולה שכולל כל הגוף. וזהו דעת המגיד משנה [שם, ג, י] מה שסיים אבל באבר אחד כיון שאין בו סכנה אסור, וזה שלא התירו לכתול אלא מן העכו"ם, עכ"ל, פירוש, שאין באבר סכנה. דלא כב"י [עמוד תנן ד"ה ומחור]. וכן כתב המגיד משנה אח"כ אבל מלאכה גמורה בישראל לא הותרה אפילו בסכנת אבר, ע"כ. ומשמע דשבות מותר בסכנת אבר, ואם אין בו סכנת אבר מותר על ידי עכו"ם, והיינו עובדא

לדמימר [בג"ה כב, א], וכמו שכתב סימן ט"ז סעיף ה' לשבות דשבות שרי במקנת חולי. ומיחוש בעלמא אפילו על ידי עכו"ם אסור, כמו שכתב סעיף א'. ועיין מה שכתבתי סימן תל"ו [ס"ק ג]:

מכל מקום יעשה ישראל מעשה זה כיון שהוא לצורך חולה שאין בו סכנה, מה שכתב הרמב"ם [שם] שפירש דברי מלאכה כו', דאם כן קשה מאי שנא כותול דאינו מותר כי אם על ידי עכו"ם, דהא כותול הוא מדברים שאין בהם אלא משום שבות, כדאיתא במשנה סוף פרק המצניע [שם, ז, ג] גבי כותול ופוקסא כו'. וזוהי הדין ב"י לתוך על פי דברי הרב המגיד [שם] שפירש דברי רמב"ם, דמעיקרא אמר בחולה שיש בו חולי כל הגוף מותר על ידי עכו"ם, וכותול שאין בו חולי לכל הגוף אלא לאבר אחד, אף על פי שאין בו סכנה אז מותר גם כן על ידי עכו"ם, ובסיפא אמר בחולי של כל הגוף, דהיינו אונקלי ומעלה אונקלי, מותר על ידי ישראל כיון שכל הגוף חולה בו, וזה תורף פירושו אף על פי שאין זה לשון, ולפי זה מתיישבים דברי הטור לפי הרמב"ם מדין כותול, דאין היתר רק על ידי עכו"ם. והקשה הב"י [עמוד תנן ד"ה ואין] על הרב המגיד שלא נרמו ברמב"ם רמז מחילוק חולי של כל הגוף. ופירש הוא [שם] מד"ה ולפיכך דברי רמב"ם בדרך זה, דאין חילוק בין חולה כל הגוף או לא, אלא החילוק הוא בין שבות שיש בו עיקר מלאכה שהיא סמוכה לעיקר מלאכה לאוריינתא, כגון כותול דאיכא חשש שחיקת סמנים, זה אין מותר רק על ידי עכו"ם. אבל שבות שאינה סמוכה לעיקר מלאכה לאוריינתא, מותר אפילו על ידי ישראל. ומטעם זה התירו להעלות אונקלי, שדברים אלו לא נאסרו מצד שהם דומין למלאכה, וגם ליכא למגור בהו משום שחיקת סמנים, שאין דברים הללו נעשים בסמנים, וזהו שכתב אם היו צריכים לדברים שאין בהם עשיית מלאכה כו'. ומעמה לא נפשט ספיקו דהרא"ש מן הרמב"ם לקולא, אלא לתומרא. ולא עוד, אלא אפילו מאי דפשיטא להרא"ש והר"ן [שם, לט, ז ד"ה ומהא וד"ה ומגלה] דביש סכנת אבר הותר שבות הנעשה על ידי ישראל, ולרמב"ם כל שהוא דומה למלאכה או מידי דאיכא למגור ביה משום שחיקת סמנים אסור לעשות על ידי ישראל, ולא הותר אלא דבר שאינו דומה למלאכה ואינו נעשה על ידי סמנים, ע"כ דברי ב"י. ואני עמדתי משתומם בדברי הרא"ש וטור וזה כמה שנסתפק, דהא איתא בהדיא בפרק ז' דבג"ה [כב, א] בפשט דאמימר צענין לכתול את העין דאסור, דאמרינן החם אמימר שרא למכתל עינא בשבת על ידי עכו"ם, אמר ליה רב אשי מאי דעתך דכל זרכי חולה שאין בו סכנה אומר לעכו"ם ועושה, הא מר מסייע, דעמיך ופתח, אמר ליה מסייע אין בו ממש. שמע מינה דעל ידי ישראל אסור, וכן פסק שם הרא"ש [פ"ג סימן כ] גופיה, וכן פסק הטור סימן תל"ו [עמוד ה], ואם כן היאך נאמר כאן בחולה שאין בו סכנה ואין חסרון אבר דיהא מותר על ידי ישראל. והא דאמרינן (בפ"ח שרצים) [בפרק אין מעמידין] [עבודה זרה כה, ב] דרב אמר עין שמרדה מותר לכותלה בשבת, סבור מינייה הני מילי דשחיקי סמנים מאתמול כו'. כמו שכתב ב"י [עמוד תנן ד"ה ומ"ה], שמע מינה צאין בו סכנת נפשות מותר כי שחיקי סמנים מאתמול, ואף על גב דיש אסור דרבנן, כבר חירץ הר"ן [שם שם ד"ה ומהא] דהתם היה על כל פנים סכנת אבר, מה שאין כן בעובדא דאמימר לא היה על כל פנים סכנה צענין, אלא חולי לחוד. אבל הרא"ש דבעי למימר בחד דד דמותר אפילו צאין סכנת אבר על ידי ישראל, למה הוצרך אמימר לעכו"ם. ואין לומר דהתם לא היה אפילו חולי רק מיחוש בעלמא, זה אינו, דהא בהדיא מדמה ליה בגמרא לחולה שאין בו סכנה, ואם כן כל שיש כחילת עין הוא כחולה שאין בו סכנה וכו' לא, דאם הם חלוקים היאך יליף בגמרא דין כותול מחולה שאין בו סכנה. ואם כן נסתר מה שכתב ב"י לתוך דברי הטור על פי הרב המגיד לחלק בין חולי כל הגוף דהיינו חולה שאין בו סכנה, לכוחל. וגם אין לומר דאמימר מייירי לשחוק הסמנים ביום טוב, דהא שם אמרינן אחר זה אמימר שרי למיכתל עינא ביום טוב שני של ראש השנה, וזה ודאי מייירי בשחוקים קודם יום טוב, וכן פירש רש"י להדיא התם [בג"ה שם ד"ה] למכתל עינא, להשיס בו כחול לרפואה, והיינו שלא היה רק שימה בלבד, ואם כן מבוחר דאף על גב דשחוקין מאתמול צריך דוקא על ידי עכו"ם. ודברי הרמב"ם מתפרשים גם כן הכי, כמו שכתבתי בשם הב"י בפירוש דברי הרמב"ם, והוא הפירוש האמיתי, דלא התיר הרמב"ם אלא דבר שאין בו גזירת שחיקת סמנים, כההיא דמעלין אונקלי, כמו שכתב הרמב"ם גופיה בפרק כ"א [הלכה לא], ואם כן ל"ע עוד מה שכתב ב"י [שם ד"ה והרשב"א] על פסק דהרא"ש ח"ל, והרשב"א פסק ספק זה לקולא, שכתב בתשובה [ח"ג סימן רעב] חולה שאין בו סכנה או שיש בו סכנת אבר, דברים שאין בהם אלא אסור דרבנן נעשים אפילו על ידי ישראל, עכ"ל. קשה טפי על זה מההיא דאמימר למה הוצרך לעכו"ם. וי"ל דזה מייירי צמדי שאין בו גזירת שחיקת סמנים, וכעין שפירש ב"י דברי הרמב"ם כמה שכתב ואם היו צריכים לדברים שאין בהם מלאכה כו', ועיין מה שכתבתי על זה עוד בסמוך [ס"ק י], אבל דברי הרא"ש והטור אינו יודע ליישב עד שיבא מי שלבו שלם בדבר ויוריי: (ח) באיסור דרבנן בידים. משמע אפילו צמדי דאיכא גזירת שחיקת סמנים, ואפילו הכי יש מחירין, והיינו הרשב"א שזכרתי [סוף ס"ק י] בשם ב"י, דאם לא כן קשה דזוהי הכל מודים דמותר על ידי ישראל. וכבר כתבתי [שם] התימא על זאת מההיא דאמימר:

ערך פהם למדריק"ש

פיה יי חוליה שנופץ וכו'. או שחלה כל גופו: שם למשכב וכו'. מכאן נראה לי דלא שרי עקירת שן על ידי גוי בשבת, אם לא כשנופל מחמתה למשכב וכו', ובהי הוא דשרי הפוסקים, ולא במתחזק כבדיל. ועיין דין ל"ב:

באר היטב

(ח) אומרים לגוי. דוקא שצריך לה בשבת עצמו, רד"ך, מ"א [ס"ק יא]:

לבושי שרד

(*) שם ספ"ו לפענ"ד במה שכתב, כל"ס:

משבצות זהב

חצוי תחומים

(ז) חוֹלָה. עיין ט"ז. ביצה כ"ב אמימר שרי כו', עיין בר"ן פרק שמנה שרצים [שבת לט, ב ד"ה ומהא] גבי עין שמרדה מותר לכחול בשבת, הביא ראייה להיתר בסכנת אבר שבות על ידי ישראל, מדאמר עין שמרדה מותר לכחול, סבור מיניה דשחי'ק מאתמול, אמר אפילו לשחוק היום, דסכנה כל הגוף הוא. הרי לסלקא דעתא דאין רק סכנת אבר שרי שבות אפילו נסמך למלאכה דין תורה שחי'קת סמינן שרי על ידי ישראל, ובאין סכנת אבר לא שרי רק על ידי עכו"ם, מביצה כו'. ולסבא רביעי'ת הנוכרת בשו"ע לחלק ביש סמך מלאכה דין תורה אסור אפילו בסכנת אבר, תקשה מעין שמרדה לסלקא דעתא, וכמו שכתב הב"ח [עמוד תצו ד"ה ואיכא]. נמצא לדיעה ראשונה קשה מאמימר, ולדיעה רביעי'ת קשה מעין שמרדה לסלקא דעתא, ולדיעה ב' וג' אתי שפיר, אלא דפסק כרמב"ן [תורת האדם שער המיחוש] בעל דיעה שלישי'ת להקל על ידי שינוי על כל פנים, ולא קשה מאמימר כו', וכמו מורסן בסימן שכ"ד [נסעיף ג] דלאו בר גיבול דרבנן מותר על ידי שינוי, כן הכי נמי כל איסור דרבנן על כל פנים לאיזה צורך מה מותר על ידי שינוי, ועל כל פנים בחולי שאין סכנה להתיר כהאי גוונא. גם דברי הר"מ ז"ל פרק ב' הלכה י' אין סותר לזה, ועיין ט"ז [ס"ק] י"ב ומ"א [ס"ק] י"ד, ושם אבאר א"י"ה, ועיין אליה רבה אות ט"ו ט"ז, יע"ש. והוי יודע שאני מסופק בחולה בסכנת אבר אחד אל מותר לו לאכול איסור דרבנן, די"ל דקיל מחולי כל הגוף באין סכנת אבר דאסור לאכול איסור דרבנן, כבסימן קנ"ה [נסעיף ג בהגה] ביו"ד, מה שאין כן סכנת אבר. ומסתברא דשרי לאכול איסור דרבנן ביש סכנת אבר. ואני מסופק בסכנת אבר אם מותר לרפאות באיסור תורה דרך אכילה והנאה. ואם אונסים אותו בסכנת אבר לחתוך אם לא יעשה איסור תורה, מבואר בש"ך יו"ד סימן קנ"ז אות ג' מצדד לקולא, יע"ש. וי"ל זה בשאר לא תעשה, הא שבת דחמיר לא, ומינה בשאר לא תעשה בחולה סכנת אבר י"ל דמותר לרפאות באיסור תורה, ושאני שבת דחמיר. ואני העני מצאתי תשובה אחת ברדב"ז חלק שלישי הגדפס מחדש בפירודא התקמ"א, יש ממנה ללמוד כמה חידושי דינים, אעתיקה פה, וזו תוארה בסימן תרכ"ה [סימן אלף נב]. **שא"ה**, שלטון אמר לאחד הנח לקצץ לך אבר אחד שאינך מת בו, או "אמית" ישראל חברך, איש לומר קל וחומר, אם סכנת אבר אחד אין דוחה שבת (באיסור תורה) ושבת נדחית מפני פיקוח נפש, אינו דין דסכנת אבר אחד נדחה מפני פיקוח נפש. והשיב דאין עונשין מן הדין. ועוד, בשבת משמיא הוא, אבל שיביא הוא אונס אבר אחד מפני פיקוח נפש לא שמענו. וגם לפעמים יש סכנת נפש באבר אחד, שיוצא רוב דם (או פחד), וספק ידידיה וודאי עדיף מוודאי דחבריה,

עכ"ל בקוצר. עיין יבמות זי"ן [ע"א], התם אין עונש, מה לי יומת חברך, אבל באומר אתה תמית חברך ואם לאו אקוץ לך אבר אחד, לא מבעיא דמחויב ליהרג ואל יעבור, אלא שיש לומר שחייב מיתה כהאי גוונא, והוה רוצח בודן. ומיהו באומרים לו הנח לזרוק אותך, כהאי גוונא צ"ע. ובמפתחות שם [ברדב"ן] גרשם אקוץ לך אבר ואם לאו "תמית" חבריך, נראה שראוי להיות אמית באל"ף, כאשר בפנים. ומשם יש ללמוד דאם רוצים לחתכו אבר אם [לא] יעבור על לא תעשה, שיש להקל ואף בחילול שבת כהאי גוונא מטעם ספק נפשות, שיצא רוב דם או פחד, ודווקא בקום ועשה בחולה סכנת אבר אין מתירין דאסור תורה, מכל שכן במלאכה שאינה צריכה לגופה, ואונס רחמנא שריא, ומכל שכן בשאר לא תעשה, וכדאמרן. וקל וחומר להיפוך, אם סכנת אבר דוחה פיקוח נפש דחבריה כהאי גוונא, כל שכן שידחה שבת כהאי גוונא. ועכ"ל שרצה לחתוך אוזן אם לא ישתה סתם יינם, יש להקל, אבל יין נסך וודאי הוה בכלל עכו"ם, כבסימן קנ"ז ביו"ד ש"ך אות י' * (**ח**) **באיסור**. עיין ט"ז. היינו מההיא דמעלין אונקלי, כבאות הקדום, ועיין מה שכתבתי מזה באות זי"ן:

ביאור הגר"א

עינא ומתה כו', מאי טעמא דשרייני דעינא כו', הא לאו הכי אסור: [מא] וַיִּחַלֵּץ כו'. אבאר תחלה סבא השלישית, שהיא עיקר, שכן פסקו רוב הפוסקים ושו"ע. ויש **אומרים שאם**, כמו שכתוב בכתובות ס' א' גונח יונק כו' מאי טעמא מפרק כו'. אבל בלא שינוי לא, כמו שכתוב בשבת ל' א' והדחני רבי אושעיא אם כו'. ושם קל"ד א' אין טורפין כו'. ופרק ב' דיו"ט [ביצה כ"ב א', מאי דעתך כו' (והא) [אבל מר] כו'. **ואם יש כו'**, עבודה זרה שם, סבור מינה הני מילי

מחצית השקל

מבסכנת אבר, והוא ההיפך ממה שכתב הטור [עמוד תצו] בשם הרמב"ם. אבל הרב ב"י גופיה השיג [עמוד תצו ד"ה ואין] גם על שיטת מגיד משנה, ופירש [ד"ה ולפיכן] דסבירא ליה לרמב"ם לחלק בין נסמך למלאכה דאורייתא, והוא יש אומרים השלישי שהובא בשו"ע. ולכן כתב מ"א דאין כוונת מגיד משנה כן, וגם המגיד משנה סבירא ליה דבסכנת אבר יש להקל יותר מבחולי הכולל כל הגוף, ומה שכתב מגיד משנה אבל באבר אחד כיון שאין בו סכנה, ר"ל סכנת אבר גם כן אין בו, אבל אי איכא סכנת אבר הותר לישראל לעשות שבות, וראיה לזה מרכתב מגיד משנה אחר זה דבסכנת אבר לא הותר מלאכה גמורה, משמע דשבות מותר: **ואם אין בו סכנת אבר**. וגם אינו חולל כל הגוף: ודיינו כהי"ח [עמוד תצו ד"ה ומתוך] דמה שכתב המגיד משנה אבר, דלא היה בו סכנת אבר וגם לא חולי הכולל כל הגוף, מכל מקום כיון דכוחל ליכא אלא שבות אם כן על ידי גוי הוי שבות דשבות, ושרי אפילו במקצת חולה: ומיחוש **בעלמא** כו'. ואם כן לדעה זו יש שלשה תלוקים. א', מיחש בעלמא, אפילו שבות דשבות אסור. ב', מקצת חולה, מותר שבות דשבות. ג', חולה הכולל כל הגוף, כל שכן סכנת אבר, מותר לישראל לעשות שבות, וכל שכן לומר לגוי לעשות מלאכה דאורייתא: ועיין מה שכתבתי סימן תצ"ו. ועיין מה שאכתוב שם בעזרת השם:

פרי מגדים

אש"ל אברהם

יא אומרים. עיין מ"א. דוקא כשנריך לרפואה זו בשבת, הא כשאין נריך לה בשבת יממין עד מולאי שבת. אצל כשם סכנה אסור להממין. וחולה שאין סכנה, אף איסור תורה עושין על ידי עכו"ם, כמבואר. והוי יודע דחולה שאין סכנה נמי מאכילין אותו איסור דרבנן הקל הקל בזאופן דמוחר נאכילה, עיין יו"ד [סימן] קנ"ה [נסעיף ג בהגה]. ולנטל איסור דרבנן חלוי נמה שכתב הפרשת דרכים בדרך חיים, הביאותיו נזאזט ט' (ו'). והוי קשיא לי, אף שרי לחולה שאין סכנה לנשל בשבת על ידי עכו"ם, והא ביטולי עכו"ם אסור מדרבנן. ובסימן קנ"ה [שם] כתב הר"צ בהג"ה דחולה שאין סכנה אסור לאכול איסור דרבנן, כי אם שלא כדרך אכילה כתב הש"ך אות י"ד דשרי (מה שכתב שם נהנה הרפואה ידוע, קלי לסקנה, או שלא כדרך אכילתן), ונריך לומר כל שאין איסורו ממחמת עצמו רשאי החולה שאין סכנה לאכול ממנו. אלא דקשה אם כן סתם יינס דאסור שם כי אם לירצח, והר"צ בתשובה [סימן] קכ"ד דרצה להחיר סתם יינס מטעם דקיל איסוריה מאד, מיסופק ליה דאף ביטולי עכו"ם ממירין בשבת, וצ"ע כעת. שוב ראימי שאין קושיא, דהצ"ח כאן [עמוד תפו ד"ה וסרין] הביא בשם הר"ן [עבודה זרה ט, ב ד"ה כן דנשבת לא רצו להחמיר בביטולי עכו"ם יותר ממעשה שבת. גם יש לומר דאיכא היכרא, דמהאי טעמא ממיר אף לנכרי במולאי שבת ביו"ד [סימן] קי"ג [נסעיף טו בהגה], וכמו שכתב הצ"ח כאן [שם] בשם הר"ן [שם] בשם הרא"ה [נדק היתב בית ג שער ז, א], אצל בחול אין הכי נמי דביטולי עכו"ם אסור לאין סכנה אף נאי אפשר על ידי ישראל. ועיין מה שכתבתי ט"ז אות וי"ו מזה: **יב אפ"ה**. עיין מ"א. אולי כוונת האדון ז"ל דלישנא ימינא הוא, דעלה קאף, והיה לו לומר יש מחירין בסתם, ויש מחלקין בין סכנת אבר או לאו. או דהיה לו לומר יש מחירין בין שיש סכנת אבר או לאו ואין מחלקין, שמע מינה דצ"ע פירש דעת המגיד משנה דהפרש יש בין סכנת אבר או לאו לדיעה זו גם כן, והיינו בסכנת אבר אפילו הולך כנריא מותר אפילו מלאכה דין תורה על ידי עכו"ם, ושבות על ידי ישראל. ואין סכנת אבר, רק חולה נזאזמו אבר היצה, על ידי ישראל אסור שבות, ועל ידי עכו"ם הוי שבות דשבות במקצת חולי, היינו באבר אחד, שרי על ידי עכו"ם, כיש מקלין בסימן ש"ו סעיף ה' במ"א אות וי"ו, יע"ש. ובאין חולה, רק מיחוש בעלמא והולך כנריא, אסור אפילו על ידי עכו"ם שבות דשבות, ככסעף א' כאן. וגי' דיינס יש בחולה נאכר אחד, ושפיר אמר אפילו אין סכנת אבר, דביש סכנת אבר אפילו אין חולה כל הגוף, והפסד יש. וזה אמת ויציב בין לדיעה שלישית ורביעי'ת, על ידי עכו"ם בחולה נאכר אחד יש שלשה דיינין, כדכתיבנא. ושם [סימן זאן] נאמר דשבות שלא כדרכה צנאטער שרי, והלאה [מ"א שם] לכאן סעיף ל"ג גונח כו', ואי"ה יבואר שם וצמפסיס מורסא [משנזנז והצ אות כאן], ועיין אות י"ד שם יבואר אי"ה עוד:

ומכל מקום היינו באומר אקוץ לך או אני אמית חברך, אבל באומר אתה תמית חברך ואם לאו אקוץ לך אבר אחד, לא מבעיא דמחויב ליהרג ואל יעבור, אלא שיש לומר שחייב מיתה כהאי גוונא, והוה רוצח בודן. ומיהו באומרים לו הנח לזרוק אותך, כהאי גוונא צ"ע. ובמפתחות שם [ברדב"ן] גרשם אקוץ לך אבר ואם לאו "תמית" חבריך, נראה שראוי להיות אמית באל"ף, כאשר בפנים. ומשם יש ללמוד דאם רוצים לחתכו אבר אם [לא] יעבור על לא תעשה, שיש להקל ואף בחילול שבת כהאי גוונא מטעם ספק נפשות, שיצא רוב דם או פחד, ודווקא בקום ועשה בחולה סכנת אבר אין מתירין דאסור תורה, מכל שכן במלאכה שאינה צריכה לגופה, ואונס רחמנא שריא, ומכל שכן בשאר לא תעשה, וכדאמרן. וקל וחומר להיפוך, אם סכנת אבר דוחה פיקוח נפש דחבריה כהאי גוונא, כל שכן שידחה שבת כהאי גוונא. ועכ"ל שרצה לחתוך אוזן אם לא ישתה סתם יינם, יש להקל, אבל יין נסך וודאי הוה בכלל עכו"ם, כבסימן קנ"ז ביו"ד ש"ך אות י' * (**ח**) **באיסור**. עיין ט"ז. היינו מההיא דמעלין אונקלי, כבאות הקדום, ועיין מה שכתבתי מזה באות זי"ן:

ט. הר"ן צפרק י"ד
 לשבת [סס]:
 י. טור [עמוד תחת] צסס
 הרמב"ן [מורת האדם שער
 הממוס; מגיד משנה שבת ג,
 י צסס] הרשב"א שבת קטנ,
 טז:
 כ. שם [סס] צסס הרמב"ם
 צפרק צ' לשבת [סס]:
 ל. שבת קכ"ט [ע"א]:
 מ. רבינו ירוחם [מגיד י'
 ח"ט עט, טז] צסס הרמב"ם
 ממה שכתב צפרק (כ"א)
 [צ] [משנת הלכה י' והר"ן
 צפרק צ' לעבודה וזה
 ט, טז] א ד"ה כי תא; רשב"א
 במשמרת הית צ"ב א שער ז
 טז, צ:
 כ. שבת ק"ח [ע"ב]:
 ט. טור [עמוד תחת] מהא
 דקלורין לקמן [ספיף טא]
 ומדברי רש"י שם [ד"ה
 יין]:

ציונים לרמ"א

י' רבינו ירוחם נתיב י"ב
 חלק ט' [עט, צ] (ורמב"ן)
 (ורמב"ם [סח] [שבת ג, ג]
 ורשב"א [מורת הצ"ח צ"ב א
 שער ז א, טז; ר"ן עבודה זרה
 ט, טז] ח:
 ס' ב"י [עמוד תחת] ד"ה
 דע:
 ל' ביצה דף כ"ב ט [ע"א]:

הגהות והערות

[חא] עיין ספיף י"ב
 צהנה: [ג'יון מ"א]
 [חב] עיין סימן רע"ו ספיף
 ד' [ס"ק יצ]:
 [ג'יון מ"א]
 [חג] עיין סימן ט"ז ספיף
 ו' [סוף ס"ק ה]:
 [ג'יון מ"א]
 [חד] עיין סימן ט"ו ספיף
 ה' [ס"ק י]:
 [ג'יון מ"א]
 [חח] תוקן ממנהרות
 פלאג תקמ"ה:
 [חז] מנפס כלל המקורות
 האלו לא הוכר דין קטן, אלא
 דמשלן לחולה שאין בו
 סכנה ע"י גוי וליה היה משום
 בשול גוי, אך הרמ"א סמך
 על מה שכתב בקימן רעו
 ספיף א ודבריו משה שם
 סוף אות א צסס המרדכי
 [סוף רמז רנ] ד"ה יעקב דיו
 לחולה שאין בו סכנה:
 [חז] בבשר ליתא, אלא הכ"י
 [סוף עמוד תחת] צ"ל כן
 דברי הרמב"ם:
 [חח] תוקן ממנהרות
 פלאג תקמ"ה, וכן מירוח
 שמשון, ועיין מקור חיים:
 [חט] תוקן ע"פ דמשק
 אליעזר:
 [ז] ציין זה נוסף ממנהרות
 להרפואה מנ"צ:
 [זא] צ"י ולא אחי במסקנא
 רק הא דסקנא דעתך אמנה
 צימות המנה לא אכל לא
 מ"ש חולה לא כו':
 (דמשק אציעור)

יג נסמך למהלכה. כגון ה' כוחל, שהוא כחוש, או לעשות רפואה
 צסס, דליכא למיחש לשחיקת סמנים. ודין זה כתב הרב צ"י [סס]
 ד"ה ולפיכך [מדעמו]. והקשה עליו הצ"ח [עמוד תחת] ד"ה ואיכא, דהא
 הרא"ש [עבודה זרה פ"ב סימן י' והר"ן [שבת לט, ז ד"ה ומהא] הוכיחו
 מההוא דעין שמרדה [עבודה זרה
 כח, צ] שמוחר לכוחלה אף על פי
 שהוא נסמך למלאכה, ע"ש:
 יד הסברא השלישית. היינו
 שעושין בשינוי וכו', ודוק בפוסקים
 ותמלא שהוא מגדולי הפוסקים,
 ודברי הצ"ח [שם סוף ד"ה עוד] ז"ע:
 וזו לעשות תבשיל. ומוחר
 להאכילו מוקפה צידים אם אי אפשר
 צענין אחר (איסור והיתר הארוך
 סימן נט דין כט): הו' אפייעו קצת.
 היינו שכלאו הכי נמי מתעבדא אלא
 שמשמע מעט, כגון עכו"ם שכולל
 העין וישראל סוגר ופוחם העין
 שיכנס בו הכחול. אכל אם אינו יכול
 לעשות בלתי הישראל אסור [רש"י
 צ"ה כב, א ד"ה מסייע וכן כתבו
 התוספות שבת דף ז"ג ע"א ד"ה
 אחר רב]. ומשמע שם דאפילו
 במלאכה לאורייחא מסייע אין בו
 ממש: יז הקיז דם. אכל לשאר
 חולה לא, לפי שאין בו סכנה. הא
 אם יש בו סכנה שרי, אף על גב שאין צ"ה סכנה, שאפשר לחמומו
 צבגדים (מגיד משנה שבת ג, יד). ועיין מה שכתבתי ספיף ד' [ס"ק
 ד]. אכל צ"י [עמוד תחת] ד"ה ומדברי [כתב צסס רש"י [שבת קטנ, א ד"ה
 דנח] שאל אין צמיעת דבר ההוא סכנה אין עושין:

(ט) ויש אומרים שאם יש בו כו'. הוא דעת הר"ן שזכרנו צסמך
 [ס"ק י] שמתלק צוה צין ההוא דפרק (שמונה שר"ס) [אין מעמידין]
 [עבודה זרה כח, צ] צעין שמרדה, וצין ההוא דלמימר [צ"ה כב, א]. ומה
 שכתב [ש"ע] ואם אין בו סכנה אכר, פירוש והוא חולי כל הגוף, רק
 שאין בו סכנה, דלא עושין דוקא על
 ידי עכו"ם: (י) עושין בשינוי.
 הוא דעת הרמב"ן [מורת האדם שער
 הממוס] צדברי הרב המגיד [שבת ג,
 י] דכחולה שאין בו סכנה ואפילו
 לאכר, אסור על ידי ישראל כי אם
 בשנות שיש בו שינוי ונעשה כללוא
 יד, ורואייתו מפרק רבי אליעזר
 דמילה [שבת קלז, טז] אין טורפין יין
 ושמן לחולה בשבת וכו'. וסיים הרב
 המגיד, ודעת הרשב"א בהרמב"ן.
 ומהו תמוה לי הרבה, האין כתב
 הצ"י [עמוד תחת] ד"ה והרשב"א צסס
 הרשב"א במשנה [ס"ג סימן ערב]
 להחיר בחולה שאין בו סכנה כמו
 צסכנת אכר על ידי ישראל, והוא
 היס אומרים הראשון דכאן, ואם כן
 דברי הרשב"א סותרים זה את זה.
 וכמדומה לענ"ד דהיה תשובה לאו
 דסמכא היא, או שיש בה איזה טעות
 סופר, כי על התשובה לאו מר צר
 רב אשי חמים עליה, וכאן הרב

המגיד העיד על הרשב"א שכתב כן, ואם כן אין שום מקור ליש
 מתירין הראשון. דאין לומר דעל הטור [עמוד תחת] — [תחת] קמרנו דליף
 כן מדברי רמב"ם לקולא, דכבר דחאו צ"י [עמוד תחת] ד"ה ואיכא, וכל
 שכן לפי מה שהקשנו [ס"ק י] מן הגמרא דלמימר: (יא) ויש
 אומרים שאפילו יש בו סכנת אבר. הוא דעת הרמב"ם [שבת
 ג, י] כפי פירוש צ"י [עמוד תחת] ד"ה ולפיכך צו. ויש להקשות על זה, דלמירין צפרק (ח' שר"ס) [אין מעמידין]
 [עבודה זרה כח, צ] עין שמרדה
 מותר לכוחלה בשבת, סבור מיינה הני מילי דשחיקת סמנים מאתמול, אכל משחק ואחוי לא, אמר ליה ההוא מרבנן לדידי מפרשי לי מיינה
 דרב יהודה דאפילו משחק ואחוי דרך רשות הרבים נמי, משום דשורייני דעינא צליצא תליא יש סכנת נפשות. ומהו למדו הרא"ש [שם
 פ"ב סימן י' והר"ן [שבת לט, ז ד"ה ומהא] דמדלמירין צסלקא דעמיה מעיקרא דליכא צעין שמרדה סכנת נפשות, ואפילו הכי מותר בשחיקת
 מאתמול ואף על גב דרבנן אסרו משום רפואה, אם כן שמע מיינה דבסכנת אכר מותר אפילו על ידי ישראל. ומהו קשה על הרמב"ם
 דאסור אפילו בסכנת אכר צעין דוקא שלא יהא צו סמך מלאכה לאורייחא דהיינו שחיקת סמנים או דוקא מותר. ואין לפרש דברי הרמב"ם
 דמייירי בכוחל עין שלא צמקום סכנת אכר וכדפירש הר"ן [שם], ולא כמו שכתב צ"י [עמוד תחת] ד"ה וממך], דאם כן קשה, הו' ליה להרמב"ם
 לכחצו דין סכנת אכר דמחללן על ידי ישראל. על כן נראה דודאי האמת כפירוש צ"י דלהרמב"ם אין חילוק צין סכנת אכר או לא, וכולהו
 הוה כחולה שאין בו סכנה לחוד, וההוא דפרק (ח' שר"ס) [אין מעמידין] נראה שהרמב"ם סבירא ליה דמעיקרא היה סבור דמייירי
 בשחוקים מאתמול, ואז היינו צריכים לומר דאף על גב דליכא סכנת נפשות מותר על ידי ישראל אפילו צמקום שיש איסור דרבנן מחמת
 שחיקת סמנים, אכל לצסוף דמייירי בסכנת נפשות ומותר אפילו שחיקת היום, אם כן לא נרמו מזה הדין כלל צמקום שאין בו רק סכנת
 אכר, אלא הכל תלוי בסכנת נפשות דלא מותר לגמרי, וצאינו סכנת נפשות אסור צמקום שיש סמך לאיסור מורה, כן נראה לענ"ד נכון
 לדברי הרמב"ם: (יב) ודברי הסברא השלישית נראין. משמע דמסיים לעת הרמב"ן [מורת האדם שער הממוס] שהיה דיעה השלישית.
 ומו"ח ז"ל [צ"ח עמוד תחת] סוף ד"ה עוד] פירש דעל הרמב"ם [שבת ג, י] קאי, שהיה סברת יש אומרים השלישי, ולא חשש דיעה ראשונה דהיינו
 יש מתירין כו', אלא על ג' יש אומרים קאי. וכן משמע בצ"ח [ספיף י]. ולא ידענא למה פירש כן ולא נפרש עס דיעה קמייתא. ומה,
 דאם כן היה לו לומר ודברי סברא זאת נראין, כיון דעלה קאי, על כן נראה לענ"ד כפשוטו דעל הרמב"ן קאי: (יג) אפייעו קצת. עיין
 מה שכתבתי בספיף (ד') [ג] [ס"ק א] דהסיוע תהיה דוקא בשעה שהעכו"ם עוסק בה, לא שיקדים לפניו כלל. ומשמע מלשון זה
 דדוקא להחולה הותר בסיוע קצת, אכל לא לאחר. ואיני יודע בה טעם לחלק, כי לא מצינו היתר בחולה טפי רק לענין אם אומר צריך אני,
 ונראה דגם כאן לא דוקא קאמר לחולה, אלא הוא הדין בנאכר: (יד) מותר בבישולי גויים. ואם נשאר למוציא שבת, אסור לצריא,
 ואפילו לדידיה אם הצריא. ועיין מה שכתבתי צ"י"ד סימן קכ"ג צסופו [ס"ק יח]: (טו) אם פותח וסוגר כו'. דלא מוכחא מלחא דלרפואה
 עושה, וכיון שהישראל נתן היין, אסור משום רפואה. ורוק תפל, שהוא חזק, מוכח מלחא דלרפואה מייכוין, דאי לרמייה הא מאוס הוא.
 וכתב רש"ל [בהגהותיו לטור] דמי שלא יכול לפתוח העינים, יכול ללחלחן צרוק תפל, ואין זה חשיב רפואה, אלא לפתוח עינים מכיון:

ערך דאם למהריק"ש

[שם] בשינוי וכו'. ואפילו חולה עצמו עושה בשינוי. ואם הגוי עושה, רשאי הישראל לסייע סיוע קל, אכל לא ישים החולה הרפואה צידיו: סוף ספיף יח [עושים לו מדורה].
 ועיין סוף סימן רע"ו:

באר היטב

מ"א [ס"ק טז]. וכתב הט"ז [ס"ק יג] כבר כתבנו דהסיוע תהיה דוקא בשעה
 שהעכו"ם עוסק בה, ולא שיקדים לפניו כלל, עיין (מ"א) [מה שכתבתי]
 צס"ק צ'. וכתב עוד, דמלשון זה משמע דדוקא להחולה הותר בסיוע קצת,
 אכל לא לאחר, ואיני יודע בה טעם לחלק, ונראה דלאו דוקא קאמר לחולה,
 אלא הוא הדין בנאכר, ע"ש: (יב) מותר. ואם נשאר למוציא שבת אסור
 לצריא, ואפילו לדידיה אם הצריא, ט"ז [ס"ק יד]. ועיין סימן ט"ח ס"ק ה'

(ט) עושין בשינוי. והיא הסברא השלישית שנראים דבריו, [ט"ז ס"ק יג];
 מ"א ס"ק יד]. ועיין ספיף זה צ"י [עמוד תחת] וצאחוריים וצ"ד אהרן
 [הגב"נ]: (י) תבשיל. ומותר להאכילו מוקפה צידים אם אי אפשר צענין
 אכר, איסור והיתר הארוך, מ"א ס"ק טז]: (יא) דחוד"ה אפייעו. היינו
 שכלאו הכי נמי מתעבדא אלא שמשמע קצת, כגון עכו"ם שכולל העין
 וישראל סוגר ופוחם העין שיכנס בו הכחול. אכל אם אינו יכול לעשות בלתי

פסוקים

משבצות זהב

(ט) ויש אומרים. עיין ט"ז. משמע דווקא חולה כל הגוף, הא חולה אבר אחד כל שאין סכנה בו אין עושיין אף על ידי עכו"ם. וההיא דאמימר, שנחלה כל הגוף ממנו. אבל במגיד משנה [שבת ב, י] משמע חולה אבר אחד נמי עושיין על ידי עכו"ם, ומיחוש בעלמא אין עושיין על ידי עכו"ם, כבסעיף א'. עיין אות זי"ן מה שכתב בשם המגיד משנה, יע"ש בזה: **(י) עושיין בשינוי**. עיין ט"ז. היא דעת הרמב"ן כל שאין סכנת אבר עושה ישראל על ידי שינוי, ובסכנת אבר שלא על ידי שינוי, וכן הלכה, וכמו שכתב באות י"ב: **(יא) ויש אומרים**. עיין ט"ז. כבר כתבנו כן באות זי"ן, וגם הב"ח [עמוד תצו ד"ה ואינא] הקשה כן, וכפי הנראה שהסלקא דעתא בהכרח חולק אמימר בביצה, ובאמת נאמר דאין לחלק בין סכנת אבר או לאו ובין חולה אבר אחד, אלא כל הגוף בעיניו, ומוכח מאמימר כו': **(יב) ודברי**. עיין ט"ז. וכן כתב המ"א אות י"ד. וד' דיעות הם. א', להתיר אף באין סכנת אבר. ב', לאסור באין סכנה, ולהתיר בסכנת אבר אע"ג דנסמך לדין תורה. והרמב"ן מתיר באין סכנה על ידי שינוי, ובסכנת אבר בלא שינוי נסמך לדין תורה. והד', דעת הב"י [עמוד תצו ד"ה ולפיכך] דבסכנת אבר אסור בנסמך לדין תורה, אבל באין נסמך כולי עלמא מודים דשרי, מאונקלי, והסכים לדעת הרמב"ן: **(יג) פסייעו**. עיין ט"ז. עיין אות א' ומה שכתבתי שם, ואף באיסור תורה מסייע אין בו ממש ומותר לכתחלה, ולא דוקא החולה, עיין מ"א אות י"ו: **(יד) מותר**. עיין ט"ז. ביו"ד (קכ"ג) [סוף סימן קיג] מתיר (המחבר) [הרמ"א] למוצאי שבת לבריא, דאית ליה היכרא, עיין ב"י כאן [עמוד תצו ד"ה והר"ן, והט"ז שם אוסר. ועיין מה שכתבתי לעיל [אות ו] דווקא בשבת הותר לחולה שאין סכנה בישולי עכו"ם, הא בחול לא, כבסימן קנ"ה ביו"ד [סעיף ג בהגה] דבאכילה אסור, וכן יין נסך, יע"ש. וכן משמע בב"י

שמו

פרי מגדים

אשל אברהם

יג נסמך. עיין מ"א. עיין ט"ז [ס"ק] י"א. ואמר זה, להורות שמה שכתב המחבר ודברי הסבדל השלישית נראית, היינו סכנת הרמב"ן [מותר האדם שער המיחושת], וכמו שכתב [מ"א] באות י"ד, יע"ש: **יד הסברא השלישית**. עיין מ"א. וכן כתב הט"ז אות י"ב. דלא ככ"ח ולגוש [סעיף ו] שכתבו דעלה **דידיה הדך**, יע"ש. וסכנת הרמב"ן [שם] נסכנת אבר עושה ישראל שבות בלא שינוי, מוכח מעיין שמרדה [עבודה זרה כח, ב] להסלקא דעתא. ובאין סכנה דמותר לישראל שבות על ידי שינוי, יש להוכיח ממפים מורסא [סעיף כח] וסעיף ל"ג גונת יונק חלב, דבמקום לערל לא גזרו בשבות על ידי שינוי מה דשרי. ומשמע אף בחולה צאכר אחד לחוד אין כולל כל הגוף ואין בו סכנה, כל שעושה השבות על ידי שינוי שרי לישראל, כההוא דמפס מורסא *, וכמו שכתב המ"א בסיומן ט"ז אות זי"ן. ואי"ה לקמן נמשנאות זהו אות כא [כה] יצואר עוד: **טז פעשות**. עיין מ"א. משמע אף שאין סכנה אס לא יאכל המוקצה מותר ישראל לנטלו ולהאכילו צידים לחינוק. והס ב' דברים מיוחדים, א', אף על פי שהסבדל השלישית נראית, כמו שכתב באות י"ד, אפילו הכי הקילו בטלטול מוקצה שאין בה אלא איסור טלטול, ואפשר דעי שינוי קצת. וב', דשרי להאכילו איסור דרנצן צידים, כחולה שאין סכנה. ואף על גב דגדול אסור לאכול, כבסימן קנ"ה [סעיף ג בהגה] ציו"ד, צקטן הקילו, עיין סימן שמ"ג נמ"א (צ"ו) [ס"ק ג] קטן קצת חולה על ידי עכו"ם מותר אפילו איסור מורה. ואי"ה שם [נאש אברהם אות ג ד"ה והנה] יצואר, וכאן אין להאריך: **טז פסייעו**. עיין מ"א. דאף במלאכה דין מורה מסייע אין בו ממש. משמע אף למתחלה שרי, ועיין ט"ז אות א', ועדיין ז"ע. עיין עולת שבת [ס"ק יט] וכהן עבודה דיענדי הוא: יז הקיזו. עיין מ"א. עיין מה שכתבתי לעיל [אות ד] צוה דלהמגיד משנה אף שאין סכנה כלל, ואף אס לא יחממו צנגדים לית סכנה, אפילו הכי שרי:

כאן [נהניג], דכתב דבשבת לא רצו להחמיר בישולי עכו"ם והואיל והותר מעשה שבת, יע"ש. ועיין לבוש [סעיף יט] כתב כן בפירוש, בחול אסור בישולי עכו"ם לחולה שאין סכנה, ובשבת התירו, דלא יהא חמור ממעשה שבת. וביו"ד [סימן קי"ג [סעיף טו בהגה] מבואר דאף לבריא הותר במוצאי שבת, דהיכרא אית ליה, וכל שכן לחולה בשבת: **(טז) אם**. עיין ט"ז. חולי העין בסכנת אבר מבואר סעיף י"ז. ואם מיחוש בעלמא, אסור על ידי עכו"ם גם כן. ובחולה הרבה העין לבד שרי שבות דשבות על ידי עכו"ם, עיין מ"א [ס"ק] י"ב. אבל עיקר כוונתו למה יאסור עמיץ ופתח, הא מסייע אין ממש, ונתינה על גבי עין שרי, ולהא אמר כיון שישראל נותן על גבי עין, והרואה מוכחא מלתא מרפואה, דעמיץ ופתח אחר כך, אם כן הנתינה באיסור. ויש להקשות נתינה לחודה לתסר, דלדידיה דיריע לרפואה מכיון מה איכא הכירא, ובקילור לדידיה בעינן שורה מערב שבת, ויש לומר כל דרוב העולם עושיין כן שרי, כבסעיף ל"ז כל מאכל בריאים כו', וקילור אין רוב עולם עושיין כן, הצריכו לדידיה היכרא, ולאחרים כל דלא מוכחא לרפואה שרי. ואי"ה במ"א יבואר עוד. שוב ראיתי שכן כתב עולת שבת [ס"ק כג]:

ביאור הגר"א

ההיכא דשחיקי סמנים כו', ואע"ג דקא סלקא דעתא שאין בו רק סכנת אבר, וכחול שבות כמו שכתוב בשבת צ"ד ב'. ושם [קכ"ח] [קמח] ^[10] א' מחזירין את כו'. וסברא השנית דאפילו על ידי שינוי אסור באין סכנת אבר, הוא הר"ן, שכתב בפרק חבית [שם סא, א ד"ה גרסי'] על הא דגונח, משום דאי אפשר על ידי עובד כוכבים, דרפואת החלב הוא כשהוא רוחח, כמו שכתוב בבבא קמא פ' א', ומכל מקום באי אפשר בעיני אחר מודה להרמב"ן [תורת האדם שער המיחושת], ואחר כך גם כן סכנת הרמב"ן, יע"ש. וסברא ראשונה הוא הרמב"ם, שכתב בפרק ב' [משבת הלכה י] ואם היו צריכין לדברים שאין בהם מלאכה עושים אפילו ישראל, לפיכך מעלין אוננים בשבת ומעלין אנקלי ומחזירין את השבר וכל כיוצא בזה מותר, ולא חילק בין סכנת אבר או לא. וכתב המגיד משנה, ומיירי בחולי כולל כל הגוף, אבל באבר אחד לא. וזה שלא התירו לבחול עינא בפרק ב' דיו"ט [ביצה שם] בעצמו. וההיא דאין טורפין כו' [שבת קלד, א], נראה מדברי שפסך כו' מאיר שטורפין. וסברא הדורשית הוא פירוש כסף משנה על הרמב"ם, דכל שחשיב מעלין כו' אין בהם סמך למלאכה ואין חילוק בין כולל כל הגוף או לא. **נמצא** דלרמב"ן ור"ן חילוק בין סכנת אבר או לא, אלא שהוסיף הרמב"ן דעל ידי שינוי לעולם מותר. ולהרמב"ם אין חילוק, רק בחולי כולל או לא למגיד משנה, או מלאכה נסמכת לפירוש הכסף משנה. ועיין סעיף מ"ג שכל אחד מאלו כו': [מב] [והנה מותר לומר כו' דסתם צרכי כו'. [שבת] קמ"א ב' בתניוק שיש לו כו', והתירו לו שבות על ידי שינוי, כמו שכתוב לעיל [בשו"ע] ויש אומרים שאם אין בו כו', והוא הדין על ידי עובד כוכבים דמותר לכולי עלמא, וכמו שכתב הר"ן [שם סא, א ד"ה גרסי'] דהא דהתירו על ידי שנוי משום דאי אפשר בעובד כוכבים. ואף הרמב"ן [תורת האדם שער המיחושת] מודה דעל ידי עובד כוכבים יותר קל, דשבות דלית בה מעשה הוא, ומותר בכל חולה, כנזכר לעיל: [מג] **וב"ב כו' אב"ב כשעושה**. יו"ט [ביצה] כ"ב א': [מד] [סעיף יח] הקיז. אבל חולה לא, כמו שכתוב שם [שבת קטט, א] סבור כו', ולא אדחיא במסקנא הא דסלקא דעתך אמינא בימות החמה לא ^[11], והקדו שאני דסכנה הוא, רמב"ם [שבת ב, יז] ומגיד משנה. ורש"י [שם ד"ה הקיז] וכל הפוסקים חולקין עליו: [מה] [סעיף יט] חו"ה. כמו שכתוב שם [שבת קטט, א] כל צרכי חולה כו', ומשמע אף לבשל:

מחצית השקל

תצו ד"ה ולפיכך לפרש דעת הרמב"ם [שבת ב, י], ומה שקראו סברא שלישית, משום דדעה ראשונה כתב בלשון יש מתירין, אבל שלש דעות שכתב אחר לו כתב כל אחד בלשון יש אומרים, ולכן כתב סברא שלישית ר"ל יש אומרים השלישי, ולא חשיב דעה קמייתא. ומ"א חולק, אלא ר"ל דעה שלישית ממש שכתב שעושים בשינוי, ואם איתא כדברי הבי"ח הוה ליה לממר ודברי סברא זאת נראין, וכמו שכתב ט"ז [ס"ק יב], יע"ש: **(ש"ע סעיף יט) חו"ה כו' בבישולי גוים**. וכתב הט"ז [ס"ק יז], ואם נשאר למוצאי שבת אסור לבריא. וכן כתב הט"ז ביו"ד סוף סימן קי"ג, וחולק על רמ"א שם דמתירו לבריא משום דאיסור בשולי גוים אסור משום חשש חתונה וכחאי גוונא אית ליה הכירא, וכן חולק ט"ז על דין זה [שם] סוף סימן קכ"ג. אבל הש"ך סוף סימן קכ"ג [ס"ק ג] החזיק דברי רמ"א להתירו לבריא. והוסיף מ"א לעיל סימן שי"ח ס"ק ז' בשם שי"ך דאפילו כרי שיעשה אין צריך להמתין, יע"ש:

אוצר מפרשים

ו (ש"ע סעיף יט) **בבישולי**. עיין מה שכתב באר היטב ס"ק י"ב בשם ט"ז, ותשובת נחפא בכסף [ת"א אר"ן] סימן ג' מתירו: (אש"י אברהם, א)

ערוך שולחן

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

אבודרהם <מהדורת קרן רא"ם> - א אבודרהם, דוד בן יוסף עמוד מס: 350 הודפס ע"י אוצר החכמה

משבצות זהב

(טז) בגמר. עיין ט"ז. וכן כתב המ"א אות כ"ג, וכן הוא בלבוש [סעיף כב], יע"ש. שורה אדם פתו ביין ומניח על גבי עין, ב"י [עמוד חצט ד"ה גרסינן] וכן הוא בלבוש [סעיף כא], יע"ש: **(יז) וחדשים**. עיין ט"ז. כן כתב הב"ח [עמוד תק ד"ה אכן] דבגמרא קל"ד ב' ארומיא דכתיחין, משני חדתי שרי, ישנים אסור. אבל ספוג אפילו ישנים שרי. ולכן היפך המחבר, ספוג בכל ענין שרי, וכתיחין דוקא חדשים, דלא כמו שכתב בטור. וכן משמע בגמרא, דתניא ברישא נותנין מוך יבש וספוג יבש, ולא אמר נותנין מוך וספוג יבש, שמע מינה הא דאיתא כו', יע"ש. ובאליה רבה [ס"ק] כ"ד השמיט תיבת עוד, וצ"ע: **(יח) זא**. עיין ט"ז. עיין ב"י, וכן כתב המ"א אות כ"ו, כיון דהיה מאתמול עלה לא חיישינן לשחיטת סמנין. ומשום הכי פירשה על גבי כלי שרי, רק שמא ימרח, לא גזרו אלא בפירשה על גבי קרקע. ולפי זה, גמי המוזכר בסעיף כ"ד, אם היה מאתמול ונפלה על גבי קרקע שרי, דלא שייך מירוח גביה, ושחיטת סמנין לא גזרו בהיה עליו מאתמול: **(יט) על גבי**. עיין ט"ז. דאפילו להחזיר תחת האגד שרי, ולא גזרינן דלמא יתיר וקשור קשר קיימא. וזה באספלגית, מה שאין כן משיחה שעל גבי מכה, אם עניבה, או שאין של קיימא שבכל יום קושר ומתיר, רשאי בשבת גם כן, כבסימן שי"ז [סעיף א בהגה]:

י"ו. ועיין לזוט [סעיף כג]: **בד על גבי מוך**. עיין מ"א. ועיין צ"ס [עמוד מטט ד"ה ומ"ש ולא] דכתב אף בשמן משום סחיטה, ועיין מוספת שבת [ס"ק לן]: **בה חוץ**. עיין מ"א. אם יש עלים שהם מרפאים אסור להניחם בשבת: **כו זא**. עיין מ"א. בסומן שי"ג, אוח ז"א. ועיין מוספות עירובין ק"צ ב' ד"ה ממחירין וד"ה רטיה: **כז יחזירנה**. עיין מ"א. העמיק דברי שגלי הלקט. ומפירוט רש"י עירובין ק"צ ב' ד"ה לא שמעי, וכתולקת, וד"ה רטיה לכאורה משמע כן, "שנפלה" נמדיתה, דלא פרשה מדעת, משמע דמשום הכי נקיט שנפלה, הא מוזי אסור על גבי כלי, ממשנה מחזירין רטיה במקדש ולא נמדיתה על גבי [כלין] נותן הכהן, דכל מה דאפשר לשנות משני, ועיין עולת שבת [ס"ק לן] ומוספת שבת [ס"ק מלא]. וממשנה אין הכרע, דאיתא כר' יהודה או על גבי קרקע דכהן שרי ליה בכל ענין, באפשר המירו סופן משום חמלקן, ואף דאפשר להניח על גבי כלי, מכל מקום אם שבת והלכה על גבי קרקע המירו כו'. וזה יורה כמו שכתב המגיד משנה פרק כ"א מהלכות שבת הלכה כ"ז דמחזירין רטיה במקדש אפילו דמי טפי, דהלכ ורחלין עיניהם כחנא קמא. ואם סובר דנמויד אסור, לא קשה ממשנה, דמויד הוא. ומה שכתב רש"י שפרשה שנפלה, אפשר לפרש צ"ב אנפי. הפן הא', דוקא פרשה, הא לכמתלה להסיר מויד על גבי כלי לא, הא דיעבד מחזירין צהוד אף על גבי כלי. הפן הב', להודיע דנמדיתה איירי, דלא תימא במקדש פליגי והלכה כחנא קמא, ומשנה כחנא קמא, ור' יהודה אומר הותלקה מותר כו', פירוש שלא ציד או צרגל ולא הוה חליטה. וימור צגדים, מיירי בענין דלחן צו כדי להיוט ימור צגדים, עיין [רמב"ם] הלכות בלי מקדש ג', ת. ונמדיתה לכולי עלמא אסור, לכן פירש שפרשה נמדיתה מיירי. ודעת הר"א ו"ל שם בשהגות,

אור החיים

מחצית השקל

שיני

אשל אברהם

יח ופוגר. עיין מ"א. רש"י ק"מ צ', ועיין ט"ו [ס"ק] ט"ו: **יט ודוק**. עיין מ"א. דלחן כל שלא טעם משניער מסך, ולכתס לחין כמה חנאים, והלכך אסור בשבת: **כ על גבי**. עיין מ"א. עיין לזוט [סעיף כא] העמיק שורה פמו ציין ומניח על גבי עין בשבת. ולכאורה הצ"י השמיטו כלא, דשמואל [שבת קח, צ] לשיטתיה [נכוחס ג, צ] דעושה לרכיו צבת אף ממאים, ואנן קיימא לן [סימן קנא סעיף א] לאיסורא בנממאים, עיין סימן קע"א צמ"א [ריש הסימן], יש לומר דווקא לרפואה שרי לנדיק, לא להענוג, כמו ממשקין [יין] צלניורות כו' [נכוחס טס], ושמואל לשיטתיה *, וצ"ע בזה: **כא קיזורין**. עיין מ"א. רנ"צ ז"ל, טעום סופר רנ"ג. עיין צ"י [עמוד מטט ד"ה וצפרק] בזה, דעצה מוכח לרפואה, ויש צו שחיטת סמנין וגם ממרת, מה שאין כן צללול נראה כרוחץ: **כב ברוחץ**. עיין מ"א. עיין צ"י [טס], ואף על פי כן פסק בשו"ע כראש"ש [שבת פ"א סימן לג] ור"ן [שם ו, א ד"ה והאי קילור] לחלק צין צלול לעצ. והנה לחוספות מה אריא מערב שבת, בשבת גמי שרי, ואפשר מפרשין קילור מטלגיות משום צו מחבוסת, ובשבת שריימו וזה כיבוסן. ועיין רש"י י"ח [ע"א ד"ה קילור] פירוש קילור [מחבוסת]. ובצד [ק"ט] [קת] [נע"ב ד"ה ונותן ע"ג עיניו] פירש שורה צמים והרואה אומר יין הוא. איני יודע לכון פירוש, דמים שפיר דמי טפי, דהלכ ורחלין עיניהם צינאים, אפשר אקילור קאלמר, וצ"ע. או י"ל בשבת אסור משום גיצול אם הוא שחוקים סמים: **כג דליבא צערא**. עיין מ"א. וכן כתב הט"ו אות

י"ו. ועיין לזוט [סעיף כג]: **בד על גבי מוך**. עיין מ"א. ועיין צ"ס [עמוד מטט ד"ה ומ"ש ולא] דכתב אף בשמן משום סחיטה, ועיין מוספת שבת [ס"ק לן]: **בה חוץ**. עיין מ"א. אם יש עלים שהם מרפאים אסור להניחם בשבת: **כו זא**. עיין מ"א. בסומן שי"ג, אוח ז"א. ועיין מוספות עירובין ק"צ ב' ד"ה ממחירין וד"ה רטיה: **כז יחזירנה**. עיין מ"א. העמיק דברי שגלי הלקט. ומפירוט רש"י עירובין ק"צ ב' ד"ה לא שמעי, וכתולקת, וד"ה רטיה לכאורה משמע כן, "שנפלה" נמדיתה, דלא פרשה מדעת, משמע דמשום הכי נקיט שנפלה, הא מוזי אסור על גבי כלי, ממשנה מחזירין רטיה במקדש ולא נמדיתה על גבי [כלין] נותן הכהן, דכל מה דאפשר לשנות משני, ועיין עולת שבת [ס"ק לן] ומוספת שבת [ס"ק מלא]. וממשנה אין הכרע, דאיתא כר' יהודה או על גבי קרקע דכהן שרי ליה בכל ענין, באפשר המירו סופן משום חמלקן, ואף דאפשר להניח על גבי כלי, מכל מקום אם שבת והלכה על גבי קרקע המירו כו'. וזה יורה כמו שכתב המגיד משנה פרק כ"א מהלכות שבת הלכה כ"ז דמחזירין רטיה במקדש אפילו דמי טפי, דהלכ ורחלין עיניהם כחנא קמא. ואם סובר דנמויד אסור, לא קשה ממשנה, דמויד הוא. ומה שכתב רש"י שפרשה שנפלה, אפשר לפרש צ"ב אנפי. הפן הא', דוקא פרשה, הא לכמתלה להסיר מויד על גבי כלי לא, הא דיעבד מחזירין צהוד אף על גבי כלי. הפן הב', להודיע דנמדיתה איירי, דלא תימא במקדש פליגי והלכה כחנא קמא, ומשנה כחנא קמא, ור' יהודה אומר הותלקה מותר כו', פירוש שלא ציד או צרגל ולא הוה חליטה. וימור צגדים, מיירי בענין דלחן צו כדי להיוט ימור צגדים, עיין [רמב"ם] הלכות בלי מקדש ג', ת. ונמדיתה לכולי עלמא אסור, לכן פירש שפרשה נמדיתה מיירי. ודעת הר"א ו"ל שם בשהגות,

(ס"ק יח) ופוגר כו'. **דאמרינן לרחיצה כו'.** והקשו בספר עולת שבת [ס"ק כג] ואחזרי בספר תוספת שבת [ס"ק לב] דמאי שנא מסעיף כ"א בשורין קלורין דגם כן ליכא משום מראית העין דאחרים, שאומרים דלרחיצה נחכוין, ואף על פי כן צריך הכירא לגבי ידיה שהוא יודע שעושה לרפואה, והיינו מה שלא הותר לו כי אם בנשור מערב שבת, אם כן הכא, ניהו דלגבי אחרים ליכא מראית העין, מכל מקום הוא שיודע שכונתו לרפואה לבעי הכירא. ועיין שם מה שחזיצו. ולא הבנתי דבריהם, אולם לעניד דודאי הכא לדידיה אית ליה הכירא, מאי דלא הותר לו להיות פותח וסוגר, והיינו דוקא הכא שנותן יין [לתוך] [על גבין] העין, שדרכו בחול להיות פותח וסוגר כדי שיכנס היין לתוך העין, כי זה עיקר רפואתו, ולכן בשבת שאסור להחיצה ולסגור, די לו בהיכר זה. מה שאין כן בקלורין, דגם בחול אינו דרכו להיות פותח וסוגר העין, כי עיקר הרפואה בקילור שמונח על גבי העין, ואף על גב כשפותח וסוגר אית ליה רפואה טפי ולהכי אסור לו לפתוח ולסגור דא ידעו הרואים שכונתו לרפואה ולא לרחיצה ואיכא מראית העין, אבל הכירא לא מיקרי, כיון דגם בחול רוב פעמים אינו סוגר ופותח, לכן דעיני דלרחיצה אחר: **וכמו שכתוב ריש סימן שכ"ו, כצ"ל**. דבמקום שאין דרכו לסוך בשמן כי אם לרפואה אסור לסוך בשבת, ועיין מה שכתבתי בס"ק כ"ב: **(ס"ק יט) ודוק כו'.** **ועיין דרכי משה (מ"ש) בשם אור ורוע כו'.** דהיינו שהתנה עוד נתאים שיהיה נקרא רוק (טפל) [תפל]. אבל מלשון רש"י ומגיד משנה משמע דסגי בזה כמה שלא טעם משניעור, ולכן כתב מ"א דאותן גנאים לא הוזכרו בש"ס כי אם לענין כחם, והיינו אם מצאה כחם בחלוקה ומספיק לה אם היא דם או צבע, מעבירים על הכתם שבעה סממנים, ואחד מהן הוא רוק (טפל) [תפל], ואם על ידי זה עובר הכתם זה סימן שהוא דם נידה, ואם אינו עובר הרי הוא צבע, וכדאיתא בנדה. אבל לענין רפואה, די אם לא אכל משניעור הרי הוא מרפא: **(ס"ק כ) על גביו כו'.** ואם רוחץ כו'. כיון שמים מעורבים עם הרוק אינו מאוס כל כך, ויש לומר דלרחיצה מכוינן: **(ס"ק כא) קיזורין (כו').** ודוקא כו' **וכמו שכתוב סימן רנ"ב.** היא שיטת הרא"ש [שבת פ"א סימן לג] (שהקשה) בדף י"ח [נ"א] שהקשה על דין שהזכיר פה הוא ברייתא^[2] [וטס] דף ק"ח [ע"ב] שורה אדם קילורין כו', אלמא כיון דשרי מערב שבת מותר להניחו על העין אפילו בשבת, ובדף י"ח תניא ומניחין קילור על גבי העין מערב שבת ומתרפאת הוביא א"א [כג] השבת, משמע דבשבת אסור להניח. וחילק, דהאי דדף י"ח מיירי בקילור עב, דאיכא למיחש שמא ימרח, החמירו דאפילו שרה מערב שבת אסור להניחה בשבת. אבל האי דדף ק"ח מיירי בצלול, דליכא למיחש שמא ימרח, אף על גב דאיכא למיחש משום שחיטת סממנים מכל מקום לא החמירו כולי האי, ואם שרה בערב שבת מותר להניחה אפילו בשבת, וכן חילק פה בשו"ע ובסימן רנ"ב. אבל שיטת התוספות הביא מ"א [ס"א כג] דאין מחלקים בין עב לצלול, והא דהתירו בדף ק"ח להניח קלורין ששרה מערב שבת להניחו על גבי עין אפילו בשבת, מיירי באדם בריא, דמניחו תחת העין לתענוג: **(ס"ק כב) ברוחץ כו'.** שהוא יין. זהו דברי רש"י על האי דקילורין, וז"ל, שורה אדם קלורין במים כו' ונותן על גבי עיניו כו', ומאן דחזינהו סבר דרחיצה בעלמא הוא, דכסבור שהוא יין, עכ"ל. ומדהוצרך

לומר שיסברו שהוא יין ולא אמר אפילו ידעו האמת שהוא מים מכל מקום יאמרו דרחיצה בעלמא הוא, על כרחך צריך לומר דמים אין דרך לרחוץ על ידי קלורין, כי אם רוחץ להדיא, דהיינו שנותן מים על גבי ידו ורוחץ בו ענינו. מה שאין כן יין שהוא בייק, אין דרך לרחוץ כהאי גוונא, כי הברה יין ילך לאיבוד כששופכו על היד ואחר כך רוחץ בה, מה שאין כן על ידי קילור סגי במעט יין ששרה בו הקילור ונתן על גבי עיניו ורוחץ בו. לכן אם הרואים היו יודעים שהוא מים, לא יתלו ברחיצה, וידעו שהוא לרפואה. מכל מקום מוכח מדברי רש"י אף על גב דהאמת הוא מים מכל מקום הרואים יתלו ביין, לפי זה מה שכתב מ"א בס"ק י"ח והאינא שאין דרך לרחוץ ביין אסור, דמכל מקום יהיה מותר ונאמר דהרואית תלא שהוא מים אף על גב שהאמת הוא יין, וצריך לומר גם כן דבנותן על העין אין זה דרך רחיצה במים, אלא נותן בשפע. ועיין בספר תוספת שבת [ס"ק לב]: **(ס"ק כד) על גבי כו'.** **אפילו חמין צהוד כו'.** דלא תימא דקאי אדלעיל שכתב אבל אין נותנים עליה שמן וחמין כו' ולא על גבי מוך כו', ר"ל גם כן דוקא שמן וחמין משום איסור רפואה, קא משמע לן מ"א דאנו, דעל גבי מוך אפילו מים גרידא אסור, משום איסור סחיטה, וכן הוא בגמרא. אף על גב דבש"ס לא אמרו כן אלא לרב, בדף קל"ד ע"ב אמר רב אין מונעין שמן וחמין מעל גבי מכה בשבת, ושמואל אמר נותן חוץ למכה ושוחת כו', ואותיב לרב מדתניא אין נותנים שמן וחמין על גבי מוך ליתן על גבי מכה, ומשני, התם משום סחיטה. הרי דוקא לרב איצטריך להאי תירוצא, אבל לשמואל בלא הכי לא קשה מיד, דהא לדידיה אסור שמן וחמין משום רפואה, וכיון דקיימא לן כשמואל, מנא ליה למ"א דבחמין לבד גם כן אסור משום חשש סחיטה. על כרחך צריך לומר דסביא ליה כיון דלרב מצינו להדיא דחושש לסחיטה, ולא מצינו דשמואל פליג עליה בזה, מסתמא גם שמואל מודה, ולא נחדש פלוגתא בין רב לשמואל. וכן כתב הב"ח [עמוד חצט ד"ה ומ"ש]: **אב"ב שמן כו'.** דבשאר משקין דאין מלבנים, איסור חסחיטה דידהו אינו אלא משום מפרק דהוי תולדה דרש, והיינו בצורך למשקין הבלועים חיישינן שמא יסחוט לצורך המשקין. אבל במוך, כיון דהמשקין הן דברי המותרים, ליכא למיחש שמא יסחוט לצורך המשקין: **(שריע סעיף כג)** נותנין ספוג וחתיכות בגדים יבשים וחדשים כו'. האי חדשים לא קאי אלא על בגדים, אבל ספוג אפילו ישנה מותר, דלא מרפא, כן כתבו הב"ח [עמוד תק ד"ה אכן] וט"ז [ס"ק יז]: **(ס"ק כז) זא יחזירנה כו'.** **אב"ב לשחיטת סמנים ליבא למיחש כו'.** זו היא שטת רש"י [עירובין קב, ב ד"ה אבל לא במדינה], וראייתו מדנקטה המשנה רטיה דשיך ביה מירוח, ע"ש: **ועיין סימן ש"ג כו'.** דבפלפל שבפיה שמתרת לצאת בה מכל מקום אם נפל לא תחזיר, ואע"י דשם ליכא למיחש למירוח, עיין שם מה שכתב בשם התוספות [שבת סד, ב ד"ה ובלבד שלא תתן לתרין: **(ס"ק כז)** יחזירנה כו'. שבצי האקס. אע"י דהרב ב"י [עמוד תקא ד"ה כתוב] כתב על דברי שבלי הלקט הללו דלא ידע מנא ליה הא, מכל מקום אין כוונת הרב ב"י לחלוק על השבלי הלקט, אלא דקשה ליה מנא ליה הא. והאחרונים כתבו שכדברי שבלי הלקט מבואר ברש"י בעירובין דף ק"ב ע"ב [ד"ה רטיה שפרשה], כן כתבו העולת שבת [ס"ק לן] ותוספת שבת [ס"ק מא]:

לבושי שרד

(ט*) מג"א סקב"א סימן רנ"ב, כ"ל: **(*)** **מ"ו סק"י לרתין רומיא, כ"ל:**

ערוך שולחן

הדפסה ברזולוציות מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

אבודרהם <מהדורת קרן רא"ס> - א אבודרהם, דוד בן יוסף עמוד מס: 352 הודפס עי"י אוצר החכמה

ח. [שבת קטז, א] רמב"ם
בפרק ב' [משנה הלכה י':
ט. עירובין שם:
י. סמ"ג [נאמן] מה עמוד
רו] שם הירושלמי פרק
ו' לשבת [הלכה ב; הגהות
מיימוניות שם]:
כ. משנה פרק ב' עדויות
[משנה ה] ולשון הרמב"ם
בפרק י' מהלכות שבת
[הלכה י']:
ג. שם כמפרש לה
שמואל שבת ק"ז [ע"א]:
מ. שם ק"ט [ע"א]:
נ. שם קמ"ז [ע"א] משנה:
ס. שם ז"ד [ע"ג]
כרייתא:
ס. רש"י שם ד"ה יצא:
ע. שם בגמרא [וכפירות
הרמב"ם שם ט, טז]:
פ. שם [ד"ה כלפי]:
ז. שם [תוספות ד"ה והוא]:
ח. טור עמוד תקכ:
ק. שם קי"א [ע"א] משנה
וכדמפרש לה אצ"י:

ציונים לרמ"א

י. איסור והיתר הארוך
[סימן ע"ד דין כג]:
ס. מרדכי פרק שמונה
שרצים [שבת כמו שפ"ז]:

הגהות והערות

[ח] עיין סימן ש"ל סעיף
ח' [נפ"ק י'] [גד"ה ב"א]
[ט] תוקן ממהדורות אמ"ד
תק"ד (פרופס), וכו'
מקור חיים:
[ט] תוקן ממהדורות אמ"ד
תק"ד (פרופס), וכו'
מחלוקת השקל, לכושי שר
ומקור חיים:
[טא] גופס ממהדורות
אמ"ד תק"ד (פרופס):
[טב] עיין ר"ש הלוי [וא"ח
סימן כ"ג]: [גד"ה ב"א]
[טג] תוקן ע"פ דמשק
אליעזר והגהות בן אריה:
[טד] כוונתו לחקן
דמהדורות אמ"ד ת"פ
והירושלמי ח"א נדפס
בטור שלא מיירי:

בח ועל ידי גוי. דוקא במקצת חול, כמו שכתוב סעיף י"ז [וס"ק
יג] וסעיף א': כמו לעשות רמייה. דוקא כשהוא כל גופו או שיש
סכנת אבר, דהא מירוח רטיה מלאכה דאורייתא היא, דחייב משום
ממחק, ואסור, כמו שכתוב סימן ש"ו סעיף ה': ע"י אפ"ה אפר.
וה"ע, דלפי מה שכתוב סעיף י"ז

מומר, דשבות הוא, וצריך לומר
דמיירי כשהוא חלה כל גופו:
לא במשמרה. ואינו נהנה כל כך
שיצא לידי שחיקת סממנים
ולמירוח: לא להוציא ממנה
הליחה. ואינו חושש אם תחזור
ותסתם מיד [רש"י שבת ק, א ד"ה
ואם]. ולכן טוב לעשות על ידי עכו"ם
(אגודה שם סימן קכ"א). מותר
ליטול הקוק במחט (משנה שם פרק
(י) [יז] [יז] משנה ב; קכ, ב ורמב"ם
שבת פרק (ה') [כנה] [י] הלכה ט),
ובלנד שזהר שלא יוציא דם, דעבד
חבורה, דליתא ריש פרק י'
דקנהדרין [פד, ב]: לא הרי זה

מותר. דמלאכה שאינה צריכה
לגופה היא דרכנו, ובמקום אשר לא
גזרו. ולמאן דלמא דחייב, צריך לומר
דכשעושה להוציא הליחה אינה גמר
מלאכה, ואי אפשר לזוה ליד חיוב
מכה בפטיש בשום פנים. (א"כ)
[אי נמי] ה' הוא דבר שאינו מתכוין
(מגיד משנה שבת י, י). ואותן שיש
להן נקב בזרוע שקורין אפטורא,
אם נסתם הנקב קצת ז"ע אם מותר
ליתן בתוכו קטנית שיסתם, דהכא
ודאי כוונתו שישאר פתוח, או דלמא
כיון שהיה פתוח כבר שרי, וכמו
שכתוב סימן ש"ד סעיף ג'. והוא

הדין נקב שזממה שכבר נפתח, ז"ע כהאי גוונא. ורטיה מותר ליתן על האפטורא, כמו שכתוב סעיף כ"ז. ומלשון השו"ע משמע דאפילו
יש בו נקב וזה להרחיבו אסור. ובספר ראצ"ן [עירובין קטז, א ד"ה אדם] משמע דאסור ליתן עליה רטיה. ואם יודע שמוציא דם כשמקנחה,
לא יקנחה, דפסיק רישיה הוא, אבל מותר להחליף בגד אחר, דאם לא יחליף יסריח, דגדול כבוד הצריות בו [צרכות יט, ב], ועיין סימן י"ג
[סעיף ג]. ועוד, דלית להו לערף, עיין סימן ש"ו [סעיף א דהנה וס"ק ו], עיין שם בעירובין [קא, ב]. ובספר התרומה [סימן רנד] פרק מפנין
[עמ, ג], כתב, מותר להוציא ליחה מכחיה שלו שקורין קוטר"א בלע"ז, ואף על פי שיש דם בתוך הכחיה, משום דמפקיד פקיד, כמו מורסא.
ובכנסת הגדולה [הגנ"ז] כתב [בשם] ספר הזכרונות דף נ"ב [ע"א; וזכרן ט פרק א ד"ה הטומן] דאסור להחליף הנגד או הנניח, שמושא ליחה,
וגם יש לחוש שיהא הדם ויצבע הבגד, עיין לקמן סעיף מ"מ [ס"ק ג] מה שכתבתי. וצריך לומר דהכא שאני, כיון שנקב בתוכו, כל שכן שלא
יניח ז"ק ואל"כ על המכה שאין זה נקב. ונראה לי דאסור לחוך שחין, שמוציא דם. ולא דמי לליחה, דהוא מפקיד פקיד: ע"ד ידו. ועל
גב ידו ורגלו מותר, כמו שכתוב סעיף ו': לא חייב חטאת. משום גזוז, עיין מה שכתבתי סוף סימן ש"ג [ס"ק כג] וסימן ש"מ [ריש הסימן
וס"ק ג]: לא יא יבצע. וכל שכן שאסור לומר לעכו"ם לעשות לו דבר [ר"ן שם לט, ב ד"ה ומהא]. ועיין מה שכתבתי סעיף ג' [ס"ק כ"ג]:

באר היטב

(יט) ועל ידי גוי. היינו שמנעור הרבה, דאם לא היה אלא מיחוש הא כתב
ז"י שם הר"ן דאסור אפילו על ידי עכו"ם, אחרונים, [נפ"ק ס"ק כ]. ועיין
סעיף י"ז, [נפ"א ס"ק כח]: (כ) דומד וכו'. דוקא כשהוא כל גופו או שיש
סכנת אבר, דהא מירוח רטיה מלאכה דאורייתא הוא, דחייב משום ממחק,
ואסור, כמו שכתוב סימן ש"ו סעיף ה', מ"א [ס"ק כט]: (כא) להוציא.
אסור לחוך שחין, שמוציא דם. ולא דמי לליחה, דהוא מפקיד פקיד, [מ"א ס"ק
ג]. מותר ליטול הקוק במחט, ובלנד שזהר שלא יוציא דם, דעבד חבורה,

ביאור הגר"א

[גב] ועל ידי בו מותר וכו' [נהגה ואסור. עיין מ"א נפ"ק כח – ל]: [גג] כי אם.
צריך עיין: [גד] [נפ"ה א] ופירש רש"י בו ורבינו תם בו. עיין בגדה [סוף] י"ג
א', ועיין תוספות שם [שבת צד, ב ד"ה והוא]. ועיין בפרק ז' דבכורות מ"ה א'

מחצית השקל

או חלה כל גופו, כדלעיל סעיף י"ז: (ס"ק ד) ע"י אפ"ה אפר. וצ"ע בו וצריך
דומד דמיירי דכשלא חלה כל גופו. דאי חלה כל גופו אפילו לישראל הותר
שבות. אף על גב דלא הותר כי אם על ידי שינוי ודלמא מה שכתוב אסור
ליתן ר"ל בלא שינוי, זה אינו, דאם כן איך סיים כי אם על ידי גוי, הרי גם
על ידי ישראל יש היתר דהיינו על ידי שינוי. ועל זה כתב מ"א דצ"ע, דהא
תחלת דברי רמ"א שכתב ומותר לומר לגוי לעשות לו רטיה מיירי דוקא

(ס"ק כח) ועל ידי גוי. דוקא במקצת חול, אע"ג דעל ידי גוי שבות דשבות,
מכל מקום לא הותר במיחוש בעלמא, כי אם במקצת חול: (ס"ק כט) לעשות
רמייה. דוקא כשהוא כל גופו. אף על גב דהרב ב"י שהתיר להניח רטיה
על ידי גוי מיירי אפילו לא חלה כל גופו, רק מקצת חול, כוונת רמ"א
דלפעמים אפילו לעשות הרטיה על ידי גוי מותר, והיינו כשהוא כל גופו:
מלאכה דאורייתא בו. וכהאי גוונא לא הותר על ידי גוי כי אם בסכנת אבר

אמר אברהם "כל זה" שנוה, אלא מחזירין מעל גבי קרקע. והבין המגיד משנה דהשגתו אמה שכתב "מניחין" לכתחלה במקדש, וכמו שהוספא ומחזירין "לכתחלה", מצינו [ג]. אמהם הר"ן ז"ל פרק רבי אליעזר דמילה [שם ג] ד"ה מחלקות] הבין דהר"א ז"ל ממיר במדינה להחזיר מעל גבי קרקע, הביאו הב"י [עמוד חק ד"ה דעת]. ואמי שפיר לישנא כל זה, הן מה שאוסר על גבי קרקע במדינה, הן מה שממיר מניחין במקדש כו'. ולדבריו משנה אצל לא במדינה דמיר, כדברי שכלי הלכות. ועיין חוספות יוס טוב בעירובין [פי' משנה ג]. ועיין [שם] ק"ג ז' כהן שלקח מניח גמל, ועיין פרק עשירי מהלכות כלי המקדש הלכה ט' *, ואין להאריך: **בד** וע"י ידי גוי. עיין מ"א. מיוחד צעלמא אפילו על ידי עכו"ם אסור, אם לא בקלמא חולי: **בט** ע"עשות. עיין מ"א. שנות דשנות במקלמא חולי המירו על ידי עכו"ם, ומלאכה דין מורה על ידי עכו"ם אסור, אלא בחולה כל גופו שאין סכנה, או סכנת אבר, דלא ודאי שרי על ידי עכו"ם. ועל ידי ישראל בסכנת אבר עיין סעיף י"ז: **צ** ע"עיה. עיין מ"א. לא הבינומי זה, לדעתה ה' שם אסור בחולה כל גופו בלא סכנת אבר, דאסור על ידי ישראל כי אם בשנינו: **צא** כמשמרה. עיין מ"א. עיין [עמוד חק ד"ה כהן] ולגוש [סעיף טז]: **צב** דהוציא. עיין מ"א. רש"י שבת ק"א ח'. ויהי שאל יולא דם, שכן דאסור לטול בנחת קון מאזני משום חטורה, עיין מה שאכתוב א"ה צאות ל"ג: **צג** הרי זה מותר. עיין מ"א. מגיד משנה פרק עשירי הלכה י"ז, ועיין מה שכתבתי בט"ו אות כ"א. ועיין אות ל"ב דמפסי מורסא ומחט לטול קון, נאזהרה אחת, ריש פרק י' דסנהדרין פ"ד [שם] דלא שקיל כוונתא דגריה, עיין פרק ה' מהלכות ממרים הלכה ז', והסם שגגה אסור, מה שאין כן כאן מקלקל או מלאכה שאינה צריכה לגופה. ולמאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, אם אין מקלקל אסור, שנפשה ידו ורפואתו להוציא דם הוה שגגה אסור, ועל ידי עכו"ם יש להמיר בנפשה. ואבג גרלה, שם סנהדרין פ"ד ז' לר' שמעון אמר ע"ד דקטיל, אלא, דלמא לאו אצוי, כמו שכתבו החוספות [שם פ ז ד"ה הנקלקל] אלא דהנסקלין בנשרפין, היכא דמקלה לחמורה לא אזיל במר רובא, וצדקו הארמתי * : **צד** ידו. עיין מ"א. על גב ידו הוה סכנה, והוא הדין ברל, עיין ט"ו [שם] כג]. ואם רופא אומר שאין צריך, עיין מה שכתבתי לעיל [אות ה'ין] מזה: **צה** חייב. עיין מ"א. בסיומן ש"ג כתב כן. וסיומן ש"מ אות ג' דמזז אף שאין צריך לגמר לא הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, שנמשכן היה כן. ומשמע דעת המחבר כן, דפסק מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור בסיומן של"ד [סעיף טז], ואפילו הכי כאן חייב חטאת. ועיין מה שכתבתי בט"ו אות כ"ג: **צו** א"א. עיין מ"א. כל מיוחד צעלמא אפילו שנות שנות דשנות אסור על ידי עכו"ם:

מקום תליא בפלוגתא סעיף י"ז דחולה שאין סכנה אם מותר לישראל לעשות שבות בעצמו כדרכו בלי שינוי, ודברי הסברא השלישית

מחצית השקל

דכתב רמ"א בדמיוס צערא מותר להתיר אפילו שני קשרים זה על גבי זה, משום דלא הוי רק איסור דרבנן. אך מ"א שם אסור, בשם ספר הזכרונות [וכן ט פק א ד"ה הקשרין] : משום דבפקיד פקיד. ר"ל, שהיה מופקד וכנס ועומד בפני עצמו ואינו נבלע בבשר, ולכן אפילו יצא דם לית ביה משום חבורה: עיין לקמן סעיף מ"ח מה שכתבתי וצריך ציור דהכא שאני כו'. ר"ל, אף על גב שמ"א כתב שם דמדברי רש"י בעירובין משמע דאפילו מניח על מכה דבר המושך לחה מכל מקום מותר דאיהו לא עבד מידי, מכל מקום הכא שאני כיון שיש כבר נקב (ר"ל הוי כאלו עבד האדם מעשה, דמידי בהנחתו מוציא דם). וכן פירש דבריו בספר תוספת שבת [ס"ק מז]. אלא שלא הבנתי מה שכתב אחר כך וכל שכן שלא יניח צו"ק זאלי"ב על המכה שאין בה נקב, מאי כל שכן הוא. וגם לפי מה שכתב בסעיף מ"ח למה יאסר צו"ק זאלי"ב. ולכן לענ"ד כוונת מ"א להיפוך במה שכתב עיין לקמן סעיף מ"ח כו' דהכא שאני כו', ר"ל דלאורה יש להביא ראיה לספר הזכרונות לאסור, כמו שכתב הגהות מיימוניות פרק כ"א, ורש"י לא התיר אלא בבמי דאין בטבעו למשוך ולהוציא דם, ואם כן הוא הדין הכא יש לאסור. וגם אם אין דעת רש"י כן, על כל פנים דעת הגהות מיימוניות לאסור דבר המושך, והוא הדין הכא. על זה כתב מ"א דהכא שאני, דיש לומר דאפילו להגהות מיימוניות פרק כ"א שרי, כיון דכבר יש נקב קיל טפי. אבל מכל מקום אין מ"א חולק על ספר הזכרונות, ואפילו יש נקב יש לאסור, ועל זה כתב מ"א שכן שלא יניח צו"ק זאלי"ב כו' : ונראה לי דאסור אצור כו' ולא דמי ע"עיה דהוא מפקיד כו', אבל אם היוצא על ידי חיכוך, חבורי מחור ומובלע בבשר, ועשה חבור בהוצאת דם: (ס"ק צה) חייב כו'. משום חזר כו'. ואף על גב דהתוספות שם [שבת צד ב ד"ה אבל] כתבו דהאי משנה על כרחך כרבי יודא אחיא דסבירא ליה מלאכה שאין צריכה לגופה חייב, ומדברי המחבר סוף סימן של"ד נראה דסבירא ליה עיקר כהפוסקים כרבי שמעון דמלאכה שאין צריכה לגופה פטור, ומהו תמה הש"ך בספר נקודות הכסף בסיומן קצ"ח [ס"ק א] על הבור [כאן עמוד חק] ורש"י [כאן] ונחיק, ע"ש. ולכן כתב מ"א עיין מה שכתבתי סוף סימן ש"ג, ר"ל בשם הריב"ש [סימן שצ] דברזא אפילו אינו צריך לצמר וכן בנטילת צפרנים אף על גב דאינו צריך לצפרנים חייב, דהא מלאכת שבת ממשכן גמירין, ובמשכן היו גוזזים עורות תחשים משום העורות ולא היו צריכים לצמר. וכן כתב לחות' בתשובת ה"ה חכם צבי [סימן פג]: (ס"ק צו) **צא** יגמט (כו'). וכל שכן שאסור. דהר"ן סבירא ליה דקיל להתיר לאכול דבר שהביראים אוכלים מהלהיר לומר לגוי כו', וכיון דגמיעת חומץ

לבושי שרד

(וא) * מ"א סק"ג אי נמי הוי דבר, כל': (וי) * מ"ז סכ"ד פשוט פשוט מיירי, כל"ל טז:

משבצות זהב

(כ) וע"י ידי גוי. עיין ט"ז. וכן כתב המ"א אות כ"ח, דמיחוש לחוד אפילו שבות דשבות על ידי עכו"ם אסור, אלא בחולה קצת שרי, עיין מ"א אות י"ב: (כא) הרי זה. עיין ט"ז. שבת ק"ז א'. ורש"י [ד"ה חייב] פירש, לעשות פה חייב משום בונה (או) פתח [או] משום מתקן כלין, ובכתובות ר' [סוף ע"ב ד"ה חייב], יע"ש. ובר"מ [שבת] פרק י' הלכה י"ז מכה בפטיש, רצה ליתן טעם אף למאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, עיין מגיד משנה שם, עיין מ"א אות ל"ג. ויזהר שלא ידחוק להוציא דם, רק מה שפקיד ועקור זה שרי, עיין כתובות (ר') [ז] [ע"א]. ולכאורה לפה חייב היינו בכלל, דביד הוה שלא כדרכה. ומינה, ליחה אף בכלי שרי, עיין סימן ש"ז מ"א אות ז' וכאן סעיף ל"ג משמע קצת דבצורה לא התירו שבות כדרכו. ומיהו אם גזוז העור מעל גבי מכה לית חיוב חטאת, דהא ציפורן שפירשה רובה דתו לא יניק מהגוף, ועיין רש"י ק"ז [שם ד"ה אם לעשות לה פה] לקולפה כו', אלמא דלקולפה לחוד לית חיוב חטאת. ועיין תוספת שבת [ס"ק מז]: (כב) מי. עיין ט"ז. עיין סעיף ר' ז' על גבי היד ועל גבי הרגל או ברזל מחללין שבת, ועיין מ"א אות (שם) [לד]: (כג) ומצערות. עיין ט"ז. ורמב"ם פרק ט' הלכה ט'. ועיין בטור [עמוד חק] דתרי ענינים הם. ובנוסחת הר"מ ז"ל שלפנינו צריך להגיה כמו שכתב הב"י [שם ד"ה ציפורן] פירשו רובן ומצערות, ביד שרי, וכלי פטור אבל אסור. אין מצערות (אף על פי שפירשו רובן), אף ביד פטור אבל אסור, והוא הדין בכלי. לא פירשו רובן אף מצערות, ביד פטור, ובכלי חייב, וכרבי יהודה, לשיטתיה פרק א' [שם הלכה ז] דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, ועיין תוספות [שבת] צ"ד ב' ד"ה אבל. ואם כן לר' שמעון אף אין מצערות ואף לא פירשו רובן, כל שאינו צריך לעור וכדומה לית חיוב חטאת. וקשיא לי מה שכתב המחבר חייב חטאת, ובסימן של"ד [סעיף כז] משמע דפוסק כר' שמעון, עיין סימן רע"ח מ"א [ס"ק א', ואי"ה במ"א] אות ל"ה יבואר עוד. והנה אף על פי שמצערות ומלאכה שאינה צריכה לגופה, וודאי לכולי עלמא (עיין מ"א ס"ק ל"ה) בכלי אסור, דבעי שבות על ידי שינוי, בצער, וצ"ע. ובלבוש [סעיף לא] צפורן שפירשה, וכן הוא בגמרא [שם], ורוב זה ידוע. אבל ציצין שפירשו רובן, אינו ידוע רוב זה מאין מתחיל. ואפשר כל שדרך לקלוף שם, הרוב ממנו כתלוש דמי, ועיין פירוש רש"י [שם ד"ה ציצין] ולבוש [שם]. ויש לחוש לב' הפירושים, דעד שיהיה קצת תלוש מלמטה וקצת מלמעלה, ובין שניהם באפשר רוב שרי כו'. ובלבוש [שם] כתב דמוציא דם, אם כן בפירוש רובן צריך לזהר שיטול בענין שבת יצא דם *, וצ"ע: (כד) החושש. עיין ט"ז. עיין מ"א אות ג'. ומכל

בחלה כל גופו, ומיד אחר זה כתב דין אפר מקלה, על כרחך מיירי בלא חלה כל גופו: (ס"ק צב) דהוציא כו'. וצ"ב טוב כו'. פן לפעמים יהיה ניחא ליה שישאר פתוח: מותר כו' (משנה פרק י"ז). דתנן מטלטלים המוחט מפני שראוי לטול בה את הקרן, אם כן על כרחך דרשאי לטול הקרן בשבת על ידי מחט: ובלבד שיהיה כו' כדאיתא ריש פרק י' דסנהדרין. דף פ"ד ע"ב, דאמרינן רב לא רצה שבנו טול לו לרב הקרן התחוב בבשרו, דלמא כרבי, דשקיל לקרן עבד חבורה ויוציא דם, והוי שגגת חנק, דבמודי כהאי גוונא באב אי עבד חבורה חייב חנק. ואף על גב דפריך התם בש"ס ממתינין הג"ל דתנן מחט לטול בה את הקרן, וניחוש דלמא עבד חבורה והוי שגגת סקילה, ומשני לר' יודא דסבירא ליה מקלקל בחבורה פטור אתי שפיר, דהא אי עבד חבורה הוי מקלקל, ולרבי שמעון דסבירא ליה מקלקל בחבורה חייב, מכל מקום לא הוה שגגת סקילה, דהא הוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, ופטור לרבי שמעון. מכל מקום כתב מ"א דעל כל פנים לכתחלה יש לזהר במה דאפשר (גם משכחת לה דהוי פסיק רישיה, כמו שכתבו התוספות שם פה, א ד"ה ורבי שמעון כו'), וודאי אם אי אפשר לזהר מכל מקום מותר כיון דעל כל פנים ליכא כי אם איסורא דרבנן, במקום צער מותר, וכמו שכתב מ"א ס"ק ל"ג. ועל זה דהותר הפסת מורסא להוציא לחה כתב בספר תוספת שבת [ס"ק מז] דוקא לנקבה על ידי תחיבת מחט, אבל לא על ידי צפורן, דתולש קצת מעור המורסא ובוה יש חיוב חטאת, וכמו שכתב ט"ז סוף סימן של"ו. ואע"ג דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה, עיין מה שכתבתי בס"ק ל"ה דליתא: (ס"ק צג) הרי זה כו'. ואי אפשר לבוא כו' אי נמי כו' שראוי מתכוין, כן נראה לענ"ד שצ"ל, דבמגיד משנה לא הותר מדבר שאין מתכוין, ומ"א מסבירא דנפשיה תירץ תירוצו אחר: ואותו כו' או דלמא כו' וכמו שכתוב סימן ש"ד סעיף ג'. דאם נסתם נקב שבתכויות על ידי הכרזא מותר לנקוב, ע"ש: והוא הדין כו' צ"ע כדאי גוונא. ר"ל, שנסתם הנקב קצת. אולם מראיתו מסימן ש"ד הג"ל משמע אפילו נסתם לגמרי, כיון שהיה פתוח כבר. אולם לדעת יש אומרים לא הותר שם אלא בחבכויות של חרס, אבל לא בשל עץ, דהברזא סותם הנקב בחוזק: ורשיה מותר כו' כמו שכתוב סעיף כ"ז. דרשיה על גבי אפטורא אינו כי אם לשמרה: ומלשון השו"ע משמע כו'. דהא כתב המפסי כו' כדי להרחיב פי כו', ולא כתב כדי לנקובה, משמע אפילו פתוח ובה להרחיבה מכל מקום אסור: ובספר ראב"ן משמע דאסור כו'. משום דמוציא לחה על ידי רשיה, וכמו שכתב [מ"א] אחר זה בשם ספר הזכרונות: ועוד דאית דהו צער עיין סימן ש"י. סוף סעיף א',

ר. ברכות ל"ו [ע"א]
 ברייתא [ור"ף שבת מה, א]
 וכפירוש הרמב"ם בפרק
 כ"א מהלכות שבת והלכה
 כד:

ט. כמכות ס' [ע"א]
 והביאו הר"ף בפרק
 כ"ב דשבת [סא, א; רא"ש
 שם פרק כב סימן ד]:

ת. תוספות ביצמות
 (ק"ג) [קיד] [ע"א ד"ה
 שבת] שם ר"מ, וסמ"ג
 [לפ"ן סה עמוד קטו; רא"ש
 שבת שם; טור עמוד תקנ];
 א. שכלי הלקט [סוף סימן
 קנ] שם תוספתא [שבת
 פ"י הלכה ד];

ג. שכלי הלקט שם, בשם
 רבינו צנינים];

ג. תוספתא [שבת פרק יג
 הלכה ז] כמכות הר"ף [מ,
 ג] והרא"ש פרק י"ד
 דשבת [סימן י] והרמב"ם
 בפרק כ"א [משנת הלכה
 כד];

ד. שבת ק"ט [ע"ב] משנה
 וגמרא];

ה. טור [עמוד תקד]
 ממשמעות הגמרא [שם].
 ולרעזו וללמא דנקט לאו
 דוקא, כ"י [עמוד תקד ד"ה
 כל];

צינונים לרמ"א

ט. ב"י [עמוד תקד ד"ה
 כמזון] בשם שבולי לקט
 [סימן קנ];

פ. ב"י [עמוד תקד ד"ה כל];

הגהות והערות

[טו] גופא ממנהדרת פראג
 תקמ"ה, וכו"ה נתיב חיים
 ומקור חיים];

[טז] גופא ממנהדרת
 דיהרנפארט תנ"כ];

[טז] ב"ה גדפ"ר.
 ממנהדרת קראקא ש"מ
 ואילן הנוקט "לקט
 בריא"ש, ראה מג"א ס"ק
 מז];

[טז] תוקן ממנהדרת
 קראקא ש"מ ואילן];

[טז] עיין דמשק אליעזר
 [ס"ק סג] דהכונה "מה
 שכתב" השו"ע בסימן רנב
 סעיף ה דברי התוספתא
 שנגמרה שבת ית, א להניח
 קילור ענה על העין כו'. אך
 הברכה אליהו [הערה 15]
 פירש "מה שכתבתי" לעיל
 ס"ק נח שם התוספתא,
 ע"ס];

ל"א יערענו. פירוש, שישאל השמן צפיו, דמוכחא מלתא דלרפואה
 עבד. ואפילו על ידי אניגרון אסור (כ"י עמוד תקד ד"ה והרמב"ם שם
 הרמב"ם שם כא, כד): ל"ח בולע הוא שמן. וכו"ם [שם ד"ה וכו"ם]
 אסור כזה. ונראה לי דהכל לפי המקום והזמן, דאם אין דרך בריא"ש
 לבלוע אסור, כמו שכתוב סעיף ל"ז:

ל"ח ויש אומרים שאם. נריך
 עיון, דלדברא לסכנה הראשונה אף
 ציוס טוב אסור משום רעבון, כמו
 שכתוב במלחמות [שבת סא, א]
 דמשום תלות המאכל אין מחירין
 שבות, ולפי אומרים משום רעבון
 ציוס טוב שרי, ובשבת לכולי עלמא
 אסור: מ"א אסור ל"ג. [אכל ציוס
 טוב מותר] [טו]. מיהו אם יש לו
 מאכל לחלוט צו אסור ל"ג צפיו
 ציוס טוב, אלא יחלוט לתוך המאכל,
 כמו שכתוב סימן תק"ה (תוספות
 יצמות דף קי"ד ע"א ד"ה וקסנר).
 ונריך לומר דגם כן ליכא עכו"ם.
 ובגומה, רפואתו דוקא ל"ג צעמו
 (ר"ן שבת סא, א ד"ה גרסי):

מ"א ד"ית בו סכנה. ונערה ימירא
 נמי ליכא שם. הא לאו הכי שרי,
 דמלאכה שאינה צריכה לגופה הוא,
 עיין סעיף י"ז וסימן רע"ח:
 מב דקצת דברים וכו', כנ"ל.
 כלומר, אף על פי שקשה לשינוי,
 ומוכחא מלתא שעושהו לרפואה
 לצני מעים, שרי: מג מירחוש

(כה) וכן אם נפל דמשבב שרי. הג"ה זו תמוה, דכ"י [עמוד
 תקד ד"ה כל] כתב וכו', אכל אם היה חולה שאין צו סכנה הרי אמרו
 [שבת קט, א] שזכרנו נעשים על ידי עכו"ם, ומשמע דאכל לכולין
 המרפאין ולא חיישינן שמה ישחוק סמינן, כיון שלא התירו לעשות
 מעשה הרפואה על ידי ישראל

ואפילו על ידי החולה עצמו, עכ"ל.
 והנה רמ"א פוסק דלא כותיה, אלא
 על ידי ישראל קא שרי. ודברי שניהם
 תמוהים, דלרמ"א פשיטא דקשה,
 הא כבר נפקס בעיף י"ז דמחילה
 שאין צו סכנה אין מחירין אפילו
 בשבות לחלל ישראל עליו. ואפילו

על הצ"י דמחיר על ידי עכו"ם,
 קשה, דעד כאן לא שרי בעל ידי
 עכו"ם אלא כשאין הישראל עושה
 שום מעשה, ואפילו מסייע אסור
 אם לא צפיוע קל, כמו שכתוב
 בסעיף י"ז, מה שאין כן שהעכו"ם

מכין המאכל וישראל אוכלו, זה לאו
 מסייע מקרי, אלא הוא עושה עיקר
 המעשה בלי צירוף העכו"ם,
 ופשיטא דאסור, וכן פירש מו"ם
 וכו' [כ"ה שם ד"ה כל] דאסור בחולה
 שאין צו סכנה, וכן עיקר:

אסור לאכלו ולשתותו לרפואה [ס] (דוקא) מי שיש לו מירחוש בעלמא והוא מתחזק והולך
 כבריא (ואם) [סא] [אכל אם] [טו] אין לו שום מג מירחוש מותר: הגה (כה) [סב] וכן אם
 נפל מוד (ל) למשכנ שרי:

מותר. צטור [עמוד תקד] כמזון, ושותה אותו לרעזו וללמא מותר. משמע דאם עושה לרפואה אסור אף על פי שהוא צריא. וכן משמע
 בסעיף מ"ד, דהא הרוחץ ציוס צריא הוא. וכן משמע צירושלמי דף י"ד ע"ג [שבת פרק יד הלכה ג] גזי מי משרא. ועוד, דקאמר בגמרא
 [שם קט, ג] אף על פי שיש לו חטטין צראשו כו', ע"ס. וכן משמע סוף פרק כ"ב דשבת [קמ, ג], דלמירין אסור לעמוד בקרקע של דיומסת,
 שמעמלת ומרפא. וכן משמע בברכות דף ל"ח [ע"א], דפריך ורפואה בשבת מי שרי, ולא משני דמירי צראשו צריא, אלא על כרחך דאפילו
 צראשו צריא אסור. וכן כתב טל אורות דף ז' ע"ב, וכן כתבו הרמב"ם ומגיד משנה צהדיא [שבת] פרק כ"א עיין שם דין (ו') [כ]. וכן
 משמע בתוספות [שבת] דף י"ח [ע"א] דכ"ה ומתרפא, עיין מה שכתבתי סעיף כ"א [ס"ק כג]. וכן משמע בגמרא [שם] דף ק"ט [ע"ב],
 רצין הוי אזיל בתריה דר' ירמיה, אמר ליה מהו למימשי מהנהו מיא כו', משמע דצריא היה. ועיין מה שכתבתי סעיף מ"ב [ס"ק מו],
 ועיין שם בתוספות: מוד דמשבב שרי. לאכול ולשתות. ואפילו ישראל אחר מותר לעשות לו דבר שהוא משום שבות, כמו שכתוב סעיף
 י"ז. ועודלא דלמימר [כ"ה כב, א] הוי חולי קתא ולא נפל למשכנ, כמו שכתבתי לעיל [ס"ק יב], דלא ככ"ם [עמוד תקד ד"ה כל]:

ערך דאם דמהריק"ש

סוף סעיף ד' [לתוך הכוס או לתוך הקדירה]. אכל בקרקע יש ממירם. ועיין סימן ש"ל דין מ':

באר היטב

הרפואות, כדלעיל סעיף ג', ט"ז [ס"ק מד]: (כה) ל"א יערענו. פירוש, שישאל
 השמן צפיו, דמוכח מלתא דלרפואה עבד, ואפילו ע"י אניגרון אסור, כ"י
 שם הרמב"ם, [מ"א ס"ק לו]: (כו) אב"ד בולע. ואם אין דרך הצריא לבלוע
 אסור, מ"א [ס"ק לז]: (כז) ל"ג. שזה דוקא רפואתו, [מ"א ס"ק מ]:
 (כח) ל"ג. אלא יחלוט לתוך המאכל, עיין מ"א [שם], עיין סימן ש"ב
 סעיף ז' [ס"ק יא]: (כט) ד"ית. ונערה ימירא נמי ליכא שם. הא לאו הכי
 לרפואה לצני מעים, שרי, מ"א [ס"ק מז]. ומכאן יש להמיר לנזוף בחוטמו עשד הטטורין בשבת, אף על פי שישחוק אותו בשביל המילה, כיון שרוב העולם
 נושפין אותו בחול, הלכות קטנות חלק א' סימן ק"א. ועיין ס"ק ל"ב מה שכתבתי שם שם הט"ו: (לא) דמשבב שרי. לאכול ולשתות, ואפילו ישראל אחר
 מותר לעשות לו דבר שהוא משום שבות, כמו שכתוב סעיף י"ז, מ"א [ס"ק מד]. והט"ו [ס"ק כז] וכו' אסור בכל ענין בחולה שאין צו סכנה, ע"ס, ועיין יד
 אהרן [הגה"ן]. ודע, הא דכתב השו"ע דאם אין לו אורל אותו לרעזו וללמא, וכן כתב הטור צהדיא, אכל אם עושה לרפואה

אסור אף על פי שהוא צריא, פוסקים, ועיין מ"א [ס"ק מג]:

הגהות רעק"א

(יב) (שו"ע סעיף יז) ואם משום ריח הפה. והוא מתוספתא [שבת פרק יג הלכה
 ז] הובא ברי"ף פרק שמנה שריצים [שבת מ, ב]. וקשה לי מזה על תוספות שבת
 דף ס"ד ע"ב ד"ה ובלבד שלא תתן וכו', בשם הר' פורת דגוירה משום שחיקת
 סמינן כיון דלרפואה הוא, והא (פלפול) [פלפול] הוא משום ריח הפה, ובתוספתא
 זו מפורש דמפני ריח לא מקרי רפואה, וצ"ע:

ביאור הגר"א

[גה] [סעיף ז] אב"ד בולע כו'. לשון הרמב"ם [שבת כא, כד] שמן הרבה, ומפרש
 מה שכתוב שם [ברכות לו, א] נותן לתוך אניגרון, לאו דוקא, אלא משום דאין
 דרך לבלוע שמן הרבה כי אם על ידי אניגרון, ולמד זה מחומץ, כנזכר לעיל
 [בשורע]: [גה] [סעיף ז] ויש אומרים. יבמות קי"א א' וכפירוש ר"ת שם [תוספות
 ד"ה שבת]. וסברא הראשונה סבירא לה דהתם איירי גם כן בחולדה, וסובר דפליגא
 ארבי מרינוס [כתובות ס, א], והלכה כרבי מרינוס כמו שפסק ר' יוסף [שם], וראיה
 מדקאמר הלכה מכלל דפליג, ר"י שם [בתוספות הג"ל], וכן כתב הר"ף [שבת סא, א].
 [גה] [סעיף יז] ויש שפין בו. לשון התוספתא [שבת פרק יג הלכה ז] בסם, ועיין ב"ח [עמוד תקד ד"ה א]: [גה] [סעיף יז] דקצת דברים, כצ"ל, מ"א [ס"ק מב], וכמו
 שכתוב שם [שבת] ק"י א': [ס] [הגה] ודוקא כו'. עיין מ"א [ס"ק מג]: [סא] [שו"ע] אב"ד א' כו'. עיין תוספות [שבת] י"ח א' ד"ה ומתרפא כו', ר"ל כו'. ועיין מ"ש
 שם מהתוספתא [ס]. ועיין סעיף ל"ח: [סב] [הגה] וכן אם. כגון מלאכה גמורה על ידי עובד כוכבים, וכל שכן דבר המותר
 לבריא. תורת האדם ושער המיתווש]:

נראין שם, אם כן אסור לישראל בעצמו לעשות שבות שבתו כדרכו בלי שינוי, ועל ידי שינוי הוא דשרי, כמו צפורן שפירשה רובה וכדומה. עיין מה שאכתוב באות כ"ה אי"ה: (כה) וכן. עיין ט"ז. ובאליה רבה [ס"ק מד] פירש על ידי עכו"ם. ומכל מקום קשה, דישאל אוכלו, הוא עושה. ועיין מ"א [אשל אברהם] אות (י"ד) [מד]. ולא הבינותי, דנפל למשכב נמי כל שלא על ידי שינוי אסור, וצ"ע:

לתוך האוכל דרענזון, וגם ליכא עכו"ם, דנהי דרענזון כמקל חולי ושרי על ידי עכו"ם ביום טוב דהוה שבות דשבות נולד כו' טוב יותר מעל ידי ישראל, ואפשר הוה כחולה שאין סכנה. וגוה, רפואתו דוקא לינן בענינו, ומשום הכי אף שיש עכו"ם או יש מאכל, עיין תוספות וינמו קי"ד ח' ד"ה שבת. ויש לראות, דשם משמע יום טוב איסור לאו, ובסימן תק"ה [ס"ק א"ב] משמע דיום טוב רק נולד, ואי"ה יצא חס. ועו העומדת לחלצה, דמוקפה, אפילו הכי שרי, וכן בשבת מחירין כמה שבותים לחולה שאין סכנה, מפרק כללית ד' ומוקפה וכדומה. ועיין סעיף י"ז, למאן דאמר על ידי ישראל אסור שבות בחולה שאין סכנה על ידי שינוי, לרמז"ן [מורה האדם שער המיחוש] אחי שפיר, עיין ב"י [עמוד תלמוד] סימן רעו עמוד קסג ד"ה כחצו]. ומוקפה גוה דהמירו גוה משמע אף בעומדת לחלצה, וכל שכן למאן דאמר [עיין ב"י סימן ש"ח עמוד שז ד"ה אגל] בשבת הכל מוקפה, אף המירו אסור דרענזון, עיין יו"ד [סימן קנ"ה] [ס"ק ס"ק ד]. ובשולי עכו"ם היכרא ח"ל ליה, והמירו מעשה שבת, הוא הדין בשולי עכו"ם, מה שאין כן מוקפה לאכול, וצ"ע כעמ * : מ"א דלית. עיין מ"א. עיין לנזש [סעיף לה] ועולה שבת [ס"ק לנ] משמע להקל לחלוצ לקערה הוה מלאכה דין מורה, ואסור בחולה אף סכנה. ועיין סימן ש"ל צמ"א [אות י"ז], על גבי קרקע שרי. ומותר לחלוצ על גבי קרקע, שאלו הדד, דמלאכה שאינה צריכה לגופה, ולא הוה מפרק דאילו לאיצוד, שרי למיטוק חולה שאין סכנה. ולרוח רעה אסור, דלית סכנה וגם צערא ימירא ליכא, שם בנ"י [סימן של עמוד מקי ד"ה וינ]. הא לאו הכי שרי, כמפיס מורסא וכדומה. וצריך לישב מאי שגא סעיף י"ז בחולה שאין סכנה ממפיס מורסא וכדומה. ועיין סימן ש"ז [ס"ק י"ז], ולהר"מ [שבת א, ו] מפסי אף מלאכה שאינה צריכה לגופה לא הוה: מ"א. דברים גרס, לא צריכא, וכן הוא בלבוש [סעיף לז]. דלדידיה לא צריך היכרא, כיון דרובן אוכלים אותם אף שהם צריכים: מ"א. דלף כהאי גוהא כל שבונומו להיות גופו צריא אסור אף צריא, וכן הוה בלבוש [שם] דוקא לרענזון ולנמא או לחלצה: מ"א. דמ"שכב. עיין מ"א. עיין ט"ז [ס"ק כ"ה]. ולא הבינותי, דזה אמי שפיר לדיעה ראשונה בסעיף י"ז דחולה שאין סכנה שרי לישראל לעשות שבות, ואמימר דכחיל לעינא על ידי עכו"ם, קלמ חולי היה. מה שאין כן לדיעה צ' ג' ד' קשה:

מחצית השקל

כתב מ"א דהטור דוקא נקט, ולדייקא דאם עושה דרפואה אסור, ואם כן אין חילוק בזה בין בריא לחולה, וצריך לומר בזה אורחא דמלתא נקט, דסתם חולה שיש לו מיחוש עושה דרפואה, וסתם בריא אין כוונתו כי אם לרעבון ולצמאון: דהא הרחוק כו' בריא הוא. ואפילו הכי אסור בשוהה כיון דמכות מלתא, והוא הדין הכא, כיון שאינו מאכל בריאם ומוכח מלתא דלרפואה עבדי, אסור אפילו לבריא: ועוד דקאמר בגמרא. דף ק"ט: אף ע"פ שיש לו חטטין, דאיתא התם, רוחצים במי גרר ובחמי טבריא ובמי משרה אף על פי שיש לו חטטין בראשו, במה דברים אמורים שלא נשתהה, אבל נשתהה אסור, עכ"ל הגמרא. ומדקאמר אף על פי שיש לו חטטין, משמע דעיקר הברייתא מיירי בלא חטטין, וקא משמע לן רבותא אפילו יש לו חטטין. הרי דרישא מיירי בכל גווני, בין יש לו חטטין ובין אין לו חטטין, ועל זה אמר במה דברים אמורים כו' אבל נשתהה אסור, משמע בכל גווני, אפילו לית ליה חטטין, דהיינו בריא, ואפילו הכי אסור הואיל ומוכחא מלתא: אסור לעמוד בקרקע כו'. מדנקט סתמא אסור לעמוד, משמע כל אדם אפילו בריא, והיינו טעמא דמוכח מלתא דלרפואה עבדי, דהא כתב רש"י שם [ד"ה] שמעמלת, מחמת. [ד"ה] ומרפא, שהטיט מלות. ועל כרחך שעומד בטיט, וכן משמע הלשון אסור לעמוד בקרקע כו', ואין דרך בני אדם לעמוד בטיט, וניכר שעושה דלרפואה: ורפואה בשבת מי שרי. דאמרי שתיאת רכה אמר רב דמברך שהכל כיון דלרפואה עבדי ליה. מתיב רב יוסף והתנן ושרין שבוחשים את השתיאת בשבת (ומבואר לעיל סימן שכ"א סעיף י"ד) ורפואה בשבת מי שרי, ואמר ליה אביי ולטעמך הא תנן כל האוכלין אוכל אדם לרפואה בשבת כו', אלא על כרחך גברא לאכילה מכיון ורפואה ממילא איתא, הכי נמי גברא כו'. ולמה לא מוקי לה בבריא ולכן מותר, אלא על כרחך אפילו בבריא אסור הוה מוכח מלתא. ושתיאת כו' צריך לומר גם כן דאינו מאכל בריאם, דהא אמר דלרפואה עבדי ליה: וכן כתבו הרמב"ם [כו] פרק כ"א [בין דין כו', וז"ל, הצריך לדון פלפלין כו' אבל לא במכתשת, מפני שהוא טוחן, לפיכך אסור לבריא להתרפאות בשבת, גזירה שמא ישחקו סממנים, כיצד, לא יאכל דברים שאין מאכל בריאם. וכתב עליו המגיד משנה וז"ל, משנה [נשח קט, בן אין אוכלין כו', ופירש כל הדברים הללו בבריא שאינו נופל למשכב, ולא חולה, עכ"ל. הרי בדבר שישנו מאכל בריאם דמוכח מלתא, אפילו לבריא אסור אם מוכין לרפואה: וכן משמע בתוספות דף י"ח. הם דברי התוספות שהביא מ"א בס"ק כ"ב, שכתב דהאי דשרין קלורין דף ק"ח מיירי בבריא, ואינו מניחו לרפואה כי אם לתענוג, הרי דלרפואה אסור אפילו לבריא, וצריך לומר דהתם גם כן מוכחא מלתא: רבין כו' דר' ירמיה. אגודא דימא דסוים, אמר ליה מהו לממשי מהני מיא בשבת, אמר ליה מותר, אמר ליה מהו לפתוח לאסור, ופשיט ליה לאסור. ומשמע דעל עצמו היה שואל, דאי על חולה היה שואל היה לומר מהו לממשי מהו לחולה, והא הוא בריא היה שרי שואל היה מהלך בתריה דר' ירמיה: (ס"ק מד) דמ"שכב כו'. ואפי"ו ישראל אחר מותר כו'. והיינו על ידי שינוי, כדלעיל [סעיף יז]: ועובדא דאמימר כו'. דלא התיר כי אם על ידי גוי למכחל, והוא רק שבות, וכמו שכתב מ"א לעיל ס"ק י"ב:

אוצר מפרשים

צער בשבת אסור, לא קיימא לן כאבא שאול, אלא כרבי מרינוס, וכדפסק רב יוסף, עיין תשובת [הרשב"א המיוחסת לרמב"ן] סימן ט"ז: (אשל אברהם, ב) ח (מג"א פ"ק מ) אסור לינן בשבת אב"י ביום טוב מותר מידו, כצ"ל: (נתיב חיים)

גם דרך הבריאים לפעמים שותים אותו, מכל מקום כיון דהאי חושש בשינוי לא הוי רק מיחש בעלמא ולא חלה כל גופו, ומתוך מעשיו ניכר שעושה דלרפואה דהא פולטו, ולכן אסור לגמע ולפולט, כל שכן לומר לגוי לעשות מלאכה, וכמו שכתבתי לעיל סעיף י"ז [ס"ק יב], ושם הבאתי דברי הר"ן [סעיף י"ז] ע"ש: (ס"ק י"ז) לא כו'. על ידי אניגרון. היינו מיא דסלקא. ואף על גב דדרך דמוכח כהאי גוהא, כמו שכתוב לעיל סימן ר"ב סעיף ד', מכל מקום כיון דמוכח דלרפואה עבדי אסור: (ס"ק דה) בולע כו'. וב"ח אומר בזה, דבשו"ע הביא דעת הרמב"ם [שבת כא, ב], וכתב הרב ב"י [עמוד חקב ד"ה והרמב"ם] לפרש אליה דברי הש"ס בברכות דף ל"ו [ע"א] דתניא החושש בגרונו לא יערענו בשמן תחלה בשבת אבל נותן שמן הרבה לתוך אניגרון ויבולע, דסבירא ליה דהאי דנקטה ברייתא לתוך אניגרון הוא לאו דוקא, אלא אורחא דמלתא נקט, ואפילו בלא אניגרון מותר כיון שבולע. וממילא לירידה אם משתה, אפילו על ידי אניגרון אסור, דאניגרון לא מעלה ולא מוריד, ופסק בשו"ע כוותיה. והב"ח אומר בזה, ר"ל בלא אניגרון, משום דפסק כהתוספות נשם ד"ה לא יערענו דמפרשים דבעי תרתי, על ידי אניגרון וגם בולע ולא משהה: (ס"ק דה) ויש אומרים שאם. צריך עיון דאדרבה כו'. דבכתובות דף ט' [ע"א] תניא, ר' מרינס אומר גוהא יונק חלב מבהמה בשבת, ופסקינן שם הלכתא כוותיה. והקשה הר"ף [נשח סא, א] הא אמרינן ביבמות דף קי"ד [ע"א] תני אבא שאול אומר נוהגים היינו לינן במבהמה טהורה ביום טוב, ומקשה הש"ס ממה נפשך, אי איכא סכנה אפילו בשבת יהיה מותר, ואי ליכא סכנה למה הותר ביום טוב, ומשני לעולם דליכא סכנה אלא כיון דיונק בפיו הוי מפרק כלאחר יד, וליכא כי אם איסור דרבנן, ובמקום צער לא גזרו ביום טוב דאיכא איסור לאו, אבל בשבת דאיסור סקילה לא התירו. ולכן הקשה הר"ף דהא גוהא ליכא סכנה ואפילו הכי הותר אפילו בשבת. ותירץ דאבא שאול חולק על רבי מרינס, וכן משמע מדקאמר הלכה כרבי מרינס, מכלל דאיכא דפליג, ולא קיימא לן כאבא שאול, ולכן התיר הר"ף אפילו בשבת. והיא דעה ראשונה שהובא בשו"ע.

והתוספות [כתובות שם ד"ה גוהא] כתבו בשם ר"ת דלא פליגי, דר' מרינס דמיירי בגוהא דהוא צער מחמת חולי, בזה הותר אפילו בשבת, אבל אבא שאול מיירי בצער רעבון, זה לא הותר כי אם ביום טוב. והוא דעת יש אומרים שהביא בשו"ע. ועל זה תמה מ"א, דמלשון שו"ע משמע דלדעה ראשונה דהיינו הר"ף אפילו מחמת צער רעבון מותר אפילו בשבת, דהא הר"ף לא חילק בין צער לצער, ובאמת זה ליתא, דאדרבא להר"ף בצער רעבון אפילו ביום טוב אסור, ומהאי טעמא כתב במלחמות לא ניהא להר"ף בחידוש ר"ת, ואם כן אדרבא יש אומרים מקילים יותר מהר"ף שהוא דעה ראשונה: (פ"ק ט) אסור כו'. כמו שכתוב סימן תק"ה. דמשקה הבא לאוכל כאוכל דמי, ולכן אפילו לבריא מותר, ועיין שם במ"א [ס"ק ג], ואם כן למה נתיר איסורא: ובגוהא. אפילו יש לו אוכלים או גוי מכל מקום מותר לינן מן הבהמה, דרפואתו בכך לינן מן הבהמה עצמה: (פ"ק פב) דקצת כו'. ומוכחא מלתא כו'. כיון דעל כל פנים אינו ניכר מתוך מעשיו עושה מעשה רפואה כמו בסעיף ל"ב בחושש בשינוי כו', מותר: (פ"ק מג) מיחוש כו'. בטור כתוב כו' משמע כו'. דלא כהרב ב"י [עמוד חקב ד"ה כל] שכתב דלאו דוקא לרעבו ולצמא אלא אורחא דמלתא נקט, לזה

ז (שם סעיף א) לא גזרי. והא דקאמר אבא שאול בפרק חרש וכתוב קיד, א יונקים במבהמה טהורה ביום טוב, ופרץ היכי דמי אי דאיכא סכנה אפילו בשבת נמי כו', ושיני לא צריכא דאיכא צערא, ומפרק כלאחר יד הוא, ושבת גזרו כו', ושמע מינה אפילו במקום

ו. מרדכי שם [רמז שפד]:
ז. שבת קמ"ו [ע"ה] משנה
וגמרא:
ח. הרי"ף [שם סג, א]
והרא"ש שם [פרק כב סימן
טו]:
י. * צ"ע עמוד מקד ד"ה
אין, דעת הרי"ף
והרא"ש הנ"ל:
יט. שם ס"ו [ע"ה]:
י. שם:
כ. שם קמ"ו [ע"ה]
וכפירוש הרמב"ם בפרק
כ"ה מהלכות שבת הלכה
כח:
ל. שם ברמב"ם [הלכה
לא]:
מ. אגב שיעור מילי
דרמב"ם חזר ושנאו כאן
ונתבאר בסעיף מ' [אות
ט]:
נ. עבודה זרה כ"ח [ע"ה]
ופירוש רש"י [ג"ה מעלין]
גדי האוזן שפעמים
יורדים למטה ומתפרקין
הלחיים:
יז. שם כט, א ופירוש
רש"י שם ד"ה
אסתומא בלישנא
אחריתא; ר"ף שבת מ,
א:
ס. רמב"ם בפרק כ"א
[משנה הלכה לא]:
ע. שבת ק"ט [ע"ה-ב]
צרייתא וגמרא:
פ. שם בגמרא [וכפירוש
רש"י שם ד"ה ברעיש] וכן
כמז הרמב"ם בפרק
כ"א [שם הלכה טז] ושאר
פוסקים [נגיד משנה שם
דעת הרמב"ם ד"ה
מדקתין; ר"ן שם ב ד"ה
מ"ר רותלין]:
ג. חלק [פסהריק] ק"א
[ע"ה] צרייתא:
ק. רש"י שם ד"ה
ולוחשין:
ר. שם צרייתא:
ש. שבת קמ"ו [ע"ה]
בגמרא ודלא כחכם
משנה [ר"ף שם סג, א];
רא"ש שם פרק כב סימן טו];
ת. שבולי הלשן [סימן קח]
בשם ספר יראים [סימן
רעד קל, ב; דוקא סימן ע];
א. כל זו [סימן לא כט, ג]:

חכמת שדמה

[שורש סוף פה] גותנין ב"ר
ע"ב בב השין להקד וכו', י"ב,
הנה נשאלתי בני שאלה על
ענין בחולי הסוחרים הנקרא
שחורע שטור רחמנא לילין,
עד שנתיאשו כל הרופאים
למלא לו מור, רק עבד אחת
של נכרים רואים לקבלו אל
השפיטאל של נכרים למלא
לו רפואה שלא יתקבל מאור
ענין לגמרי, שעדיין יהיה בידו
ליק עצמו על כל פנים, אך
יטען לאלו שם טריות, מה
דעו, אם רשאי לעשות כן או
לא. מה אשר הנשמה, הנה
למלאה היה נראה להסיר
בפשיטות, דהרי מפורש בש"ס
[עבודה זרה כח, ג] ופוסקים ובסיון זה סעיף (מ"ו) [ט] דחולי העין היו סכנת כל הגוף, דשורייא דעינא בלגא חליא, ומותר להלל שבת עבדו, ומכל שכן שאר איסורים שהומרו או נדחו לגביה, אך כד דייקין אין מזה רחיק, דהתם
מירי צעין שמרדה, זה שפיר היו סכנת כל הגוף, אלא הן חולי של סכנים רחמנא לילין או חיו סכנה לכל הגוף, רק נדון כסכנת אבר אחד בלבד, ומשמע מכל הפוסקים דמלאכה דלורייתא לא דמיין בשום ענין עבד סכנת אבר.
ואין לחלק בין סכנת שאר אבר לסכנת כ"ח [שם] דמשני דשורייא דעינא בלגא חליא, משמע הא בלגא חלי לא הוה דמיין שבת במלאכה דלורייתא עבדו, והוא הדין שאר איסורי דלורייתא. מהיו כד דייקין נראה לחלק
בין עין אחת ושתי עינים, כיון דלעולם אחד [יומא פה, ב] לך פקוד נפש דוחה שבת ממוטע להלל שבת אחת כדי שיסמור שבתם הרבה, ואם כן הרי לדעת ר' יהודה [בגא קמא פה, א] סומא פטור מכל המלות, ולדעת רבינו

מה מותר לשובם. נראה לי הטעם כמו שכתוב סעיף מ"ג שדכרים
אלו אין עושין בסממנים: מו אין מתעמלים. כמז בשלטי גזורים
[שבת סב, ג אות ב] דוקא לשפסף בנחת שרי, ולא בכה, לרש"י [שם קמא, א
ד"ה ומתעמלין] והטור [סימן שם עמוד חפא]. ולהרמב"ם [שבת כא, כח]

ל ^[סג] מותר לאכול שרפים מתוקים ולגמוע ביצה
חיה בדי להנעים הקול:

ל ^י ^[סג] אין עושין אפיקוריון (פירש הערוך ערך אפיקוריון
אפיק טפי זון, כלומר להוציא עורף המזון) דהיינו
גרמת קיא אפילו בחול משום הפסד אוכלים ^י [סד] ואם
מצמער מרוב מאכל בחול מותר אפילו בסם
^י * [סד] ובשבת אסור בסם ומותר ביד:

מ ^י החושש במעיו מותר ליתן עליהם כוס
(כז) שעירו ממנו חמין אף על פי שעדיין יש בו
הבל:

מ ^י (כז) מי שנשתכר שרפואתו ^(ל) למוך כפות
ידיו ורגליו בשמן [הגה] ומלמ מזה מותר לסובם
בשבת:

מ ^י מו אין מתעמלים דהיינו ^(ל) שדורס על הגוף
בכה (כח) בדי שייגע ויוע ^י ^[סד] מו ואסור
(לד) לרחוק בריסו של תינוק בדי להוציא הרעי:

מ ^י מותר לכפות כוס [חם] ^[טז] על הטבור להעלותו
^י [סד] ולהעלות אוזנים ^[סד] בין ביד בין בבלי
^י ולהעלות ^[סד] אונקלי ^[סד] דהיינו תנוך שבנגד הלב שנכסף
לצר פנים ^י (כט) ^[טז] שכל אחד מאלו אין עושין בסמנים
בדי שניחוש לשחיקה מוח ויש לו צער מהם:

מ ^י מו רוחצין במי גרר ובמי חמתן ^(ל) ובמי
טבריה ובמים היפים שבים הגדול אף על פי
שהם מלוחים שכן דרך לרחוץ בהם וליבא הוכחה
לרפואה קא עביר אבל לא במים הרעים שבים הגדול

ובמי משרה שהם מאוסים ואין דרך לרחוץ בהם אלא לרפואה ^י ^[טז] ודוקא ששוהא בהם
אבל אם אינו שוהא בהם מותר שאינו נראה אלא כמיקר:

מ ^י ^[טז] לוחשים על נחשים ועקרבין בשביל שלא יזיקו ^י ואין בכך משום צידה:
^י נותנין כלי נ על גב העין להקד ^[עב] וחוא שיהא כלי הנישל בשבת:
^י ^[עג] עצם שיצא ממקומו נא ^(ל) מחזירין אותו:

מ ^י אסור להניח בגד על מכה שיוצא ממנו דם ^(ל) מפני ^(ל) שחרם נב יצבע אותו
נג ^[עד] ואסור להוציא דם מהמכה לכך יש לרחוץ המכה במים או ביון תחלה
להעביר ^(לח) דם שבמכה ^י נד ^[עה] ויש אומרים שבורך ^(ט) קורי עכביש על המכה ומכסה
בהם כל הרם וכל החבורה ואחר כך בורך עליו כמרפוא:

אוצר מפרשים

ונפיש צוארו ומתרפא, ע"כ, וצ"ע. ועיין סוף סימן ש"ל. ובשבת דף ס"ו [ע"ה]
פירש רש"י [ד"ה ליחמן] מי שנפיקה חוליאן של מפרקת צווארו ונפול בגרונו,
תולין אותו בראשו שיהיה צוארו נפיש, ודומה לחניקה. ובשבולי לקט [סימן קח]
כתב, יש אוסרין להעלות הגרון במשיכת שער, שמא יתלוש אחד מהם וחייב
חטאת:

(נתיב חיים)
^י (שם) אונקלי. כתב הרוקח [סוף] סימן ק"ו, מי שנפלה ערלת גרון אסור להגביה
בשבת. מי שחכו פיו מלא אבעבועות, אין לו לילך לאילן המלצר להניח עליו
בפיו מן המחומר, כי משתמש באילן, ע"כ. ורבינו ירוחם [נתיב יב ח"ט] דף ע"ט
[ט"א] כתב, מותר ליחנק, כלומר מי שנפל לו גרונו תולין לו בצוארו כעין שחונקין,

אם כן, דחולי העין היו סכנת כל הגוף, דשורייא דעינא בלגא חליא, ומותר להלל שבת עבדו, ומכל שכן שאר איסורים שהומרו או נדחו לגביה, אך כד דייקין אין מזה רחיק, דהתם
מירי צעין שמרדה, זה שפיר היו סכנת כל הגוף, אלא הן חולי של סכנים רחמנא לילין או חיו סכנה לכל הגוף, רק נדון כסכנת אבר אחד בלבד, ומשמע מכל הפוסקים דמלאכה דלורייתא לא דמיין בשום ענין עבד סכנת אבר.
ואין לחלק בין סכנת שאר אבר לסכנת כ"ח [שם] דמשני דשורייא דעינא בלגא חליא, משמע הא בלגא חלי לא הוה דמיין שבת במלאכה דלורייתא עבדו, והוא הדין שאר איסורי דלורייתא. מהיו כד דייקין נראה לחלק
בין עין אחת ושתי עינים, כיון דלעולם אחד [יומא פה, ב] לך פקוד נפש דוחה שבת ממוטע להלל שבת אחת כדי שיסמור שבתם הרבה, ואם כן הרי לדעת ר' יהודה [בגא קמא פה, א] סומא פטור מכל המלות, ולדעת רבינו

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
אבודרהם <מהדורת קרן רא"ם> - א אבודרהם, דוד בן יוסף עמוד מס: 358 הודפס ע"י אוצר החכמה

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
אבודרהם <מהדורת קרן רא"ם> - א אבודרהם, דוד בן יוסף עמוד מס: 359 הודפס ע"י אוצר החכמה

פרי מגדים

משבצות זהב

שכט (א) [סעיף ג] מי שנפלה עליו מפולת ספק הי כו' אף על פי שיש בו כמה ספיקות. דאין הולכין בפיקוח אחר הרוב, ולא אחר כמה ספיקות אף למאן דאמר דעדיפא מרוב. וגם חזקה עם הספק ספיקא לא מהני אפילו לעבור עביה דין תורה, חוץ עבודה זרה גילוי עריות ושפיכות דמים, כבסימן קע"ט [סעיף ז] ביו"ד, עיי' ש"ך שם [ס"ק ט]. יש לספק, הא דאין הולכין בפיקוח גופא אחר הרוב, אם דקא בו דרבנן וכן במלאכה שאינה צריכה לגופה למאן דאמר דרבנן וכן במלאכה שאינה צריכה לגופה חובל לרפואה וכדומה, או בשאר איסורי תורה חובר חבר וכדומה (אין) הולכין בפיקוח נפש אחר הרוב. והעד לכאורה, דפירשו כולל (אין) הולכין, ובנשאר קביעות ראשון [אין] הולכין, ובשאר איסורין אין כן, תשע חנויות וכדומה, עיי' פרישה כאן [אות ב] ובית שמואל אה"ע [סימן ד'] אות נ"ח. אבל זה אינו, דהא שמואל אמר כן [יומא פד, ב], ואיהו פסק [שבת מב, א] כרבי יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה דין תורה, [ועיי' פרק א' מהלכות שבת הלכה ד' ופרק י' הלכה י"ז] במגיד משנה שם. ובתוספות יומא פ"ה א' ד"ה ולפקח, כתבו בבאיור וחי בהם [ויקרא יח, ה], משמע מן התורה אין הולכין אחר הרוב, אם כן מאי שנא פירשטו כולם. עוד יש לספק, אם נאמר שטוּן הרוג פלוני ואם לא קטלניא לך, ופלוני לטפס, תינוק נמצא בעיר מחצה על מחצה, אם נאמר דלא שייך מה חזית, הווא ודאי וחבירו ודאי או דילמא לא שנא, וצ"ע כעת * . ועיי' חו"מ [סימן] תכ"ו ובסמ"ע שם [ס"ק ב], ואי"ה במקום אחר יבואר :

רצה [ס"ק ז] הניח בל"ע. ועיין סימן של"ד סעיף ז' בא"י

מחצית השקל

גד ל'שירים. עיין מ"א. מלאכה דין תורה כמו שחיטה וכדומה. ועיין סעיף י"ז:
שכט א ויבא. עיין מ"א. היינו בנושא חולה חייב, בסימן ש"ח [מ"א]
 אות ע"יין. וסימן שכ"ה סעיף ב' טעות סופר, וז"ל שכ"ח סעיף
 ג' [מ"א] אות ג', חובל לרפואה הוא מלאכה דין תורה צריכה לגופה, הוא
 הדין הוצאת חולה לרשות הרבים הוא צריכה לגופה, ודוקא מה מלאכה
 שאינה צריכה לגופה, וז"ע. ועיין אליה רבה אות א', למאן דלמך עשה
 לית רשות הרבים, והראה לקיטן ש"ל [מ"א ס"ק] ג'. ועיין סימן שכ"ח
 סעיף י"ב, וודאי כל שיש פחד ודחוי טוב יותר להיחלץ לרשות הרבים,
 אבל כל שאין פחד ודחוי, טוב יותר לחלל בזהבדור דרבנן מאיסורא תורה או
 פסק ארסות תורה. **ו פירש.** עיין מ"א. וה"ר צביה"ה [אשרה] שם
 הביא יש אומרים, דיש לומר בני העיר לא חשיבי כנידוי. אבל נמצא בדרך
 חינוך, יש לומר אם רוב העוברים עכו"ם לכולי עמלאן אין מפקחין עליו
 הגל, דכלל נאשר קביעות הראשון דמי, וכהאי גוונא הולכין בחר רובא.
 ג בעקרו. עיין מ"א. אף בנעקרו כולם, דווקא בזה אחר זה, לא בבת אחת,
 ועיין י"ד [סימן] ק"י בזה: **ד שנצפה.** עיין מ"א. עיין סימן שכ"ח
 ובמשה למלך פרק כ"ד להלכות שבת (הלה ו) וזה שכתבתי שם [משנצח]
 והבן אות אן. ומי שנמנר דינו למיתה בצית דין, מפקחין הגל בשבת, דאין
 מיתת צית דין דוחה שבת, ומ"י שעה מפקחין, כבסעיף ד'. והוא הדין ביזם
 טוב כהאי גוונא, עיין סנהדרין ל"ו א' תוספות ד"ה ומה, ולמאן דלמך
 דלא תמרינן דין אף על גב דמופקך קין ומומר, בלאו הכי אית שפיר. ועיין
 מ"א שכתבתי בסימן שכ"ח [מ"א] ד **שואב.** עיין מ"א. ועיין סימן ש"א ו"א
 [ס"ק] וי"י. ובסימן מרנ"ו [מ"א] דאכל אכילה זותין ח', [והבנה שם] מנחת
 עשה אין צריך לבזבז יומר מחמוש, ולא תעשה יתן כל ממונו. ועיין אליה
 ס, ולדין לית רשות הרבים, וא"י"ה שם [משנצח והבן אות ב] ביאר עוד:

חכמת שלמה

ישראל אף דבר שקרוב לנחל
לדבר שכן דמורה לעצור על
פחות פחות מכשעור, דהא
המורה ל"ח"א נסמן ק"ג ג ד"ה
[אף] וכן והובא בש"ץ ק' דה"ה
סימן רל"ט (ש"ס ק' דה"ה)
שיעור קיל מאסור דרבנן, דעל
לא תעשה דרבנן לא חל
השבויה ועל מצי שיעור לא
השבויה, וכן ק"א חסור
לעצור על מאסור דרבנן ק' דה"ה
ישראל כמה סבת אבר, מכל
דבר דמורה לעצור על
שיעור כמה סבת אבר. לכן
יחלל אסוריו וירחייל פחות
פחות מכשעור, וימעט כמה
לדפסה, ואסוריה דרבנן יבול
לכא הכרה והיו תריך למעט
בא, כן אסוריו דרבנן ויהיה
מותרין בסבת אבר, כן נראה
לפענ"ד נכון לרעה, והאלקסיס
יילול נפלאות דמורו
משלחו: אמר:

[illegible]

אין דפסע צוה, אין פקוק נפס
נרות מותרין, לכך יש לו תקנה
ימתן שבת לדחות לולא הטעם
גנה, ולדעתי אין נראה כן, דאס
הנ"ל מדברי המוספות, דמאי
על ערקתא דמסאני יהרג ואל
תחיוב להניחו על הפתח במחוך
זו להעבירם על הדם לכך היה
יודק אגב כחצי כסויא הנ"ל

שוע שכת

שָׁמַר (סִימָן א) ויבא כו'. דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה. ולדעת הטור [סימן רעח] אין בו רק איסור דרבנן: כמו שכתבתי סימן ש"ח סעיף מ"א. דחולא לא קטן לא אמרינן גי' נושא את עצמו, ככל הוי איסור דאורייתא; ועיין [בין סימן ש"ה. במ"א ס"ק ו'] שכתב דבזמן הזה הלא לן רשות הרבים. ועיקר דין זה מבוואר לקמן בסו"ע סימן שמה סעיף ז', דיש אומרים דכל שאין ששים רבוא בוקעים בו, דומיא דגלי מדבר, לא הוי רשות הרבים. ואם כן בין באיסור כיווי אי יש בו איסור תורה, תליא במחלוקת הטור [סימן רעח] ורמב"ם [שבת א, ז] ובין באיסור הוצאה תליא במחלוקת הפוסקים אי יש בזמן הזה דין רשות הרבים. ואף על פי כן משמע בספר תוספת שבת (ס"א) דעדיף לכבות מלהוציא דרך רשות הרבים דין, ע"ש: (ס"ב) ויפריש כו'. ועיין באה"ע כו' כיון דבבב"ז יום ויום פורשים שבת, ורמ"א שם הביא יש אומרים דמחללים עליו את השבת, דלא אמרינן שכלל יום ויום פורשים כלם. הנה הקשה בספר תוספת שבת (ס"ב) כה דאח בפקוח נפש הולכים להקל, לזה ליה למכ"א להביא דעת רמ"א: (שו"ע סימן ג') מי שנפלה בו ספק הוא שם כו'. כתב בספר תוספת שבת (ס"ב) ה' חו"ל, כתב העולה שבת (ס"ג) דהיינו שמא כבר לקחו אותו משם, אבל אם הוא ספק אם מתחלה נפל עליו המפולת לא היה מפקחיה, עכ"ל [נעלה שבת]. וצריך לומר דטעמו הוא משום דמקמינן ליה מפקחיה, ואין הוי מוכרח, דהוא קיימא לן דרובא פקחיה מחזקה, כדאיתא ריש פירק האשה בתרא (גיבמות קט, ב), וכיון דבפקוח נפש לא אזלינן בתר רובא, כל שכן דלא אזלינן בתר חזקה. ובאמת דגם הוא ז"ל מסיק דצ"ע לדינא, כע"ל ספר תוספת שבת. ולענ"ד ספק של העולה שבת הוא מצד אחר, דניהו דחינן דבפקוח נפש הולכים להקל לאחוריה וזהו האם כן כל שכן גגד חזקה, אבל בצירוף שניהם יחד דהיינו רוב וחזקה, אפשר דאין הולכים

אוצר מפרשים

שָׁכַם (באר הויב פֿא א **אָבֶל** זיז הוי **דאָררייטאָ**, גיב, עיין יימן שמ"ה סעיף ז, וצורין דלומר דעכ"פ הוי ספד דאורייתא, ע"כ: (הנהגות בית מדרש) (שו"ע סעיף ג) **אין הולכינ'ם**, עיין ארבע רבנן [ס"א] שמיבא בתשובות בית יעקב [יימן טז] דל גוסט אין מחללין שבת. ווען [בית יעקב שם] בכנים דמלקל, רודאי אס הרופא אומר שיוכל עדיין לרפאותו לגמרי בודאי מחללין עליו את השבת, אבל משום חיי שעה אין מחללין. ור"א מיעלל כדי שימות מהר ^א ויעין תוספת שבת [מס' אבות] תשובת שבת, ור"א יימן יג] חולק עליו, אפילו משום חיי שעה מחללין עליו. ווען במשכבות רוב ס"ק ^ב, ויעין בדגול מרובה בא"ע סימן י"ז [נעל בית משואל] ס"ק צ"ד [מנהגון כת ספר]: (חתם סופר)

(שם סעיף ג) **כמה ספקיות**. וכן לענין פרואה לחולה, אע"ג אז ידענין בודאי שגורו הסם שיתרפא במדרך הטבע, ופרוש מעניתי יומא פ"י משנה ו' דסכריא ליה השבת. אין לאכארה משפט הרמב"ם, ופרוש מעניתי יומא פ"י משנה ו' דסכריא ליה

[illegible]

(שם שנית ד) אפי"ו מצאנוהו מרדכי ב' ג' עין במשבוש לאה"ו הלכות גיטין סימן (ק"כ"ח) [קפ"ו] והוא במורה"א ו"ו סימן (ע"ב) [גנ"] מה שמכתיבו לק"ק מכלא, בערב שבת קודש חמ"א

אבודרהם <מהדורת קרן רא"ם> - א אבודרהם, דוד בן יוסף עמוד מס': 360 הודפס ע"י אוצר ה

85

ר שבת מ בריתא.
ש הר"ן שם ת שם
בגמרא. א משנה
במסכת מנחות פ"ק ב
ובתנא קמא רמב"ם
פ"ק ו ושבן נראה דעת
ה"ר"ף כמו שכתב
הר"ן.

א שבת קיא משנה.
ב שם מימנא דרב וכן
פסקו ה"ר"ף ורא"ש
ורמב"ם פ"ק כא.
ג שם במשנה. ד שם
בבב"א ובדמפ"ש לה
ר' יוחנן וכן פסקו
הפוסקים. ה שם
בבב"א ק"ר שמעון בן
גמליאל וכן פסקו
הפוסקים.

אסור, עין שם שהאר"י, ועין בתשובת גנת ורדים חלק ארץ חיים כלל ג' סימן יד
שצדד גם בן להמיר וכתב דאין למחות ביד העושים בן, עין שם: ט. רוחץ. שהרי
לא נתחמם בשבת. וכתב חרף שמתחממין מתחתיהן ועל הנקבים יש סתימה קצרות
ברזל או אבן, נוהגין התור לפתחיו, אגדה, מגן אברהם, עין שם:

באר היטב

6. דלרפואה. וכל מלי דלרפואה אסור משום גזרת שחיטת סמנים, כמו שכתב סימן
שכח: 3. שמן אסור. ומשום הכי כתב בשלטי גבורים דאסור לסוף הראש שיש
בו חטטין: ג. העשוי. ואמרין בגמרא דאם היה לו מגדרת המיוחד לשבת שרי,
ומזה נהגו הבתולות להיות להם כלי משער חזיר המיוחד לשבת, עין סוף סימן שג

משנה ברורה

הרגילין לרוחץ במרחץ זה ¹⁰ בעת הזו של מוצאי שבת, דמסתמא אדעתן
מחמם את המרחץ: (ט) או אפלו מחצה וכו'. דאפלו המקלין
לעיל בסימן שכה סעיף ז לענין ספק אם נעשה המלאכה בשביל
ישראל או בשביל אינו יהודי, ¹¹ הכא אסור, דכיון דהם מחצה על
מחצה, בשביל שניהם נעשה: (ט) עד כדי שייוחם. רוצה לומר,
כדי ¹² שייוחמו חמין:

שכו א (א) שמן וחמץ. הטעם, דאין דרך לסוף בשתייהן יחד אלא
לרפואה, וכל מלי דהוא לרפואה אסור רבנן, גזרה
משום שחיטת סמנים דאסור מן התורה משום טוהן, כמו שכתב
בסימן שכח. ¹³ ודע, דבגרסתנו במשנה וכן ברבנו חננאל ור"ף ורמב"ם
איתא יין וחמץ, והינו אפלו באחד מהן: (ב) שמן לבדו. דגם דרך
הבריאים לסוף אותו ולא מנכר שהוא לרפואה, וכן על גבי מפה מתור
לסוף בשמן מטעם זה, וכדלקמן בסימן שכח סעיף כב: (ג) דמוכחא
מלתא. שדמיו ¹⁴ יקרין ואין אדם סף אותו אלא לרפואה, וכל מלי
דרפואה אסור, וכו'. ואפלו על ידי אינו יהודי אסור אם מתחזק והולך
בכריא, וכדלקמן בסימן שכח [פרי מגדים]: (ד) בכל שמן אסור.
ומשום הכי ¹⁵ אסור לסוף בשמן במדינותינו הראש שיש בו חטטין, וכן
אם יש לו נפח בכל מקום שהוא אסור לסוף בשמן במדינותינו. ובחבל
ושמן אסור בכל מקום, משום דנתפז ונמס והוי גולד, וכדלעיל בסימן
שכו סעיף י בהג"ה: ב (ה) סכין וממשמשין. הינו, "שסכין"
בשמן וממשמשין ביד על כל הגוף להנאה: (ו) על ידי שנוי. מכפי
הרגיל לעשות בחל, שאין דרכו אז לסוף ולמשמש ביחד: (ז) בכח.
דהוא ¹⁶ עבדין דחל. ועין לקמן בסימן שכח סעיף מב במה שכתבנו שם
בבאור הלכה (אות טז), דלהרמב"ם מתור כל שאינו מכוון להביא עצמו
על ידי זה לידי זעה: ג (ח) אין מגרדין וכו'. דהוא ¹⁷ כעבדין
דחל: (ט) בכלי. אבל יכול לגרד בידיו על הבשר, אף שיזהר שלא
יעשה חבורה: (י) העשוי לכף. אמרין בגמרא, "דאם היה לו כלי
המיוחד לשבת ¹⁸ שרי. וכתב המגן אברהם, דמזה נהגו הבתולות להיות
להם כלי משער חזיר המיוחד לשבת, דתו לא מחזי כעבדין דחל. ועין

שער הגיון

שחממוהו משחשקה, יש תלות להקל לפי דעת המקלין הנ"ל, ובית יוסף השמיט זה, דהוא
פוסק בדעת המחמירין למעלה: כח. משנה שם, ומשמע דלא קענין שיוחם המרחץ בשלמות:
שכו א א. אלה רבה: ב. רש"י: ג. אחרונים: ד. אלה רבה: ב. ה. רש"י:
ו. ותוספות יום טוב: ז. רש"י: ח. והובא בקמן אברהם ועלת שבת: ט. הינו, להתחזק
בה. ובאילה רבה רצה לפרש פירוש אחר ולדחות דברי המגן אברהם ועלת שבת, אבל ברבנו
חננאל שלפנינו איתא בהדיא דהינו להתחזק בה:

לכך, אלא אם כן היו ידיו או רגליו (יא) מְטַנְפֹת בטיט וצואה: ד. (יב) לא יסוף רגלו בשמן והוא בתוך המנעל או הסנדל (יג) (החדשים) (מיימוני פרק כג), מפני שהעור מתרפף ודמי ל'עבוד, (יד) אכל סף רגלו ומניחו במנעל, וסף כל גופו ומתעגל על גב העור, (טו) והוא שלא יהא בשמן הנשוף בגופו שעור כדי לעבדו, אפלו יש בו כדי לצחצחו מתר, והוא שלא יכון (טז) אפלו לצחצחו:

שבת דין חולצה בשבת. ובו מ"ט סעיפים:

א. מי שיש לו (א) מחוש בעלמא והוא מתחזק והולך ככריא, אסור לעשות לו (ב) שום רפואה (ג) ואפלו על ידי אינו יהודי, גזירה משום שחיקת סממנים: ב. מי שיש לו חלי של סכנה, (ד) מצוה לחלל עליו את השבת, (ה) והזריז הרי זה משבח, (ו) והשואל, הרי זה שופך דמים: ג. יכל מכה של חלל, דהינו, (ז) מהשנים ולפנים, (ח) ושנים עצמם בכלל, מחללין עליה את השבת.

באר היטב

מה שכתוב שם, מגן אברהם: ד. לעבוד. הדורס על העור עד שיתקשה או המרככו בידו ומושכו ומשנה אותו כדרך שהאמנין עושין חיב. השף בידו על העור המתוח בין העמודים חיב משום ממחק, רמב"ם פרק יא:

אוצר החכמה

משנה ברורה

לעיל בסוף סימן שג במשנה ברורה, דגם בזה אינו מתר כי אם לתקן בו מעט את השערות להשכיבם, אכל לסרק בו אסור אף בזה, שאי אפשר שלא יתלש שער: (יא) מְטַנְפֹת. דתו "לא מחזי על ידי הגורד כעבדא דחל: ד (יב) לא יסוף וכו'. דהנה עבוד העור הוא אחד מאבות מלאכות, ועבוד הוא אם מולח את העור או שמעבדו בשאר דברים שדרך לעבדו, וכן אם דורס העור ברגלו עד שיתקשה או שמרככו בידו ומושכו ומשנה אותו כדרך שהרצענין עושין חיב, דהוא תולדת מעבד, וכן אם מרפף העור בשמן, גם כן מענין עבוד הוא וחיב, ולכן צריך לזהר מטעם זה שלא למשח מנעל חדש בשמן [ויכחזי אדם כתב, דחייבא נמי יש בזה], ויש אוסרין גם במנעל ישן, ובפרט בזמן הזה דנפיש עמי הארץ ויבאו להקל גם בחדשים, בודאי יש להתמיר בכל גוני נח"י אדם. וכל שכן אם פונתו במשיחת השמן כפי שיהיה המנעל שחור, נראה דיש לאסור לכלי עלמא משום חשש צביעה. ועתה נחזר לענינו, דמשום אסור עבוד אסור גם כן לאדם שיסבב על ידי פעלתו שיתרפף העור, ולכן אסור לסוף רגלו וכו': (יג) החדשים. דבישנים תו אין בו משום חשש עבוד: (יד) אכל סף וכו'. כיון דבעת הסיכה לא נגע השמן בהעור: (טו) והוא שלא יהא וכו'. דאם יש בהשמן שעור כדי לעבדו אסור אף דאינו מכון לזה [גמרא]: (טז) אפלו לצחצחו. דאי מכון בגלגולו על גבי העור או בסף רגלו ומניחו במנעל כדי לצחצח העור על ידי השמן, אסור, גזירה אטו היכא שמתכוין לעבדו [רש"י], וכל שכן היכא שמושח המנעל בשמן, אפלו אם השמן מועט ומכון רק כדי לצחצחו, דאסור. ולצחצח המנעלים על ידי המרוח שחור [שקורין וויקסין] כתב בספר תפארת ישראל "דאם עשה אפלו על ידי אינו יהודי אסור עד לערב בכדי שיעשו. ודע, דלענין חיוב חטאת בעבוד, וכן לענין הפשטת העור דהוא גם כן מלאכה דאורייתא, הוא אם יש בו שעור כדי לעשות קמיע, ולענין אסורא "אפלו בכל

שער הציון

י. וכן כתב הפרי מגדים: יא. לבוש: ד יב. יג. יד. רמב"ם: טו. פלגלת שבת לדעת הרמב"ם: טז. כידוע שעל ידי זה משתחר ודרך האמנים לעשות כן: יז. ומשמע שם דטעמו משום שיש בזה משום ממרח: יח. מסכים מהפוסקים: שבת א. א. הרמב"ם והרשב"א בפרק מפני ותר"י בפרק שמונה שרצים והמגיד משנה בשם: ג. ב. כן מוכח בחוספות בעבודה זרה כח, דעל זה לא אסתפק הגמרא דאינם בכלל כפי ושוני דלאו אקושי ניהו ובודאי מכה של חלל מקרי, וכן בפרוש המשנה להרמב"ם יומא בפרק פג פרש שם, החושש בגרוננו [ובגמרא איתא בסיון] דהינו מקום החניכים, ענין שם,

ו שם קמא ברייתא.
ז רמב"ם בפרק כג ויש
כתב אף על פי שהם
חדשים. ח שם בגמרא.

א תרב המגיד בפרק
ב מהלכות שבת ושאר
פוסקים וכן פירש הבית
יוסף ודברי הטור.
ב שבת קט ויומא
פר ותרמב"ם בפרק ב.
ג טור והרב המגיד
שם בשם הירושלמי.
ד עבודת גוללים כח.

א. שופך. ואם החולצה אינו רוצה כופין אותו, שהוא חסידות של שטות, ואם החולצה אומר צריך אני לתרופה פלונית והרופא אומר אין צריך, שומעין לחולצה, ואם הרופא אומר שצריקהו שומעין לרופא, כנסת הגדולה:

אוצר החכמה

שהוא. המפרק דוכסוסטוס מעל הקלף [דוכסוסטוס הוא חלק העור של צד הפשר, וקלף הוא החלק של צד השער], הרי זה תולדת מפשיט [רמב"ם]: שבת א. א. (א) מחוש בעלמא והוא מתחזק וכו'. דאם פאיב לה טובא וחלה כל גופו על ידי זה או שנפל למשכב, אף שאין בו סכנה מתר לעשות בשבילו רפואה שאין בה מלאכה, וכההיא דסימן שכז סעיף א וכהאי גוונא, ועל ידי אינו יהודי מתר לעשות אפלו מלאכה גמורה, וכדלקמן בסעיף יז וסעיף לז, ענין שם: (ב) שום רפואה. הינו, אפלו דברים שאין בהם משום מלאכה גם כן אסור, וכדלעיל בסימן שכז סעיף א ולקמן בסעיף לז וכהאי גוונא: (ג) ואפלו על ידי אינו יהודי. הינו, אפלו דברים שהוא רק משום שבות גם כן אסור על ידו, כיון שהוא רק מחוש בעלמא: ב. (ד) מצוה וכו'. פרוש, לעשות לו רפואה, והטעם משום דכתיב וחי בהם ולא שימות בהם: (ה) והזריז וכו'. ענין לקמן בסעיף יב ובהג"ה שם במה שנכתב שם במשנה ברורה. וענין ביורה דעה סוף סימן קנה דבענין שתהא הרפואה ידועה לאנשים או על פי ממחה [מגן אברהם]: (ו) והשואל וכו'. פרוש, אותו האיש שהוא מתחסד וירא לחלל שבת בחולצה כזה כי אם על ידי מורה, הרי הוא שופך דמים, שבעוד שהוא הולך לשאל יחלש החולצה יותר ויוכל להסתכן, והרי הכתוב אומר לא תעמד וגו'. ובירושלמי איתא, הנשאל הרי זה מגנה, פרוש, משום שהתלמיד חכם במקומו היה לו לדרש בפרקא לכל, כדי שידעו כל העם ולא יצטרכו לשאלו. ואם החולצה בעצמו מתירא שיעברו עליו את השבת כופין אותו ומדברים על לבו שהוא חסידות של שטות [דרכ"י]: ג. (ז) מהשנים וכו'. וכל שכן אם חלה מקום מושב השנים דהינו החניכים, בודאי הם בכלל מכה שבתוך חלל הגוף: (ח) ושנים עצמם וכו'. דהינו היכי דכאיב לה טובא וחלה כל גופו על ידי זה אף שלא נפל למשכב ולאפוקי חששא בעלמא בשניו איננו בכלל זה, וכדלקמן בסעיף לבו,

ולכאורה להר"מ זהו מה שאמר שם בגמרא ר' יוחנן חש בצפידנא, ענין שם בגמרא: ג. גמרא שם, חושש הוא דלא, הא פאיב לה טובא שפיר דמי, ומשמע דכזה לכד די ולא בעינן שיהא מכה על השנים, וכן מצד האלהי ובה בשם הפ"ח וכן כתב בחוספת שבת, ולשונו המגן אברהם דחוק בזה: ד. כן משמע בבאר הגני"א בסעיף ג בהג"ה דבור המתחיל מיהו, ובסעיף יז בהג"ה דבור המתחיל או, דמה שאמר שם שמצטער וחלה ממנו כל גופו, הינו, מה דאיתא שם בגמרא פאיב לה טובא, ומשמע דאי לא הכי איננו רק בכלל חששא בעלמא ולא מחללין שבת עלויה:

ה ה"ר"ן בפרק יד דשבת בשם רבנו יונה והרשב"א. ו שם בעבודת גילולים. ז רמב"ן בספר תורת האדם.

א^[א] (ט) וְדוֹקָא שְׁנַתְקַלְקַל אֶחָד מֵהָאֲבָרִים הַפְּנִימִיִּים מִחֻמַּת מָכָה אוֹ בּוּעָה וְכִיּוּצָא בָּזָה, אֲבָל מִחוּשִׁים אֵין נִקְרָאִים מָכָה.
הגה מיהו, מי שחושש בשניו [א*] (י) ומצטער עליו להוציאו, ^ז (יא) אומר (יב) לאינו יהודי להוציאו (בית יוסף בשם אורחות חיים ואיסור והיתר הארוך): **ד**. **ימכה של חלל (יג) אין צריך אמד, ושאפלו אין שם בקיאים וחולה אינו אומר כלום, עושים לו [א*] (יד) כל שרגילים לעשות לו בחל. אכל (טו) כשיודעים**

באר היטב

סגור תמיד, ועכשו פותח פיו ועושה מעשה קדם לאינו יהודי, מסייע כזה יש בו ממש, וכן פסק הב"ח בשם רש"ל לאסור, וכן כתב השניר כנסת הגדולה. וכתב עוד הט"ז. ומטעם זה כתבנו ביונה דעה סימן קצח דאשה שארע טבילתה ביום טוב ראשון

משנה ברורה

י וְכָל שֶׁפֶן מִחֻלַּת צְפִידָנָא, שְׁמַתְחַלֵּת בִּפְהָ וּמְסִימַת בִּבְנֵי מַעִים, וְסִימְנָהּ, כְּשֶׁנוֹתֵן כְּלוּם לַתּוֹךְ פִּיּו סְבִיבוֹת הַשְּׁנַיִם יוֹצֵאֵין מִבֵּין הַשְּׁנַיִם דָּם, דְּמַחְלִילִין עָלֶיהָ הַשֶּׁבֶת. וְהַפֶּרֶשׁ יֵשׁ בֵּינֵיהֶן, דְּבִצְפִידָנָא אָפְלוּ הַחֹלָה וְהַרּוּפָא אוֹמְרִים אֵין צָרִיךְ לַחְלוּל, אֲמַרְיִין דָּאֵין בְּקִיאֵין בָּזָה, כִּי מִקְבֵּל בְּיַד חו"ל שִׁסְנָה הִיא, וּבִשְׁאָר כָּאֵב הַשְּׁנַיִם דְּחָשִׁיב כִּמְכָה שֶׁל חָלָל, בִּסְתָם מִחְלִילִין, וּכְשָׁאוֹמֵר הַרּוּפָא אוֹ הַחֹלָה שָׁאֵין צָרִיךְ אֵין מִחְלִילִין, וּכְדִלְקַמָּה בְּסַעֲיָ ד' [פרי מגדים]: **(ט) וְדוֹקָא וכו'.** קאי ארישא, אִמְכָּה שֶׁבְּחָלָל הַגּוֹף: **(י) וּמִצְטַעַר וכו'.** הֵינוּ, ^אדְּכָאִיב לֵה טוּבָא וּמִצְטַעַר כָּל כֶּךָ עַד שֶׁחֹלָה כָּל גּוּפוֹ עַל יְדֵי זֶה אִף שָׁאֵינוֹ נּוֹפֵל לְמַשְׁכָּב, וּכְדִלְקַמֵּן סַעֲיָ יז, וְעַיִן בְּבֹאוֹר הַלֵּכָה (אות ב). וְאִף דְּמַתְחַלָּה מְבָאָר דְּחָלִי הַשְּׁנַיִם מְקַרִי שֶׁל חָלָל, מִכָּל מְקוֹם אֵינוֹ מֵתֵר הַהוּצָאָה עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל, דְּהוּצָאֵת הַשֵּׁן אֵינֶיהָ רְפוּאָה יְרוּעָה [אלה רבה], וְאִדְרָבָה, ^אלְפַעְמַיִם יֵשׁ חֲשֵׁשׁ סְכָנָתָא עַל יְדֵי זֶה, וְהָא דְּמַתִּיר הַשְּׁלַחַן עֲרוּךְ מִקְדָּם לַחְלֹל עֲלֵיהֶן הַשֶּׁבֶת, ^אהֵינוּ, לְרִפְאוֹת הַמַּחְלָה עַל יְדֵי סְמִים, שְׁלֹא יִהְיֶה צָרִיךְ לְהוּצִיאֵין: **(יא) אוֹמֵר וכו'.** וְאִף עַל גַּב דְּהוּא פּוֹתַח פִּיּו וּמִמְצִיא אֶת שְׁנוֹ לְהוּצִיאֹ, קָמָא לָן דְּמַסִּיעַ אֵין בּוֹ מִמֶּשׁ. וּבִט"ז מְאִרִיךְ בַּעֲנֵן זֶה וְדַעְתּוֹ לְהַחְמִיר, ^אאֲבָל הַרְבֵּה אַחֲרוּנִים נַעֲתֵם כְּהַשְּׁלַחַן עֲרוּךְ: **(יב) לֹאֵינוֹ יְהוּדִי לְהוּצִיאֹ.** אֲבָל לֹא עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל ^אלְכָלִי עֲלָמָא, דְּהוּצָאֵת שֵׁן הוּא מְלָאכָה דְּאוּרִיתָא, דְּהָא חוֹבֵל לְרְפוּאָה [מגן אברהם]. וְעַיִן לְקַמֵּן בְּרִישׁ סַעֲיָ י, וּנְפַקָא מִנָּה מִזָּה גַם לַעֲנִינֵינוּ: **ד** **(יג) אֵינֶיהָ צְרִיכָה אִמְד.** פְּרוּשׁ, אִם הוּא מְסַכֵּן לְשַׁעְתּוֹ אוֹ לֹא: **(יד) כָּל שֶׁרְגִילִים וכו'.** מִמַּאֲכִלִים וּרְפוּאוֹת [רמב"ן], וּמִשְׁמַע אִף עַל פִּי שָׁאֵין בּוֹ סְכָנָה בְּמִנִּיעַת הַדְּבָר הַהוּא, כִּיּוֹן שֶׁחָלִי יֵשׁ בּוֹ סְכָנָה וְיֵשׁ בְּהַדְּבָר ^אצֶרֶךְ קִצָּת, וּרְגִילִין לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּחָל, עוֹשִׂין גַּם בַּשֶּׁבֶת [מגיד משנה]. וְעַיִן בְּבֹאוֹר הַלֵּכָה (אות ג) שֶׁהֲבֵאֵנוּ מִכְּמָה פּוֹסְקִים דְּסִבְיָא לְהוֹ שְׁאָפְלוּ בְּמְקוֹם שְׁצִרִיךְ חִלוּל אֵין מִחְלִילִין עַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֲלָא בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לַחוּשׁ בּוֹ שָׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂהוּ לוֹ יִכְבַּד עָלָיו חֲלָיו וְיִוְכַל לְהַסְתַּפֵּן, אֲבָל כָּל שְׁבִירוֹ שָׁאֵין בְּמִנִּיעַת אוֹתוֹ דְּבָר חֲשֵׁשׁ סְכָנָה, אִף עַל פִּי שְׁמַכָּל מְקוֹם צָרִיךְ הוּא לוֹ וּרְגִילִין לַעֲשׂוֹת לוֹ, אֵין עוֹשִׂין אוֹתוֹ בַּשֶּׁבֶת אֲלָא עַל יְדֵי אֵינוֹ יְהוּדִי כְּדֵין צָרְכִי חוֹלָה שָׁאֵין בּוֹ סְכָנָה, וְעַל כֵּן בּוֹדָאי מֵהִנְכוֹן לְהַחְמִיר בְּאִסּוּר שֶׁל תּוֹרָה. וְעַיִן בְּבֹאוֹר הַלֵּכָה (אות ג) מַה שֶּׁכְּתִבְנוּ בְּסוֹף דְּבָרֵינוּ: **(טו) כְּשִׁיּוּדָעִים.** וְכָל שֶׁפֶן כְּשֶׁהַרּוּפָא אוֹ הַחֹלָה אוֹמְרִים שָׁאֵין צָרִיךְ, שָׁאֵין מִחְלִילִין:

וְהַעֲלֵף וְיִסְתַּפֵּן, וְלֹא תִלּוּי כָּלֵל בְּאִמְרִיתוֹ, דְּהַרְבֵּה פְּעָמִים אֵינוֹ יוֹדַע אִם הוּא מְסַכֵּן, אֲלָמָא דְּאָפְלוּ לְדִידָה נִמֵּי דּוֹקָא מִשּׁוּם סַפֵּק סְכָנָה אֲבָל לֹא מִשּׁוּם דְּטוֹב וְיָפָה לוֹ. וְכֵן הוּא דַּעַת הַתּוֹסְפוֹת יִשְׁנִים כְּדִבּוּר הַמַּתְחִיל חוֹלָה, עַיִן שָׁם, וְכֵן כְּתַב הַתּוֹסְפוֹת בְּפָרָק מִפְּנֵין, וְכֵן כְּתַב הַמְּאִירִי זֶה לְשׁוֹנוֹ, וְיִלְדֵת שְׁמַחְלִילִין, לֹא סוּף דְּבָר לְמַה שֶׁהִיא נַעֲשֶׂה לְרְפוּאָה אֲלָא אָפְלוּ בְּמַה שֶׁנַּעֲשֶׂה לִישֵׁב דַּעְתָּהּ, אִף עַל פִּי שֶׁבְּפָרָק אַחֲרוֹן דִּיּוּמָא הַחְמִירוֹ שְׁלֹא לְהַאֲכִיל אֲלָא עַל פִּי מִמְחָה, מִכָּל מְקוֹם כִּכָּאן מֵתוֹךְ פְּחָדָה יְכוּלָה לְהַסְתַּפֵּן, עַיִן שָׁם, וְכֵן נִרְאֶה דַּעַת הַרְשָׁב"א בְּתַשׁוּבָה סִימָן ריד ה"ל, שֶׁהִרָּ תַב, דְּהָא הַמְסַכֵּן מְסַכֵּן הוּא אֲצֵל אֲכִילָה וְכו' וְנִאֲכִילֵהוּ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, עַיִן שָׁם, אֲלָמָא דְּלֹא קָשָׁה לוֹ אֲלָא מִטַּעַם הַרְאִיָּה דְּהִבִּיא מִפְּרָק חֲרַשׁ דְּכָל מְסַכֵּן מְסַכֵּן הוּא אֲצֵל אֲכִילָה גַם כֵּן, אֲבָל אִי לֹא מִשּׁוּם זֶה לֹא קָשָׁה לֵה נִאֲכִילֵהוּ בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים, וְעַל כִּרְחֻךְ דְּלֹא מִחְלִילֵין כִּי אִם לְהַעֲבִיר הַסְכָּנָה. גַּם מְדַבְּרֵי הַרַמְבַּ"ם בְּעֶצְמוֹ אֵין רְאִיָּה כָּל כֶּךָ, דְּהָא דְּכַתֵּב עוֹשִׂין לוֹ כָּל שֶׁרְגִילִין לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּחֹל מִמַּאֲכִלִים וּרְפוּאוֹת, מְסַתְּבָא שָׁאֵין

שניר הציון

סכנתא היא: ז. אסור והתר: ח. שם: ט. ש"ך בנקודות הכסף והחמר משה ואלה רבה והחיי אדם וכן מסיק הרשב"א בחדושיו בשם הרמ"ה: י. אפלו לדעת המחמירין בסעיף יז שבות דרבנן על ידי ישראל לרפואה: ד יא. דאלו צריך הרבה, אפלו לדעת המחמירין שרי, וכההיא דתניא ביומא פ"ד מחממין לו תמין בין להשקותו בין להברותו:

(זו) ומפירים באותו חלי ^[ד*] שִׁמְמָתִין ואין צריך חלול, אסור לחלל עליו אף על פי שהיא מכה של חלל: ה. "מכה שאינה של חלל, נשאלין בבקי ובחולה, ואין מחללין עליו שבת עד שיאמר אחד מהם שהוא צריך לחלול, או שיעשה אצל אחד מהם (יו) סכנת נפשות (ועין לקמן סימן תריח): ו. טמכה שעל גב היד וגב הרגל, וכן מי שבלע עלוקה, וכן מי שגשכו בלב שוטה יאו אחד מזוחלי עפר הממיתים, אפלו ספק אם ממית אם לאו, הרי הם כמכה של חלל: ז. למחללין שבת (יח) על כל מכה שנעשית ^[ה*] מחמת בפרזל, ועל שחין הבא בפני הטבעת, ועל סימטא והוא הנקרא פלונקר"ו בלעז, יועל מי שיש בו קדחת (יט) חם ביותר או (כ) עם גססור: ח. פמי שאחזו דם, (כא) מקיזין אותו אפלו הולך על רגליו ואפלו ביום הראשון:

באר היטב

לא עלינו, שידוע שאין זה סכנת נפשות, ותחלתו קר וסופו חם, אלא שזה מירי שבפעם אחת בא עליו החמימות ונקרירות, ש"ו. וכתב באסור ונתר, דמיר להקיו דם בשבת לקדחת על ידי אינו יהודי, ושאר כל החללים הפנימים אפלו על ידי ישראל מתר ועל פי רופא ממחה. מי שחלה בחלי הקדחת ועשו לו רפואות קמיעא א' של עשבים לחלות עליו ימים במספר ובתשלום זמן מספר הימים צוה לזרק תוך הנדה

באר הגולה

כונתו אפלו לדבר שאינו להעביר הסכנה, אלא פיון דמירי שאין כאן בקי ואינם יודעין מה לעשות, להכי אמר שיעשו כל הדברים שעושין בחל להעביר הסכנה לפי הבנתם, אבל אין הכי נמי דגם לפי הבנתם אינם רשאים לעשות לו דברים שאפלו בחל יודעין הם בעצמם שאינה להעביר הסכנה, ומה שכתב ממאכלים ורפואות, הינו, מאכלים הקלים שרגילים לתת לחולה שלא יתחלש, שגם מניעת דבר זה יהיה לפעמים סבה לחזק חליו ויוכל לבא לידי סכנה. ואביא ראיה לדברינו מדברי הרמב"ם בעצמו בתורת האדם, וזה לשונו, לא נצרכא אלא בסומא, מהו דתימא פיון דלא חזיא אסור, קא משמע לן יתובי דעתה דחולה בעלמא מחללין שבתא במלתא דמסתכנא בה, עד כאן לשונו, הרי מוכח דיתובי דעתא דחיה אינה כי אם משום דקים להו לחכמים דמסתכנא בה, וכן משמע עוד במאירי פרק שמונה שרצים ובר"ן שכתבו, ואין אומרים שלא נחמם עד שיאמרו הרופאים בודאי שאם נחמם לו יתרפא, אבל אם היה ספק להם אם יתרפא לא נחמם לו, קא משמע לן, עין שם, הרי דלא מעטה הבריתא כי אם ספק רפואה, אבל היכא דאין ספק כלל שיתרפא החולה על ידי זה רק שטוב ויפה הוא לו בודאי אין מחללין, וכן משמע לכאורה פשוטית הסוגיא בפרק מפניו, דקאמר שם, עושין מדורה לחיה, סבר מנה לחיה אין לחולה לא, אף על גב דבדואי טוב הוא לחולה אף על פי כן אינו מסכן לנה, עד דאסיק הגמרא דגם לחולה יש חשש סכנה, עין

ושכחה לטל צפרניה בערב יום טוב שלא תאמר לאינה יהודיה שתטל צפרניה ביום טוב משעם שהיא פושטת ידיה במתכוון לזה, עין שם, ועין מה שכתבנו שם בשם נקדוה הקסר. והגמן אברהם בסימן שמ כתב, צריך עיון אם להתיר בנקור, ולכן מתר לומר לאינו יהודי לחתכם, עין שם: ג. סמור. מלשון חסמר שערב בשר, ונראה שהוא מה שאומרים בלשון אשכנז שידערי"ן¹, ועל כל פנים אין זה הקדחת המצוי,

משנה ברורה

(זו) ומפירים באותו חלי שִׁמְמָתִין. רוצה לומר, שמפירים בברור שלא יתגבר החלי יותר על ידי שנמתיך עד הלילה במוצאי שבת: ה (יו) סכנת נפשות. צריך לומר, "ספק סכנת נפשות, ורוצה לומר, דאפלו אומרים רק שמא יכבד עליו החלי ויסתכן, נמי שרי, וזהו שפסי הרמ"א, ועין לקמן סימן תריח, דכן מבאר שם לענין אכילת יום הכפורים, והוא הדין כאן: ז (יח) על כל מכה. אפלו אינה בחלל הגוף, ואפלו שלא על גב היד והרגל: (יט) חם ביותר. הוא הנקרא בלשון אשכנז טיפויס וכדומה: (כ) עם סמור. מלשון חסמר שערב בשרי, והוא הנקרא שידערי"ן בלשון אשכנז, שבה הקרירות והחמימות בפעם אחת, לאפוקי קדחת המצוי שבה מתחלה הקרירות ואחר כך החמימות, אין זה בכלל חולה שיש בו סכנה [אחרונים], ומכל מקום על ידי אינו יהודי מתר לחלל עליו שבת: ח (כא) מקיזין אותו. אפלו על ידי ישראל, דסכנתא הוא. ואם אחזו דם במקצת, ומנכר שהוא רק מחוש בעלמא, אסור [הג"א]:

שם, ובפרט לפי דעת הרמב"ם דגם למסכנא אין מחללין לחולה, ורק דקא לחיה שיהיה חולה, ורק דקא חולה, ואוקמה לסוגיא דמירי בחולה שאין בו סכנה. אמנם שיטה זו קשה, דאם כן לרב הפוסקים דסברי דמסקנת הגמרא דגם לחולה עושין לו מדורה, אם כן יתחדש לנו דחולה שאין בו סכנה עושין לו מדורה על ידי ישראל, וזה לא נשמע משום פוסק, וכן כתב בחוששי הרמב"ם המובאים בספר מעשה רוקח שדעת הרמב"ם שאין עושין מדורה לחולה אפלו יש בו סכנה, והוא מספר הבתים, עין שם, וכן מבאר בשלטי הגבורים פרק מפניו, עין שם. והנה מלבד דעת המגיד משנה מצאתי עוד איזה פוסקים דמשמע דסבירא להו כדבריו, וזה לשון התשב"ץ חלק ראשון סימן נד, ואפלו הדלקה והבערה שהוא מלאכה גמורה עושין אותה בשביל חולה שיש בו סכנה, אף על פי שאין עקר רפואתו בהדלקת הנר אלא שצריכין אנו לצרכי רפואתו, והכי תניא בפרק מפניו אם היתה צריכה לנר וכי, מכאן נראה שאפלו משום ישוב דעתו של חולה, אפלו אינו צריך לרפואתו אלא ישוב דעתו בלבד, והוא הדין שאר מלאכות שהחולה מתישב דעתו בהם, שעושין אותן בשבת, עד כאן לשונו, ומשמע לכאורה דסבירא להו כהמגיד, וכן מצאתי עוד למאירי שלהי יומא בדבור המתחיל בין להשקות בין לרפואתו, שכתב, אף על פי שרחיצה זו של חזק אבריו אין בה צרך למהירות, והוי לן למימר שנמתיך לה כדי שלא יתחלל שבת, שמכל מקום ממהרת היא בחזק אבריו, ואין משהין לה שום דבר תועלת לגמר רפואת החולה, עד כאן לשונו, גם מזה משמע לכאורה דסבירא לה כהמגיד משנה. אברא דצריך עיון בדעתו, דהרי לעיל הבאנו אותו בשטת האוסרין, וכדמוכח בהדיא בדבריו בפרק מפניו, ואפשר דחזק אבריו נמי פעמים שמוציא אותו מחזקת סכנה. והנה מצאתי באור זרוע בהלכות יולדת פלגתא בענין זה, וזה לשונו, ר' גרשם התיר ליוולדת שילדה שבעה ימים לפני הפסח להחם לה חמין בליל פסח, וה"ר אליעזר אוסר ואמר דסברת הלכה זו אינה ברחיצה, כי לא התר לחלל שבת אלא בדברים שיש בהם פקוח נפש, עין שם שהאר"י, ולכאורה משמע מזה דסברת הר"ר גרשם כדעת המגיד, אף אין ראיה, דאפשר דסבירא לה דגם ברחיצה איכא נמי פקוח נפש וכן הוא דעת כמה ראשונים, עין לקמן בסימן שלא. נחזור לענינו, דמוכח מהני פוסקים שהבאתי למעלה, הינו, רש"י ורבנו תם ור"י ותוספות ישנים דיומא ותוספות פרק מפניו ומאירי שם ורשב"א בתשובה והאור זרוע בשם הר"ר אליעזר, דכל היכא דאינו מסכן לדבר זה אין מחללים, וכן הוא משמעות הר"ן שהעתיק כפרוש רש"י בכל המקומות, וגם ממה שכתב בפרק שמונה שרצים בדבור המתחיל שמא יבא, וכמו שכתבנו למעלה, וגם דעת הרמב"ם לפי מה שצדדנו משמע גם כן דסבירא לה הכי, ודבריו ר' גרשם אינו מבאר בהדיא שחולק על זה וכנ"ל, ולא נשאר לנו להקל כי אם דעת המגיד ומשמעות התשב"ץ ומשמעות המאירי דיומא ונאף שמהר"ן אנו לחלק לדבריו שלא יסתר את עצמו וכנ"ל, אם כן בודאי היה מהנכון להחמיר באסורי תורה, ובפרט שהוא שלא במקום סכנה, וגם ברקנט"י סימן קר כתב וזה לשונו, יש אומרים דקא דאמרין במסכן דוחה שבת, הינו, דברים שאם לא יעשה אותן יבא לידי קלקול גרול, אבל בדברים שאין להם צרך הרבה אין מחללים את השבת, ויש מתירים, ונראים דברי האוסרים, עד כאן לשונו. אכן בדבר"ז חלק ד סימן קל כתב שגשאל על זה והשיב בקצרה שיש דעות בזה ודעתו להקל כדעת המתירים, ולא הביא ראיה על זה ורק בסבךא בעלמא, עין שם. ולעניות דעתי העקר כמו שכתבנו וכמו שהכריע הרקנט"י. ודע עוד, דאפלו לפי דעת האוסרים הנ"ל הינו, דוקא בדבר שברור לנו שלא יכבד חליו על ידי מניעת דבר זה, אבל בדבר שיש חשש שעל ידי מניעת דבר זה יחלש ויכבד חליו, מחללין עליו השבת. וכעין שכתב רבנו תם לגבי יום הכפורים וכנ"ל, וכן נפסק לקמן בר"ש סימן תריח. ולפי דברי המאירי הנ"ל ביומא משמע, שאם על ידי פעלת החלול הזה יתחזקו אבריו, גם כן אין למנע דבר זה מאתו, פיון שהוא חולה שיש בו סכנה:

^[ד*] שִׁמְמָתִין וכו'. והיכי דגונח מלבו שהוא מסכן, והרופאים אמרו שרפואתו היא שישתה חלב בכל יום, אסור לחלל שבת באסור דאורייתא בשביל זה, וכדלקמן בסעף לג, דנהי דמסכן הוא אם לא ישתה לעולם, אמנם על כל פנים אינו מסכן בשביל פעם אחת ורשב"א כתבתי ס רמב"ן שבת פרק חבית ובמלכות שם:

ז ^[ה*] מחמת ברזל. עין תבואות שור הלכות טרפות סימן מד שסתפק אי מירי בהכאה בכח או אפלו חתוך בנחת נמי הוי מסכן, עין שם והגאון ר' עקיבא איגר בתדפוסיון:

שער הצינן

ה יב. חרדשי ר' עקיבא איגר:

ט. **זהו**שש (כב) בעיניו או בעינו ויש בו ציר או שהיו שותתות ממנו דמעות מחמת הכאב, או שהיה שותת דם, או שהיה בו (כג) רירא ותחלת אוכלא (פרוש, (כד) תחלת חלי), מחללין עליו את השבת: **י.** **קכל חלי** (כה) שהרופאים אומרים שהוא סכנה, אף על פי שהוא על הפשר מבחוץ, מחללין עליו את השבת. ^[1*] **ואם רופא אחד אומר צריך** ^[1*] **ורופא אחד אומר אינו צריך,** (כו) מחללין. ^[ח*] **ויש מי שאומר** ^[1*] **(כו) שאין צריך ממחה,** (כח) דכל בני אדם חשוכים ממחין קצת, וספק נפשות להקל. הגה ויש אומרים (כט) דוקא ישראלים, (ל) אבל סתם אינם יהודים שאינם רופאים לא מתקנין אותם בפקיאם (איסור והיתר הארוך). מי שרצים לאנסו שיעבר עברה גדולה, (לא) אין מחללין עליו השבת כדי להצילו (עין לעיל סימן שו) (בית יוסף בשם הרשב"א): **יא.** **שחולה שיש בו סכנה,** שאמדהו ביום שבת שצריך לעשות לו רפואה ידועה שיש בה מלאכת חלול שבת שמונה ימים, (יב) אין אומרים נמתין עד הלילה ונמצא שלא לחלל עליו אלא שבת אחת, אלא יעשו מיד אף על פי שמחללין עליו שתי שבתות. ולכבות הנר בשביל שישן, עין לעיל סימן רעח: **יב.** **הפשמחללין שבת על חולה שיש בו סכנה,** משתדלין (יג) שלא לעשות על ידי אינם יהודים וקטנים ונשים, (יד) אלא על ידי ישראל גדולים **אוכני דעת.** הגה ויש אומרים דאם אפשר לעשות בלא דחוי (יז) ובלא אחור על ידי שנוי, עושה על ידי שנוי, ואם אפשר לעשות (יז) על ידי אינו יהודי בלא אחור כלל, עושין על ידי אינו יהודי (אור זרוע), ^[1] (יז) וכן נוהגים, אבל במקום דיש לחש שיתעצל האיני יהודי, אין לעשות על ידי אינו יהודי (תוספות ור"ן):

באר היטב

הממחה אפלו להקל, מגן אברהם, עין שם: **ס.** וכן נוהגים. וט"ז חולק על זה וכתב דיש חשש שמא אתה מכשיל לעתיד, באם שיצאו עכשו שאין עושין רק על ידי אינו יהודי וסבירו שיש אסור על ידי ישראל, ולפעמים לא יהיה אינו יהודי מצוי

משנה ברורה

ט (כב) בעיניו וכו'. ואף על גב דמשום סכנת אבר אין מחללין באסור דאורייתא לכלי עלמא, וכדלקמן בסעיף יז, עין שאני, דשוריקי דעינא בלבא תליא ואיכא סכנת נפש [גמרא]: **(כג) רירא.** בגמרא משמע דהוא הדין קידחא, וכן איתא ברמב"ם וכל בו [הגר"א]: **(כד) תחלת חלי.** "וכן באמצע המחלה, אבל בסוף חלי שפבר תש מחלתו, ליכא סכנתא על ידי סימנים הללו, וכל שכן כשרוצה לעשות רפואה" ^[1] **כדי להגביר אור עיניו,** דבדאי אין מחללין משום זה: **י (כה) שהרופאים וכו'.** אפלו אינו יהודי, כיון שרופא ^[1] אמן הוא, וכתב הרדב"ז חלק ד סימן סו, אם החולה אומר צריך אני לתרופה פלונית והרופא אומר אינו צריך, שומעין לחולה, אם לא שרופא אומר שאותה תרופה תזיקהו, אזי שומעין לרופא. ועין באור הלכה (אות ז) מה שכתבנו בזה: **(כו) מחללין.** דספק נפשות להקל: **(כז) שאין צריך ממחה.** ומכל מקום דוקא כשיאמר שמכיר באותו חלי, כמו שכתוב סימן תריח, וגם אינו נאמן להכחיש הממחה אפלו להקל [מגן אברהם ואליה רבה]: **(כח) דכל בני אדם וכו'.** הינו, אפלו למכה שאינה של חלל, ומכל מקום אם אפשר לעשות על ידי אינו יהודי, טוב יותר, כמו שבארתי בבאור הלכה (אות ח): **(כט) דוקא ישראלים.** דכיון שהוא מצוה על שבת ואומר לחללו, ודאי סומך על המחאתו: **(ל) אבל סתם וכו'.** וכן עקר [אליה רבה]: **(לא) אין מחללין וכו'.** דאין אומרים לו לאדם חטא בשביל שיופה חברך, אף אם הכפיה היה באחד משלש עברות, עבודת גלולים וגלוי עריות ושפיכות דמים, והוא משער שהנאנס ימסר עצמו למיתה בשביל זה, אפשר דצריך לחלל כדי שלא יבא לזה: **יא (יב) אין אומרים נמתין.** ואין סתירה מזה להא דסוף סעיף ד, דהתם הלא מירי שידוע ומכיר ששל ידי המתנתו עד הערב לא יגיע שום ריעותא להחולה, מה שאין כן הכא: **יב (יג) שלא לעשות וכו'.** הטעם

ע עבודת גלולים כח. ק יומא פד בריקא לענין להאכילו ביום הכפורים ומשם למדו לענין שבת. ר טור בשם ר"י. ש שם בגמרא כפרוש המשנה וברייתא. ת שם ובהרי"ת. א הרמב"ם בפרק ב.

מאחוריו, והיה קמיעא ממחה, ונשלם הזמן בשבת, יכול לזרקה, כיון דהנהיר הוא כרמלית, שבות יעקב חלק ב סימן נ', עין שם: **ז.** שאין צריך. ועל כל פנים צריך שיאמר שמכיר באותו חולי, כמו שכתוב סימן תריח, ועל כל פנים אינו נאמן להכחיש ^[לענין המחלה]

באר הגולה

י [1*] ואם רופא אחד. והסכימו כמה אחרונים [מגן אברהם בשם הפ"ח ואליה רבה, עין שם], דהנינו דוקא אם שניהם שוים, אבל אם אחד מהם מפלג בחכמה שומעין לדבריו בין להקל בין להחמיר, דכיון דבמנינם שוים הם אזלינן בתר רב חכמה:

[1*] ורופא אחד אומר אינו צריך. עין במשנה ברורה שכתבנו בשם הרדב"ז חלק ד סימן סו, שאם חולה אומר צריך אני לתרופה פלונית ורופא אומר אינו צריך, שומעין לחולה, כמו דאמרנן לענין תענית יום הכפורים, ולעניות דעתי אין הדברים אמורים אלא כשאומר מרגיש אני חלשה באבר פלוני על כן יעשו לי תרופה פלונית שמועלת לחלי אבר זה, ובזה ודאי שומעין לו, דלב יודע מרת נפשו שיכא בכל מלי, ואפלו רופא אומר שאינו צריך שום תרופה אין שומעין לו, אבל אם המחלה ידועה והחולה אומר שתורפה זו מועלת למחלה זו והרופא אומר שאינו מועיל, בזה אין סכרא לשמוע לחולה לחלל שבת בחנם. **[ומכל מקום]** אפשר לומר דהיכי דאומר החולה ידוע לו ששבע גופו להתרפאת ממחלה זו כשנוטל רפואה זו, אפשר דשומעין לו, דגם בזה שבות קצת לומר דאדם בקי בגופו יותר ממאה רופאים, אם לא דאיכא חשש שמא תסרך דעתו עליו אם יראה שאינם עושים כדבריו. **והא דאמרנן גבי חיה דעד שבעה מחללין כשאמרה צריכה,** ומבאר בחדושי הרשב"א דאפלו רופא אמר אינה צריכה שומעין לה, מירי גם כן באופן זה, שהיא אומרת שצריכה חמין לשותות או לרחיצה, שפוגשת חלשה באברה וכו', ורופא אומר שלפי חזוק גוה אינה צריכה על כן אין שומעין לדבריו, דלב יודע וכו', אבל כשהיא מחלקת לאיזה תרופה תועיל אין סכרא לשמע לה וועין בשלטי הגבורים פרק מפני דבור המתחיל השאלתו ודוק, וכן משמע בתשובת הרשב"א חלק ד סימן רפד כדברינו:

^[ח*] **ויש מי שאומר שאינו צריך ממחה.** דין זה הובא בטור בשם הר"י. והנה מרמב"ם משמע דלא סבירא לה כן, דזה לשונו בפרק ב מהלכות שבת, לפיכך חולה שיש בו סכנה עושין וכו' על פי רופא אמן של אותו מקום, וכן בר"ן שלהי יומא לענין מאכילין אותו על פי בקיאיין, משמע גם כן לכאורה דלא סבירא לה כן, עין שם, אך משום דהוא סכנת נפשות חשש המחבר לדעה זו, כמו שסיים בעצמו. ועל כן נראה דאם אפשר לעשות על ידי אינו יהודי יעשה על ידי אינו יהודי, דבלאו הכי יש דעות דאף אם רופא ממחה צוה לחלל והוא יכול לעשות על ידי אינו יהודי דיעשה על ידי אינו יהודי, וכדלקמן בסעיף יב:

כתב הרא"ש, משום דזמנין דלתנייהו, ואתי גם כן לאהדורי בתריהו, ומתוך כך יבא לידי סכנה, וטעם אחר, שמא יאמרו שלא נתן שבת לרחות אף בפקוח נפש ולכך מוסרין אותה להם, ויתעצלו בדבר ומתוך כך יבא לידי סכנה, או שמא יקלו הנשים בדבר ויבאו לחלל שבת במקום אחר [רמב"ם]: **(יד) אלא על ידי וכו'.** וכשיש שם במעמד זה חכמים, מצוה לכתחלה לעשות חלול זה על ידיהם [ר"מ פרוש המשנה פרק מפנין, ורי"א ותשב"ץ חלק א סימן נד]. ודע, דכל סעיף זה מירי שפלים עומדים באותו מעמד, אבל אי ליכא שם אנשים ויש נשים שם, בודאי אין להם להמתין והם זריזות ונשפלות [תשב"ץ ורי"א]: **(יז) ובלא אחור על ידי שנוי.** דכל כמה דנוכל לעשות בהתר לא שבקי התרא ונעשה באסור. ונראה דהוא הדין אם על ידי השנוי מתאחר הדבר מעט, רק דאין החלי בהול, נמי מתאחרים מעט כדי לעשות על ידי שנוי, דאינו אלא אסור דרבנן: **(יז) על ידי אינו יהודי.** והוא הדין על ידי קטנים: **(יז) וכן נוהגים.** והט"ז כתב דלאו מנהג ותיקין הוא, דאף שיכול לעשות על ידי אינו יהודי, מפל מקום הישראל יזרו בדבר

שער הציון

ט יג. מאירי ביצה כב: **יד.** רש"י: **י טו.** אסור והתר:

יג. כִּפֹּל הַזֵּרִיז לְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ סִפְנָה הָרִי זֶה מִשְׁבֵּת, אֶפְלוּ אִם 'מִתְקֵן עֲמוֹ דָּבָר אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁפָּרַשׁ מִצֻּדָּה לְהַעֲלוֹת תִּינוּק שֶׁנִּפְּלַ לְנֶהֱרַ וְצָד עֲמוֹ דְּגִים, (דח) וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה: יד. יְהִיָּה חוֹלָה שֵׁשׁ בּוֹ סִפְנָה צָרִיךְ בֶּשֶׁר, (טז) שׁוֹחֲטִים לוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים נֶאֱכִילֵנוּ נִבְלָה, אֲבָל אִם הָיָה הַחוֹלָה צָרִיךְ לֶאֱכִילָה לְאַתֵּר וְהַנְּבִלָה מוֹכֶנֶת מִיַּד וְהַשְׁחִיטָה מִתְאַחֶרֶת לוֹ, מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ הַנְּבִלָה: טו. יֵאָמְדוּהוּ (פְּרוּשׁ, הַתְּבוּנָנוּ בְּמַחֲלָתוֹ וְשִׁעְרוֹ) הַרּוֹפְאִים שֶׁצָּרִיךְ גְּרוּגְרָת אַחַת, (מ) וְרָצוּ עֲשֹׂרָה (מא) וְהִבִּיאוּ לוֹ כָּל אֶחָד גְּרוּגְרָת, כָּלָם פְּטוּרִים, [*טז] וַיֵּשׁ לָהֶם שָׂכָר טוֹב מֵאֵת ה', (מב) אֶפְלוּ הַבְּרִיא בְּרֵאשׁוֹנָה: טז. יֵאָמְדוּהוּ לְשֵׁתִי גְרוּגְרוֹת וְלֹא מִצָּאוּ אֵלָא שְׁתֵּי גְרוּגְרוֹת בְּשֵׁנִי עֶקְצִין וְשִׁלֵּשׁ בְּעֶקֶץ אֶחָד, כּוֹרֶתִים הָעֶקֶץ (מג) שֵׁשׁ בּוֹ שִׁלֵּשׁ, וְאִם הָיוּ שְׁתֵּים בְּעֶקֶץ אֶחָד וְשִׁלֵּשׁ בְּעֶקֶץ אֶחָד, (מד) לֹא יִכְרְתוּ אֵלָא הָעֶקֶץ שֵׁשׁ בּוֹ שְׁנַיִם. הִגָּה וְאִם הִדְבָּר כֶּהוּל אֵין מְדַקְדָּקִין בְּכָךְ, שְׁלֹא יָבֹא לִידֵי דַחוּי וְעֹכּוֹב (הַגְהוֹת מִרְדְּכִי פֶרֶק מִפְּנִין): יז. יַחֲוֶלָה שֶׁנִּפְּלַ

בְּאֵר הַיִּטֵּב

תְּרוּמָה, אֲמַאי הֶצֶרֶךְ לַתֵּת טַעַם דְּטָבֵל חֲמוֹר וְתְרוּמָה חֲזִיָּא לִכְהֵן, תְּפוּק לָהּ דְּאֶפְלוּ דִּנְיָמָא דְּטָבֵל וְתְרוּמָה שְׁוִים מִכָּל מְקוֹם מוּטָב שִׁיאֲכִילֵנוּ תְּרוּמָה מִשּׁוּם דְּקָא מִמַּעַט הַבְּאֵסוֹר מִמָּה שִׁיאֲכִילֵנוּ טָבֵל דְּמַפִּישׁ בְּאֵסוֹר דְּעַל כָּל זֵית וְזֵית חֵיב, וְקָל לְהִכִּין. וְעַתָּה חֲדָשִׁים מְקֻרֹב בָּאוּ סֵפֶר פְּרִשְׁת דְּרָכִים וְרֵאִיתִי שֶׁשֶּׁהִקְשָׁה כֵּן, עֵינִי שֶׁם פִּלְפוּל חֲרִיף וְדִירוּשׁ נֶחֱמֵד עַל זֶה, וְעֵינִי מֵה שְׁתָּרַן עַל זֶה הֵיזֵד אַהֲרִין. וְכַתֵּב הַגְּהוֹת מְרֻדְכִי, אִם צָרִיכִים לַחֲמֵם לוֹ יֵין יִמְלֹא יִשְׂרָאֵל וְיַחַם הָאֵינוּ יְהוּדִי וּמוּטָב שִׁיתְנַסֵּף הֵיין מִשִּׁיתְחַלֵּל שֶׁבֶת, עַד כָּאֵן, וְכַתֵּב בְּדִרְכֵי מִשָּׁה שֶׁכִּינֵן שְׂאִסוּרֵי מִדְּכָרֵיהֶם מִתֵּר, וְגַם אִסוּרֵי קָל מֵאֵד, עַד כָּאֵן, וְגַם בְּחִשּׁוּבָתוֹ מִתֵּר רַמ"א אֶפְלוּ לְחוֹלָה שֶׁאֵין בּוֹ סִפְנָה לְשִׁתוֹת סֵתֵם יֵינֵם וְעֵינִי בִּיּוֹרָה דְּעָה סִימֵן קֶחַ סְעִיף יֵ דֹאֲפֶשֶׁר בְּלֹא נִסּוּךְ, וְעֵינִי סִימֵן שִׁיחַ סְעִיף יג, מִגֵּן אֲבָרְהָם. וְט"ז כְּתִב דְּטוֹב יוֹתֵר שִׁישְׁרָאֵל יַחֲמֵם, כִּי אִם יִתְנַסֵּף אֲזַע עַל כָּל טֶפֶה וְטֶפֶה שְׁשׁוּתָה עוֹשָׂה אִסוּר כְּמוֹ הַטַּעַם בְּנִבְלָה, וְכֵן פֶּסֶק הַב"ח, עֵינִי שֶׁם:

בְּאֵר הַלֵּכָה

טו [*טז] וַיֵּשׁ לָהֶם שָׂכָר טוֹב. עֵינִי מִשְׁנֵה בְּרוּרָה שֶׁפְּתַבְתִּי דְּמִירָי דְּכָל אֶחָד חֲשֵׁב שֶׁהוּא יִקְדִּים לְחִבְרוֹ, וּמִירָי בְּחָלִי כֶּהוּל, דָּאֵם לֹא כֵן מִסְתַּבְּרָא שְׂאִסוּר לְהַרְבּוֹת בַּגְּבֵרִי, וּמִי עֲדִיף זֶה מִהָא דְּמַסְפִּיקֵנָּה אִי תֵּרִי בְּתֵרִי עֶקְצִין אוֹ תִּלְתָּא בְּחֻדָּא עֶקֶץ, אֲלֵמָא דְּהִיבָא דְּאֵינוּ בְּהוּל חֲשִׁבִינָּה כָּל דְּבָר לְהִקָּל הַחֲלוּל. וְרֵאִיתִי בְּאֵלִיָּה רַבָּה סְעִיף אֵ שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרְמ"א, דֹּאֲפֵלוּ שְׁנַיִם יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אַחַת כְּמוֹ בְּחַל, וְנִרְאָה דְּמִירָי שֶׁעַל יְדֵי שְׁנַיִם אֶפְשָׁר שְׁתָּהֵא נִגְמַרְתָּ הַמְּלָאכָה מִהֵרָ, אֲבָל בְּלֹא הִכִּי אִסוּר:

הַרְבֵּה מִשְׁנֵה בְּרוּרָה שֶׁפְּתַבְתִּי דְּמִירָי דְּכָל אֶחָד חֲשֵׁב שֶׁהוּא יִקְדִּים לְחִבְרוֹ, וּמִירָי בְּחָלִי כֶּהוּל, דָּאֵם לֹא כֵן מִסְתַּבְּרָא שְׂאִסוּר לְהַרְבּוֹת בַּגְּבֵרִי, וּמִי עֲדִיף זֶה מִהָא דְּמַסְפִּיקֵנָּה אִי תֵּרִי בְּתֵרִי עֶקְצִין אוֹ תִּלְתָּא בְּחֻדָּא עֶקֶץ, אֲלֵמָא דְּהִיבָא דְּאֵינוּ בְּהוּל חֲשִׁבִינָּה כָּל דְּבָר לְהִקָּל הַחֲלוּל. וְרֵאִיתִי בְּאֵלִיָּה רַבָּה סְעִיף אֵ שֶׁהִבִּיא בְּשֵׁם תְּשׁוּבַת הַרְמ"א, דֹּאֲפֵלוּ שְׁנַיִם יְכוּלִים לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה אַחַת כְּמוֹ בְּחַל, וְנִרְאָה דְּמִירָי שֶׁעַל יְדֵי שְׁנַיִם אֶפְשָׁר שְׁתָּהֵא נִגְמַרְתָּ הַמְּלָאכָה מִהֵרָ, אֲבָל בְּלֹא הִכִּי אִסוּר:

יג. כִּפֹּל הַזֵּרִיז לְחַלֵּל שֶׁבֶת בְּדָבָר שֵׁשׁ בּוֹ סִפְנָה הָרִי זֶה מִשְׁבֵּת, אֶפְלוּ אִם 'מִתְקֵן עֲמוֹ דָּבָר אַחֵר, כְּגוֹן שֶׁפָּרַשׁ מִצֻּדָּה לְהַעֲלוֹת תִּינוּק שֶׁנִּפְּלַ לְנֶהֱרַ וְצָד עֲמוֹ דְּגִים, (דח) וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזֶה: יד. יְהִיָּה חוֹלָה שֵׁשׁ בּוֹ סִפְנָה צָרִיךְ בֶּשֶׁר, (טז) שׁוֹחֲטִים לוֹ, וְאֵין אוֹמְרִים נֶאֱכִילֵנוּ נִבְלָה, אֲבָל אִם הָיָה הַחוֹלָה צָרִיךְ לֶאֱכִילָה לְאַתֵּר וְהַנְּבִלָה מוֹכֶנֶת מִיַּד וְהַשְׁחִיטָה מִתְאַחֶרֶת לוֹ, מֵאֲכִילִין אוֹתוֹ הַנְּבִלָה: טו. יֵאָמְדוּהוּ (פְּרוּשׁ, הַתְּבוּנָנוּ בְּמַחֲלָתוֹ וְשִׁעְרוֹ) הַרּוֹפְאִים שֶׁצָּרִיךְ גְּרוּגְרָת אַחַת, (מ) וְרָצוּ עֲשֹׂרָה (מא) וְהִבִּיאוּ לוֹ כָּל אֶחָד גְּרוּגְרָת, כָּלָם פְּטוּרִים, [*טז] וַיֵּשׁ לָהֶם שָׂכָר טוֹב מֵאֵת ה', (מב) אֶפְלוּ הַבְּרִיא בְּרֵאשׁוֹנָה: טז. יֵאָמְדוּהוּ לְשֵׁתִי גְרוּגְרוֹת וְלֹא מִצָּאוּ אֵלָא שְׁתֵּי גְרוּגְרוֹת בְּשֵׁנִי עֶקְצִין וְשִׁלֵּשׁ בְּעֶקֶץ אֶחָד, כּוֹרֶתִים הָעֶקֶץ (מג) שֵׁשׁ בּוֹ שִׁלֵּשׁ, וְאִם הָיוּ שְׁתֵּים בְּעֶקֶץ אֶחָד וְשִׁלֵּשׁ בְּעֶקֶץ אֶחָד, (מד) לֹא יִכְרְתוּ אֵלָא הָעֶקֶץ שֵׁשׁ בּוֹ שְׁנַיִם. הִגָּה וְאִם הִדְבָּר כֶּהוּל אֵין מְדַקְדָּקִין בְּכָךְ, שְׁלֹא יָבֹא לִידֵי דַחוּי וְעֹכּוֹב (הַגְהוֹת מִרְדְּכִי פֶרֶק מִפְּנִין): יז. יַחֲוֶלָה שֶׁנִּפְּלַ

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

עַל פִּי שֶׁכִּכֵּן לִזְוֹה וְנִשְׁמַט זֶה מִמַּלְחָם מִשְׁנָה, וְכֵן בְּרַבּוֹ יִרְחֵם נְחִיב י"ב מִשְׁמַע גַּם כֵּן לֹא מִכּוֹן לִזְוֹה אֵלָא שֶׁבִּלָּא זֶה צָרִיךְ לִזְוֹה, וְכֵן כְּתִב בְּמֵאִירֵי סוּף יוֹמָא שְׁלֹא יִכּוֹן לִזְוֹה, אֶךְ לְכָל הַדְּעוֹת מִירָי שְׁאִינוּ מְרַבֵּה בַּפְּעֵלָה בְּשִׁבְלִי זֶה, כֵּן נִרְאָה בְּרוּרָה: יד. יח. הָרָא"שׁ בְּשֵׁם הַרְמ"א: יט. הַרְמְב"ם בְּפֶרֶק בִּמְהֻלְכוֹת שֶׁבֶת וְהַרְשָׁפָא וְהַר"ן, הוֹבָא בְּבִית יוֹסֵף: כ. הָרָא"שׁ: כא. מִגֵּן אֲבָרְהָם. וְלִפִּי זֶה נִסְתַּמֵּק מִה שֶׁכְּתִב הַט"ז בְּסוּף סְעִיף קָטָן ו, אֶךְ לִפִּי מֵה שֶׁכְּתִב בְּסוּף סְעִיף קָטָן ה עֲדִין יֵשׁ לְהִקָּל כְּזֶה: כב. שְׁלָחַן עֲצִי שְׁשִׁים: טו. כג. גְּמָרָא:

יג. טז. גְּמָרָא, וְהוֹבָא מִגֵּן אֲבָרְהָם, אֶךְ שְׁשִׁים שֶׁבְּהִנְהוּת מְרֻדְכִי מִשְׁמַע קֶצֶת דָּאִין לְהִקָּל כְּזֶה, וְהֵאֱלִיָּה רַבָּה מֵאֵן כְּזֶה, עֵינִי שֶׁם: יז. פְּרִי מִגְדִּים בְּשֵׁם הַלָּחֵם מִשְׁנָה, עֵינִי שֶׁם, אוֹלָם בְּעֶקֶר דְּבָר זֶה יֵשׁ דְּעוֹת בֵּין הָרֵאשׁוֹנִים, כִּי הֵנָּה בְּחֻדּוּשִׁי ר' עֲקִיבָא אֵיגֵר הִבִּיא בְּשֵׁם הַר"ן לְהִקָּל כְּזֶה, וְכֵן בְּפֶה"ג בְּפֶרֶק כג מִמְּהֻלְכוֹת שֶׁבֶת גּוֹרֵם בְּסוּגִיָּא דִּיּוֹמָא אֶךְ עַל גֵּב דְּמַתְּכֵן לְצוּר כּוֹרִי, וְכֵן בְּאִידִךְ כְּלָהּ, וְכֵן בְּרוּקָח סִימֵן קָטָן אֶךְ עַל פִּי שֶׁמַּתְכֵּן לְמִלְאכָה וְלִהְיוֹת הָרִי זֶה מִשְׁבֵּת. אֲבָן בְּרִי"ף וְכִרְא"שׁ הַגּוֹרָא וְאֶךְ עַל גֵּב דְּמַתְכֵּן בְּשִׁפִּי, וְאַחֵר הַר"ף נִשְׁמַע גַּם הַרְמְב"ם שֶׁלֹּא הִזְכִּיר וְאֶךְ

ז טור וכן פתח הרא"ש
בפרק ב דעבודת
גלוים ותר"ן בפרק יד
דשבת. ח טור מדברי
הרמב"ם. ט תר"ן
בפרק יד דשבת. י טור
בשם הרמב"ן. כ שם
בשם הרמב"ם בפרק ב
דשבת. ל שבת קכט.
מ רבינו יוחנן בשם
רמב"ם ממה שכתב
בפרק כא ותר"ן בפרק
כ דעבודת גלוים.
נ שבת קח.

מחמת חליו למשכב (מה) ואין בו ספנה. הגה או שיש לו מחוש שמצטער וחלה ממנו כל גופו, שאז אף על פי שהולך, כנפל למשכב דמי (המגיד פרק ב), ^פ (מו) אומרים לאינו יהודי (מו) לעשות לו רפואה, אבל אין מחללין עליו את השבת באסור דאורייתא (מה) ואפלו יש בו ספנת (נט) אכר. ולחלל עליו ישראל (נ) באסור דרבנן בידיים, ^ח יש מתירים (נא) אפלו אין בו ספנת (נב) אכר. ^ט ויש אומרים שאם יש בו ספנת אכר עושין (נג) ואם אין בו ספנת אכר עושין. ויש אומרים שאם אין בו ספנת אכר ^ט (נד) עושין בשנוי, ואם יש בו ספנת אכר עושין בלא שנוי. ויש אומרים אפלו יש בו ספנת אכר אין עושין לו דבר שהוא (נה) נסמך למלאכה דאורייתא, ודברים (נו) שאין בהם סמך למלאכה עושין אפלו אין בו ספנת אכר. ודברי ^{נז} (נז) הסברא השלישית נראין. הגה (נח) מתר לומר לאינו יהודי לעשות 'תבשיל לקטן שאין לו מה לאכל, דסתם צרכי קטן כחולה שאין בו ספנה דמי (רבינו ירוחם נתיב יב חלק ט ורמב"ן ורשב"א). וכל שאסור לעשות על ידי ישראל, אפלו על ידי החולה בעצמו אסור, אבל כשעושה לו האיני יהודי (נח) מתר ^כ לחולה (ס) לסייע קצת, דמסייע (סא) אין בו ממש (בית יוסף): ^{יח}. להקניז דם (סב) ונצטנן, עושים לו מדורה אפלו בתקופת תמוז: ^{יט}. חולה שאין בו ספנה, ^י (סג) מתר בבשולי אינם יהודים: ^כ. יאין נותנין זין

באר היטב

במלאכה דאורייתא מסייע אין בו ממש, מגן אברהם. וכתב הש"ז, כבר כתבנו דהסייע תהיה דוקא בשעה שהאיני יהודי עוסק בה ולא שיקדים לפניו כלל, עין מגן אברהם בסעיף קטן ב'. וכתב עוד, דמלשון זה משמע דדוקא להחולה התר בסייע קצת אבל לא לאחר, ואיני יודע בה טעם לחלק, ונראה דלא דוקא קאמר לחולה אלא הוא הדין באחר, עין שם: ^{יג}. מתר. ואם נשאר למוצאי שבת אסור לבריא, ואפלו לדידה אם הבריא, ש"ז, ועין סימן שיח סעיף קטן ה' מה שכתבנו שם:

משנה ברורה

בשנוי אסור לעשות בעצמו, ^{כב} אם לא היכי דאי אפשר לעשות על ידי אינו יהודי, מודו לדעה השלישית דמתר על ידי ישראל בשנוי: (נד) עושין בשנוי. הינו, האסור דרבנן, ואין צריך לחפש אחר אינו יהודי: (נה) נסמך למלאכה דאורייתא. כגון לחלל עין [בסוף החלי שאין בו ספנה, וכדלעיל בסעיף ט] שהוא ככותב: (נו) שאין בהם וכו'. כגון הני שמבארין בסעיף מג עין שם: (נז) הסברא השלישית. הינו, שמתר לעשות אפלו כל השבותים, ורק על ידי שנוי, אם הוא חלי כל הגוף ואין בו ספנת אכר, ואם יש בו ספנת אכר אין צריך שנוי כלל, וכן פסקו הש"ז ומגן אברהם, וכן פתח הגר"א שדעה זו עקר שהיא דעת רב הפוסקים: (נח) מתר. ואם ^{כג} אין התניוק רוצה לאכל כי אם על ידי אמו, מתר לאם להאכילו אפלו חלבו אינו יהודי ובשלו, אף על גב דמטלטלת מקצה, ^{כד} ועין בפרי מגדים דמצד קצת דבצי שנוי. כתב בחי' אדם, צריך לזהר שלא לתן המאכל בעצמו לקדרה, דאחד נותן מים ואחד שופת את הקדרה, הראשון פטור אבל אסור: (נט) מתר לחולה. לאו דוקא חולה ^{כה} והוא הדין אחר, אלא דארחא דמלתא נקט: (ס) לסייע קצת. הינו, היכא שבלאו הכי נמי מתעבדא אלא שמסייע מעט, כגון אינו יהודי שכוחל את העין וישראל סוגר ופותח את העין שייכנס בו הפחול, אבל אם אינו יכול לעשות בלתי ישראל אסור, ומשמע דאפלו במלאכה דאורייתא מסייע אין בו ממש [מגן אברהם]: (סא) אין בו ממש. עין בט"ז במה שכתב בזה, ועין לעיל במשנה ברורה סעיף קטן יא שהרבה אחרונים חולקים על זה: ^{יח} (סב) ונצטנן. משום דספנה הוא בסתמא, ואפלו על ידי ישראל שרי, ^{יז} והוא הדין לשאר חלי שיש בו ספנה אם קר לו עושין מדורה להתחמם, דסתם חולה מספן הוא אצל צנה. ^{יז} ואם אפשר על ידי אינו יהודי, יעשה על ידי אינו יהודי: ^{יט} (סג) מתר בבשולי אינם יהודים. ואף על גב דשאר אסורי דרבנן אסור לחולה שאין בו ספנה לאכל ולשתות כדאיתא ביררה דעה סימן קנה, שאני בשול אינם

ס. אומרים לאינו יהודי. ודוקא שצריך לה בשבת עצמו, ור"ד, מגן אברהם: ט. עושין בשנוי. והיא הסברא השלישית שנראים דבריו, ועין סעיף זה בבית יוסף ובאחרונים ויבד אהרן: ^י. תבשיל. ומתר להאכילו מקצה בידיים אם אי אפשר בענין אחר, אסור והתר: ^{יב}. לחולה לסייע. הינו, שבלאו הכי נמי מתעבדא אלא שמסייע קצת, כגון אינו יהודי שכוחל העין וישראל סוגר ופותח העין שייכנס בו הפחול, אבל אם אינו יכול לעשות בלתי ישראל, אסור. ומשמע שם דאפלו

פשוט דהוא הדין לענין שאר מלאכות, כגון בשול וכדומה, אפלו אם הוא בקדרה אחת אסור לבשל ולעשות בשארי מלאכות, רק מה שצריך עכשו בצמצום, ואם הדבר כהול אין מדקדקין בכך, וכדלקמה לחי' אדם]: ^{יז} (מה) ואין בו ספנה. רוצה לומר, ספנת מות, ובין יש בו ספנת אכר או לא: (מו) אומרים וכו'. ודוקא שצריך להרפואה בשבת עצמו, ^{כד} הא כשאין צריך לה בשבת ימתין עד מוצאי שבת, אבל כשיש ספנה אסור להמתין [פרי מגדים]: (מז) לעשות לו רפואה. אפלו במלאכה דאורייתא, ^{כה} והוא הדין שאר צרכיו, כגון לאפות ולבשל וכיוצא באלו, אם צריך לכך: (מח) אפלו וכו'. דלא התר לישראל לעבר על אסור דאורייתא כל זמן שאין נוגע לפקוח נפש ממש: (מט) אכר. עין לעיל בסעיף ו וסעיף ט דיש אברים שנוגעים לפקוח נפש, ^{כז} והוא הדין פיוצא בזה בשאר האברים אם הרופא אומר שאם לא ירפאו האבר יוכל לבוא לפקוח נפש, הרי הוא כשאר חלי שיש בו ספנה: (נ) באסור דרבנן. הינו, ^{כז} כל השבותים ואפלו בלא שנוי, ומשמע דסבירא להו דבמקום חלי לא גזרו: (נא) אפלו וכו'. דאם יש בו ספנה אפלו רק לאכר אחד, לכל הדעות ולכד מדעה אחרונה, עין שם] מתר לישראל לחלל עליו בכל השבותים לרפואתו ^{כח} ואפלו אינו חולה כלל בכל הגוף. כתב בחי' אדם, כל דבר שמתר לעשות על ידי ישראל בחלי שאין בו ספנה, אפלו יכול לעשות על ידי אינו יהודי מתר: (נב) אכר. ואדלעיל בריש הסעיף קאי שהוא חולה שנפל למשכב או שמצטער הרבה וחלה מזה כל גופו, ^{כט} אבל אם בכל גופו אינו חולה כלל רק שהוא חולה באחד מאבריו, וגם באותו האבר אין ספנה, לכלי עלמא לא שרי לחלל כי אם על ידי אינו יהודי, ^ל וגם דוקא בדבר שהוא משום שבות בעלמא, דאז על ידי אינו יהודי יעשה שבות דשבות ושרי במקצת חולה, וכדלעיל בסמן שז סעיף ה: (נג) ואם אין בו וכו'. אף שהוא חולה הפולל כל הגוף, סבירא להו דאסור לעשות על ידי ישראל. ולדעה זו השנייה ^{לא} אפלו

שער הציון

יז כד. מגן אברהם בשם ור"ד: כה. רמב"ם בפרק ב מהלכות שבת: כז. פשוט: כז. אפלו דבר שהוא נסמך למלאכה דאורייתא דלדעה רביעית אסור: כח. מגן אברהם ושאר אחרונים: כט. מגן אברהם בשם המגיד משנה שהוא דעה זו, וכן פתח הגר"א: ל. מגן אברהם ופרי מגדים: לא. הגר"א: לב. שם: לג. אסור והתר, ומגן אברהם: לד. ולפי דבריו משב דלא תקשה למעיל ש"ט סעיף א עין שם: לה. ש"ז: יח. לו. עין בבאר הגר"א שכל הפוסקים חולקין על הרמב"ם שמחמיר בזה, וכן פסק הפ"ח ואלהי רבה לקמן בסימן של סעיף ו: לו. שם:

(סד) לתוך העין. ולתנו על גביו, (סה) אם פותח וסוגר העין אסור, ואם אינו פותח וסוגר (סו) מתר. י(סו) ורק תפל אפלו על גביו אסור, דמוכחא מלתא דלרפואה עביד: **כא**. פשוטה אדם (סח) קילורין בערב שבת ונותן על גבי העין בשבת, שאינו נראה אלא כרוחץ, והוא דלא עמיץ ופתח, (סט) וולא חישינן משום שחיקת סממנים, דכיון שלא התירו לו לשרותן אלא מערב שבת איכא הכרא: **כב**. ימעבירין גלדי המכה (ע) וסכין אותה בשמן, (עא) אבל לא בחלב מפני שהוא נמוח, וואפלו בגמר מכה ^{הפסיד} (עב) דליכא אלא צערא שרי, (עג) אבל אין נותנין עליה שמן וחמין (עד) מערבים יחד, (עה) וולא על גבי מוך (עו) לתנו עליה, (עז) אבל נותן הוא חוץ למכה ושותת ויורד לתוכה: **כג**. ינותנין ספוג וחתוכות בגדים יבשים (עח) וחדשים שאינן לרפואה אלא כדי שלא יסרטו הפגדים את המכה, אבל לא ישנים, שהם מרפאים. והני מלי ישנים שלא נתנו מעולם על המכה, אבל אם היו כבר על המכה, אפלו ישנים שרי, דשוב אינם מרפאים: **כד**. ינותנים עלה על גבי מכה בשבת, שאינו אלא כמשמרה, (עט) חוץ מעלי גפנים שהם לרפואה. (ואין נותנין (פ) גמי על המכה, שהוא מרפא (טור): **כה**. ^[*]רטיה שנפלה מעל גבי המכה על גבי קרקע

באר היטב

רנב סעיף ה: **טו**. דליכא צריך לומר, דליכא צערא אלא תענוג, כ"ח: **טז**. מוך. אפלו חמין לחוד אסור משום סחיטה, גמרא, אבל שמן לחוד לא גזרינן, כמו שכתוב סימן שיט, ועין סימן שא סעיף מו, מגן אברהם: **יז**. מעלי גפנים. והוא הדין כל עלים שהם מרפאים, וכל שכן שאסור לתן צו"ק ואל"כ על המכה שאין בה נקב, מגן

יג. ורק תפל. כל שלא טעם כלום משנעור, והוא חזק ומוכחא מלתא דלרפואה מכון. ואם רוחץ פיו במים ואחר כך מעבירם על עיניו, שרי. וכתב רש"ל דמי שלא יכול לפתח העינים יכול ללחלחן ברק תפל, דאין זה חשיב רפואה אלא לפתח עינים מכון, וכן כתב הב"ח: **יז**. קילורין. ודוקא ברבה אבל בעבה אסור, וכמו שכתוב סימן

משנה ברורה

כה ^[*]רטיה. היא חתיכה של בגד שפושטין עליו המשיחה לתת אותה על המכה (נ"מ בפרוש המשנה):

יהודים שאין אסורו מחמת עצמו [פרי מגדים], וגם החולה ^למברך עליו, דבהתרא קאכיל, ומה שנשאר למוצאי שבת ^טאסור אפלו לחולה עצמו, כיון שאפשר לבשל לו אז על ידי ישראל. והפלים של בשולי אינם יהודים צריכים הכשר. ^זואפלו כלי חרס, כיון דעקר אסורו אינו אלא מדרבנן, דיו אם מגעילו שלש פעמים, ובדיעבד אם בשל בו בלי הגעלה ויש רב בתבשיל, מתר. ויש מקלין דאין צריכין הכשר כלל, ^{מא} והסומך עליהן לענין פלים שבשלו בהן לחולה בשבת לא הפסיד: **כ** (סד) לתוך העין. דכל מלי דהוא לרפואה גזרו רבנן משום שחיקת סממנים: (סה) אם פותח וכו'. כדי שיכנס לתוכו, דאז מוכחא מלתא דלרפואה עושה: (סו) מתר. דאמרין לרחיצה בעלמא הוא דעביד [רש"י]. והאידנא שאין דרך לרחץ ביין, אסור [מגן אברהם ושאר אחרונים]: (סז) ורק תפל. כל ^{מב}שלא טעם כלום משנעור, שהוא חזק, ומוכחא מלתא דלרפואה מכון, דאי לרחיצה מאוס הוא. ואם רוחץ פיו במים ואחר כך מעבירו על עיניו שרי אף שמערב בו רק, דאמרין לרחיצה עביד, ואם לא יכול לפתח עיניו יכול ללחלחן ברק תפל, דאין זה רפואה [אחרונים]: **כא** (סח) קילורין. ודוקא בקילור צלול שאז נראה כרוחץ, אבל בעבה אסור, כמו שכתוב סימן רנב סעיף ה: (סט) וולא חישינן וכו'. רוצה לומר, ^{מג}דהוא הידוע דלרפואה קעביד, אף על פי כן לדידה איכא הכרא מדמצריך לשרותו מערב שבת. וצריך לומר דהא דלא חששו בסעיף כ משום הוא עצמו, שאני התם דכיון שדרך לרחץ ביין לתענוג בעלמא, לכך ליכא משום חשש כלל, אבל הכא שאין עושים כן אלא לרפואה צריך הכרא [עלת שבת ותוספת שבת]: **כב** (ע) וסכין אותה. דבזמנא הוה דרך הבריאים בסיכה בשמן, ולא מוכחא מלתא דלרפואה עביד, ועין במה שכתב הרמ"א בסימן שכו סעיף א בהג"ה לענין מדינתנו, ומסתברא דבגמר מכה גם במדינתנו שרי בשמן: (עא) אבל לא בחלב. והוא הדין אם השמן היה קרוש, דדמי לחלב [מרדכי בפרק במה טומינן]: (עב) דליכא צערא אלא תענוג בעלמא. כן צריך לומר. רוצה לומר, ואף דבבהמה אסור משום תענוג בעלמא, וכדלקמן בסימן שלב סעיף ב, אפלו הכי באדם שרי: (עג) אבל אין נותנין וכו'. דבזה ^{מז}מוכח מלתא שהיא לרפואה: (עד) מערבין יחד. וחמין לבד, משמע ממגן אברהם דשרי כמו שמן לבד: (עה) וולא על גבי מוך. ויכזה ^{מח}אפלו חמין לחוד דלא מנפר שהיא לרפואה גם כן אסור משום סחיטה אבל בשמן לחוד לא גזרינן, דאין דרך פבוס בשמן, וכדלעיל בסימן שיט: (עו) לתנו עליה. והוא הדין, ^{מז}אם המוך היה נתון מקדם על המכה, גם כן אסור לתן עליה חמין ושמן או חמין לחוד: (עז) אבל נותן וכו'. דלא מוכחא מלתא דלרפואה [רש"י]. ולפי זה אף במדינתנו שאין דרך לסוך בשמן, גם כן שרי בזה: **כג** (עח) וחדשים וכו'. עין בט"ז שכתב, דהאי וחדשים לא קאי אספוג, דהתם אפלו בישינים שרי שאינם מרפאים, ודלא כדעת הטור, וכן כתב באליה רבה. ועין בסימן שא סעיף כב שהעתיק שם המחבר לשון הטור דספוג מרפא, ^{מז}ואולי פונת המחבר שם רק אספוג לח, וצריך עיון: **כד** (עט) חוץ מעלי גפנים. והוא הדין ^{מח}שאר עלים הידועים שהם מרפאים: (פ) גמי וכו'. עין באליה רבה דמצדד דאין חלוק בגמי בין לח ליבש, וכן משמע בבאור הגר"א, עין שם. ועין בשבת קיב ברש"י דבור המתחיל שקול דמשמע שם דגמי

שער הצינ

לענין פתח אמתר, לא משמע כן להמציא באור דרוץ גופא: **כא** מג. רש"י: **כב** מר. רש"י: מר. מגן אברהם: מו. גמרא, עין שם, דהטעם גם כן משום סחיטה, ועל כן פתכתי דגם בזה אסור אף בחמין לחוד: **כג** מז. אבל הוא דחוק, דבדואי פונת הטור גם אספוס יבש אף שהוא ישן, וכמו שמוכח הקא בהדיא בלשון דסבירא לה שהוא מרפא, ואם כן המחבר שהעתיק לשונו מסתברא גם כן דפונתו אף באפן זה: **כד** מח. מגן אברהם:

יט לח. שם: **לט**. אחרונים וכן מבאר ברש"א: מ. יורה דעה סימן קיג סעיף טו: מא. דכלאו הכי תרמ"א סתם שם כהר"ה דאף לבריא מתר, דאין על זה שם בשול אינו יהודי, וכן דעת הנקדוה הנספך שם, ונהי דלמעשה אין להקל, וכמו שכתב בתוספת שבת בשם כמה אחרונים דסבירא לן כהט"ז, על כל פנים לענין הפלים יש לסמוך עליהו, וכן משמע בחיי אדם: **כ** מב. ועין בדרבי משה מה שכתב בזה בשם אור דרוץ, ומה שכתב במגן אברהם דהוא רק

(פא) לא יחזירנה, נפלה על גבי כלי, (פב) יחזירנה. י" (פג) וְעַל יְדֵי אֵינוּ יְהוּדִי מִתֵּר לְהַנִּיחָהּ אֶפְלוּ בְּתַחֲלָה. הגה (פד) ומתן לומר לאינו יהודי לעשות רטיה על מפה או חבורה (איסור והיתר הארוך), (פה) ואסור לתן עליה אפר מקלה, דמרפא, כי אם על ידי אינו יהודי (מדרכי פרק שמונה שריצים): **כו.** ^[*יא]מגלה קצת רטיה ומקנח פי המפה, וחוזר ומגלה קצתה השני ומקנחה, ורטיה עצמה לא יקנח מפני שהוא ממרח: **כז.** מפה שנתרפאה נותנין עליה רטיה, שאינה אלא (פו) כמשמרה: **כח.** (פז) המפס שחין בשבת כדי להרחיב פי המפה בדרך שהרופאים עושים, שהם מתכוונים ברפואה להרחיב פי המפה, הרי זה חייב משום מפה בפשיש, שזו היא מלאכת הרופא. ואם הפסיסה כדי ^[*יב] (פח) להוציא (פט) ממנה הלחה שבה, (צ) להרי זה מתן: **כט.** ממי (צא) שנגפה ידו או רגלו, צומתה בין כדי

ח רמב"ם בפרק ב. ט ערוכין שם. י סמ"ג בשם ירושלמי פרק ו דשבת. כ משנה פרק ב דעדות ולשון הרמב"ם בפרק י מהלכות שבת. ל שם דמרפא לה שוואל שבת קז. מ שם ק"ט.

באר היטב

אברהם, עין שם סעיף קטן לג: **יט.** על גבי כלי. אבל הסינה במזיד אסור להחזירה, שבלי לקט: **יט.** ועל ידי אינו יהודי. הינו, שמצטער הרבה, דאם לא היה אלא מחוש הא כתב בית יוסף בשם הר"ן דאסור אפלו על ידי אינו יהודי, אחרונים. ועין סעיף יז: **כ.** לומר וכו'. וקא כשחלה כל גופו או שיש סכנת אבר, דהא מרוח

אברהם, עין שם סעיף קטן לג: **יט.** על גבי כלי. אבל הסינה במזיד אסור להחזירה, שבלי לקט: **יט.** ועל ידי אינו יהודי. הינו, שמצטער הרבה, דאם לא היה אלא מחוש הא כתב בית יוסף בשם הר"ן דאסור אפלו על ידי אינו יהודי, אחרונים. ועין סעיף יז: **כ.** לומר וכו'. וקא כשחלה כל גופו או שיש סכנת אבר, דהא מרוח

באר הגולה

כו ^[*יא]מגלה קצת רטיה וכו'. מלשון זה משמע דאינו מסיירה לגמרי, דאי יסיירה לא יהא רשאי אחר כך להחזירה, ועל כרחך דסבינא לה לשון הברייתא בזה אתיא אפלו להתנא קמא ולא לר' יהודה לחוד, וזהו סיעתא להעת המחמירים שהבאתי במשנה ברורה סעיף קטן פב. אמנם קשה, דהא דעת הבית יוסף להקל בזה, ואפלו הכי העתיק בשלחן ערוך לשון הברייתא בזה, ואולי דלדידה אירינן בזה כשאין לו חפץ להניח עליו הרטיה אם לא על גבי קרקע ויהיה אסור אחר כך להחזיר, לכך מגלה מקצת הרטיה ומקנח, ודחק: **כח** ^[*יב]כדי להרחיב פי המפה. לכאורה לפה חייב, הינו בכלי ומוכל מקום אין בו משום גזוז משום תלישת העור, דהוא כמו צפרן שפרשה רבא דתו חולקים ומתירים בזה, ואפשר דכשהסינה על מנת לתקן יש לסמוך עליהו להקל: **(פג) ועל ידי אינו יהודי וכו'.** ומירי ^[*יג]כשהיה קצת חולה על ידי המפה, דאי היה רק מחוש בעלמא אפלו על ידי אינו יהודי אסור, וכנ"ל בריש סימן זה: **(פד) ומתן וכו' לעשות רטיה.** רוצה לומר, אף על גב דעשית רטיה הוא מלאכה דאורייתא של ממחק, אפלו הכי מתן על ידי אינו יהודי, אבל זה אינו מתן ^[*יד] כי אם כשחלה כל גופו על ידי המפה, וכדלעיל בסעיף יז בהג"ה, או שיש בו סכנת אבר, דאי רק מקצת חולה, אינו מתן לעשות מלאכה דאורייתא על ידי אינו יהודי: **(פה) ואסור לתן וכו'.** אף דהוא רק אסור דרבנן, ^[*טו]מכל מקום על ידי ישראל עצמו אסור בלא שנוי ^[*טז] אפלו אם חלה כל גופו, כיון שהוא חולה ^[*טז] שאין בו סכנה וכדלעיל בסעיף יז לפי מה דמסיק השלחן ערוך שם: **כז** **(פו) כמשמרה.** ולא חישנין שיבא לידי שחיקת סממנין ומרוח, ^[*טז] שאינו בהול כל כך אחר שנתרפאה: **כח** **(פז) המפס שחין.** הינו שמבקע אותה: **(פח) להוציא וכו'.** ואינו חושש ^[*טז] אם תחזור ותסתם מיד, ^[*טז] וטוב לעשות על ידי אינו יהודי. מתן לטל הקוץ במחט, ובלבד שיזהר שלא יוציא דם, דעביד חבורה, ואף דהוא מקלקל, מכל מקום אסור הוא לכלי עלמא [מגן אברהם], ^[*טז] ואף דבשחין התירו אסור דרבנן משום צערא, וכדלקמה, ה"א כיון דאפשר להוציא הקוץ בלי הוצאת דם אין לעבר אסורא בכדי: **(פט) ממנה הלחה.** ואפלו ^[*טז] אם יש דם גם כן שמה עם הלחה מתן, דאותו הדם והלחה שפנוס שם אין בו משום חבורה, ורק יזהר שלא ידחק המפה להוציא דם מחדש [פרי מגדים]: **(צ) הרי זה מתן.** ואף על גב דממילא נעשה פתח, מלאכה שאין צריך לגופה היא והיו דרבנן ובמקום צער לא גזרו. ואפלו למאן דאמר דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, גם כן יש לומר דכשעושה רק להוציא הלחה אינה גמר מלאכה ^[*טז] ואי אפשר לכא חייב מפה בפשיש. ^[*טז] ואותן שיש לתן נקב בדרוע, שקורין אפסטר"א, אם נסתם הנקב קצת, צריך עיון אם מתן לתן בתוכו קטניות שיהיה פתוח, דהקא ודאי כונתו שישאר פתוח, או דלמא כיון שהיה פתוח כבר שרי. והוא הדין בנקב שבמפה שפכר נפתח ונסתם קצת, גם כן צריך עיון בכהאי גוונא אם מתן לפתח עוד בשבת, ומלשון השלחן ערוך משמע דאפלו יש בו נקב ובא להרחיבו אסור. ורטיה מתן לתן על האפסטר"א, כמו שכתוב סעיף כז. ובספר ראב"ן משמע דאסור לתן עליה רטיה, ומתן לקנחה ולהוציא לחה שבתוכה, ואם יודע שמוציא דם כשמוקנחה ^[*טז] לא יקנחה בשבת, ^[*טז] דפסיק רישא הוא, ^[*טז] אבל מתן להחליף חתיכת בגד אחר על המקום ההוא, שאם לא יחליף יסריח, וגדול כבוד הבריות, וגם יש לו צער מזה. ועין לקמן סעיף מח במה שכתבנו שם במשנה ברורה. ^[*טז] ואסור לחך שחין, שעל ידי החכרן מוציא דם שנבלע בפשו. ואינו דומה ללחה ודם שהתגרנוהו לעיל בסעיף קטן פט להוציא, דהתם הוא כנוס, מה שאין כן בדם שנבלע בפשו: **כט** **(צא) שנגפה.** שנגשלה ולקחה. ומירי ^[*טז] שלא היה על ידי ברזל, וגם שלא נגפו היד והרגל על גבן, דאלו נגפו על גבן או שהיה ההפאה על

שער הציזון

ותח"י אדם: **סה.** מגן אברהם, וסיס עור, אי נמי דהוי דבר שאינו מתקן [מגיד משנה], הוא מפה שסיס שם לבסוף בשם ספר הבתים, עין שם ובהם נדחק המחצית השקל שכתב שלא נמצא במגיד משנה, ורוצה לומר, שקל שאינו מתקן לעשות פה אין על זה שם מלאכה כלל ולא שחך לומר על זה פסיק רישא הוא, וכעין מה שכתב המגן אברהם בסיומן שיח סעיף קטן לו בשם המגיד משנה, עין שם: **סו.** מגן אברהם: **סז.** מגן אברהם. ואף שבסעיף קטן פט כתבנו דמתן להוציא לחה אף שיש בה גם דם, ודבר זה הביא המגן אברהם גופא בשם ספר התרומה, ה"א דהם כנוס עם הלחה ולא שחך בחבורה על זה, אבל הקא מירי שבעת קנחוהו את המפה היטב דוחק הפשו ועל ידי זה יוצא הדם המבלע בו ולהכי אסור, ואין הכי נמי אם על ידי קנחוהו לא יצא כי אם הדם הכנוס מתחת דשירי: **סח.** ואין להקשות אמאי לא ניקא דהוי מלאכה שאינה צריכה לגופה ובמקום צערא לא גזרו, אפשר דהקא אין כל כך צער אם לא יקנח, או דילול לעשות הקנוח כלי הוצאת הדם: **סט.** מסקנת המגן אברהם, ודלא כספר הורבנוות, וכן כתבו הגר"י ותח"י אדם: **ע.** מגן אברהם. והאליה רבה הקשה עליו, אבל כבר ישוב הנשמת אדם בפשיטות, וכן העתיקו דברי המגן אברהם שארי אחרונים: **כט** **צא.** אחרונים:

כה **מט.** ט"ז ומגן אברהם: **נ.** גמרא: **נא.** ט"ז: **נב.** והוא הדין אם אגורו עשוי להתיר בכל יום [פרי מגדים]: **נג.** מגן אברהם בשם שבלי לקט והעתיקו האליה רבה, וכן הסכים הגר"א בביאורו, שכן כתבו רש"י ורבנו יחזקוני, ודלא כהר"ה והרע"ב, ותמה על הבית יוסף שאין מסכים לזה, עין שם, וכן כתבו האור נדוע והמאירי להחמיר בזה, ומכל מקום לאו דבר ברור הוא, וכמו שאכתוב לקמה: **נד.** ה"ה ותרע"ב. ובאמת דברי תרע"ב נובע מהר"מ פפירוש המשנה שגם הוא כתב כן, וכן כתב גם כן הרשב"א בחידושו על ביצה להקל בזה: **נה.** מגן אברהם: **נו.** מגן אברהם: **נז.** פרי מגדים: **נח.** פרי מגדים, ותמה על המגן אברהם שכתב בהפכו, שהוא נגד המסקנא בסעיף יז: **נט.** רוצה לומר, שאין בו אפלו סכנת אבר: **כז** **ס.** מגן אברהם: **כח** **סא.** רש"י: **כב.** מגן אברהם בשם אגדה: **כג.** הוספנו זה כדי להציל המגן אברהם מקשיית החמד משה שהקשה עליו מתוספות בשבת קז ע"א, דמשמע שם דאפלו אי היה ודאי חביל גם כן לא אסור לפי המסקנא, אמנם דעת המגן אברהם דדוקא היכא דאי אפשר להוציא הקוץ בלי חבלה, כגון שנתחב בעמקו דאז הוא דמיא דמפס מרסא, אבל היכא דאפשר אסור: **כד.** מגן אברהם בשם ספר התרומה וכן כתב סמ"ג, והביאם לדינא גם האליה רבה

לְהַעֲמִיד הַדָּם, (צב) אֲכָל לֹא בַחֲמִץ מִפְּנֵי שֶׁהוּא חֹזֵק וְיֵשׁ בּוֹ מְשׁוּם רְפוּאָה, וְאִם הוּא (צג) מְעַנֵּג, אִף הֵינָן לוֹ כְּמוֹ הַחֲמִץ וְאָסוּר: ^ל (צד) יְמֵי שְׁנֵשֶׁמֶטָה פָּרָק יָדוֹ אוֹ רִגְלוֹ מִמְּקוֹמוֹ לֹא יִשְׁפָּשֶׁפֶנָּה הַרְבֵּה בְּצוּנָן, שְׁזָהוּ רְפוּאָתוֹ, אֲלֹא רוּחִין כְּדָרְכוֹ, וְאִם נִתְרַפָּא נִתְרַפָּא: ^{לא} (צפ) שְׁפָרְשָׁה, וְצִיצִין, שֶׁהֵן כְּמִין רְצוּעוֹת דְּקוֹת, שֶׁפָּרְשׁוּ מֵעוֹר הָאֲצָבָע סָבִיב הַצִּפְרָן, (צה) אִם פָּרְשׁוּ רַבָּן עַלְפֵי מַעֲלָה וּמַצְעָרוֹת אוֹתוֹ, (צו) לְהַסִּירָן בִּיד מִתֵּר, בְּכָלִי פְטוּר אֲכָל אָסוּר, (צז) לֹא פָרְשׁוּ רַבָּן, בִּיד פְטוּר אֲכָל אָסוּר, בְּכָלִי (צח) חֵיב חֲטָאת. ^כ וּפָרְשׁ רִשְׁ"י כְּלָפִי מַעֲלָה כְּלָפִי רֵאשִׁי אֲצָבָעוֹתָיו, ^{כא} וְרַבְּנָנוּ תָּם פָּרַשׁ דִּהְיָנוּ כְּלָפִי הַגּוּף, וְצָרִיךְ לְחַשׁ (צט) לְשָׁנֵי הַפְּרוּשִׁים: ^{לב} (ק) הַחוּשֵׁשׁ בְּשָׁנָיו ^{כב} (קא) לֹא יִגְמַע (קג) בָּהֶם חֲמִץ וְיִפְלֹט, אֲכָל מִגְמַע וּבּוֹלַע אוֹ מְטַבֵּל בּוֹ כְּדָרְכוֹ. יְהוּשֻׁעַ בְּגִירוֹ ^{כג} (קד) לֹא יַעֲרַעְנוּ (קד) בְּשִׁמְזָן, ^{כד} אֲכָל (קה) בּוֹלַע הוּא שְׁמָן, וְאִם נִתְרַפָּא נִתְרַפָּא: ^{כה} (קו) שְׁגוּגָה, מִתֵּר ^{כז} לִינֵק חֵלֶב מִהֶבְהֵמָה, (קז) דְּבִמְקוֹם צִעֲרָא לֹא גִזְרוּ רַבָּנָן. (קח) הַיֵּשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם אֵין לוֹ אֲלֵא צִעֲרָא שֶׁל רָעֵב (קט) אָסוּר ^{כח} לִינֵק מִהֶבְהֵמָה (קי) בְּשִׁבְתָּ: ^{כט} לֹא תִקַּל אִשָּׁה חֵלֶב מִדִּידָהּ לְתוֹךְ הַכּוֹס אוֹ לְתוֹךְ הַקִּדְרָה ^ל (קיא) וְתִנִּיק אֶת בָּנָה: ^{לא} מִתֵּר לֹאִשָּׁה (קיב) לְקַלַּח מִהֶחֱלֵב כְּדִי שִׁיאָחֶז הַתֵּינוֹק

בְּאֵר הַיֵּטֵב

כג. וּמַצְעָרוֹת. וְאִם אֵין מַצְעָרוֹת אוֹתוֹ אָסוּר אִף עַל פִּי שֶׁהֵם כְּלָפִי מַעֲלָה: ^{כד} לֹא יִגְמַע. וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאָסוּר לוֹמַר לְאִינוּ יְהוּדִי לַעֲשׂוֹת לוֹ דְּבָר, ר"ן. וּפְשׁוּט שֶׁלֹּא מִירֵי כָּאן אֲלֵא בְּמַחוּשׁ בְּעֵלְמָא, אֲכָל אִם יֵשׁ לוֹ צִעֲרָא גְדוֹל מִחֲמַת הַכָּאב וּבִשְׂבִיל זֶה נִחְלַשׁ שְׁאָר הַגּוּף שְׂרִי לַעֲשׂוֹת כָּל הַרְפוּאוֹת כְּדִלְעִיל סְעִיף ג, ט"ז: ^{כה} לֹא יַעֲרַעְנוּ. פְּרוּשׁ, שִׁישָׁהָ הַשֶּׁמֶן בְּפִיו, דְּמוּכָח מִלְּתֵא דְלְרְפוּאָה עֲבִיד, וְאִפְלוּ עַל יְדֵי אֲנִיגְרוֹן אָסוּר, בֵּית יוֹסֵף בְּשֵׁם הַרְמְבָּם: ^{כו} אֲכָל בּוֹלַע. וְאִם אֵין דְּרָךְ הַבְּרִיאִים לְכַלְעוֹ אָסוּר, מִגֵּן אֲבָרְהָם: ^{כז} לִינֵק. שְׁזָה דוֹקָא רְפוּאָתוֹ: ^{כח} לִינֵק. עֵין מִגֵּן אֲבָרְהָם:

בְּאֵר הַלְכָה

לא יִנִּיק מִהַגּוֹף כֵּן כֶּתֶב הַפְּרִי מְגִדִּים, וּבְחוֹסְפוֹת שַׁבָּת אֵין סוֹכֵר כֵּן, וּמִרְשִׁי שֶׁהִבִּיא הַפְּרִי מְגִדִּים אֵין מְכֻרָה, דְּאִפְשָׁר דְּמִירֵי דְלֵא חֶסֶר מִהַגּוֹף רַק שְׁקֵלֶף הַעוֹר לְצַד מְעַלָּה, דְּבִיד אֵין דְּרָפָה בְּכָד, וְאִפְלוּ הָכִי אִם לְהוֹצִיא לְחָה מִתֵּר, אֲכָל מִמֶּנּוּ אֲבָרְהָם שׁוֹ סְעִיף קָטָן ז וּפַה בְּט"ז אוֹת כֵּן מִשְׁמַע דְּמִשּׁוּם צִעֲרָא לֹא הָיוּ שְׂרִינָן שְׁבוֹת כְּדָרְכוֹ, וְאִם כֵּן מֵה שְׁאָנוּ מִתִּירִין כִּשְׁהוּא לְהוֹצִיא לְחָה הוּא רַק בִּיד וְלֹא בְּכָלִי וּפְרִי מְגִדִּים:

^{לד} (קיא) וְתִנִּיק אֶת בָּנָה. עֵין בְּפִרִי מְגִדִּים דְּלְחֵלֶב מֵאָדָם לְתוֹךְ כְּלִי יֵשׁ בּוֹ אָסוּר דְּאוֹרִיתָא מִשּׁוּם מְפָרָק, וְאָסוּר בְּשִׂבִּיל חוּלָה שְׁאֵין בּוֹ

מִשְׁנֵה בְּרוּרָה

יְדֵי בְרוּזָל, כְּכֹר מְבֹאָר לְעִיל בְּסְעִיף וְזוֹ דְּהוּא בְּכָלִל מִכָּה שִׁישׁ בָּהּ סִכְנָה וּמַחֲלִילִין עֲלֵיהֶן אֶת הַשַּׁבָּת: (צב) אֲכָל לֹא בַחֲמִץ. וְכָל שֶׁכֵּן בִּינֵין שְׂרָף [ח"י אָדָם]: (צג) מְעַנֵּג. שְׁעוֹר בְּשָׂרוֹ רַךְ, ^{כד} וְכָל דְּבָר שֶׁהוּא חֹזֵק קָצֵת, קָשָׁה לְבָשָׂרוֹ וְצוּמָת וּמִרְפָּא: ^ל (צד) מִי שְׁנֵשֶׁמֶטָה וְכוּ'. דִּהְיָנוּ שִׁישָׁא הָעֵצִם מִפְּרָק שְׁלוֹ [רש"י]. וְעֵין לְקַמֵּן בְּסְעִיף מִזְּבִיחַ שְׁנִיכְתָב שֶׁם בְּמִשְׁנֵה בְּרוּרָה: ^{כז} לֹא (צה) אִם פָּרְשׁוּ רַבָּן. בַּצִּפְרָן הֵינּוּ רַב צִפְרָן, וּבְצִיצִין כֶּתֶב הַפְּרִי מְגִדִּים, אֵינִי יוֹדַע רַב זֶה מֵאֵין מִתְחִיל,

וְאִפְשָׁר דִּהְיָנוּ כָּל שְׂדֵרֶךְ בְּנֵי אָדָם לְקַלֵּף שֶׁם, אִם נִקְלַף הֶרֶב מִמֶּנּוּ, כְּתוּשׁ דְּמִי: (צו) לְהַסִּירָן בִּיד מִתֵּר. דְּכִינָן שְׁפָרְשׁוּ רַבָּן, ^{כח} קְרוּבִין לְנִתְקַן וּכְתוּשִׁין דְּמִיָּא, הַלְכָף בְּמִקוֹם צִעֲרָא לֹא גִזְרוּ רַבָּנָן כִּשְׁהוּא מִסִּירוֹ עַל יְדֵי שְׁנוֹי דִּהְיָנוּ בִּידוֹ, וְצָרִיךְ לְזַהֵר שֶׁלֹּא יוֹצִיא דָם [פְּרִי מְגִדִּים]: (צז) לֹא פָרְשׁוּ רַבָּן. הוּא הִדִּין ^{כט} דְּאִפְלוּ לֹא פָרְשׁוּ כָּלִל פְטוּר בִּיד, דְּאֵין דְּרָךְ לְתַלֵּשׁ בִּיד, וְנִקְטָה לְאֲשַׁמְעִין דְּאִפְלוּ בְּזָה אָסוּר: (צח) חֵיב חֲטָאת. דְּהוּא תוֹלָדָה דְּגוּזוֹ. וְעֵין לְקַמֵּן בְּסִימָן שֶׁם בְּבֹאֵר הַלְכָה (אוֹת ב): (צט) לְשָׁנֵי הַפְּרוּשִׁים. וְלִכְּנָן, אִפְלוּ פָרְשׁוּ רַבָּן אָסוּר לְטָלֵן אִפְלוּ בִּיד: ^{לב} (ק) הַחוּשֵׁשׁ בְּשָׁנָיו. וְאָסוּר לוֹמַר לְאִינוּ יְהוּדִי לַעֲשׂוֹת לוֹ אִיזָה דְּבָר לְרְפוּאָה, וְאִפְלוּ דְּבָר שֶׁהוּא רַק מְשׁוּם שְׁבוֹת, בִּינָן שֶׁהוּא רַק מַחוּשׁ בְּעֵלְמָא, אִף אִם יֵשׁ לוֹ צִעֲרָא גְדוֹל מִחֲמַת הַכָּאב וּבִעֲבוּר זֶה נִחְלַשׁ כָּל גּוּפוֹ, מִתֵּר לַעֲשׂוֹת עַל יְדוֹ אִפְלוּ מְלָאכָה דְּאוֹרִיתָא, וּכְדִלְעִיל בְּסְעִיף ג, וְעֵין שֶׁם בְּהַג"ה: (קא) לֹא יִגְמַע וְכוּ'. דְּמוּכָח מִלְּתֵא שֶׁהוּא לְרְפוּאָה, ^{כב} וְאִפְלוּ לְשִׁהוֹת וְאַחַר כֵּן יִכְלַע אָסוּר: (קב) בָּהֶם חֲמִץ. וְהוּא הִדִּין י"ן שְׂרָף גַּם כֵּן דִּינוֹ כְּמוֹ חֲמִץ, אִף בְּמִקוֹם צִעֲרָא גְדוֹל אִפְשָׁר לְסַמֵּךְ בֵּין שְׂרָף דְּמִתֵּר לְשִׁהוֹתוֹ בְּפִיו וּלְכַלֵּעַ אַחֵר כֵּן [ח"י אָדָם]. עוֹד כֶּתֶב, דְּהוּא הִדִּין דְּאָסוּר לְתֵן עַל הַשֵּׁן נִעְגַּלִּי"ף אוֹ שְׂפִירִיטוֹ"ס וְסָבִין חֲמִין, דְּכָל זֶה מוּכָח שֶׁהוּא לְרְפוּאָה, אִם לֹא דְכָאִיב לָהּ טוֹבָא שְׁמַצְטַעַר כָּל גּוּפוֹ, וּכְדִלְעִיל בְּסְעִיף יז [ח"י אָדָם], וְעֵין שֶׁם לְעִיל דַּעַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל מִתֵּר דוֹקָא עַל יְדֵי שְׁנוֹי, אִף הַחֲזִי אָדָם מְסִיק שֶׁם דָּאִם אִי אִפְשָׁר בְּשָׁנוֹי מִתֵּר שֶׁלֹּא בְּשָׁנוֹי: (קג) לֹא יַעֲרַעְנוּ. פְּרוּשׁ, שִׁישָׁהָ הַשֶּׁמֶן בְּפִיו, ^{כד} וְאִפְלוּ אִם יִכְלַע לְבָסוּף, דְּמוּכָח מִלְּתֵא דְלְרְפוּאָה עֲבִיד, וְכָל שֶׁכֵּן אִם יִפְלֹטָנוּ. ^{כז} וְיֵשׁ מִתִּירִין כִּשְׁבּוֹלַע לְבָסוּף: (קד) בְּשִׁמְזָן. וְאִפְלוּ ^{כח} אִם נִתָּן הַשֶּׁמֶן לְתוֹךְ אֲנִיגְרוֹן [הוּא מִי סִלְקָא] אָסוּר: (קה) בּוֹלַע הוּא שְׁמָן. וְיֵשׁ אוֹסְרִין בְּזָה, וּמְסִיק הַמֶּנָּה אֲבָרְהָם דְּתִלּוֹי הַכֹּל לְפִי הַמְּקוֹם וְהַזְמַן, דָּאִם אֵין דְּרָךְ הַבְּרִיאִים לְכַלֵּעַ שֶׁם שְׁמָן בְּאוֹתוֹ מְקוֹם, אָסוּר, כְּמוֹ שְׁכֵתוֹב סְעִיף לז: ^ל (קו) גּוּגָה. מְכָאֵב לְבוֹ, שְׁרְפוּאָתוֹ לִינֵק חֵלֶב רוֹתַח מִהֶבְהֵמָה: (קז) דְּבִמְקוֹם צִעֲרָא וְכוּ'. הֵינֵי, דָּאִף דְּעָקֵר חֲלִיבַת הַבְּהֵמָה הוּא מִדְּאוֹרִיתָא מְשׁוּם מְפָרָק דְּהוּא תוֹלָדָה דְּדָשׁ, וּכְמוֹ שֶׁפְּתַבְנוּ בְּרִישׁ סִימָן שִׁכַּח, ^{כח} מִכָּל מְקוֹם בְּזָה שֶׁהוּא עַל יְדֵי יְנִיקָה דְּהוּא רַק כְּלֵאחֵר יְד, לֹא הָיוּ רַק אָסוּר מִדְּרַבָּנָן וְהַתִּירוּ בְּזָה. וְאִף דְּקִימָא לָן דְּבִכָּל חֲלִי שְׁאֵין בּוֹ סִכְנָה אוֹמַר לְאִינוּ יְהוּדִי וְעוֹשָׁה, הָכָא שְׁאֲנִי, דְּרְפוּאָה שְׁלוֹ הוּא לִינֵק בְּעֵצָמוֹ [ר"ן]: (קה) וְיֵשׁ אוֹמְרִים שֶׁאִם וְכוּ'. הָאִי לְשׁוֹן יֵשׁ אוֹמְרִים אֵין מִדְּקָדֵק, דְּמִשְׁמַע דְּלְסַבְרָא רֵאשׁוּנָה מִתֵּר בְּשַׁבָּת אִפְלוּ מְשׁוּם צִעֲרָא, וּבְאַמְתָּ לֹא הִזְכִּירוּ דְּבָר זֶה כָּלִל, וְאִפְשָׁר דְּלִידִידָהּ אִפְלוּ בְּיוֹם טוֹב אָסוּר בְּזָה, אֲלֵא דִּין בְּפִנֵּי עֵצָמוֹ הוּא, דְּיֵשׁ פּוֹסְקִים שְׁמַחֲלָקִים בֵּין שַׁבָּת לְיוֹם טוֹב לְעֵנִין צִעֲרָא רָעֵב, וְכֶתֶב הַפ"ח וְאַלְיָה רַבָּה דְּהַלְכָה בְּהִישׁ אוֹמְרִים: (קט) אָסוּר לִינֵק. דְּדוֹקָא מְשׁוּם צִעֲרָא חֲלִי הַתִּירוּ אֲכָל לֹא בְּזָה, דְּהוּא עַל כָּל פְּנִים מְפָרָק כְּלֵאחֵר יְד: (קי) בְּשַׁבָּת. אֲכָל בְּיוֹם טוֹב מִתֵּר ^כ אִם אֵין לוֹ אִינוּ יְהוּדִי לְחֵלֶב עַל יְדוֹ. וְאִם יֵשׁ לוֹ מְאָכָל לְחֵלֶב בּוֹ אָסוּר לִינֵק בְּפִיו גַּם בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא יִחְלַב לְתוֹךְ הַמֵּאֲכָל, כְּמוֹ שֶׁפְּתַבְנוּ סִימָן תִּקָּה: ^{לא} (קיא) וְתִנִּיק וְכוּ'. מְשׁוּם מְפָרָק: ^{לב} (קיב) לְקַלַּח מִהֶחֱלֵב לְתוֹךְ פִּי הַתֵּינוֹק:

שַׁעַר הַצִּיּוֹן

שַׁבָּת דְּסִבְרָא לָהּ דְּהוּא מְלָאכָה חֲצִירִיכָה לְגוּפָא, אִם כֵּן צָרִיךְ טַעֲמָא עַל מַה הַתִּירוּ בְּזָה, וּמַה שְׁמַשְׁמַע מִהַחוֹסְפָת שַׁבָּת דְּלְחֵלֶב מֵאָדָם אִפְלוּ לְתוֹךְ כְּלִי לֹא הָיוּ כִּי אִם מְפָרָק כְּלֵאחֵר יְד, דְּגַבִּי אָדָם אֵין דְּרָךְ רַק לִינֵק, וְדִלָּא כְּלָבוֹשׁ, לִיתָא, עֵין בְּשַׁבָּת קֵלָה תוֹסְפוֹת דְּבִירוֹ הַמִּתְחִיל מִפְּנֵי הַסִּפָּקָה, וּבְפִרִי מְגִדִּים רֵאשִׁי שַׁבָּת דְּכֻנֵּת הַשְּׁלֶחֶן עֵירוֹף הוּא לְחֵלֶב עַל גַּבִּי קִרְקַע

עב. ר"ן: ^{לא} עג. רש"י: עד. גְּמָרָא שֶׁם פְּתַכְמִים: ^{לב} עה. דְּמַדְמָא לָהּ לָהּ דְּמַבְאָר לְקַמָּה גַּבִּי שְׁמָן, דְּבִחוֹסְפָתָא מִתְּנִיָא גַבִּי הַדִּיר: עו. כֵּן מוּכָח מִהַמֶּנָּה אֲבָרְהָם, וְכֵן כֶּתֶב בְּאַלְיָה רַבָּה, עֵין שֶׁם בְּאַלְיָה רַבָּה, וְהִבִּיא גַם כֵּן הַחֲזִי אָדָם: עה. מִגֵּן אֲבָרְהָם וְאַלְיָה רַבָּה: ^{לג} עט. גְּמָרָא: פ. מִגֵּן אֲבָרְהָם: ^{לה} פא. שְׂבִילִי הַלֵּקֶט, וְעֵין בְּחוֹסְפָת

הדר ויניק. הגה אכל אסור להתיו מחלכה על מי שנשף בו רות רעה, ^{טז} (ק"ג) דלית בו סכנה (בית יוסף בשם שבויל לקט): **ל**. **י**אין לועסין מצטיבי (עין סימן ^(*) רי"ו סעיף יג (קיד) פרושו) ולא (קטו) שפין בו השנים לרפואה, ואם משום ריח הפה (קטז) מתר: **לז**. **י**כל אכלים ומשקים שהם מאכל בריאים מתר לאכלן ולשתותן לרפואה אף על פי שהם קשים (ק"ז) לקצת ^(טז) בריאים ומוכחא מלתא דלרפואה עבדי, אפלו הכי שרי, (ק"ח) וכל שאינו מאכל ומשקה בריאים אסור לאכלו ולשתותו לרפואה. ודוקא מי שיש לו מחוש בעלמא והוא מתחזק והולך בבריא, ^[*יד] (ק"ט) האכל אם (קכ) אין לו שום מחוש מתר. הגה ^[טז*] וכן (קכא) אם נפל ^{טז} למשכב שרי (בית יוסף): **לח**. (קכב) מתר לאכל שרפים מתוקים ולגמע ביצה חיה כדי להנעים הקול:

^(*) הוא מהמצין ולא מרמ"א כי אין שם בטור ובית יוסף רק באחרונים.

שערי תשובה

(א) בריאים. עין באר היטב. ועין בשו"ת מים רבים כתב גם כן להתיר לשאף טאבי"ק בנחיריו אף על פי שעושה כן לפי שגלול במחוש הראש, כיון שנתפשט שאיבת הטאבי"ק לגדולים וקטנים משום חנינוג או משום ריח ולאוי מוכחא מלתא דעבדי לרפואה, וגם מתיר שם למלל צורות ורגבים של טאבי"ק שריחם ביותר מחמת הלחות:

הנזילה, כיון שרב העולם נושפין אותו בחל, הלכות קטנות חלק א סימן קא. ועין סעיף קטן לב מה שכתבנו שם בשם הט"ז:

באור הלכה

סכנה אם לא על ידי אינו יהודי, וכן מוכח מדעת כמה ראשונים ועין בשער הציון. ולינן בפה מאשה משום רפואה, משמע בתוספות שבת ד"ש בזה אסור דאורייתא, דלא דמי ליונק מהבהמה, דבאשה אין דרך לחלב כי אם לינק, ולדידי צריך עיון בזה:

לז ^[*יד] **אכל אם וכו'**. עין משנה ברורה מה שכתבתי בשם אליה רבה, ודבריו נובעים ממשמעות דברי הטור, ומקורו הוא מרש"י במתניתין מה שפרש לצמאו אם אינו חולה, ומשמע דבחולה אף לצמאו אסור. אמנם אלויל דבריהם, מפשטות המשנה משמע דלצמאו אף בחולה מתר, כיון שאינו שותה עתה בשביל רפואה רק לצמאו, לא גזרו בזה משום שחיקת סממנים. והנה הר"ן שהעתיק כל הרש"י שעל המשנה הזו, השמיט דברים אלו ולא העתיקם, משמע דלא סבירא לה כותה בזה, ואחר כך מצאתי בעזרת ה' בהדיא בפרוש רבנו חננאל שבסוף פרק שמונה שרצים שכתב שם וזה לשונו, הלכך אף על גב דשמן ורד על כרחך מסי, אם סך הוא כדרכו ואין מתכוון לרפואה אף על גב שמתרפא, בין בדכתא דשכיח שמן ורד בין בדכתא דלא שכיח שרי, עד כאן לשונו, והוא הדין בעניינו פשוט דסבירא לה דאפלו במקום שיש לו מחוש והוא שותה דברים שמרפאין אותו, כיון שאין מתכוון לרפואה אלא לצמאו שרי, ואף על גב דבענין שמן ורד פסק בשלחן ערוך כהר"ף ורמב"ם, הינו, משום דמפרשים פרוש אחר בסוגיא, אכל על עקר סברתו לא מצינו שיחלקו עליו בזה, ואפשר וגם הם מודים דאם אינו מתכוון בהסיכה לרפואה דשרי בכל מקום, והוא הדין בעניינו אפלו יש לו מחוש כיון דאינו מתכוון לרפואה שרי. **וכן** נוטים לעניות דעתי פשטות דברי הרמב"ם שכתב שם בהלכה כ, אסור לבריא להתרפאת בשבת גזרה שמא ישחק הסממנים, כיצד, לא יאכל דברים שאינם מאכל בריאים וכו' ונהאי בריא על כרחך בבריא שחושש כדמוכח בהמגיד משנה סוף דבור המתחיל לפיכך, ולעיל בפרק ב דבריו, עין שם היטב, ונקט בריא לאפוקי חולה שאין בו סכנה דשרי ברפואות אלו. ודברי המגן אברהם שכתב בסעיף קטן מג שכן מוכח ברמב"ם דאפלו בריא שאין לו מחוש אסור אם עושה לרפואה, איני מכין ראיתו כלל לפי מה שפרשו הרב המגיד, ואחר כך בהלכה כב כתב, אוכל אדם אכלין ומשקין שדרך הבריאים לאכל ולשתות וכו', אף על פי שהן מרפאין ואוכלן כדי להתרפאת מתר הואיל והן מאכל בריאין, עד כאן לשונו, משמע מזה דברישא שאסר מרי גם כן באפן זה שאוכלן כדי להתרפאת ולהכי אסור, אכל אם לרעבונו שרי, דכן משמע מלשונו שכתב, אסור לבריא להתרפאת בשבת גזרה שמא ישחק הסממנים, משמע דאם אינו מכון להתרפאת ממילא לא שייך גזרה שמא ישחק הסממנים. **והנה** מה שהכריח לרש"י לפרש כן, נראה לי דיצא לו כן מסוגיא דברכות לח ע"א שתרץ שם אביי, דלהכי כל האכלין אוכל לרפואה, דגבירא לאכילה קמפון ורפואה ממילא הו"א, ואפלו הכי ס"ם המשנה דחוצ ממי דקלים, הינו, אף שהוא יכון לשתיה אפלו הכי אסור, ומשום דאין אדם עושה כן כי אם לרפואה, ואם כן מה זה שס"ם אכל שותה הוא לצמאו, לכך פרש רש"י דהינו אם אינו חולה, דאז לא שייך עלה כלל הגזרה דשחיקת סממנים. וידרך פוסקים הנ"ל נראה לי שיפרשו דהכונה דלכלי עלמא אין נכר הדבר, דיאמרו גבירא לאכילה קמפון וכו', מה שאין כן במי דקלים דאין דרך כלל לצרף שתיה כי אם לרפואה, אסור. אכל כל זה אם הוא באמת מכון לרפואה, מה שאין כן פשהוא באמת מכון לצמאו, שרי. היוצא מכל זה, דלעניות דעתי דין זה תלוי בפלגת ראשונים, וצריך עיון למעשה:

ומשום דאין אדם עושה כן כי אם לרפואה, ואם כן מה זה שס"ם אכל שותה הוא לצמאו, לכך פרש רש"י דהינו אם אינו חולה, דאז לא שייך עלה כלל הגזרה דשחיקת סממנים. וידרך פוסקים הנ"ל נראה לי שיפרשו דהכונה דלכלי עלמא אין נכר הדבר, דיאמרו גבירא לאכילה קמפון וכו', מה שאין כן במי דקלים דאין דרך כלל לצרף שתיה כי אם לרפואה, אסור. אכל כל זה אם הוא באמת מכון לרפואה, מה שאין כן פשהוא באמת מכון לצמאו, שרי. היוצא מכל זה, דלעניות דעתי דין זה תלוי בפלגת ראשונים, וצריך עיון למעשה:

^[*טז] **וכן אם נפל למשכב**. עין במשנה ברורה שהסבירי דברי רמ"א, וכמו שכתב הדרכ"ב בתשובה באריכות, עין שם שכתב שכן משמע ברמב"ן וסיעתו ובהר"מ פרק כא בהדיא שכתבו אכל הני דמתניתין שהם דברים שאין בהם סרך מלאכה, שהם במדרגה פחותה ממלאכות הנעשים על ידי אינו יהודי שמתר לחולה,

שער הציון

בזה קשית הט"ז שנשאר בצריך עיון על הבית יוסף והרמ"א, ועין בפרי מגדים שגם הוא נשאר בקשיא על דברי המגן אברהם כמה שמסכים עם הרמ"א, ולדבריו דברי הרמ"א בזה סותר לפי המבאר בסעיף יז בדעה שלישית שהיא העקר, אכל לדברי הדרכ"ז נוחא הכל: צ. הינו, כל זמן שאינו מתכוון בפרוש לרפואה, לפי דעת המגן אברהם בסעיף קטן מג:

ג. תוספתא כתבוהו הרי"ף והרא"ש פרק יד דשבת ומב"ם בפרק כא. ד שבת קט משנה ויגמרא. ה טור משמעות הגמרא ולרעבו ולצמאו דנקט לאו דוקא. ו מרדכי 1234567 אהרן הכהן שם.

באר היטב

טט. דלית בו. וצערך יתרא נמי ליכא שם, הא לאו הכי שרי, עין סעיף יז, מגן אברהם: **ל**. **בריאים**. יש מוחקים בריאים וגורסים דברים, ופרוש כלומר אף על פי שקשה לשנים ומוכח מלתא שעושהו לרפואה לבני מעים, שרי, מגן אברהם. ומכאן יש להתיר לנשף בחטמו עשב הטטיו"ן בשבת אף על פי שישף אותו בשביל

טז. למשכב שרי. לאכל ולשתות, ואפלו

משנה ברורה

(ק"ג) דלית וכו'. וצערך יתרא ^{כב} נמי ליכא שם, הא לאו הכי, שרי דמלאכה שאינה צריכה לגופה היא: **לז** **(קיד) פרושו**. והוא מין שרף היוצא מן האילן, שיש בו ריח טוב: **(קטו) שפין בו**. בתוספתא ^{כג} איתא בסם: **(קטז) מתר**. דמפני ריח לא מקרי רפואה: **לז** **(ק"ז) לקצת בריאים**. צריך לומר דברים, וכלומר, ^{כד} אף על פי שהדבר הזה מזיק קצת לשאר אברים שבגוף, כגון הטחול שיפה לשנים וקשה לבני מעים וכהאי גוונא, ואם—כן מוכחא מלתא שעושה כן לרפואה לשנים, דאי לאו הכי לא היה אוכל כיון שהוא מזיק למעים, אפלו הכי שרי דמכל מקום אכל הוא: **(ק"ח) וכל שאינו וכו'** **בריאים**. ומפני זה ^{כה} אסור לשתות משקה המשלשלין כגון לענה וכיוצא בו [מכ"ם], אם לא ^{כו} שמצטער וחלה כל גופו על ידי זה או שנפל למשכב ^{כז} אפלו הוא חלי שאין בו סכנה, שרי, וכדלקמה בהג"ה: **(ק"ט) אכל אם וכו'**. והיכא דיש לו שום מחוש, אפלו הוא אוכל ושותה לרעבון ולצמאון אסור ואלהי רבה וכן משמע בטור, והטעם, דכיון דהוא חולה וזה הוא רפואתו, יאמרו שלרפואה עושה זה. ועין בבאור הלכה (אות יד): **(קכ) אין לו שום מחוש**. דהינו, שאוכל ושותה לרעבונו ולצמאונו [מגן אברהם בשם הטור], אכל אם הוא עושה לרפואה, ^{כח} דהינו כדי לחזק מזגו, כתב המגן אברהם דאפלו בבריא גמור אסור: ^{כט} **(קכא) אם נפל למשכב שרי**. פרוש, לאכל ולשתות דברים שאין מדרך הבריאים לאכל. ומסתימת דברי הרמ"א משמע שאין צריך אפלו שיהיה אינו יהודי מושיט לו, אלא מתר לו לקח בעצמו, ^ל ואף על גב דפסקינן לעיל סעיף יז כדעה שלישית דשבות שיש בו מעשה אסור על ידי ישראל, ואינו מתר כי אם על ידי שנוי, צריך לומר, דשאני התם שמירי במלאכות דרבנן או בדברים שמחזי כעין מלאכה, אכל הכא דאין בזה משום סרך מלאכה, ^מ דהא לבריא מתר, ורק למי שיש לו מחוש גזרו משום שחיקת סממנים, בחולה גמור לא גזרו לרדכ"י, וכן משמע בבאור הגר"א בשם תורת האדם להרמב"ן, וכן מצדד להלכה בספר בית מאיר, עין שם שהאר"ך בזה]: **לח** **(קכב) מתר לאכל**. דלאו לרפואה הוא דלגזר בזה משום שחיקת סממנים:

הוא דלגזר בזה משום שחיקת סממנים, דאז לא שייך עלה כלל הגזרה דשחיקת סממנים. וידרך פוסקים הנ"ל נראה לי שיפרשו דהכונה דלכלי עלמא אין נכר הדבר, דיאמרו גבירא לאכילה קמפון וכו', מה שאין כן במי דקלים דאין דרך כלל לצרף שתיה כי אם לרפואה, אסור. אכל כל זה אם הוא באמת מכון לרפואה, מה שאין כן פשהוא באמת מכון לצמאו, שרי. היוצא מכל זה, דלעניות דעתי דין זה תלוי בפלגת ראשונים, וצריך עיון למעשה:

^[*טז] **וכן אם נפל למשכב**. עין במשנה ברורה שהסבירי דברי רמ"א, וכמו שכתב הדרכ"ב בתשובה באריכות, עין שם שכתב שכן משמע ברמב"ן וסיעתו ובהר"מ פרק כא בהדיא שכתבו אכל הני דמתניתין שהם דברים שאין בהם סרך מלאכה, שהם במדרגה פחותה ממלאכות הנעשים על ידי אינו יהודי שמתר לחולה,

ז שבת קמז. ח הרי"ף ורא"ש שם. ט שם סז. י שם. כ שם קמז ופרוש הרמב"ם בפרק כא מהלכות שבת. ל שם ברכמ"ם. מ אגב שיטפא מלי דרמב"ם חור ושנאו כאן ונתבאר בסעיף מ.

ל"ט (קכג) **אֵין עוֹשִׁין אִפִּיקָטוּיזִין** (פרש הערוך, אפיק טפי זון, כלומר, להוציא עדף המזון), **דְּהִינּוּ, גִּרְמַת קִיא, אֶפְלוּ בַּחל, מְשׁוּם הַפֶּסֶד אֲכָלִים**. "וְאִם מִצְטַעַר מֵרַב מֵאֲכָל, בַּחל מִתֵּר אֶפְלוּ בֶּסֶם, וּבִשְׁבַּת (כַּד) אֶסּוּר בֶּסֶם וּמִתֵּר בֵּיד: **מ**ו. "הַחוּשׁשׁ בְּמַעֲיו מִתֵּר (כַּד) לִתֵּן עֲלֵיהֶם כּוֹס שֶׁעָרַו מִמֶּנּוּ חֲמִין (קכו) אֵף עַל פִּי שֶׁעָדִין יֵשׁ בּוֹ הֶבֶל: **מ**א. "מִי שֶׁנִּשְׁתַּכֵּר, שֶׁרְפוּאָתוֹ ^{לכ} (קכו) לִסּוּף בְּפוֹת יָדָיו וְרִגְלָיו (כַּב) בְּשִׁמּוֹן (וּמִלַּח), מִתֵּר לְסוּכֶם בִּשְׁבַּת: **מ**ב. "אֵין מִתְעַמְלִין, דְּהִינּוּ, ^{לכ} שְׂדוּרִים עַל הַגּוֹף (קכט) בַּכֹּחַ ^[טז*] (קכ) כְּדֵי שִׁינְעַע וְיִזְיַע. (קכא) לְוָאסּוּר ^{לכ} לְדַחַק כְּרָסוֹ שֶׁל תִּינוּק כְּדֵי לְהוֹצִיא הָרֵעִי: **מ**ג. "מִתֵּר לְכַפּוֹת (קכב) כּוֹס חֵם (קכג) עַל הַטְּבוּר

באר היטב

אין זה רפואה, ואין ללמד מזה הטר לאותם שנוהגים בקצת מדינות להשים תוך החטם אפר מעשב כתוש להפיג השכרות, כי אותו אפר פעלתו ברפואה לשאר דברים גם כן אף על פי שאינו שכור ושיך בו גזרת שחיכת סממנים, ט". ועין סעיף קטן ל מה שכתבנו שם: **לג. שדורס**. עין ט"ז מה שכתב שם בזה: **לד. לדחק**. שפא יבא להשקותו סממנים המשלשלים:

באור הלכה

עמוד הסממן

ומתניתין דאסר הינו, רק בבריא שחושש. אכן באמת עקר דברי הרמב"ן וסיעתו שחלקו זאת לשלש מדרגות אינו מסכם לכלי עלמא, וכמו שנבאר, ומהש"ס משמע גם כן לכאורה להחמיר כותיהו, דהנה בשבת קט איתא, רבינא אשפחה לרב אשי וכו', דצמית לה בחמרא, אמר לה לא סביר לה מר וכו', ושני לה, גב היד וגב הרגל שאני, דאמר וכו' מחללים עליהם את השבת. ומפשטות הסוגיא משמע דליכא אלא תרי דרגי, או חלי שאין בו סכנה או חלי שיש בו סכנה, וכן כתב רש"י, ומכתו מסכן ומחללים כו', עין שם, ומסתמא בענין זה הוי כאיב לה טובא, וגם זה הוא בכלל חולה, כמבאר בהג"ה בסעיף יז, ולדברי הרמב"ן וסיעתו אפלו אם לא היה בזה סכנה נמי מתר לצמות, דהא אין בזה סרך מלאכה ונאילי דלבוהא דמלתא קאמר דאפלו סכנה יש בזה, אכל אין הכי נמי דאפלו בסתם חולה נמי מתר, אי נמי, דשם לא הוי כאיב לה טובא עד שיצטער מזה כל גופו, ולכן אי לאו דהיה על ידי אבר זה גופא חשש סכנה היה אסור. וזה לשון רבנו חננאל שם, ואי מפנק אפלו חמרא נמי אסור, אלא אם כן ישנה מכה של חלל שמחללין עליה את השבת, עד כאן לשונו, ומשמע מדבריו לכאורה גם כן שלא הטר שום דבר רפואה אלא אם כן הוא חולה מסכן. וכן ביירושלמי בסוגיא משמע גם כן כעין זה, דאיתא שם, מהו למשתי קוררטינ בשוכתא, אם לתענוג מתר, אם לרפואה אסור, ופריך, ולא מן השפה ולפנים הוא, פתר לה, בלבד דבר של סכנה, עד כאן דברי הירושלמי. ומשמע דאין מתירין אפלו לשתות דבר רפואה כי אם בחלי מסכן. וכן משמע בכמה ראשונים, הינו, במאירי דף קלד ע"ב אין נוהגין חמין ושמן על גבי המכה במקום שאין בו סכנה גזרה משום שחיכת סממנים וכן כתב עוד בפר קכח, בני מלכים סנין בשמן אף על פי שאין בהם סכנה, וכן כתב עוד בפר קמחז, וכן כתב בשבלי לקט סימן קיז וזה לשונו, אכלין ומשקין שדרך לאכלן וכו' מתרות, אכל הני שאין דרך וכו' אסור, אלא אם כן היה בו סכנה, כן פרש ר' ישעיה, עד כאן לשונו, וכן משמע במרדכי פרק שמונה שרצים וזה לשונו, אשה שיש לה מכה מכמה שנים אם יכולה לתת אפר מקלה, וכתב דבשבת אסור אם אין בו פקוח נפש גזרה משום שחיכת סממנין, עין שם, וליכא למדחי דאפר מקלה גרע דדמי למלאכה, דהא מביא גם מסיכת שמן, עין שם, הרי דלא חולק כלום, ועוד יותר מבאר שם במרדכי באותו עמוד גבי לשתות מי רגלים, עין שם, וכן ברוקח סוף סימן קט כתב וזה לשונו, וכל מקום שנפגרת הרפואה ואין בו סכנה אסור, עין שם. **והנה** עקר סיעתא לדעת המקלין הוא, מדאיתא בגמרא דצרכי חולה שאין בו סכנה עושין על ידי אינו יהודי, והרי אפלו אם האיניו יהודי מכין לו הרפואה, על פרקח השתיה של רפואה גופא הרי עושה הישראל בעצמו, ואפלו הכי שרי. והנה הפוסקים שהבאנו להחמיר, על פרקח יתרוצו דהקא כיון שהאינו יהודי מכין לו הרפואה ומושיט לו, איכא דהר שלא יבא הישראל אחר כך לשחיכת סממנים וועין בבית יוסף, מה שאין כן בעלמא שהישראל לוקח בעצמו הסממנים שחוקים שהוכנו מאתמול וליכא הפרא אסור. **הארכתי** בכל זה לכאר דדעת הרמב"ן וסיעתו וולפי דברי הרב המיר גם הרמב"ם סובר הכין אינו מסכם ליתר הפוסקים שהזכרתי, ומכל מקום לא נוכל למחות ביד המקלין אחרי שבשלחן ערוך סתם כותיהו ומלתא דרבנן הוא, ופשטות הסוגיא דעושין צרכיו של חולה על ידי אינו יהודי משמע יותר כותיהו: **מב** ^[טז*] **כְּדֵי שִׁינְעַע וְיִזְיַע**. זה הוא מלשון הרמב"ם בבאורו על אין מתעמלין, ורש"י שם פרש דהינו שמשפשף בכח, ומשמע אפלו אם אינו מויע,

ישראל אחר מתר לעשות לו דבר שהוא משום שבות, כמו שכתוב סעיף יז מגן אברהם. והט"ז וב"ח אסרו בכל ענין בחולה שאין בו סכנה, עין שם. ועין יד אהרן. ודע, הא דכתב השלחן ערוך דאם אין לו שום מחוש מתר, הינה, ששותה או אוכל אותו לרעבו ולצמא, וכן כתב הטור בהרי"א, אכל אם עושה לרפואה אסור אף על פי שהוא בריא, פוסקים, ועין מגן אברהם: **לג. לסוף**. דמה שמפקח שכרותו ממנו

משנה ברורה

ל"ט (קכג) **אֵין עוֹשִׁין וְכוּ'.** דהינו, ^{לכ} כְּדֵי שִׁיחַא רַעב וַיַּחזֵר אַחַר כֶּף לֵאכֹל הַרְבֵּה: (כַּד) **אֶסּוּר בֶּסֶם.** דְּדָמִי ^{לכ} לְרְפוּאָה, וְגִזְרָה מְשׁוּם שְׁחִיקַת סַמָּמָיִם: **מ**ו **(כַּד) לִתֵּן עֲלֵיהֶם כּוֹס.** דְּהִינּוּ, שְׁכּוּפְהוּ עַל הַטְּבוּר לְמִי שֶׁחֹשׁ בְּמַעֲיו, וְאוֹחֲזֵי הַכּוֹס אֶת הַכֶּשֶׁר וּמוֹשֵׁף אֵלָיו אֵת הַמַּעֲיִם וּמוֹשִׁיכֵן בְּמַקְוֵין [רש"י]. וְהוּא הָדִין שֶׁמִּתֵּר לִתֵּן בְּגָדִים חֲמִים לְמִי שֶׁחֹשׁ בְּבִטּוֹ וּבְמַעֲיו, וּכְדִלְעִיל בְּסִימָן שָׂכוּ, ^{לכ} או חֲרִסִּים או לְבָנִים חֲמִים: (קכו) **אֵף עַל פִּי וְכוּ'.** הוּא מִלְשׁוֹן הַטּוֹר, ^{לכ} וְכוּנְתּוֹ, דְּלֹא יִנָּמָא כְּמוֹ דְּאֶסְרוּ לְרַחֵץ בַּחֲמִין, כְּמוֹ כֵּן כָּל חֲמִים אֶסּוּר לְגוֹפוֹ, לְפִיכָף אֲשַׁמְעִינן דְּמִתֵּר, וּכְעִין דְּאִיתָא בְּבִרְיָתָא שַׁבַּת מ' ע"ב, מַחֵם אֲדָם אֶלוֹנוּטִית וּמַנִּיחַ עַל בְּנֵי מַעֲיו בִּשְׁבַּת, וְהַעֲתִיקוּ הַטּוֹר וְהַרְמָ"א לְעִיל בְּסִימָן שָׂכוּ סְעִיף ו' בַּהֲגָ"ה: **מ**א **(קכו) לְסוּף.** דְּמָה שֶׁמִּפְקַח שְׁכָרוֹתוֹ מִמֶּנּוּ אֵין זֶה רְפוּאָה [ש"ז וְאֵלֶּיהָ רַבֵּה]. וְעִין בְּאַחֲרוֹנִים שֶׁהַסְפִּימוּ דְּמִתֵּר לְשֹׁאף טַאבָּא"ק בְּנִחְרִירוֹ, בֵּין שְׁעוּשָׂה כֵּן לְפִי שֶׁעִלוֹל בַּמְּחוּשׁ הָרֹאשׁ וּבֵין לְהַפִּיג הַשְּׁכָרוֹת, דְּכִיּוֹן שְׁנַתְּפִשֵּׁט שְׂאִיפַת הַטַּאבָּא"ק לְגִדּוּלִים וְלִקְטָנִים מְשׁוּם תַּעֲנוּג אוֹ מְשׁוּם רִיחַ, לֹא מוּכְחָא מִלְּתָא דְּעֵבִיד לְרְפוּאָה: (כַּב) **בְּשִׁמּוֹן וּמִלַּח.** מְעַרְכִּין יַחַד [אֵלֶּיהָ רַבֵּה]: **מ**ב **(קכט) בַּכֹּחַ.** רוּצָה לּוֹמַר, שְׁפוּשְׁטִין וּמַקְפְּלִין זִרְעוּתִיהֶן לְפָנֶיהָ וּלְאַחֲרֶיהָ וּמִתַּחַמְמִין וּמִדְּעִין [פְּרוּשׁ רַבְּנוּ חֲנַנְאֵל]: (קכ) **כְּדֵי שִׁינְעַע וְיִזְיַע.** וְהִיא בְּכָלל רְפוּאָה. וְאֵין לְהַקְשׁוֹת, כִּיּוֹן שֶׁאֵין כָּאֵן שִׁיכּוֹת שְׁחִיקַת סַמָּמָיִם הִיָּה לָנוּ לְהַתִּיר כְּמוֹ בְּסְעִיף שְׂאַחַר זֶה, יֵשׁ לוֹמַר, דְּכִיּוֹן שְׁלַפְעָמִים מְבִיאִין הַזְּעָה עַל הַחוּלָה גַם כֵּן עַל יְדֵי סַמָּמָיִם, חִישִׁינן שִׁיעֲשֶׂה רְפוּאָה הָאַחֶרֶת, מָה שֶׁאֵין כֵּן בְּסְעִיף שְׂאַחַר זֶה שֶׁאֵין שִׁיכּוֹת רְפוּאָה לְאוֹתֵן הַדְּבָרִים עַל יְדֵי שְׁחִיקַת סַמָּמָיִם כָּלל, לֹא גִזְרִינן. וְדַע, דְּלִפִּי מָה דְּפִסְקִינָן לְעִיל בְּסְעִיף יז דְּעַל יְדֵי יִשְׂרָאֵל אֵין עוֹשִׁין שַׁבּוֹת דְּרַבְּנָן לְחוּלָה שֶׁאֵין בּוֹ סַכְּנָה כִּי אִם עַל יְדֵי שְׁנוּי, הִכִּי נִמִּי בְּעִנְיָנּוּ, אֶפְלוּ הִגִּיעַ לְכָלל חוּלָה שֶׁאֵין בּוֹ סַכְּנָה אֵין עוֹשִׁין דְּבַר זֶה כִּי אִם עַל יְדֵי שְׁנוּי, וְכָל שֶׁכֵּן אִם ^{לכ} הוּא רַק בְּרִיא שְׁחוּשׁשׁ. וְהַשְּׁפָשׁוּף שְׁעוֹשִׁין לִיגִיעֵי כַּח כְּדֵי לְהַשִּׁיב כֶּחָן וּלְבַטֵּל מֵהֶם עִיפּוֹתָן, ^{לכ} מִסְתַּפֵּק בְּשִׁלְטֵי גִבּוּרִים אִם דְּבַר זֶה דּוּמָה לְרְפוּאָה וְאֶסּוּר אוֹ לֹא, ^{לכ} אֵף לְפִי מָה שֶׁכָּתַב הַמֶּגֶן אַבְרָהָם בְּסְעִיף קָטָן מַג דְּאֶפְלוּ בְּרִיא גְמוּר אִם עוֹשֶׂה שׁוּם רְפוּאָה כְּדֵי לַחֲזֹק מִזְגּוֹ אֶסּוּר, גַּם בְּזֶה אֵין לְהַקְלִ: **(קכא) וְאֶסּוּר לְדַחַק.** שְׂמָא יָבֵא לְהַשְׁקוֹת לוֹ סַמָּמָיִם הַמְּשַׁלְשְׁלִים: **מ**ג **(קכב) כּוֹס חֵם.** הוּא הַנּוֹזֵר לְעִיל בְּסְעִיף מ', וַחֲזֹר וּשְׁנָאוּ כָּאֵן, שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן הַרְמַבְ"ם שֶׁכָּלל הַכֹּל בְּטַעַם אַחֵר: **(קכג) עַל הַטְּבוּר.** כָּתַב הַחַי" אֲדָם דִּהוּא הַחֲלִי שְׁקוּרָאִין [הֵיבּ מוּטַעַר]:

שער הציון

ובזה נהלכה ברמב"ם, כמו שכתבתי בבאור הלכה (אות טז): **צז.** ולזה רמז המגן אברהם במה שכתב סוף סעיף קטן מז ועין מה שכתוב סעיף לו, וכמו שכתב הפרי מגדים, וטעם הדבר, דלהשיב כחן פעמים עושין דבר זה גם על ידי סממנים, לכן יש להחמיר גם בזה:

ברורה משנה

הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ג כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב עמוד מס': 341 הודפס ע"י אוצר החכמה

קסח :

נוצר החכמה

משנה ברורה <מהדורת אור החיים> - ג כהן, ישראל מאיר בן אריה זאב עמוד מס: 342 הודפס ע"י אוצר החכמה

הַלְכוּת שַׁבַּת סִימָן שֶׁכַּח שֶׁכַּח

בְּאֵר הַגּוֹלָה קִסְט.

א כל בו. ב בית יוסף.

(קמז) וְאָסוּר לְהוֹצִיא דָם מִהַמָּכָה. (קמח) לָכֵף יֵשׁ לִרְחוֹץ הַמָּכָה בְּמִים אוֹ בַיֵּין תַּחֲלָה לְהַעֲבִיר ^(ל) דָּם שֶׁבַּמָּכָה. (קמט) "וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂכוּרָךְ" ^ל קוֹרֵי עֶכְבִּישׁ עַל הַמָּכָה וּמִכֶּסֶה בָּהֶם כָּל הַדָּם וְכָל הַחֲבוּרָה וְאַחֵר כֶּךָ כּוֹרֵךְ עָלָיו סְמָרְטוּט: **ממ**. בְּאָסוּר ^(*) (קנ) לְשׁוּם (קנא) פְּתִילָה בְּפִי הַטְּבַעַת כְּדָרָךְ שְׁנוּהֲגִים לַעֲשׂוֹת לְמִי שֶׁהוּא עֶצוּר, אֲלֵא אִם כֵּן יֵשִׁים אוֹתָהּ בְּשָׁנוּי, שִׁיאֲחֻזָּנָה בְּשִׁתִּי אֶצְבְּעוֹתָיו וַיִּנְיֻחָנָה ^מ (קנג) בְּנִחַת:

שכט על מי מחללין שבת. ובו ט' סעיפים:

א. "כל פקוח נפש דוחה שבת, והזריז הרי זה משבח. אפלו נפלה דלקה בחצר אחרת וירא שתעבר

באר היטב

אדם פשיטא דאסור, מגן אברהם. ועין סוף סימן שך: **למ**. דם. ומכאן משמע למי שיש לו פונטנעל"י שאסור להחליף את הבגד או הנדר, שמושך לחה, וגם לפעמים מוציא דם וצובע הבגד, כנסת הגדולה בשם ספר הזכרונות. והמגן אברהם בסעיף קטן לג התיר להחליף בגד אחר, דאם לא יחליף יסריח וגדול כבוד הבריות, ועוד דאית לה צערא. עוד כתב, אם נסתם קצת הנקב צריך עיון אם מתר לתן לתוכו קטניות שיפתח, דהקא ודאי כוננו שישאר פתוח, או דלמא כיון שהיה פתוח כבר שרי, וכמו שכתוב סימן שיר סעיף ג. והוא הדין נקב שבמכה שכתב נפתח צריך עיון כהאי גונא. ורטיה מתר לתן על הפונטנעל"י כמו שכתוב סעיף כז. ומלשון השלחן ערוך משמע דאפלו יש בו נקב וכן להרחיבו אסור, ובספר ראב"ן משמע דאסור לתן עליה רטיה. ואם יודע שמוציא דם כשמקנחה לא יקנחה, דפסיק רישה הוא. ועין מגן אברהם סעיף קטן לג. להעמיד לחולה בשבת עלוקה שקורין ניגל"ן. משמע במגן אברהם סעיף קטן נב דאסור. והמוציא דם בפיו אסור, דהוי חבורה, רש"י, ואם כן אסור למצוץ דם שבין השנים, ואפשר דהוי אב מלאכה, מגן אברהם: **לט**. קורי. ויש מפקפקים לאסור משום שמרפא, בית יוסף: **מ**. בנחת. וכל שכן דאסור לעשות קריטיא"ר, אפלו הוכנה מאתמול, ואפלו על ידי שנוי אם לא בחולה, כמו שכתוב סעיף יז, ויזהר שלא יבא לידי מלאכה דאורייתא, ואם אפשר על ידי אינו יהודי יעשה על ידי אינו יהודי, מגן אברהם. ועין הלכות קטנות חלק ב סימן לח אם מחללין שבת על חרש ושוטה:

משנה ברורה

הסכימו ^ק האחרונים דיש להקל, דהוא דרך לכלות: (קמז) וְאָסוּר לְהוֹצִיא דָם. הוא ענין בפני עצמו, דהנינו שאסור לדחוק בידיו על המכה כדי להוציא דם, או כשכוורף איזה דבר על המכה [אפלו בדבר דלית בה משום צביעה], ^ק אסור להדקה כדי שיצא דם, דהוא חובל והוי אב מלאכה. ^ק ויש שסוברין דהוא הדין אם מניח על המכה דבר שמושך לחה ודם [כגון צו"ק ואל"ב] וכיוצא בו] גם כן הוי מלאכה דאורייתא כיון שנתפזר לזה, ^ט ועל כל פנים אסור בודאי יש. המדבק שרץ עלוקה [שקורין פיאוקע"ס או אייגלי"ן] שתמצץ דם, מצדד המגן אברהם דיש חיוב בזה, ועל כן אסור בכל זה ^ק לכלי עלמא לעשות על ידי ישראל לחולה שאין בו סכנה, אלא על ידי אינו יהודי. המוצץ דם בפיו מן החבורה חייב, ולכן אסור למצץ דם שבין השנים [אחרונים]: (קמח) לָכֵף יֵשׁ וכו'. אתחלת הסעיף קאי: (קמט) וַיֵּשׁ אוֹמְרִים שְׂכוּרָךְ וכו'. בבית יוסף מפקפק בזה משום דמרפא, ולהכי כתב זה רק בשם יש אומרים, אבל באליה רבה בשם מלבושי יום טוב וכן בתוספת שבת מצדד להקל: **ממ** (קנ) לְשׁוּם וכו'. וכל שכן דאסור ^ק לשום קריטיא"ר אף שהוכנה מאתמול, ובזה אסור אפלו על ידי שנוי, גזרה משום שחיקת סממנים, אם לא בחולה אף שאין בו סכנה, וכמו שכתוב בסעיף יז דאז מתר על ידי שנוי, ויזהר שלא יבא לידי מלאכה דאורייתא, ^ק גם לא יערב מים ושמן כדרך שעושין, וכמבאר לקמן בסימן שלא סעיף ז [ועין שם במשנה ברורה ובאור הלכה (אות ה)] אלא (קנא) פְּתִילָה. העשויה מחלב או ברית או מגזר ושאר דברים. וטעם אסורן, משום דאידי דממשמש שם כמה פעמים להכניס ולהוציא, קרוב לודאי שישיר השער שם, וכמו בצרור לעיל בסימן שיש סעיף ז. ועין באור הלכה (אות יח): (קנג) בְּנִחַת. ולא יבא על ידי זה להדי השרת נימין. כתב החי אדם, דכל זה אם היה הפתילה עשויה מערב שבת, אבל לעשות בשבת הפתילה הנ"ל, ואפלו הוא עושה אותה מגזר שכוורף אותו ומקשה אותו, יש בו אסור דאורייתא משום מכה בפטיש, אם לא לחולה שיש בו סכנה, אבל מה שעושין מחתיכת לפת מתר, כיון שהוא מאכל בהמה אין בו משום תקון כלי:

שער הציזון

אפלו הסוברים בסעיף יז דאסור דרבנן מתר על ידי ישראל לחולה שאין בו סכנה, הקא יש להחמיר בכל זה, דהוא ספקא דאורייתא: **ממ** קיא. מגן אברהם ושאר אחרונים: קיב. חיי אדם, והוא נובע ממה שכתב המגן אברהם בסימן שלא סעיף קטן ו, עין שם:

תרע"ו: 1. משחת איכטיאול 2. עלומות 3. חלומ.

ב שם בגמרא וכן
שפרש הרא"ש וכן פוש
הר"ן לדברי הר"ף וכן
פרש הרב המגיד לדברי
הרמב"ם. ג שם
במשנה. ד שם בגמרא
בריתא פה וכן פסק
הרמב"ם בפרק ב ה שם
בגמרא בריתא וכן
אמרים וכן פסק
הרמב"ם בפרק ב.

בַּאֵר הַיֵּטֶב

(א) ספק חי כו'. וענן בשו"ת קול כן לוי סימן ב, בפרי או סם ידוע שהוא מרפא אלא שיש לספק אם הוא זה או אחר, העלה דגם בספק כזה מחללין שבת משום סכנה. וענן באשל אברהם מתשובת גנת ורדים מה שכתב כזה:

ד יום ויום פורשים כלם ממקום קביעתם אזלינן אחר הרב, עין באבן העזר סימן ד'
ור והתר, מגן אברהם: **ג.** מפסקיני. הבא במחתרת בענין שמתר להרגו, אם נפל
ישם הלכות גנבה, ועין בחושן משפט סימן תכה:

מִשְׁנָה בְּרוּרָה

אֶת־הַחֶמֶד

הַפְּלִים דָּרָךְ רִשּׁוֹת הָרָבִים דְּאִכָּא הָרַבָּה אֲסוּרִים. כְּתִיב הִמְלִיךְ אֲבֹהֶם, אִם עַל פִּי
 וְכִכּוֹל לְהַצִּיל אֶת הַחוּלָה וְקָטָן לְשֹׂא אוֹתָם דָּרָךְ רִשּׁוֹת הָרָבִים, אִף עַל פִּי
 וְכִכּוֹן מוּטָב לִכְבוֹת, דְּלֹא הוּי כִּי אִם מְלָאכָה שְׂאִינָה צְרִיכָה לְגוּפָה^א דְּפִטְטוּר
 וְעָלָה מֵה שְׂאִין פֶּן לַעֲבֹר דָּרָךְ רִשּׁוֹת הָרָבִים, דְּהָרַבָּה פּוֹסְקִים סוֹבְרִים דָּגִם
 וְכִימְנָנּוּ יֵשׁ לָנוּ רִשּׁוֹת הָרָבִים. וְהִחְיִי אָדָם בְּכָלֵל הַבְּעָרָה כְּתִיב דְּלִדְעָתוֹ
 מוּטָב לַעֲבֹר דָּרָךְ רִשּׁוֹת הָרָבִים מִשִּׁיכְבָּה, עֵין שָׁם: **ב** (ג) אָפְלוּ וְכוּ'.
 פִּירוּשׁ, לֹא מִבְּעָא^א אִם בְּאוֹתָהּ חָצַר שְׁהִי בֵּה תִשְׁעָה אֵינָם יְהוּדִים וְחַד
 יִשְׂרָאֵל נָפַל מִפְּלַת דְּכוּדָא מִפְּקִיחִין, דְּכָל קְבוּעַ כְּמַחְצָה עַל מַחְצָה דְּמִי
 וְזִין פֶּאן רַב אֵינָם יְהוּדִים, אֲלֵא אָפְלוּ הִיו תִּשְׁעָה וְכוּ': **ד** (ד) וּפְרִשׁ
 אַחֲד. לֹא דוּקָא אַחֲד. "אַל אֶפְלוּ פְּרִשׁוּ רַבָּא. וְכִדְמִסִּים טַעמָא. כִּינּוּ

ד אֵלָא לְפִי שְׁעָה. ואף על גב דלא שִׁיךְ הָכָא הֵטַעַם חָלַל שְׁבֶת אַחַת כִּדְּרִי, שִׁישְׁמֵר שְׁבֻתוֹת הִרְבָּה, מִשּׁוּם דְּלֹא דִּקְרָא שְׁבֶת, הוּא הִדִּין שְׁאָר מִצְוֹת, כְּמוֹ שֶׁכָּתֵב הַמֵּאִיר בְּיוֹמָא זֶה לְשׁוֹנוֹ, וְאֵף עַל פִּי שְׁנֵתִּבְרַר שְׂאִי אִפְשָׁר לוֹ לְחִיּוֹת אִפְלוּ שְׁעָה אַחַת, שְׁבֻאוֹתָהּ שְׁעָה יָשׁוּב בְּלָבוֹ וַיְתֹרְדָהּ, עַד כָּאן לְשׁוֹנוֹ. אָמַנְס בְּאֻמַּת נִרְאָה דְּכָל זֶה הוּא לְטַעְמָא בְּעֻלְמָא, אֲבָל לְדִינָא לֹא תַלְוִי כָּלִל בְּמִצְוֹת, דְּאִין הֵטַעַם דְּדִחִינֵן מִצְוָה אַחַת בְּשִׁבְלִי הִרְבָּה מִצְוֹת אֵלָא דְּחִינֵן כָּל הַמִּצְוֹת בְּשִׁבְלִי חַיִּים שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכִדְלִיף לֵה שְׁמוּאֵל מִרְיָהּ בְּהֵם, כְּדֻכְתָּב הַרְמַבְּסִי פֶרֶק ב מִהֲלֻכוֹת שְׁבֶת, שְׂאִין מִשְׁטַי הַתּוֹרָה נִקְמָה בְּעוֹלָם אֵלָא רַחֲמִים וְחֶסֶד וְשְׁלוֹם בְּעוֹלָם, וְכִמוּ כֵּן לְכָל הֵי תַנְיָא דְּלִפְּי לֵה מִמְזֻבֵּם וּמִמְחִילָה וּמִמְחַתֶּרֶת מִכְרַח דְּאִחִיִּים שֶׁל אָדָם קְפִיד רַחֲמָנָא (כִּי מִהֵיחָא דְּחִלַּל שְׁבֶת אַחַת וְכו') וְכֵן מִכְרַח לְשְׁמוּאֵל דְּאָמַר גְּבִי תִינוּךְ מִשְׁלָךְ בְּרַב אִינְס יְהוּדִים דְּמִפְקָחִין, אֵף עַל פִּי דְּעַל פִּי דִּין יִהְיֶה אִינוּ יְהוּדִי גְמוּר וְלֹא יָקִים שׁוּם מִצְוָה, אֵף עַל פִּי כֵּן בִּינֵן דְּבִפְקוּחַ נֶפֶשׁ אִין הוֹלִכִין אַחֵר הֵרֵב חִישִׁינֵן שְׁמָא מִיִּשְׂרָאֵל הוּא. וְלִפְּי זֶה בְּרִיר דְּאִפְלוּ קִטְן מִרְצֵץ נִמִּי מִחֲלָלִין, אֵף עַל פִּי דְּלֹא יִשְׁמֵר שְׁבֻתוֹת גַּם לֹא יִתְּרָה וְלֹא יִבֵּא לְכָלִל גְּדוֹל, אֵף עַל פִּי כֵּן מִחֲלָלִין, וְכֵן הוּא הִדִּין חֲרַשׁ וְשׁוֹטָה, אֵף עַל גַּב דְּאִינוּ בְּנֵי מִצְוֹת מְכַל מְקוּם מִחֲלָלִין עֲלֵיהֶם, דְּהָא דְּלֹא מְקַמֵּי מִצְוָה הוּא מִשּׁוּם אֲנִסְיָהּ, וְלֹא נִסִּיק מְכַלֵּל זֶה אֵלָא יִשְׂרָאֵל מוֹמֵר לְהַכְעִיס דְּעוֹבֵר בְּמִידָּה, אֲבָל חֲרַשׁ וְשׁוֹטָה הַתּוֹרָה פְּטִרְיָנָהּ מִחֻמַּת אֲנִסְיָהּ. וּמִלְּבַד זֶה, גְּבִי חֲרַשׁ וְשׁוֹטָה פְּשִׁטָּא דְּמִחֲלָלִין עֲלֵיהֶם שְׁבֶת, דְּהָא אִפְלוּ נִהְרְגִין עֲלֵיהֶם, דְּגַם הֵם בְּכָלִל אִישׁ כִּי יִכֶּה כָּל נֶפֶשׁ, כָּל דְּהוּא נֶפֶשׁ, כְּמוֹ קִטְן, וְגַם הֵם בְּכָלִל לֹא תַעֲמֹד עַל דָּם רִצֵּץ כְּשֶׁאֵר יִשְׂרָאֵל, וּבִפְרוּשׁ אִמְרָה תּוֹרָה לֹא תִקַּל חֲרַשׁ, וּמִלְּקִין עֲלֵיהֶן (אֵף עַל פִּי דְּיִשְׂרָאֵל רִשַׁע מִתֵּי לְקַלֵּל, שְׂאִי הֵתֵם דְּכִיתִי וְנָשִׂיא בְּעֻמָּץ בְּעוֹשָׁה מַעֲשֵׂה עֲמֹר), וּמִלְּקוֹת נִמִּי מִמִּינֵי מִיתָה הֵם, כְּמִבְּאָר בְּסִנְהֶדְרִין דְּרִי י. וְלֹא יִדְעִי מַה הִיָּה לוֹ לְבַעַל הַלְכוֹת קִטְנוֹת שְׁנִסְתַּפֵּק בְּזָה אִם מִחֵי גוֹסֵס נִמִּי מִחֲלָלִין עֲלֵיו בְּפִקּוּחַ הֵגֵל, אוֹ אִם רּוּפָא אוֹמֵר שְׁסַמְמִינִס אֵלוֹ יוֹעִיָלוֹ לוֹ דְּמַעוּטִי, אֵף עַל פִּי כֵּן מִשּׁוּם חֵי שְׁעָה מִחֲלָלִין עֲלֵיו, וְכִמוּ כֵּן גּוֹסֵס, וְכֵן כָּתֵב הַאִס

צִיּוֹן
נָמִי, וְכִבְרָה נִחְלָשָׁה בְּזֶה הַפָּרִי מְגִדִּים, אָכֵן בְּרִ"ן פָּרַק יוֹם הַכַּפּוּרִים לֹא בָאָר שׁוּם טַעַם, רַק מִשּׁוּם
הַחֲרָא דְּפִקְוֹת נָפֶשׁ לֹא אֶזְלִינָן בְּחַר רָבָא, עֵינֵי שָׁם : ז. מְגוֹן אֲבִירָתָם בְּשֵׁם אֲסוּר וְהִתֵּר, וְכַפִּי מֵהַ
שְׂבָאוֹר בְּבִינַת אֲדָם שַׁעַר הַקְּבוּעַ סִימָן מֵא עֵינֵי שָׁם :

ברורה משנה

לרפואה הוא דלגזור בזה משום שחיקת סמנים"), רפואת ישראל (עמ' ל"ב, "soothes the vocal chords and enhances the voice, but does not heal").
2. מר"מ – שבט הלוי (ח"ח סי' פ"ג על סל"ח).

סח אין עושין אפיקטויזין - סעיף ל"ט.
משנה (דף קמז). – "ואין עושין אפיקטויזין".

א. הטעם.

1. משום רפואה – רש"י (דף קמז: ד"ה אלא, "אלא בסם. דדמי לרפואה, וגזירה משום שחיקת סמנים"), פסקי ריא"ז (פרק כ"ב הל' ג' אות י"א, "ונראה כדרך רפואה"), ריבב"ן (דף קמז: "רפואה להקיא"), פסקי רי"ד (דף קמז: "דדמי לרפואה"), נמוקי יוסף (דף קמז: ד"ה אלא, "דדמי לרפואה, וגזירין משום שחיקת סמנים"), נחלת צבי (ס"ק מ"ה), מ"ב (ס"ק קכ"ד, "דדמי לרפואה וגזירה משום שחיקת סמנים"), פוסקים.
2. משום מתקן גברא – רש"י (ריש דף קכג: [בדעת ר"נ], "שותה משקים ומקיא, ולא לרפואה, אלא להריק את מעיו שיוכל לאכול ולשתות [היום] הרבה, כדאמרין בפרק חבית ואף על גב דלא גזור בה משום שחיקת סמנים דהא לאו לרפואה היא, אסור משום דמתקן גברא"), תוס' (דף קכג. ד"ה אסובי).
3. עובדין דחול – נמוקי יוסף (דף קמז. ד"ה אפיקטויזין [אמנם, עי' לעיל], "דהוי עובדין דחול"), עי' עולת שבת (ס"ק מ"ו, "דאי ליכא צערא אסור לעשות כן בשבת משום דנראה כעובדין דחול, ועוד דבמקום דליכא צערא גזור על כל רפואות אפילו ליכא שם סמנים משום רפואות על ידי סמנים וכ"כ הב"ח").

ב. קשה: סתירת רש"י – רע"א (דף קמז: "לא שנו אלא בסם דדמי לרפואה. קשה לי, מסוגיא דלעיל (דף קכג ע"א) מנא אמינא לה דתנן אין עושין אפיקטויזין כו' פירש"י ולא לרפואה וכו' ואע"ג דלא גזר ביה משום שחיקת סמנים כו', הרי דאין הטעם משום רפואה אלא מטעם מתקן, ומשמע דאפילו ביד אסור, דהא ר"נ למד מזה דאסובי ינוקי אסור דהוא ביד, ור"ש לא פליג עליה, אלא מטעם דהתם לאו אורח' וכו' וצ"ע"), אגלי טל (טוחן ס"ק נ"ג).

1. י"ל: שזה גופה המחלוקת רב נחמן ורב ששת.
(א) אדמת קודש (ח"א או"ח סוף סי' ז') – "וע"כ אית לן למימר דפליגי אינהו אמוראי רבה ור"י אר"ן כדאמרן ומדפליגי בהאי חלוקה דאין עושין אפיקטויזין".

(ב) אג"מ (או"ח ח"ב סי' פ"א) – "בדבר שיניים תותבות שנקבעו באופן שלא יוכל להוציאם ולהכניסם ונתרחש שנפלו בשבת אם מותר להכניסם כדי שיהיה נקל לו לאכול ... אבל מסתבר שלא נחשב דברים כאלו תקונים בהגברא. ל"מ לר' ששת בדף קכ"ג שאסובי ינוקא שרי ואין בזה איסור מתקן, וכן באפיקטויזין שאין עושין שלכאורה לפרש"י התם הוי האיסור משום מתקן גברא שיוכל לאכול וגם ר' ששת מודה כיון שלא אורחיה, הא איתא בדף קמ"ז ארבב"ח א"ר יוחנן ל"ש אלא בסם אבל ביד מותר ופרש"י דבסם אסור משום דדמי לרפואה וגזירה משום שחיקת סמנים, וזה מוכרח דאם בשביל תקוני גברא גם ביד יש לאסור וא"כ צריך לומר דלאו אורחיה פירושו דלכן שייך לגזור משום שחיקת סמנים כמו רפואה, וכדחזינן מראית ר' ששת מליטול את הקוץ שפרש"י אלמא תקוני גברא במידי דלאו לרפואה דליכא משום שחיקת סמנים שרי, הרי מפורש דפליג ר' ששת על עיקר סברת ר"נ דאיכא משום מתקן גברא וסובר שליכא. ובכל אופן איך שנימא לר' ששת הא לרבב"ח א"ר ודאי אין בזה איסור מתקן גברא ואיפסק כן בסימן שכ"ח סעיף ל"ט. ועיין בתוס' דף קכ"ג ד"ה אסובי שר"ת מפרש דהקושיא אינו מאפיקטויזין אלא מאין מעצבין את הקטן שהתירוץ הוא בחומרי שדרה דמיחזי כבונה כדאיתא בדף קמ"ז וא"כ מפרש זה בתירוץ דלאו אורחיה שייצטרכו בידים ולכן הוא בונה אבל לפופי בבגדים אף שהוא ג"כ מעין בנין הוא אורחיה ולכן אינו כבונה, עכ"פ באפיקטויזין לא נאסר מצד מתקן וכן בכל רפואות, וא"כ כ"ש דלהחזיר את השניים התותבות שהגוף בעצמו לא ניתקן בזה שאין בזה משום מתקן. אלא אף לר"נ דסובר דאסובי ינוקא וכן באפיקטויזין שאסור הוא משום תקון גברא נמי הוא כשהוא תקון בהגוף ואפיקטויזין שמריק את המעים נמי הוא תקון בגוף לשעה זו אבל לא במה שמחבר לגופו דבר אחר שבוזה גם ר"נ יודה שאין בזה משום מתקן כיון שהגוף לא נתקן".

אג"מ (רשומי אהרן ח"ב או"ח סי' ש"מ אות ח') – "מותר להדביק שיניים תותבות לחניכיים רק יזהר שלא לעשות כן ע"י מירוח".

2. חולק – עובר אורח (אות קפ"ו, "דזה אינו במשמע כלל").

3. מר"מ – הלכה ורפואה (ח"א עמ' ע"ה).

ג. גמרא (דף קמז: "לא שנו אלא בסם, אבל ביד מותר. תניא, רבי נחמיה אומר: אף בחול אסור, מפני הפסד אוכלין").

1. במקום צער, מותר – רי"ף (דף סג, "ואין עושין אפיקטויזין בשבת: אמר רבה בר בר חנה א"ר יוחנן לא שנו אלא בסם אבל ביד מותר תניא ר' נחמיה אומר אף בחול אסור מפני הפסד אוכלין ומסתברא דהני מילי היכא דליכא צער אבל היכא דאית ליה צער וכשמקיא אוכלין שבבטנו מתרפא מותר וכן אמר בעל הלכות משמי' דרב צמח בר פלטי גאון"), רא"ש (פרק כ"ב סי' ט"ז), נמוקי יוסף (דף קמז: ד"ה רבינו), ר' ירוחם (נתיב י"ב ח"ט ע"ט-ג'), "אין עושין רפוא' להקיא בשב' כדי לפלוט דרך פיו אוכלין שבמעיו ודוקא בכיס אבל ביד מותר. ואפי' בחול אסור לעשות משקה כך משום בזיון אוכלין כך פשוט בשבת ודוקא שאינו מצטער אבל מצטער וכשמקיא אוכלים שבמעיו מרפא מותר וכן כתב רי"ף משמיה דרב צמח גאון").

(א) פ', במקום צער בחול מותר בסם, ובשבת מותר ע"י יד – מאירי (דף קמז: "לצורך כגון שמצטער לגסות אכילתו ומקיא אוכלים שבבטנו כדי להתרפות מותר בשבת ביד ובחול אף ע"י אפיקטויזין"), טור (סעי' ל"ט, "אין עושין אפיקטויזין פירוש

גרמת הקיאה אפי' בחול משום הפסד אוכלין ואם מצטער מרוב המאכל בחול מותר אפילו בסם ובשבת אסור בסם ומותר (ביד"), המאורות (דף קמז:), צרור החיים (הדרך השלישי סי' י"ב), מחבר (סעי' ל"ט, "אין עושין אפיקטוזין ... דהיינו גרמת קיא אפי' בחול, משום הפסד אוכלים; ואם מצטער מרוב מאכל, בחול מותר אפילו בסם; ובשבת, אסור בסם ומותר ביד"), לבוש (סעי' ל"ט, "ואם מצטער ... ובשבת אסור בסם משום רפואה, וביד מותר שהוא שינוי"), תוס' חדשים (פרק כ"ב משנה ו'), תפארת ישראל (פרק כ"ב אות מ"ט), גר"ז (סעי' מ"ד, "ואם מצטער ... ובשבת אסור בסם מפני שדומה לרפואה אבל מותר להכניס ידו לתוך גרונו עד שיקיא"), ערה"ש (סעי' נ"א), פוסקים.

1) כיון דאפשר מיד – ב"י (ס"ק ל"ט, "ונראה לי דהיינו לומר דבמצטער ליכא משום הפסד אוכלין ומכל מקום בשבת בסם אסור אפילו במצטער דהא אפשר ביד"), עולת שבת (ס"ק מ"ג), עטרת צבי (ס"ק מ"ה), ארחות חיים (ס"ק כ"ט), כה"ח (ס"ק רכ"ט).

ב) פי', בשבת מותר ע"י יד. ובמקום צער, אפילו ע"י סם – ראבי"ה (ח"א סי' שמ"ח, "אין עושין אפיקטוזין בשבת בסם, אבל ביד מותר. וכתב בהלכות גדולות והני מילי דלית ליה צער, אבל אם נהנה בהקיא מותר אפילו בסם, וכן פסק רב צמח"), רע"ב (פרק כ"ב משנה ו'), "ודוקא לשותות משקה שמביאו להקיא הוא שאסור בשבת אבל להכניס אצבעו לתוך פיו כדי להקיא מותר. והיכא דאית ליה צערא ואם יקיא יתרפא מותר אפילו ע"י משקה").

1) ארחות חיים (ס"ק כ"ט) – ע"י ברע"ב ... בתו"ש תמה בזה ונ"ל דכונת הרע"ב היכי שאינו מקיא ע"י נתינת אצבע בפיו דכל טעם האיסור משום דאפשר ביד אבל בדא"א י"ל דשרי ומ"מ צ"ע למעשה".

א. מר"מ – כה"ח (ס"ק רכ"ט).

ג) מר"מ – תהלה לדוד (ס"ק ס"ז), ציץ אליעזר (ח"ח סי' ט"ו פרק ט"ו אות ה').

ד. למה ביד מותר, לפי טעם של רפואה.

1. כיון שרק דמי לרפואה.

א) אגלי טל (טוחן ס"ק נ"ג).

ב) תהלה לדוד (ס"ק ס"ח), ה"ד בנשמת אברהם (ס"ק פ"ד, דפו"ח ס"ק צ') – "הכא עיקר האיסור משום שדומה לרפואה כמ"ש רש"י ז"ל דף קמ"ז ע"ב ד"ה אלא בסם אבל לרפואה ממש אין בזה כמ"ש בדף קכ"ג ע"ב ד"ה אפיקטוזין ולכן חילקו בין בסם דהגזירה קרובה לביד".

ג) קצות השולחן (סי' קל"ח ס"ק כ"ו) – "דרפואה אסור בשבת אפילו ביד ואפילו בלא סמנים, אלא כמ"ש רש"י 'דדמי לרפואה'. ובזה מותר ביד ואסור בסם".

ד) ציץ אליעזר (ח"ח סי' ט"ו פרק ט"ו אות ה') – "מכיון שהאיסור בזה הוא רק משום דמי לרפואה לא אסרו בזה כי אם בסם דאז דמי מיהת לרפואה, אבל לא ביד, בהיות דביד לא דמי אפילו לרפואה, ומשום כך בהיות דאין זה רפואה וגם לא דמי לרפואה לא אסרו שפיר בשם בכה"ג דיד".

2. משום שינוי – לבוש (סעי' ל"ט, "וביד מותר שהוא שינוי"), כה"ח (ס"ק רכ"ח).

א) ציץ אליעזר (ח"ח סי' ט"ו פרק ט"ו אות ו') – "ור"ל דמכיון שזהו שינוי ואין הרגילות להקיא באופן זה א"כ זהו בעצמו היכרא שלא יבוא לטעות וללמוד היתר לשחיקת סמנים".

ב) א"נ י"ל, כיון שרק דמי לרפואה, בשינוי מותר.

3. חוט שני (ח"ד עמ' קנ"ג) – "והטעם דביד מותר, י"ל דדבר שהדרך להכניסו רק ביד ולא בכלי לא אסרו בזה משום שחיקת סממנים. ועוד י"ל דע"י שעושהו ע"י סם אז מקבל רפואה ואסור, משא"כ ביד אין לזה רפואה ומותר".

4. מר"מ – קרית מלך רב (רמב"ם פרק ב' הל' י' ד"ה ובהיותי, לשונו לקמן), ציץ אליעזר (ח"ח סי' ט"ו פרק ט"ו אות ד-ז'), אבני יששקה (ח"ה סי' ע"א ענף ז', "וצ"ע").

א) ששכ"ה (פרק ל"ד הע' צ' [דפו"ח, הע' צ"א]) – "דלמה לא נאסור משום חשש דיעשה ע"י רפואות".

ב) הגר"ח פ"ש זצ"ל (חידושי בתרא על מ"ב ס"ק קכ"ד) – "מ"ש הכא דמותר כשאין משתמש בסם אלא ביד ומשמע דמותר משום שאין שייך בגוף שחיקת סממנים, ע"ל במ"ב סק"ל, ואילו בסעיף כ"ב אסרו הא דמתעמלין אף שנעשה בגוף ולא בסם, ואולי ההבדל שזיעה מביא לרפואה ממש, משא"כ באפיקטוזין".

ג) הגר"ח ק"ש שליט"א (אליבא דהלכתא חס"ו עמ' קמ"ב טור ב') – "שאלה: כ' השו"ע (סי' שכ"ח סל"ט) אין עושין אפיקטוזין דהיינו גרימת קיא וכו' אפי' בחול משום הפסד אוכלים, ואם מצטער מרוב מאכל בחול מותר אפי' בסם, ובשבת אסור בסם ומותר ביד, עכ"ל. וכו' המ"ב (ס"ק קנ"ה) משום דמי לרפואה, וגזירה משום שחיקת סממנים, עכ"ל. ושמעתי להקשות מכאן על ספיקו של השע"צ בסי' ש"א (סק"ט) שכ' דמי שרץ בשבת וכונתו שיהיה תאב לאכול, דמהמ"א משמע קצת דשרי, ובט"ז נקט בהדיא דאסור, וא"כ לפי מה דסוברים הרבה אחרונים דלא כט"ז ממילא שרי לרוץ. מ"מ אינו מבורר להיתר, דאפשר דמה שהוא עושה פעולות כדי שיהיה תאב לאכול הוא בכלל רפואה שגזרו חכמים שלא לעשותו, עכ"ד. ולכא"ו קשה מ"ש הכא דשרי ביד ואסור בסם, וא"כ ריצה נחשב נמי כמו ביד דצריך להיות מותר לכו"ע, וצ"ע. תשובה (בע"פ): יש לחלק ביניהם דאינו דומה ריצה לכאן, דריצה חשיב עשיה טפ"י".

ס"ט [אין דרך לעשות דברים אלו בסממנים] - [סעיף מ' - סעיף מ"ג].

א. מיקל - פוסקים.

1. סעיף מ': החושש במעיו, מותר ליתן עליהם כוס שעירו ממנו חמין – ח"א (כלל ס"ט ס"ה), ע"י מ"ב (ס"ק קל"ב).

א) מ"ב (סי' שכ"ו ס"ק כ') – "מותר להחם בגד. וה"ה להחם כלי בשבת דמותר אף לפירוש התוספות הנ"ל דלא מינכר כ"כ שהוא לרפואה".

(ב) מר"מ – מנחת יצחק (ח"ה סי' ל"ב ד"ה אמנם).

2. סעיף מ"א: מי שנשחקר, שרפואתו לסוך כפות ידיו ורגליו בשמן (ומלח), מותר לסוכם בשבת – מג"א (ס"ק מ"ה).

(א) עי' לקמן.

3. סעיף מ"ג: מותר לכפות כוס חם על הטבור ולהעלותו ולהעלות אזנים בין ביד בין בכלי; ולהעלות אונקלי – רמב"ם (פרק כ"א הל' ל"א), טור (סעי' מ"ג), מחבר (סעי' מ"ג), "שכל אחד מאלו אין עושים בסמנים כדי שנחוש לשחיקה ויש לו צער מהם", ט"ז (ס"ק כ"ח), שעה"צ (ס"ק ק"ד).

4. מר"מ – ששכ"ה (פרק ל"ד הע' ה' [דפו"ח, הע' ה']), ציץ אליעזר (ח"ח סי' ט"ו פרק ט"ו, באריכות), רפואת השבת (פרק ב' סעי' ט"ז, פרק ל"א סעי' ה' אות ו').

(א) הגר"ח ש"ט"א (אליבא דהלכתא חס"ז עמ' נ"ח אות ט"ו) – "סי' שכ"ח סעי' מ"ג: מותר לכפות כוס מים וכו' ולהעלות אזנים וכו', שכל אלו אין עושים בסמנים כדי שנחוש לשחיקה. ומבואר בדבר של"ש בו רפואת סמנים מותר, וצ"ע דאמאי להחזיר את העצם שיצא ממקומו מבואר דאסור, עי' במשנ"ב בסעי' מ"ז ס"ק קמ"ה, ומבואר דגם צד ההיתר הוא משום סכנת אבר, ואמאי לא דומה להיתר דהכא שא"א ע"י סמנים. תשובת הגר"ח קניבסקי שליט"א: הדבר ניכר היטב ויש לחוש".

(ב) לפ"ז, מותר פלטה ליישור שיניים (braces) או ללבוש פלטה - עי' לקמן.

ב. מחמיר.

1. ב"ח (ס"ק י"ח) – "ולהעלות אזנים וכו' עד אין עושין בסמנים כדי לחוש לשחיקה. איכא לתמוה הלא כל רפואה אסרו גזירה משום שחיקת סמנים דאף על פי דאין רפואה זו בסמנים כלל מכל מקום גזירה משום רפואה אחרת דליתא אלא בסמנים וגזרו כל רפואה אטו הך".

ג. שייך רפואה ע"י סמנים: הגם שלא משתמש בסמנים.

1. מחמיר – ט"ז (ס"ק כ"ח, לשונו לקמן), א"ר (ס"ק מ"ט, לשונו לקמן), מ"ב (ס"ק ק"ל, לשונו לקמן), פוסקים.

ד. מה הגדר: האם הולך אחר רוב העולם או אחר דבר שאפשר שלפעמים לעשות בסמנים.

1. הולך אחר רוב העולם.

(א) קרית מלך רב (רמב"ם פרק ב' הל' י' ד"ה ובהיותי) – "נתקשתי במ"ש רבינו שם לעיל מזה אין מקיין את האוכל בשבת במה דברים אמורים בסם אבל להכניס ידו לתוך פיו ולהקיא מותר ע"כ. וקשה דכיון דעושין ע"י סמנים אמאי התיר שלא ע"י סמנים. ויותר קשה שכתב סמוך הנזכר ואסור לדחוק כריסו של תינוק כדי להוציא הרעי שמא יבא להשקותו סמנים ע"כ. ונראה לומר שכל שדרך בני אדם לעשות על ידי סמנים אסור אפילו בלא סמנים היינו כשדרך רוב העולם הוא ע"י סמנים אבל אם אין דרך רוב העולם לעשות ע"י סמנים כי אם מיעוטא כשעושה שלא ע"י סמנים שרי. ולפי"ז נסתלקו קצת מקושיות מרן שם".

(ב) הו"ד ציץ אליעזר (ח"ח סי' ט"ו פרק ט"ו אות ד', סוף התשובה אות ג') – "בספר קרית מלך רב על הרמב"ם בפ"ב מה' שבת ה"י שכותב ... הרי בכנ"ז שאזלינן בזה לפי דרך רוב העולם להשתמש, ולא חיישינן למיעוטא כלל".

(ג) עולת נח (או"ח סי' ג' אות ב' ד"ה וכן).

2. אפי' שלפעמים לעשות בסמנים, יש להחמיר: משא"כ אם אין שייכות רפואה לאותן הדברים ע"י שחיקת סמנים כלל לא גזרינן.

(א) ט"ז (ס"ק כ"ח) – "ונ"ל דכיון שלפעמים מביאים הזיעה על החולה ג"כ ע"י סמנים חיישינן שיעשה רפואה האחרת משא"כ בסעיף שאח"ז שאין שייכו רפואה לאותן הדברים ע"י שחיקת סמנים כלל לא גזרינן".

(ב) א"ר (ס"ק מ"ט) – "מפני שהוא רפואה וכו'. אף דאין כאן שייכות שחיקת סמנים, מ"מ כיון שלפעמים מביאין הזיעה על החולה ג"כ ע"י סמנים חיישינן".

(ג) מ"ב (ס"ק ק"ל) – "י"ל דכיון שלפעמים מביאין הזיעה על החולה ג"כ ע"י סמנים חיישינן שיעשה רפואה האחרת משא"כ בסעיף שאח"ז שאין שייכות רפואה לאותן הדברים ע"י שחיקת סמנים כלל לא גזרינן".

3. כשאין דרך לעשות בסמנים מותר.

(א) ב"י (ס"ק מ"ג) – "וקשה לי מנא ליה להרמב"ם למישרי בכלי ועוד קשה היאך כתב שכל אלו וכיוצא בהן אין עושין אותם בסמנים דמשמע שאין דרך לעשותן בסמנים ובגמרא משמע שדרך העולם להעלותם בסם מדאיצטריך לומר אבל לא בסם ועוד למה לא כתב הרמב"ם בהדיא אבל לא בסם, לפיכך נ"ל שהרמב"ם גורס בכלי במקום בסם והכי גרסינן תני רב שמואל בר יהודה בין ביד בין בכלי איכא דאמרי ביד אבל לא בכלי מאי טעמא מיזרף זרף ופסק כלישנא קמא וסובר שאין דרך להעלותם בסם ומשום הכי ליכא למיגזר ביה משום שחיקת סמנים".

(ב) שעה"צ (ס"ק ק"ד) – "דהטעם הוא משום דאין דרך לעשות דברים אלו בסמנים ולכך אין לגזור משום שחיקת סמנים, ועיין לעיל בסעיף מ"ג".

(ג) שבט הלוי (ח"ח סי' פ"ד על סמ"ג) – "סמ"ג. שכל אחד מאלו אין עושים בסמנים כדי שנחוש לשחיקה, - ואף על גב דמבואר בגמ' ע"ז כ"ח ע"ב דאפשר בסמנים, צ"ל כיון שאין דרך לעשות בסמנים מותר, ועיין בס' אגלי טל מלאכת טוחן האריך בזה, אבל לולא זה אף דהוי מצטער היינו גוזרים משום שחיקת סמנים והיינו משום דהוי עובדא דחול, אבל כיון דאיכא תרתי מצטער וגם א"א לגזור משום שחיקת סמנים מותר ועיין בס' תהל"ד בזה".

4. מר"מ.

א) לכאורה "לפעמים לעשות הסממנים" ו"דרך לעשות בסממנים", קרוב זה לזה ותלוי זה בזה. [דאל"כ, אולי יהיה סתירות מ"ב]. וצ"ע.

ה. בזמן הזה: ששייך ע"י סממנים.

1. מיקל.

א) נשמת שבת (סי' שכ"ח אות שס"ז) – "מיהו כהיום כבר יש תרופה גם על זה, וא"כ שוב יש לאסור אף באופן טבעי, אבל שמעתי משם בעל אז נדברו (שליט"א) [זצ"ל] דמ"מ היות שבלא"ה בזמנינו אין הדרך לשחוק סממנים לעשות ממנו רפואות אלא שאמרינן שגזירה ראשונה לא בטלה (דכל דבר שבמנין צריך מנין אחר להתירו) עכ"פ באותן המיחושים שבימי חז"ל לא היתה תרופה על כך וממילא דלא גזרו עלה אז באופן טבעי, שוב גם היום אין לגזור עליה, והוא סברא נאה".

1) עי' אז נדברו (ח"א סי' ל"א אות א' ד"ה ועוד) – "נראה דיש לחלק בין חומץ לסודה מלבד כל הנ"ל דכיון דבעיקר גזירת שחיקת סממנים י"א דלא נהוג היום ברוב המקומות אלא לפי שאנו נמשכים אחריהם לכן גם בהיתר של חומץ אנו נמשכים אחריהם והם ה' רגילים בזה לטיבול וגם לשותות במקום טיבול. וצ"ע בזה".

2) לכאורה תלוי בהטעמים למה בזמנינו אנחנו מחמירים בתרופות, עי' לעיל.

2. מחמיר.

א) מנחת יצחק (ח"ה סי' ל"ב ד"ה ומה) – "אמרינן, הכל לפי המקום והזמן, וכמ"ש בס' תהלה לדוד שם (סי' שכ"ח אות ע"ו) לדעת הרמב"ם ע"ש, ונודע שבזמן הזה נתרחה הרפואה, ולכל מיחוש ומיחוש, יש גם סמנים, ממילא שייך שוב הגזירה משום שחיקת סמנים, בכל הרפואות, ואף שלא יהי' לסמנים אותו הכח לרפואות, כמו שהיו עושים מקודם, מ"מ שייך משום שחיקת סמנים, וא"כ בודאי שייך ג"כ באותם המיחושים, שמרפאים ע"י חום השמש, ואף שאין להסמנים אותו הכח, כמו להשמש, מ"מ מה דשייך להגזירה אין נפ"מ כנ"ל, וממילא אין לצרף ההיתר הנ"ל, אף לצורך גדול".

ב) קיצור הל' שבת (סי' מ"ד אות י"ג) – לשונו לקמן.

3. מר"מ – רפואת ישראל (פרק א' סוף הע' ע"ט).

א) תהלה לדוד (ס"ק ע"ו) – "מדתלוי במנהג המקום והזמן".

ב) נ"מ: לכאורה הציוורים לקמן.

ו. לדחוק בסכין חבורה: כדי שלא תתפשט.

1. מיקל.

א) ח"א (כלל ס"ט סעי' ה') – "וכן מותר לדחוק חבורה בסכין שלא תתפשט".

ב) מ"ב (ס"ק קמ"ד, שעה"צ ס"ק ק"ד) – "וכתב הח"א וה"ה דמותר לדחוק בסכין חבורה כדי שלא תתפשט. [איני יודע היטב מקורו, דמרש"י אין ראיה כל כך, דדילמא דרך סגולה היא. ויותר נראה דהטעם הוא משום דאין דרך לעשות דברים אלו בסממנים ולכך אין לגזור משום שחיקת סממנים, ועיין לעיל בסעיף מ"ג]."

ג) ציץ אליעזר (ח"ה סי' ט"ו פרק ט"ו אות י"ב, סוף התשובה אות ט') – "מותר לדחוק בסכין על חבורה כדי שלא תתפשט".

ד) ששכ"ה (פרק ל"ה סעי' ל"ד [דפו"ח, ל"ה]) – "מותר ללחוץ בסכין וכדו' על נפירות כדי למנוע התפשטותה".

ה) חוט שני (ח"ד פרק פ"ט ס"ק נ"ו ד"ה במקום, עמ' רכ"ד) – "כתב במ"ב ...".

ו) נשמת שבת (סי' שכ"ח אות שס"ז).

ז) ל"ט מלאכות (ריביאט, עמ' תפ"ד).

ח) ארחות שבת (פרק כ' סעי' קצ"ה) – "אדם שנפל או נחבל וחושש שמא מקום המכה יתנפח, מותר ללחוץ בסכין וכיוצא"ב כדי למנוע את ההתנפחות".

2. מר"מ.

א) ארחות שבת (פרק כ' הע' רס"ז) – "בשעה"צ ס"ק ק"ד שכתב דנראה דטעם ההיתר הוא משום שפעולה זו של מניעת ההתנפחות אין דרך לעשותה בסממנים ולכן מותר לעשותה במקום צער וכמבואר לעיל סעיף קל"ה. וקצת צ"ע דלכא' פעולה זו של לחיצה על מקום המכה אינה מעשה ריפוי אלא רק מניעה בעלמא והרי זה כלוחץ על פצע על מנת לעצור את יציאת הדם. וכתב ע"ז מו"ר הגר"ש אויערבאך שליט"א ללחוץ על פצע ה"ז כמו לסגור ברו, אבל מניעת התנפחות הוי כעין ריפוי במקום שבאופן טבעי מתנפח עכ"ל".

ז. הנחת קרח על מכה, ולרחוץ או להשהות את האבר במים: כדי שלא תתפשט.

1. מיקל.

א) באר משה (ח"א סי' ל"ג אות י"ד, אות י"ח) – "והרופא צוה להניח על הנפירות בקבוק מלא עם קרח, והתירי מכח מה שכתבתי (לעיל אות י"א) שכל שהרפואה אינו ע"י סמנים כלל".

ב) הגרשז"א זצ"ל (ששכ"ה פרק ל"ה הע' פ"ו [דפו"ח, הע' צ"א], ח"ג הע' פ"ז [דפו"ח, הע' צ"ב], שולחן שלמה ס"ק ל"ז) – "שאמנם נתברר שאין הדרך כלל לעשות סזה סממנים, ומותר שפיר גם בקרח או במטלית רטובה ולהזהר מאיסור מלבן".

ג) ציץ אליעזר (ח"ה סי' ט"ו פרק ט"ו אות י"ב) – "ראיתי בספר תורת שבת סי' שכ"ח סעי' כ"ט ס"ק ל"ח שכותב וז"ל: אצלינו חדשים מקרוב באו שמרפאים הכל ע"י מים, ונלע"ד דאסור לשום ידו הנחבלת אל תוך המים ולהשהותה בהם ולהחליפם במים קרים אחרים דזהו רפואתו רק רוחץ אותה כדרכו כמ"ש בסעי' הסמוך ואם נתרפא נתרפא עכ"ל. ולפענ"ד דאין לאסור שימת היד הנחבלת אל תוך המים, חדא דזהו שכתוב בשו"ע שם סעי' כ"ט דמי שנפגה ידו או רגלו צומתה ביין כדי להעמיד הדם [והיינו בשלא ע"י ברזל דאחרת הוא כמכה שיש בה סכנה. עיין במ"ב ס"ק צ"א] אבל לא בחומץ מפני שהוא חזק ויש בו משום